

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ
Αριθ. εις 234
Εξ αγοράς

GRVER_00074

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΗ

Εκδόθηκε με. Α. Μ.
σταθμοί.
in 'Prinzipal 22.
3 April 1894.
J. J. J.

ΤΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

ΥΠΟ

Σταύρου Βέρροια

ΤΥΡΤΑΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΠΑΣΣΑΡΗ ΚΑΙ ΒΕΡΓΙΑΝΙΤΟΥ

1891

Αρ. Εισ. 234

Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

Ἀπαγορεύεται ἡ τυποκλοπία!

Τὴν βίβλον ἀναθέτω
᾿ς τὴν κόρην, ἣ ὁποία
παρθενικὸ θά δώσῃ
φιλί ἐν Ἡσαΐα.

Τὸν ὕπνο μου μ' ἐφίλει
εἰς ἄγγελος ᾿ς τὰ χεῖλη.
Κι' ὁ ἄγγελος ἐκεῖνος,
λευκότετος ὡς κρίνος,
Ὡμοίαζε μεγάλως
κατὰ μορφήν καὶ κάλλος
Πρὸς ἓνα περιστέρι,
ποῦ μόνο, δίχως ᾿ταῖρι,

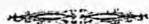
Μὲ γέλοιο καὶ μὲ χάρι,
τῆς γειτονιάς καμάρι,
Εἰς τ' ἄνθη του πετάει
καὶ μὲ κρυφοκυττάει.

— Ἀχ! φίλα μ', ἀγγελάκι,
ἀγνὸ περιστεράκι!
— 'Στὰ ῥμάτια καὶ 'ς τὸ στόμα
δός μου φιλιὰ ἀκόμα.
— Καὶ λάβε κι' ἀπὸ ῥμένα
φιλάκια φλογισμένα.

Πολλαῖς φοραῖς 'ς τ' ἀλήθεια,
καὶ ὄχι παραμύθια,
Τὰ ὄνειρα σημαίνουν
ἐκεῖνα 'ποῦ συμβαίνουν.

— Αἱ! ποιὸς λοιπὸν καὶ τώρα
ἤξεύρ' ἐδῶ 'ς τὴν Χώρα
— Μὴ τ' ὄνειρ' ἀναγγέλλῃ
ὅ,τι νὰ γίνῃ μέλλει;

Γιὰ τοῦτο προλαμβάνω
καὶ σπεύδω νὰ σου κάνω
Τὴν ἀφιέρωσίν μου
μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν μου.
Κ' ἐλπίζ', ἂν ὄχι ἄλλο,
τὸ φίλημα νὰ βγάλω
εἰς ἀμοιβὴν τοῦ κόπου
ποιήματος ἀσκόπου.

Θῆτα Ῥλφα τ' ἀρκτικά μου,
Τρέχα ζήτα τ' ὄνομά μου.

Χαράσσομεν ἐνθάδε,
ἀντὶ Προλόγου, τάδε.

 νδρῶν ὦ ἄριστε καὶ λῶστε,
καὶ ἅπαντες οἱ ἀναγνώσται,
Χωλοὶ, τυφλοὶ, πεπαιδευμένοι,
ἀγράμματοι, γραμματισμένοι,
Εἰς ὄντινα ἡ Τύχη δώσῃ
τὴν βίβλον ταύτην ν' ἀναγνώσῃ,
Ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἃς θυμᾶται,
ὅτι τὸ πρῶτον νῦν γεννᾶται.
Καὶ ἂν ἀγράμματος τυγχάνῃ,
Ἵς τὸ Πρῶτον Μέρος μόνον φθάνει
Νὰ ρίψῃ βλέμμα καὶ νὰ μάθῃ
τῶν στίχων εἶδη τε καὶ πάθη,
Ὡς καὶ τὴν τέχνην νὰ συντάσῃ
σατύρας κ' ἔπη ἐν ἐκτάσει,
Εἰδύλλια καὶ κωμωδίας,
καὶ λυρικά καὶ τραγωδίας,
Ὡδὴν καὶ δράμα κ' ἐλεγείαν
μὲ τὴν μεγίστην εὐχολίαν,
Καὶ ποιητῆς τοιοῦτοτρόπως
δεινός, διὰ μιᾶς κι' ἀκόπως,

Κ' ἐκ τῶν ἀρίστων ν' ἀποβαίνῃ,
χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνῃ.

Ἄν ὅμως γράμματα γνωρίζῃ,
καλόν, ἀντὶ νὰ μурμουρίζῃ,
Ἄντὶ νὰ λέγῃ πῶς χαλῶμεν,
χωρὶς ποσῶς νὰ ὠφελῶμεν,
Τὰ θεῖα μέτρα τῶν ἀρχαίων,
ἃς ὑποθέσῃ ἀναγκαῖον,
Δι' ἑαυτὸν ἰδιαιτέρως,
τὸ Δεύτερον τῆς βίβλου Μέρους
Μὲ προσοχὴν νὰ μελετήσῃ,
καὶ ἴσως τότε ἀλλάξῃ κρίσι,
Ἐπὶ Πηγᾶσου ἀναβαίνων,
ἂν τύχῃ ὦν πεζὸς ἀσθμαίνων.
Τοῦ ποιητοῦ ἐκεῖ θὰ εὔρῃ
τὴν θεῖαν κλεῖδα καὶ θὰ ἔξούρῃ
Καλῶς ὁ δεύτερος τοῦ πρώτου
εἰς τὸ ἐξῆς τὸ μυστικό του·
Ἀφεύκτως δὲ θὰ ἐννοήσῃ,
ὅτι τὸ Πρῶτον Μέρος φύσει
Ὑπὲρ σκοπῶν ἐγράφη δύο:
νὰ πάρῃ δρόμο τὸ βιβλίον,
Καὶ νὰ φωτίσῃ ἀγραμμάτους·
διὰ δὲ τοὺς λογιωτάτους
Τὸ Δεύτερον συντέτακται μοι,
ὃ σχολαστικοιότητων γέμει.

Μὴ δίκην δέ, κριτά, δικάσης,
πρὶν ἄμφω ἰδῆς κ' ἐξετάσης.

Σφαλιμάτωρ δέ, εἰ βούλει, ἴθι,
 συγχώρησον ἡμῖν τὰ πλήθη.
 Εἰ δ' ἄλλως, δάνεισον τὸ φῶς σου
 καὶ τύπῃ δὸς ἰδεῖν ἐντός σου
 Τί κέκευθε σοφὸν τὸ κάρα,
 ὃ τείρει τοῦ Σουρῆ κατάρ·
 Τί κρύπτει ἔνδορ τοῦ κραρίου
 ὃ ὕγκος Σοῦ τοῦ Μυστακίου·
 Ὡδίνων τύσων τί φανεῖται,
 τὸ ὕρος τίνα μῦν τεκεῖται
 Κασίγνητον τῆς Ἀρτιγόρης,
 ἥν' εὖρον χρῆζουσιν ἀρχόρης·
 Τί τέλος κέκευθας σοφίας
 Σὺ ὃ ἐν γῆρᾳ Πωγωνίας,
 Οὐ τρίχες ἔβλαστον ἀρτίως,
 ἐπεὶ πληγὰς σοι αἰωνίως
 Ἡθεῖα Δίκη ἔγνω πέμπειν,
 Σουρῆν ὀρῶσ' ἀράς ἐκπέμπειν,
 Ὅς βῆ ἀκέων παρὰ θῖνα
 Φαλήρου πολυφλοίσβου ἵνα¹
 Πολλὰ μετὰ πολλῶν ἐπαίνων
 θεοῖς ἡρᾶθ' ὃ τάλας στέρω,
 Ἀπάνευθε φυχῶν τὰ πλήθη·
 «ὦ Ἀργυρότοξέ μεν κλῦθι,
 «Ὅς ἀμφιθέβηκας Σουρίαν
 «τέκνων ἔωρ ἀλέξων πεῖραν,
 «Καί, ἱετῆρ Παρτελεῆμιον,
 μὴ γίγεις Σουρῆ ἀμνήμων·

1. Τοπικόν, ὅπου.

« *Εἰ χάριέν ποτ' ἔγραψά τι,*
 « *ἢ εἰ φαιδρόν ποτ' ἔλεξά τι,*
 « *Ἐέλδωρ τόδε κρήνηρόν μοι·*
 « *«Σπανομαρία τριχασόν μοι.»¹*

Τ' ἀρκτικά μου
 *Αλφα Θῆτα,
 Τ' ὄνομά μου
 τρέχα λήτα.

1. Οὐδεμία πρόθεσις ἢ ἀφορμὴ ὑπάρχει νὰ δυσαρεστήσωμεν ἢ πικράνωμεν τινα διὰ τῶν ἄνω στίχων, ἀλλ' ἔγραψαμεν αὐτοὺς ποιητικῇ ἀδείᾳ καὶ εὐτραπείας χάριν. Ἴσως διὰ τοῦτο μεταμεληθῶμεν καὶ πάθωμεν οὐχὶ βεβαίως ὅτι καὶ ὅσον ἐπαθεν ὁ Σωτάδης, «ὅν ἀνέιλε Φιλάδελφος ὁ Πτολεμαῖος ἐλεγχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι τῇ ἀδελφῇ συγγίγνοιτο· τοῦ γὰρ Φιλαδέλφου γήμαντος τὴν ἀδελφήν Ἀρσινόην, Σωτάδης εἰπὼν, «Εἰς οὐχ ὁσίην τρυμαλιὴν τὸ κέντρον ὠθεῖς», ἐν δεσποτηρίῳ πολλοὺς κατεσάπη χρόνους, καὶ τῆς ἀκαίρου λαλιᾶς οὐ μεμπτήν ἔδωκε δίκην· ἵνα δὲ γέλωτα παράσχοι τοῖς ἄλλοις, αὐτὸς πολὺν χρόνον ἔκλαυσε.» Τοιοῦτόν τι πάθημα δὲν ἐλπίζομεν νὰ πάθωμεν, διότι οὐδεμίαν πρόθεσιν ἢ ἀφορμὴν ἔχομεν, ὡς προείπομεν, νὰ κακολογήσωμεν τινα, ἀλλ' ἔγραψαμεν τὰ γραφέντα εὐτραπείας καὶ ποικιλίας χάριν. Τοιαύτας ποικιλίας, (ἀγνοοῦμεν ἂν ἐπικαίρως ἢ ἀκαίρως), παρεισεφρήσαμεν πολλαχοῦ τοῦ κειμένου, ἵνα καταστήσωμεν τὸ βιβλίον ἀναγνωστότερον. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως ἂν ἐπετύχομεν ἢ ἀπετύχομεν τοῦ σκοποῦ ἡμῶν τούτου, καὶ ἂν ἀντὶ εὐαρεσκείας διεγείρωμεν δυσἀρέσκειαν τῷ ἀναγνώστῃ ἐπὶ τοῦτῳ αἰτούμεθα ἐκ τῶν προτέρων συγγνώμην, διαβεβαιῶντες τοὺς πάντας, ὅτι ἂν ἐσφαλμέν που, ἡ πρόθεσις μας οὐδέποτε ὑπῆρξε τοιαύτη. Ἄν δὲ που καυτηριάζωμεν τινας, τὸ καυτήριον ἦτο ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἰδίαν των ἀδράνειαν καὶ ἀφασίαν.

*Αλφα Θῆτα
 τ' ἀρκτικά μου,
 Τρέχα λήτα
 τ' ὄνομά μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I

Παρώρμησεν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν σύνταξιν τῆς πα-
ρουσῆς Στιχουργικῆς ἢ παντελῆς ἑλλειψῆς
τοιούτου τινὸς βιβλίου, χρησίμου ὄντος ἰδίᾳ
εἰς τοὺς πλείστους τῶν μὴ Σεμιτελομαθῶν νέων καὶ
νεανίδων τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, οἵτινες πολὺ δικαίως
κατὰ τοὺς νεανικούς τῶν χρόνους βαυκαλίζονται ὑπὸ
τῆς φιλοδοξίας ἢ τῆς κενοδοξίας νὰ συνθέτωσι
στίχους, ἄλλοι δ' ἐξ αὐτῶν νὰ διαπράττωσιν ἢ
νὰ διεργάζωνται τοιούτους, ἀντιφιλοτιμούμενοι
καὶ ἀντίπραξιν κάμνοντες εἰς τε τὸν πανελλήνιον
ποιητὴν Δημήτριον Γεωργιάδην καὶ εἰς τὸν κλεινὸν
Θεόκριτον Μυριανθούσην, οἵτινες τοιαῦτά τινα ποιοῦσι
καὶ δημοσιεύουσι :

(Γεωργιάδεια)

Ἡ δεκάτη τετάρτη Ὀκτωβρίου ἦτον ἡμέρα χαρποιά
Καὶ ἐθνικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα χαρά.

Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλλὰς ἐορτάζει ὅλη μαζί,

Καθότι ἦτον θέλησις ἐθνικὴ.

καὶ

Ἐμπρός, ἐμπρός, βρὲ παιδιά,
Ἐ τῆς Μακεδονίας τὰ βουνά.

Σταβῆτε εἰς τὰ ἐκεῖ

Μὲ τὸν διάδοχον μαζί,

Καὶ θά σᾶς εἰπῇ

Ἑλλήνες, κυττάετε βιζαῖ

Τοῦ Ἀθωνος τὴν κορυφή,

Καὶ εἰς τὰ ἔκει
 Νὰ στήσετε τὴν σημαία τὴν ἑλληνική,
 Ὅπου ἡ Παναγία
 Εἰς τὰ ἔκει
 Κατοικεῖ!

(Μυριανθούσεια)

Λευκάδα, ἄφες, ἄφες τὰ μαῦρα,
 'Στὸ λέγω, σ' τὸ λέγω παστρικά·
 Ντύσου σὲ συμβουλεύω 'ς τὰ μαῦρα
 Καὶ τότε σοὶ ἀρμόζει Ἀγία Μαῦρα!!

καὶ

Χαῖρε, ἐπτανησία ἡ Λευκάς,
 Ὀλόφωτος σταφυλὴ λαμπάς!

Καὶ τοιαῦτα μὲν οὗτοι ποιοῦσι.

Ἀμφιβάλλομεν δὲ ἂν εὐρίσκεται τις τῶν νέων ὅλως ἀπηνλλαγμένος τῆς πρὸς στιχοκλοπίαν ἢ ποίησιν μα-
 νίας καὶ τῶν συμπαρομαρτουσῶν αὐτῇ ἐπιπόνων καὶ
 ἀγωνιωδῶν ἀποπειρῶν· (ἐξ οὗ καταφαίνεται, ὅτι τοι-
 αῦτη ἡ δραστικὴ νεότης πέφυκε).

Εἰς τὸ ἔργον τῶν τοῦτο ἠθελήσαμεν νὰ διευκολύ-
 νωμεν τοὺς νέους καὶ τὰς νέας, τολμήσαντες νὰ ἀπλο-
 ποιήσωμεν, συμφώνως ταῖς ἀνάγκαις τῆς σήμερον,
 καὶ νὰ διατυπώσωμεν, ἐν τῷ Πρώτῳ ἰδίως Μέρει, κατὰ
 τρόπον ὅλως μηχανικὸν καὶ ἴδιον τοὺς τῆς ἀρχαίας
 Μετρικῆς ἐπιστημονικοὺς κανόνας, οἵτινες δὲν εἶναι
 εὐπεπτοὶ διὰ πάντα, καθάπερ Σεμιτέλος ὁ σοφὸς φη-
 σι, καὶ Σουρῆς ὁ Ῥωμηὸς προσεπιμαρτυρεῖ.

II

Ἡμεῖς πρὸ πολλῶν χρόνων διελθόντες τὸ διὰ τοὺς
 πολλοὺς κενόδοξον τοῦ Ποιητοῦ στάδιον, ἢ, κατ' ἄλ-
 λους, τὸ ἐκ Φύσεως νεανικὸν τοῦτο νόσημα, δὲν

διστάζομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἐξήλθομεν ναυαγοὶ μάταια πονήσαντες καὶ κενὰ σπουδάσαντες, τὸ κλέος δ' ἔκτοτε εἰς τοὺς ἀνταξίους ἡμῶν διαδόχους καταλιπόντες.

Περὶ ἐνὸς ὅμως καὶ μόνον ἐπιμελῶς ἐφροντίσαμεν· μηδέποτε νὰ θέσωμεν τὸ ἀληθὲς ὄνομά μας ὑπὸ τινὰ δημοσιευθέντα στιχουργήματά μας, διασφύζοντες ἴσως οὕτω τὴν ὑπόληψίν μας, ἂν καί τινες Ἀνθολόγοι, ποιητικώτεροι ἀναμφιβόλως ἡμῶν, δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ συμπεριλάβωσιν ἐν ταῖς Ἀνθολογίαις των, ὑπὸ τὸ γνῶρισμα τοῦ ἀ δ ε σ π ὁ τ ο υ, εὐάριθμα τῶν ἡμετέρων κατὰ τῆς ποιήσεως νεανικῶν ἀμπλακημάτων, καὶ δὴ νὰ ὑποβάλωσιν αὐτὰ πρὸς κρίσιν εἰς διαγωνισμόν, ὅπου εὖρον τῶν παθῶν των τὸν τάραχον.

« Ἐπήγαμαν καὶ εἶδαμαν καὶ τὴν
 • Ἐβενετίαν μὲ τὰ κιτρινοπούλια της!
 » σοῦ σὶ σουῖ, σουῖ, σοῦ σὶ σουῖιν μὰ
 • σὰν τὰ Ἰωάννινα νούκου νάκα! Καὶ
 • μένα Ἰωάννινα, μὲ τ' ἀηδόνιά σας!
 • Κρᾶ! Κρᾶ! »

Ἐκ τῶν διαδόχων μας πολλοὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι μᾶς ὑπερβαίνουνσι κατὰ τὸ ποιητικὸν τάλαντον, ἐνῶ τινες δὲν ἀρνούμεθα ὅτι ὄντως ἐπροικίσθησαν μὲ τὴν αἰθερίαν ἐκείνην καὶ νεφελοῦσιν πτῆσιν, ἵτις ἄγει αὐτοὺς ἐπὶ πτερωτῶν Πηγάσων εἰς ἄλλους κόσμους μακαρίας ἰδανικότητος καὶ οὐρανίου τρυφῆς.

III

Ἐπειδὴ δὲ καὶ νῦν ἔτι ἐξακολουθοῦμεν ἀδιστάκτως νὰ φρονῶμεν ὅτι, ὥς Ῥωμιοί, ἀναμιγνυόμενοι εἰς ὅλα τὰ πράγματα, καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν ποίησιν, ἐπεμβαίνομεν εἰς ἔργα ἀλλότρια, ἀπεφασίσσαμεν νὰ μὴ

¹. Τα κανάρια.

περιάψωμεν εἰς τὸ ὄνομά μας τὸ κλέος τοῦ Ποιητοῦ, ἢ καὶ τὸ τοῦ ἀπλοῦ Στιχουργοῦ, ἂν καὶ δὲν ἀγνοῶμεν, ὅτι οὐδὲν ἐν τῷ κρυπτῷ, ὃ μὴ φανερόν γένηται· οὕτω δὲ ὑπὸ τὸν Τυρταῖον κρύπτομεν τὸν ἀληθῆ συγγραφέα τῆς παρούσης Στιχουργικῆς, οὐχὶ ἵνα μὴ βασκάνῃ τις αὐτόν, ἀλλ' ἐπειδὴ φοβοῦμεθα μὴ οἱ δημιουργοῦμενοι νεωτερισμοί του, ἀντὶ τιμῆς, ὀνειδίζουσιν πρόξενοι γίνωσιν αὐτῷ.

Τὸν στέφανον δὲ τῆς τιμῆς καὶ τὸ κλέος τὸ ἐκ σπουδαίας συγγραφῆς χαρίζομεν εἰς τοὺς λῶστοις ἀνδρῶν, οἵτινες ἀπὸ μακρῶν χρόνων ὑπὸ τῆς Πολιτείας εἰς ὑψιστα ταχθέντες ἀξιώματα ἐφιλοτιμήθησαν οἱ μὲν νὰ μείνωσιν ἄφωνοι ὡς ἰχθύες, οἱ δὲ νὰ τύχωσιν ἐπαξίως τοῦ τρισενδόξου τίτλου τοῦ Ἀγραψιῶτου, πολὺ οὕτω τὴν τε ἐπιστήμην διαφωτίζοντες καὶ τὴν Πατρίδα ὠφελοῦντες, πρεπόντως δὲ τὸν παχὺν μισθὸν ἐκ τοῦ γλίσχρου δημοσίου ταμείου διὰ τὴν δίδωρον κατὰ μῆνα βάρειαν ἐργασίαν τῶν λαμβάνοντες, καὶ τὸν λαὸν τὸν πολὺν καταλλήλως καὶ εὐμεθόδως ἐν τοῖς γράμμασι ποδηγετοῦντες, καὶ τῆς σχολαστικότητος οὐχὶ ἀπρίξ, ἀλλὰ τρεῖς ἀπρίξ, ἀντεχόμενοι. Διὸ δίκαιος ἐπαινος καὶ αἶδιος εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται εἰς τὰς πεπνυδακωμένας τούτων κεφαλὰς, ἀκεραία δὲ εἰς τὸ Πανσκοτιστήριον ἢ εὐχὴ τοῦ Μακράκη. Εἴη αὐτῶν ἡ μνήμη ἀγήρως καὶ ταχεῖα ἢ κατάταξις εἰς τὸν κατάλογον τῶν πανηγυριζόντων, καθήκοντι τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Οἴκῳ, τὴν 30 Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους, ὅπως οὕτω γίνῃ δυνατόν μίαν ὥραν γρηγορώτερα ν' ἀλλάξῃ τὸ κέσμετι.

IV

Τὸ τολμηρὸν καὶ θρασύ, δύναται τις εἰπεῖν, τῆς νεότητός μας ἐπιχείρημα ἐκεῖνο ἐγένετο ἡμῖν δίδαγμα

τρανὸν καὶ πάθημα δεινότερον τοῦ τοῦ Ἰκάρου, διότι οὐχὶ μετὰ κηρίων ἀλλ' ἄνευ ὅλως πτερύγων ἀπετολμήσαμεν νὰ μετεωρισθῶμεν εἰς ὕψος, καὶ ἀφεθέντες πρὸς πτῆσιν κατεπέσομεν καὶ συνετρίβημεν.

Τὰ συντρίμματα δὲ καὶ τὰ ναυάγια καὶ τοὺς σκελετοὺς τῶν ἐν τοῖς πτερυγίζουσι τῆς φαντασίας καὶ πυρέσσουσι τῆς κρίσεως χρόνοις ματαίως ἴσως καταβληθέντων πόνων ἡμῶν περισυλλέξαντες, ὡς πορίσματα πολυχρονίου κεφαλαλγίας, ἀπεφασίσαμεν ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ διὰ βραχέων νὰ ἐκθέσωμεν καὶ νὰ ἐστιάσωμεν δι' αὐτῶν τοὺς κενοτίμους ἀναγνώστας, ὅπως, ἂν οὗτοι ᾧσι νέοι, τοῖς μὲν σωφρονοῦσι χρησιμεύσωσιν ὡς ἀρνητικόν, τοῖς δὲ ἀεροδατοῦσιν ὡς θετικὸν δίδαγμα.

V

Καὶ ἐν πρώτοις ἐκ τῶν πυρριχίων, καὶ τροχαίων, καὶ σπονδείων, καὶ ἀναπαίστων, καὶ χωλιάμβων, καὶ προκεφάλων, καὶ σφηκοειδῶν, καὶ δολιχοούρων, καὶ μειούρων, καὶ βακχείων, καὶ παλιμδακχείων τοῦ σοφοῦ καὶ σεβαστοῦ ἡμῖν καθηγητοῦ κυρίου Σεμιτέλου ὀφείλομεν, εἰλικρινῶς καὶ τιμίως ἐξομολογούμενοι, ὅπως πολλοὶ τῶν καθηγητῶν δὲν ἐξομολογοῦνται, νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν ἠδυνήθημεν πολλὰ νὰ καρπωθῶμεν πρὸς λυσιτελεῖν θεραπείαν τῆς μανιωδῶς τότε κατατρυχούσης ἡμᾶς νεανικῆς κενοδοξίας. Προσεπιμαρτυρόμεθα δὲ καὶ τὸν κ. Σουρῆν, ὅστις σκληρῶς ἐδοκιμάσθη,

διότι τὸν χωλιάμβον οὐκ οἶδε παντελῶς.

Τολμῶμεν δὲ νὰ εἴπωμεν, ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅτι σχεδὸν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἐδημιουργήσαμεν, διὰ τῆς παρα-

τηρήσεως καὶ τῆς μελέτης, κανόνας τινάς, οὓς ἄλλοι μὲν θὰ εὕρωσι γελοίους, ἄλλοι δ' ἴσως χρησίμους καὶ ὑπὸ τινα ἐποψιν ὠφελίμους. Πιθανὸν δέ, ἂν μὴ εἴχομεν λόγους νὰ σπεύσωμεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης Στιχουργικῆς, νὰ περιεπίπτομεν εἰς ὀλιγώτερα ἁμαρτήματα, νὰ ἐβελτιοῦμεν τοὺς διατυπουμενοὺς κανόνας καὶ νὰ παρείχομεν τὸ ἔργον τελειότερον. Ἀλλὰ καὶ ἡ σπουδὴ εἶναι ἐν ἑκ τῶν σπουδαίων τοῦ Ῥωμῆοῦ γνωρισμάτων· διὰ τοῦτο ἄς μᾶς συγχωρήσωσιν οἱ εὐαρεστούμενοι ἐκ τῶν φίλων ἀναγνωστῶν, ὅσοι ἐν τοῖς ἔργοις τῶν τυγχάνωσιν ὄντες ὁμοιοπαθεῖς.

Μόνον ἑνὸς ἢ δύο λογίων στοιχειώδεις τινές καὶ ἀσύντακτοι κανόνες περὶ τῆς νεωτέρας Στιχουργικῆς, (πλὴν τῶν ἐκ τῆς ἀρχαίας, ἐννοεῖται, Μετρικῆς παραληφθεῖσων εἰδήσεων), παρέργως γραφέντες καὶ τῇδε κάκεισε διεσπαρμένοι, μακροχρόνιοι δὲ καὶ ἐπίπονοι ἴδιαι παρατηρήσεις καὶ κεφαλαλγίαι ἐγένοντο ἡμῖν αἰτία νὰ ὀνειρευθῶμεν πρὸς στιγμὴν ματαίαν ἐπιτυχίαν ἐν τοῖς στιχουργήμασι καὶ τῇ ποιήσει, καὶ παρῆλθον ἡμᾶς εἰς ὑψηλοὺς ἀγῶνας, ἐξ ὧν ὅμως οὐδὲ φύλλον ἴσως δάφνης ἠδυνήθημεν νὰ δρέψωμεν.

Τώρα δὲ πειρώμεθα καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ παρόντος βιβλίου νὰ κάμωμεν συντρόφους, παραπεύθοντες καὶ ἐξωθοῦντες τὰς μᾶλλον φιλοδόξους καὶ εὐπίστους ἐκ τῶν ἀλωπέκων νὰ κόψωσι καὶ ἐκείναι, ὅπως καὶ ἡμεῖς, τὴν οὐράν των.

Πεποίθameν δὲ ὅτι πολυαρίθμους θὰ εὕρωμεν τοὺς μιμητάς, διότι ὁ Ῥωμῆος πάντοτε ἀρέσκεται νὰ ἀναμινγνύηται εἰς ὅλα, πάντοτε ὀρέγεται νὰ μεριμνᾷ καὶ νὰ τυρβάζηται περὶ πολλὰ, οὐχὶ σπανίως δὲ περὶ ὅλως ἀλλότρια ἑαυτοῦ. Καὶ τῆς καθολικότητος τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ τούτου συμφύρμου δὲν ἦτο δυνατόν

νὰ ἐξαιρεθῶμεν ἡμεῖς, οἵτινες δὲν διστάζομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἴσως εἴμεθα καὶ τοῦ Ῥωμῆο ὁ ὡμῆοτεροί. Διὰ τοῦτο καὶ τολμῶμεν νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν σύνταξιν καὶ διατύπωσιν κανόνων τινῶν περὶ τῆς συγχρόνου Στιχουργικῆς, ἐπὶ τῇ βάσει οὐχὶ τῆς ἐκλιπούσης νῦν προσφθίας τῶν ἀρχαίων, τῆς τότε κυριώτατα ἐν τῇ Μετρικῇ τὸ κράτος ἐχούσης, ἀλλὰ τοῦ ἰσχύοντος τονισμοῦ, τοῦ ἀντικαταστήσαντος σήμερον τὴν ἀρχαίαν προσφθίαν.

VI

Λοιπὸν

Ὅστις ἂν θέλῃ νὰ συνθέτῃ στίχους καὶ νὰ καλῇται Στιχουργός, σπανιώτατα δὲ καὶ Ποιητής, πρέπει νὰ γνωρίζῃ κανόνας τινάς, τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι μὲν δυσχερεῆς νὰ ἐκμάθῃ διὰ τοῦ παρόντος βιβλίου, εἶναι ὅμως δύσκολον καὶ ἐπίπονον νὰ ἀνακαλύψῃ μόνος καὶ νὰ διατυπώσῃ σαφῶς, ὥστε ἐν ἐκάστη περιστάσει νὰ μεταχειρίζεται αὐτοὺς ὡς γνώμονα ἐν ταῖς πρὸς διὰ π ρ α ξ ι ν ποιημάτων ἀποπειραῖς του, ἔστω καὶ ἂν τοιαῦτά τινα ποιῇ, ὡς τίς ποτε :

Ἄμαξαις, καρέτσαις, θάλασσα, ἱγαλός,

Ἐόγα, φῶς μου, τί μου ἴσθ' ὁ ἀφαλός.

Τοὺς κανόνας τούτους θέλομεν διατυπώσῃ ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Δὲν φρονοῦμεν δὲ ὅτι ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ προσφέρομεν τι τέλειον, ἀλλ' ἐν τῇ παντελεῖ σχεδὸν σπάνει τοιούτων τινῶν συγγραφῶν ἐλπίζομεν ὅτι ἡ παροῦσα θὰ ἔχῃ χρησιμότητά τινα, ἕως ἄλλοι συγγραψωσιν ἄλλας τελειότερας πρὸς χρῆσιν κυρίως τῶν πολλῶν καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ οὐχὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐν Πανεπιστημίῳ σπουδάζουσι τὴν ἀρχαίαν Μετρικὴν.

διότι αὐτὴ διὰ τοὺς πολλοὺς εἶναί τι ἱερογλυφικόν, καὶ γριψῶδες, καὶ ἀκατανόητον.

Ἄς ἐξενέγκῃ δ' οἷαν ἕκαστος βούλεται γνώμην καὶ κρίσιν περὶ τῆς παρούσης συγγραφῆς, ἔχων ὑπὸ τὴν ὄψιν τῆς ἐπιεικείας τοῦ τοὺς λόγους τοῦ Πλουτάρχου, ὅτι «Τὸ μὲν ἀντειπεῖν οὐ χαλεπόν, ἀλλὰ καὶ πάννυ ῥᾷδιον, εἰρημένῳ λόγῳ· τὸ δ' ἕτερον ἀνταναστῆσαι βελτίονα, παντάπασιν ἐργῶδες». — «Ψιλὴ ἢ ζάχαρη, σπουδαῖο γιαιτρικό.»

Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης Στιχουργικῆς ὀλιγίστας εὔρομεν τῇδε κἀκεῖσε, ὥς ἀνωτέρω εἶπομεν, διεσπαρμένας εἰδήσεις, ἀναγκάσθημεν νὰ διατυπώσωμεν, τὸ πρῶτον ἥδη, πολλοὺς κανόνας, τὴν ὀρθότητα ἢ μὴ τῶν ὁποίων ἄς κρίνωσιν ἄλλοι, καὶ ἄς βελτιώσωσι σὺν τῷ χρόνῳ τὰ κακῶς ἔχοντα.

Δὲν ἀμφιβάλλομεν δὲ ὅτι πολλὰ οὐσιώδη θὰ παρελείψαμεν, χωρὶς νὰ τὸ θέλωμεν, ὅτι πολλὰ θὰ παρενεβάλλομεν τὰ περιττά, ὅτι πολλῶν δὲν θὰ ἐκάμαμεν τὴν διάγνωσιν ὅπως ἄλλοι θὰ τὴν ἔκαμνον ἢ θὰ τὴν κάμωσιν, ἀλλ' ὅμως ἐκάμαμεν μίαν ἀρχήν, ἢ ὁποία, εἴτε θετικῶς εἴτε ἀρνητικῶς, θὰ χρησιμεύσῃ ἴσως ποτὲ εἰς ἄλλον τινὰ πρὸς τελειοτέραν ἐργασίαν. Ἄλλως δὲ καὶ πολλοὶ τῶν δοκιμωτάτων ποιητῶν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς τρανὰς ἐν πολλοῖς παρέχουσιν ἀποδείξεις, ὅτι δὲν γινώσκουσι κατὰ βάθος καὶ διηκριβωμένως πάντας τοὺς κανόνας τῆς νεωτέρας Μετρικῆς, οὐδὲ ἀπταιστως χρῶνται αὐτοῖς. Διὰ τοῦτο ἄλλοι ἄλλως διετύπωσάν τινας ἐξ αὐτῶν, καὶ πολλοὶ εἰς οὐ σμικρὰ περιέπεσον σφάλματα ἐν τῇ χρήσει τῶν μέτρων.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων ἴδωμεν δ' ἐν τοῖς ἔφεξῃς τοὺς τῆς ἡμετέρας Στιχουργικῆς κανόνας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

1

Ὅροιςμοί.

Ἡ Στιχοουργικὴ διδάσκει τοὺς κανόνας τῆς στιχοουργίας, ἥτοι τὴν τέχνην τοῦ συνθέτειν στίχους ἐμμέτρους.

Μέτρον εἶναι ἡ κανονικὴ σύνταξις πλειόνων συλλαβῶν (μετρικῶν ποδῶν), ῥυθμικῶς διατεταγμένων.

Ῥυθμὸς εἶναι ἡ κανονικὴ διαίρεσις τοῦ χρόνου. Ἐν δὲ τῇ στιχοουργίᾳ ῥυθμὸς ἐστὶν ὁ κανονικὸς τόνισμός τῶν συλλαβῶν τῶν στίχων, ὥστε τὸ εἰς τὸ οὕς παραγόμενον ἀποτέλεσμα νὰ εἶναι εὐάρεστον.¹ ἔτι δὲ ἡ ὁμοιοκαταληξία ἢ καταληκτικὴ (ἀποθετικὴ) συμφωνία.

Στίχος δὲ εἶναι ὠρισμένος τις ἀριθμὸς ῥυθμικῶν μέτρων (ποδῶν) κανονικῶς διατεταγμένων.

Πόδες εἶναι ἡ κανονικὴ σύνταξις πλειόνων χρόνων (τόνων) ἐπὶ διαφόρων συλλαβῶν τῆς αὐτῆς ἢ δύο συνεχῶν λέξεων².

Ἄνευ τοῦ ἀπαιτουμένου κανονικοῦ τονισμοῦ τῶν συλλαβῶν, δηλ. ἄνευ τῶν ἀπαιτουμένων ἀρμολικῶν φωνῶν, στίχος δὲν συντίθεται, ἔστω καὶ ἂν

¹ «Μέτρου δὲ πατὴρ ῥυθμὸς καὶ θεός.» Καί: «ῥυθμὸς ἐστὶ σύστημά τι ἐκ γνωρίμων χρόνων κατὰ τινα τάξιν συγκείμενον.» (Ἀριστόξ.)

² Ἐκ τῶν συλλαβῶν εἰσιν οἱ πόδες (Ἡφαιστίωνος Γ', 6).

συλλαβαί του εἶναι αἱ ἀπαιτούμεναι κατὰ τὸν ἀριθμὸν.

Ὁ κύριος καὶ πρῶτιστος γνώμων τοῦ μετρικοῦ ῥυθμοῦ εἶναι τὸ οὐζ¹ τὸ γενικόν, τὸ ἐθνικόν, καὶ οὐχὶ τὸ τοῦ λογιωτάτου, ὡς λέγει ὁ Λασκαρᾶτος.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους, στίχος εἶναι ὠρισμένος ἀριθμὸς ποδῶν, (ὧν ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς μέχρις 28) κανονικῶς διατεταγμένων. Ποὺς δὲ εἶναι ἡ σύνταξις πλειόνων χρόνων ἐπὶ διαφόρων συλλαβῶν τῆς αὐτῆς ἢ δύο συνεχῶν λέξεων. Πόδες παράγονται καὶ σήμερον οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς συνηθεστέρους τῆς ἀρχαίας Μετρικῆς, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ βραχειῶν, μακρῶν καὶ διχρόνων συλλαβῶν. Ἡ τοιαύτη ἐκ τοῦ χρόνου τῶν φωνέντων διάκρισις τῶν συλλαβῶν ἐξέλιπε σήμερον, ἀντικατασταθεῖσα διὰ τῆς διακρίσεως συλλαβῶν τονιζομένων (μακρῶν), μὴ τονιζομένων (βραχειῶν), καὶ διφθορομένων (διχρόνων) κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ ἀνάγκας. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δὲ τονιζομένων καὶ μὴ τονιζομένων συλλαβῶν παράγονται πόδες, οἱοι οἱ τῆς ἀρχαίας Μετρικῆς, οἷον :

πόδες	{	ἰαμβος -- (ιός, πατήρ)
δισύλλαβοι	{	τροχαῖος -- (τρέχω, χαῖρε)
πόδες	{	δάκτυλος --- (ἄγγελος, δάκτυλος)
τρισύλλαβοι	{	ἀνάπαιστος ἢ ἀντιδάκτυλος --- (ποταμός, ἀγαπῶ)
	{	ἀμφίβραχος --- (οἰκία, βραδύνω)

Οὗτοι εἶναι σήμερον οἱ ἐν χρήσει κυριώτεροι μετρικοὶ πόδες. (Πλείονα ἐν τοῖς ἐφεξῆς καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ Δευτέρῳ Μέρει).

¹ «Κριτική μέτρων ἐστὶν ἡ ἀκοή.»

Προσῳδία.

Ἡ προσῳδία, τουτέστιν ἡ προφορὰ καὶ ἡ ἐκφώνησις τῶν μακρῶν, τῶν βραχειῶν καὶ τῶν διχρόνων συλλαβῶν, τὴν σήμερον ἐξέλιπεν, ὡς εἵπομεν· κατὰ τοῦτο δὲ ἡ νεωτέρα στιχουργία κατέστη εὐχερεστέρα τῆς ἀρχαίας, στηριζομένη μόνον εἰς τὸν κανονικὸν τονισμὸν ὠρισμένων συλλαβῶν καὶ εἰς τὴν ἔντεχνον ὁμοιοκταλῆξιαν ἢ ἀποθετικὴν συμφωνίαν.

Μακρὰὶ συλλαβαὶ σήμερον εἶναι αἱ ἔχουσαι τόνον, βραχεῖαι δὲ αἱ μὴ ἔχουσαι τόνον, καὶ διχρονοὶ αἱ κατὰ τὰς περιστάσεις ἄλλοτε μὲν δεχόμεναι, ἄλλοτε δὲ μὴ δεχόμεναι τόνον, ἢ μὴ λογιζόμεναι ὡς ἔχουσαι τοιοῦτον.

Ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις προσῳδία, τ. ἔ. ἡ μακρότης καὶ ἡ βραχύτης τῶν φωνηέντων, ἦν τι ὅλως διάφορον τοῦ τόνου· διότι ἡ μὲν προσῳδία ἦτο παράτασις χρόνου, ἐκλιποῦσα νῦν, ὁ δὲ τόνος ἦτο καὶ εἶναι ὁξύτης φωνῆς ἄνευ παρατάσεώς τινος χρονικῆς. Ἵνα δὲ κατὰ τὴν γλῶσσαν τῆς Φυσικῆς εἴπωμεν, ἡ μὲν προσῳδία ἦτο μῆκος ἤχου, ὁ δὲ τόνος ἦτο καὶ εἶναι ὕψος ἤχου, διακρινομένου εἰς ὑψηλὸν ἢ ὀξύν καὶ εἰς χαμηλὸν ἢ βαρύν· ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ μὲν προσῳδία ἦτο ἔκτασις ἤχου, ὁ δὲ τόνος ἔντασις. Ἐπεκράτησεν ὅμως νὰ λέγωνται νῦν μακρὰὶ μὲν συλλαβαὶ αἱ ἔντονοι, βραχεῖαι δὲ αἱ ἄτονοι, καὶ διχρονοὶ αἱ διττῆς φύσεως δυνάμεναι νὰ μετάσχωσι. Διὸ καὶ ἡμεῖς καλοῦμεν βραχείας ἢ μακράς τὰς ἀτόνους ἢ ἐντόνους λέξεις.

Πολλάκις ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει συλλαβαὶ ἔντονοι ἀπαγγέλλονται ὡς ἄτονοι, καὶ τὰν ἀπάλιν. Τὴν ἀνάγκην ταύτην κανονίζουνσιν αἱ περιστάσεις καὶ αἱ χρεῖαι τῆς ἐρρούθμου ἀπαγγελίας. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ μετρίως ἡσκημένον οὕς δύναται εἰς τὰς κυριωτέρας περιπτώσεις νὰ νοῇ καὶ ἀνευρίσκη πότε εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐφαρμοζῇται ὁ κανὼν οὗτος· τὸ οὕς δὲ ἄλλων δύναται θαυμασίως νὰ ἀνευρίσκη ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ καὶ αὐτὰ τὰ δυσκολώτατα μέτρα, ὡς μαρτυροῦσι πολλὰ τῆς δημιουργώδους ποιήσεως ἤσματα, ἅτινα ἐποίησαν ποιηταὶ οὐδόλως γινώσκοντες τοὺς κανόνας τῆς Μετρικῆς ἐκ βιβλίων, ἀλλ' ἐκ τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ ἐκ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ὥτός.

Πρὸς ἀποφυγὴν χάσματος, προερχομένης πολλάκις ἐκ τῆς ἀλλεπαλληλίας τῶν φωνηέντων, ἢ πρὸς διευκόλυνσιν ἐν τῇ μετροποιίᾳ γίνεται ὅτε μὲν ἔκθλιψις, ὡς ἀκόμ' ἀκόμα τίθ' ἀκούσης, ὅτε δὲ κρᾶσις, ὡς τίμοῦ λεγες δὲν τᾶκουσα, ἄλλοτε συνίζησις¹, ὡς ἐδείξα' ἡ καρδιά μου, καὶ ἄλλοτε συναίρεσις ἢ διάλυσις, ὡς πῶς μ' ἀγαπᾷ μοῦ τῶ λεγε, ἢ πῶς μ' ἀγαπάει τῶ λεγε. Ταῦτα πάντα εἶναι κλοπὴ χρόνων.

Τὰ ἄρθρα καὶ ὄλαι ἐν γένει αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις δύνανται καὶ νὰ τονίζωνται καὶ νὰ μὴ τονίζωνται ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ, κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ ῥυθμοῦ.

Ἐτι δὲ πολλάι ἄλλαι λέξεις, ὡς αἰ εἶμαι, εἶσαι, εἶναι, ὅσοις, τόσοις, ὅποιοις κλπ., αἵτινες ἐγ-

1. Συνεκφωνήσις ἐστίν, ὅποτεν δύο συλλαβαὶ σύμφωνον μὴ ἔχουσαι μεταξὺ ἀλλήλων, ἀντὶ μιᾶς παραληφθῶσι ('Ηφαιστίωνος Β', 9). Πολλοὶ στίχοι διὰ τῆς συνεκφωνήσεως ἢ συνιζήσεως τὸν τῆς μετροποιίας κόσμον ἀπολαμβάνουσι.

κλίνονται κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς νεωτέρας προφω-
ρᾶς, δύνανται ἄλλοτε μὲν νὰ τονίζωνται ἐπὶ τῆς λη-
γούσης, ἄλλοτε δὲ ἐπὶ τῆς παραληγούσης, καὶ ἄλλοτε
νὰ ἐκλαμβάνονται ὡς ἄτονοι.

Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ συμβῇ, δηλαδὴ ἐναλλαγὴ τῆς
τονιζομένης πρὸς τὴν ἄτονον συλλαβὴν, καὶ εἰς τὰς
ἐξῆς λέξεις· ἐ γ ὦ, ἐ μ ο ὕ, ἡ μ ε ῖ ς, ἡ μ ὦ ν, α ὕ τ ὅ ς,
δ ι ᾱ, π α ρ ᾱ, ἀ π ὁ, ὕ π ἑ ρ, π ε ρ ῖ, ἀ λ λ ᾱ, μ η -
δ ἑ, ο ὕ δ ἑ, κλπ.

3

Διὰ κρισις στίχων.

Ἐπειδὴ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει λέξεις ὀξυτόνους,
παροξυτόνους καὶ προπαροξυτόνους, δυνάμεθα καὶ
τοὺς στίχους νὰ διακρίνωμεν κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν,
ἥτοι εἰς ὀ ξ υ τό ν ο υ ς, π α ρ ο ξ υ τό ν ο υ ς καὶ
π ρ ο π α ρ ο ξ υ τό ν ο υ ς. Καὶ καλοῦνται

Ὁ ξ ὕ τ ο ν ο ι, ὅσοι τονίζονται εἰς τὴν τελευταίαν
συλλαβὴν τοῦ στίχου, τὴν λήγουσαν αὐτοῦ.

Π α ρ ο ξ ὕ τ ο ν ο ι, ὅσοι τονίζονται εἰς τὴν παρατέ-
λευτον συλλαβὴν, τὴν παραλήγουσαν τοῦ στίχου. Καὶ

Π ρ ο π α ρ ο ξ ὕ τ ο ν ο ι, ὅσοι τονίζονται εἰς τὴν
προπαρατέλευτον συλλαβὴν, τὴν προπαραλήγουσαν
τοῦ στίχου.

Οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἔχει εἰς τὸ εἶδος τοῦ μέτρου καὶ
εἰς τὸν στίχον αὐτὸν τὸ ἂν τονίζεται ἡ λήγουσα αὐ-
τοῦ ἢ ἡ προπαραλήγουσα, ἀρκεῖ μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν
συλλαβῶν τῶν στίχων νὰ μένῃ ὁ αὐτός. Μόνον ὁμοιο-
καταληξία δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἐν τῇ περιπτώσει ταύ-
τῃ, διότι τὸ ζεῦγος τῶν στίχων παραλλάσσει ὡς πρὸς

τὸν τονισμόν τῶν τελευταίων συλλαβῶν. Διὰ τοῦτο πολλῶν δεκαπεντασυλλαβῶν π. χ. στίχων (ιαμβικῶν) βλέπομεν συνηθέστατα τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ πρώτου στίχου νὰ εἶναι ὀκτασύλλαβος προπαροξύτονος (Κρυσταλλωμένε Ἄθωνα), ἐνῶ τὸ ἀντίστοιχον ἥμισυ τοῦ δευτέρου στίχου εἶναι ὀκτασύλλαβος ὀξύτονος (Καὶ βλέπων σέ, τὴν δεξιάν), ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀλλοιώσεως τοῦ μέτρου. Τοῦτο συνηθέστατα συμβαίνει καὶ εἰς πλείστας ἄλλας περιπτώσεις.

Ἐκαστος στίχος πρέπει νὰ τελευτᾷ εἰς λέξιν πλήρη, διότι ἄλλως εἶναι ἐπιλήψιμος, ὅπως π. χ. εἶναι ὁ ἐξῆς στίχος τοῦ Σολωμοῦ.

καθὼς πέφτουνε τὰ θερι-
(σμένα στάχια 'ς τοὺς ἀγρούς).

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὅμως ἐνίοτε ἐγίνετο χρῆσις τῶν τοιούτων ἐπιληψίμων στίχων, οἷον

Ἐγὼ σε ποιήσω τριη-
ραρχεῖν, ἀναλίσκοντα τῶν (Ἀριστ. Ἰππ. 907).

Καὶ

. . . . καὶ τις Ἀπολλό-
δωρος ἐφ' ὑλέα Λειοφώντος.

Ἐπίσης ἀποδοκιμαστέος εἶναι ὁ στίχος ἐκεῖνος, ὅστις τελευτᾷ εἰς μὴ αὐτοσήμενον λέξιν, οἷον εἰς ἄρθρον τι, εἰς πρόθεσιν, εἰς σύνδεσμον, εἰς ἐπιφώνημα κλπ., ὡς καὶ ὁ στίχος, ὅστις εἰς τὸ τέλος του πάσχει ἐκθλιψίν.

Ὁ θεμελιώδης καὶ φυσικώτερος καὶ συνηθέστερος στίχος εἶναι ὁ παροξύτονος. Ἐὰν δὲ ἐν τινι ποιήματι λείπῃ ἐκ τινων στίχων μία συλλαβή, τονικὸς δὲ ῥυθμὸς τηρεῖται ὁ αὐτός, τὸ μέτρον οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν ἢ βλάβην πάσχει ὡς

Ἵς τῇ μέσῃ τὸ σπαθί μου, . . .
Καὶ ὅαν πούλι πετῶ.

Ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ λείπει μία συλλαβή· ὁ τόνος ὅμως πανταχοῦ μένει ἐκεῖ ὅπου πρέπει· ἐπομένως καὶ οἱ δύο στίχοι ἔχουσιν ἀρμονικῶς πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὸ ζεύγος εἶναι ὀρθὸν καὶ κανονικόν. Μόνον ἡ ὁμοιοκαταληξία ἀκινδύνως παραβλάπτεται, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀνευρίσκεται, ὅταν θέλῃ τις, ἐν στίχοις ἐπαλλάσσουν.

Ὡσαύτως δύναται νὰ πλεονάζῃ μία συλλαβὴ ἄτονος, δηλ. ὁ στίχος νὰ εἶναι προπαροξύτονος, καὶ ἐν τούτοις τὸ μέτρον νὰ εἶναι τὸ αὐτό, ἐπειδὴ τηρεῖται ὁ αὐτὸς τονικὸς ῥυθμὸς, ὡς π. χ.

Εἰς τοῦ ἐχθροῦ τὴν θέαν

Ὁ ἥρωας δὲν τaráσσεται.

Ὁ πρῶτος στίχος εἶναι παροξύτονος, ὁ δεύτερος δὲ προπαροξύτονος· μέτρον ὅμως καὶ ῥυθμὸς τηρεῖται ὁ αὐτός. Ἄρα τὸ ζεύγος ἔχει ὀρθῶς.

Ὡστε ὁ ὀξύτονος στίχος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παροξύτονος ἐλ λ εῖ π ω ν κ α τὰ σ υ λ λ α β ῆ ν, ὁ δὲ προπαροξύτονος, ὡς παροξύτονος π λ ε ο ν ᾶ ζ ω ν κ α τὰ σ υ λ λ α β ῆ ν. Διὰ τοῦτο εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ θεμελιώδης στίχος εἶναι ὁ παροξύτονος. Ἐπομένως ἔχουσιν ὀρθῶς καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀρμονικῶς πάντες οἱ ἐξῆς στίχοι :

Εἰς τοῦ ἐχθροῦ τὴν θέαν

Ὁ ἥρωας γαυριᾷ

Καὶ

Εἰς τοῦ ἐχθροῦ τὴν θέαν

Ὁ ἥρωας δὲν πτοεῖται

Καὶ

Εἰς τοῦ ἐχθροῦ τὴν θέαν

Ὁ ἥρωας δὲν τaráσσεται

Μόνη ἡ ὁμοιοκαταληξία τοῦ ζεύγους αἴρεται οὕτω, ἀλλ' ὁ στιχουργὸς ἔχει πληρὲς τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ

χρῆσιν τῆς ὑπερβατῆς ὁμοιοκαταληξίας, ὡς·

Εἰς τοῦ ἐχθροῦ τὴν θέαν

ὁ ἥρωας γαυριᾷ,

Τῆς δόξης τὴν σημαίαν

κρατῶν ἐν δεξιᾷ.

Τῆς ὑπερβατῆς ὁμοιοκαταληξίας ἡ χρῆσις εἶναι πολλαπλῇ καὶ ποικιλότροπος κατὰ τὴν διάθεσιν τοῦ στιχουργοῦ, ἀλλὰ πάντοτε μέχρις ὁρίου τινός. Περὶ τούτου δὲν λέγομεν πλείονα ἐνταῦθα, διότι μικρὰ προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστου εἰς ὅσα ἐν τέλει τοῦ τε Α' καὶ τοῦ Β' μέρους λέγομεν καὶ εἰς ὅσα παραδείγματα ἐκεῖ παραθέτομεν ἀρκεῖ νὰ διδάξῃ καὶ φωτίσῃ αὐτὸν ἀρκοῦντως περὶ τούτου.

4

Ὁμοιοκαταληξία.

Ἡ ὁμοιοκαταληξία ἡ ἀποθετικὴ συμ-
φωνία λέγουσιν ὅτι δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα
εἰς τὴν στιχουργίαν· τινὲς δὲ μάλιστα εἶναι κεκνη-
ρυγμένοι ἄσπονδοι αὐτῆς ἐχθροὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι
λαμπρὰς πολλακίς ιδέας στρεβλώνει ἢ καταστρέφει ἢ
λεξιθηρία τῆς ὁμοιοκαταληξίας.

Σήμερον ὅμως δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ ὁμοιο-
καταληξία εἶναι ἀλεξητήριον κατὰ τῆς ῥυθμικῆς μο-
νοτονίας τῶν στίχων καὶ κόσμημα εὐάρεστον τῆς νεω-
τέρας ποιήσεως, ἐπομένως ὅρος ἀπαραίτητος τῆς στι-
χουργίας, ἔστω καὶ ἂν πολλακίς γίνεται παραίτιος τρο-
ποποιήσεως τῆς ἐκφράσεως ἐννοίας τινὸς ἢ πολυώρου
ἀπορίας καὶ ἀγωνίας τοῦ μὴ ἡσκημένου στιχουργοῦ.

Διὰ τοῦτο θὰ ἀναγράψωμεν ὧδε τοὺς γενικοὺς περὶ αὐτῆς κανόνας, οἵτινες εἶναι οἱ ἑξῆς.

α') Οἱ στίχοι, κατὰ κανόνα, ποιοῦνται ἀνὰ ζεῦγην ὁμοιοκατάληκτα, ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἕκαστος στίχος πρέπει νὰ ἔχη τὸν σύντροφόν του.

β') Εἰς τοὺς ὀξυτόνους στίχους πρέπει νὰ συμφωνῶσι κατὰ φθόγγον ὁλόκληροι αἱ τελευταῖαι συλλαβαὶ τοῦ ζεύγους, π. χ.

ἽΣ τῆς μάχης τὴν βο-ήν
Ἐφίνω τὴν ζω-ήν

Καὶ

Σάν τὸ σύννεφο περ-νῶ,
Ἐστραπὴ μὲ κεραυ-νῶ

Καὶ ὄχι

Βρὲ Τοῦρκοι κάμετε κα-λά,
Γιατὶ σὰς καίμε τὰ χω-ριά,

ἂν καὶ συνήθως γίνεται παράβασις τοῦ κανόνος τούτου. Οὕτω

Λα-ός ὁμοιοκαταληκτεῖ μὲ τὸ	Θε-ός καὶ οὐχὶ μὲ τὸ	σο-φός
Λαμ-πρός	»	λε-πρός
Νε-κρός	»	πι-κρός
Κεφα-λή	»	λα-λεῖ
		κα-κή.

Πολλοὶ ὅμως ποιηταὶ ἀρκοῦνται εἰς τὴν κατὰ μόνον τὸν φθόγγον τοῦ φωνήεντος κ. ἐ. ὁμοιότητα τῆς τονιζομένης τελευταίας συλλαβῆς, ἀδιαφοροῦντες περὶ συμφωνίας ἢ μὴ καὶ τοῦ ἢ τῶν πρὸ τοῦ φωνήεντος συμφώνων. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ἔχουσι συντεθῆ πλεῖστα ὅσα ποιήματα, τῆς δημώδους μάλιστα ποιήσεως, καὶ ἐπομένως δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ παράβασις τοῦ ἀνωτέρω κανόνος δὲν εἶναι ἀμάρτημα θανάσιμον.

γ') Εἰς τοὺς παροξυτόνους στίχους πρέπει νὰ συμφωνῶσι καθ' ὁλοκληρίαν ὄχι μόνον αἱ λήγουσαι τοῦ

ζεύγους, ἀλλὰ καὶ τὸ φωνῆεν τῆς παραληγοῦσης·
τὸ σύμφωνον αὐτῆς εἶναι ἀδιάφορον ἂν συμφωνῇ ἢ
ὄχι, π. χ.

Ζητῶ εἰρ-ήνην,
Ψυχῆς γαλ-ήνην

Καὶ

Ἄς χαρ-ῶμεν
Ὅσο ζ-ῶμεν

Καὶ ὄχι

Ἴδέτε τον τὸν λ-ύκο
Πῶς τρώγει ἕναν ἵππο

Οὕτω :

Εἰρ-ήνη ὁμοιοκαταληκτεῖ μετὰ τὸ γαλ-ήνη, ἀναδ-ίνει
Θ-ύρα » » π-ήρα, λ-ύρα
Ἄλεξ-άνδρα » » ἀνδρα, μ-άνδρα.

δ') Εἰς τοὺς προπαροξυτόνους στίχους πρέπει νὰ
συμφωνῶσι τελείως κατὰ φθόγγον αἱ λήγουσαι τοῦ
ζεύγους, αἱ παραλήγουσαι αὐτοῦ καὶ τὸ φωνῆεν τῆς
προπαραληγοῦσης, ἄλλως ὁ στίχος εἶναι πλημμε-
λής, π. χ.

Ὁ ἥρως δὲν ταρ-άσσεται....
Ἀνδρείως ἀντιπ-άσσεται

Καὶ

Μόλις τὸ κάλλος μας φ-αίνεται
Κ' ἔξαφν' ἀμέσως μαρ-αίνεται

Καὶ ὄχι

Με λόγια καὶ με γ-έλωτας
Μ' ἐφίλησεν ὁ ἔρωτας.

Οὕτω :

Στ-έλλομεν ὁμοιοκαταληκτεῖ μετὰ τὸ θ-έλομεν καὶ οὐχὶ μετὰ λ-έγομεν
Μ-έλισσα » » ἡθ-έλησα » ἔθ-έρισα
Κ-ύριος » » Σ-ύριος » Κ-ύριος

Εἰς τοὺς τάναντία δισχυριζομένους, καὶ τοὺς περὶ
ὁμοιοκαταληξίας διατυπωθέντας κανόνας μὴ αὐστη-

ρῶς πάντοτε φυλάττοντας, ἀλλ' ἐνίοτε εἰς τὴν ἀνάγκην, ὡς λέγουσιν, ἐνδίδοντας, ὁ κ. 'Α. 'Ραγγαβῆς ἀπαντᾷ «τὶ νὰ γίνῃ! Οὐπαντὸς πλεῖν ἐς Κόρινθον!» Ἡμεῖς δὲ ὅσον καὶ ἂν σεβώμεθα τὸν κ. 'Ραγγαβῆν καὶ προσπαθῶμεν πάντοτε νὰ εὐαρεστῶμεν αὐτῷ, φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ μετριάσῃ ὀλίγον τὴν αὐστηρότητά του ὡς πρὸς τοὺς ὀξυτόνους τοῦλάχιστον στίχους, διότι πάμπολλα ποιήματα, τῆς δημώδους ἰδίᾳ ποιήσεως, ἄριστα ὑπὸ πᾶσαν ἐποίησιν, δὲν τηροῦσιν ἀπαρεγκλίτως τοὺς αὐστηροὺς τούτους τῆς ὁμοιοκαταληξίας κανόνας, πλεῖστα δὲ εἶναι συντεθειμένα ἀνομοιοκαταληκτῶς, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ χάνωσι τὴν ποιητικὴν τῶν δύναμιν καὶ χάριν.

5

Εἶδη στίχων.

Πλὴν τῆς ἐκ τοῦ τονισμοῦ διακρίσεως τῶν στίχων εἰς ὀξυτόνους, παροξυτόνους καὶ προπαροξυτόνους, περὶ ἧς εἶπομεν ἀμέσως ἀνωτέρω, ὑπάρχει καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συναποτελουσῶν αὐτοὺς συλλαβῶν· ἦτοι ἂν ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν συλλαβῶν ἐνὸς στίχου ἀνέρχεται εἰς πέντε, ὁ στίχος καλεῖται πεντασύλλαβος, ἂν εἰς δέκα, δεκασύλλαβος, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἀρχονται δὲ οἱ στίχοι ἀπὸ τρισυλλάβου καὶ φθάνουσι κυρίως μέχρι δεκαοκτασυλλάβου, τ. ἔ. τὰ εἶδη αὐτῶν εἶναι δέκα καὶ ἕξ, τρισύλλαβοι, τετρασύλλαβοι, πεντασύλλαβοι μέχρι δεκαοκτασυλλάβων.

Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστον ἐκ τῶν δέκα καὶ ἕξ κυρίων εἰδῶν τῶν στίχων διαιρεῖται εἰς ὀξυτόνους, παροξυτό-

νους καὶ προπαροξυτόνους, τὰ εἶδη τούτων ἀνέρχονται κυρίως εἰς τεσσαράκοντα καὶ ὀκτώ, πλὴν ἑνός, τοῦ δεκαοκτασυνλλάβου παροξυτόνου, (περὶ οὗ ἴδε κατωτέρω ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ), ἐπομένως εἰς τ ε σ σ α ρ ά - κ ο ν τ α καὶ ἐ π τ ά . Ὡστε ἀκριβῶς τεσσαράκοντα καὶ ἐπτὰ εἶναι τὰ κύρια εἶδη τῶν στίχων, διακρινόμενα τεχνικῶς ἐν τῷ Πρώτῳ μόνον Μέρει ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συλλαβῶν καὶ ἐκ τοῦ τονισμοῦ ληγούσης, παραληγούσης ἢ προπαραληγούσης. Ἄν δὲ ἐν τῇ διακρίσει ταύτῃ τῶν στίχων ληφθῇ ὑπ' ὅψιν καὶ ἡ χρονικὴ ποσότης τῶν μετρικῶν ποδῶν καὶ αἱ πλοκαὶ στίχων διαφόρου μέτρου, τότε βεβαίως θὰ αὐξήσωσιν ἀκόμη κατὰ πολὺ τὰ εἶδη αὐτῶν. Ἀλλὰ πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως παραλείπομεν τὰς ὑποδιαίρέσεις καὶ ὑποδιακρίσεις ταύτας, αὐστηρῶς μὲν ὑπὸ τῆς χρήσεως διατετυπωμένας ἐν πᾶσι τοῖς τεσσαράκοντα καὶ ἐπτὰ εἶδεσι τῶν στίχων, μὴ οὔσας δ' ἄλλως ἀναγκαίως εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν τῆς παρουσίας πραγματείας. Μόνον ἐν τῷ Δευτέρῳ Μέρει κάμνομεν τὴν προσήκουσαν ἐπιστημονικὴν διάταξιν, καὶ παραθέτομεν ἐκεῖ παραδείγματα ὅλων ἐν γένει τῶν εἰδῶν τῶν στίχων, τῶν τε χρησιμοποιηθέντων μέχρι τοῦδε ἐν τῇ νεωτέρᾳ πενιχρᾷ ἐτι φιλολογίᾳ ἡμῶν, ὥς καὶ τῶν δυναμένων νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι.

Τὸν ῥυθμὸν τῶν στίχων κανονίζει ὁ προσήκων τονισμὸς τῶν συλλαβῶν, ὅστις, κατὰ κανόνας ὠρισμένους, βαίνει πάντοτε ἀναλόγως καὶ συμφῶνως πρὸς τὴν ἀριθμητικὴν ποσότητα αὐτῶν, ὥς ἐν τοῖς κατωτέρω καταδείκνυται.

Σημ. 1. Μονοσύλλαβοι στίχοι δὲν ὑπάρχουσιν, οὐδὲ εἶναι δυνατόν νὰ συντεθῶσι. Διὸ ἀδόκιμοι ὅλως καὶ βεβιασμένοι εἶναι οἱ ἐξῆς π. χ.

Ζεῦ,
 δός,
 φεῦ!
 φῶς.
 Δός
 οὔν
 φῶς,
 νοῦν,
 Σύ,
 ὅς
 εἶ
 φῶς

Ἐκαστος ἐκ τῶν στίχων τούτων, δηλ. ἐκάστη μονοσύλλαβος λέξις δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ ἡμιποδία Ιαμβική (Ζεῦ|δός) ἢ τροχαϊκή (Ζεῦ|δος) ἀναλόγως τοῦ τονισμοῦ ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ· δύο δ' ἐκ τῶν στίχων τούτων, ὁμοῦ λαμβανόμενοι (Ζεῦ,δός), ἀποτελοῦσιν ἓνα πόδα ἀκέραιον, ἦτοι ἡμίμετρον Ιαμβικὸν ἢ τροχαϊκόν (ἀναλόγως τοῦ τονισμοῦ) στίχον, διότι ἐκάτερος τούτων βαίνεται κατὰ διποδίαν καὶ ὄχι κατὰ μονοποδίαν.

Σημ. 2. Ἦττον ἀδόκιμοι εἶναι οἱ δισύλλαβοι στίχοι, ἦτοι οἱ ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου ποδὸς (Ιαμβικοῦ ἢ τροχαϊκοῦ) συγκείμενοι, ὡς π. χ. ὁ ἐξῆς τροχαϊκὸς ἡμίμετρος·

Βάκχε,
 χύνε·
 φίλε,
 πίνε,
 πίνε
 λέγω
 ὅσο
 (ζῆς)

καὶ ὁ ἐξῆς Ιαμβικὸς ἡμίμετρος

Κραυγή
 λαοῦ,
 ὀργή
 Θεοῦ

Καὶ οἱ μονοσύλλαβοι δὲ καὶ οἱ δισύλλαβοι στίχοι εἶναι χρήσιμοι ἐν σπανίαις περιπτώσεσι, καὶ ἰδίᾳ ἐν συστήμασι στίχων, τίθεμενοι κυρίως εἰς τὸ τέλος αὐτῶν, ὅτε μεγάλην ἔχουσι διὰ τὸ μέτρον καὶ τὴν στιχουργίαν σημασίαν καὶ δύναμιν, ὡς

Πίνε,
λέγω
ὅσο

ζῆς

Καὶ

Δουλοῦδι
'ς τὸ βράχο
μονάχο
ἀνθεῖ.

Ὁ βράχος
τ' ἀνοίγει,
ὁ βράχος
τὸ κλεῖ.

Ἐνῷ ὁ μονοσύλλαβος στίχος ζῆς (τροχαϊκὴ ἡμιποδία) καὶ οἱ δισύλλαβοι ἀνθεῖ, τὸ κλεῖ (ἕκαστος τούτων εἶναι ἰαμβικός ἡμίμετρος) καθ' ἑαυτοὺς εἶναι σχεδὸν ὅλως ἄσημοι καὶ ἀδόκιμοι, βαρύνουσι μεγάλως ἐν συστήμασι στίχων, ὡς ἄνω, διότι εἶναι αἱ κατακλειῖδες τρόπον τινὰ αὐτῶν.

Σημ. 3. Πολλοὶ στίχοι εἶναι διπλασιασμός δύο ἄλλων. Τοὺς τοιούτους στίχους ἐκαλέσαμεν παρὰ θετικούς, ὡς κατὰ παράθεσιν γινομένους, οἳ εἶναι οἱ ἐξῆς ἐν τῇ ἀπλουστάτῃ μορφῇ τῆς παρὰ θέσεως, (ἥτις ἴσως δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ ἂν εἶναι παράθεσις ἢ οὐ).

Κραυγὴ
λαοῦ,
ὀργή
Θεοῦ

ἢ, κατὰ παράθεσιν,

Κραυγὴ | λαοῦ
Ὀργή | Θεοῦ

Καὶ

"Αν εἰς ὅλα
εἶναι νόμος,
Εἰς τὰ μάτια
ὄχι ὅμως

ἦ, κατὰ παράθεσιν,

"Αν εἰς ὅλα | εἶναι νόμος
εἰς τὰ μάτια | ὄχι ὅμως

Καὶ

Δὲν εἶσαι σὺ γρη῏ά
νὰ κάθεσαι νὰ κλαῖς
Καὶ ὅλο τοὺς καϋμοὺς
ς' τοὺς γείτονας νὰ λὲς

ἦ, κατὰ παράθεσιν,

Δὲν εἶσαι σὺ γρη῏ά | νὰ κάθεσαι νὰ κλαῖς
Καὶ ὅλο τοὺς καϋμοὺς | ς' τοὺς γείτονας νὰ λὲς

Καὶ

'Αλλοῖμονο ς' ἐμένανε
τὸν μόνο δυστυχῇ,
'Αεῖποτε, καὶ μάλιστα
ς' αὐτὴν τὴν ἐποχῇ

ἦ, κατὰ παράθεσιν,

'Αλλοῖμονο ς' ἐμένανε | τὸν μόνο δυστυχῇ,
'Αεῖποτε, καὶ μάλιστα | ς' αὐτὴν τὴν ἐποχῇ

Καὶ

'Εξ ἀφορμῆς τινος μικρᾶς
ἡ ἔρις πάντοτ' ἀρχινᾷ,
Καὶ βαθμηδὸν ς' τοὺς οὐρανοὺς
τὴν κεφαλὴν της προσκολνᾷ

ἦ, κατὰ παράθεσιν,

'Εξ ἀφορμῆς τινος μικρᾶς | ἡ ἔρις πάντοτ' ἀρχινᾷ,
Καὶ βαθμηδὸν ς' τοὺς οὐρανοὺς | τὴν κεφαλὴν της προσκολνᾷ

Καὶ

Παιδιά Ἑλλήνων
 τί καρτερεῖτε ;
 Ὑστους ξένους τόπους
 ὡς πότ' ἀργεῖτε ;

ἦ, κατὰ παράθεσιν,

Παιδιά Ἑλλήνων | τί καρτερεῖτε
 Ὑστους ξένους τόπους | ὡς πότ' ἀργεῖτε ;

Καὶ

Πλήν, εἰς τὸν τάφον
 ἀφοῦ καταίδω,
 Ἐκεῖ ἐλπίζω
 ν' ἀναπαυθῶ

ἦ, κατὰ παράθεσιν,

Πλήν εἰς τὸν τάφον | ἀφοῦ καταίδω
 Ἐκεῖ ἐλπίζω | ν' ἀναπαυθῶ.

Ἀλλὰ καὶ διαφόρου μέτρου στίχοι παρατίθενται ἀλλήλοις, οἵτινες καλοῦνται κυρίως παραθετικοὶ ἢ κατὰ παράθεσιν, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς θέλομεν ἰδεῖν. Τὸ τοιοῦτο εἶναι συνηθέστατον εἰς τὰς τῆς Ἐκκλησίας ποιήσεις, διότι ἐπιβάλλει εἰς αὐτάς τοῦτο ἡ ποικιλία καὶ ἡ χάρις τῆς μουσικῆς.

Σημ. 4. Ἐν τοῖς παραδειγματικῶς ἀναγραφόμενοις ἀνωτέρω στίχοις εἶναι καταφανὲς ἢ εἰς δύο διαίρεσις αὐτῶν. Συμβαίνει δ' αὕτη συνήθως κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην ἀναπόδραστον, διότι ἡ φωνὴ μὴ ἐπαρκούσα διὰ μιᾶς ν' ἀπαγγεῖλῃ τὸν στίχον ὁλόκληρον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ὡς π. χ. τὸν δεκαπεντασύλλαδον, ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεώς τινος· διὰ τοῦτο δὲ καὶ φυσικῶς διακόπτεται αὕτη, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω παραδείγμασι καταφαίνεται, ὑποδιαιρεθέντων εἴτα τῶν στίχων ὑπὸ τῆς τέχνης εἰς μικρότερα τμήματα, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς ὃν ἐπέβαλεν ἡ φύσις θεμελιώδη κανόνα. Ἡ διακοπὴ δὲ αὕτη τῆς φωνῆς καλεῖται τομή ἢ διαίρεσις τοῦ στίχου. Ἡ τομὴ δὲ αὕτη συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῶν πολυσυλλάδων στίχων, ἄλλοτε μὲν πᾶν πρὸς αὐτὴν εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ στίχου, ἄλλοτε δὲ ἐντεῦθεν ἢ ἐκεῖθεν ὀλίγον τοῦ μέσου, καὶ ἄλλοτε ἐν μέσῳ μετρικοῦ ποδός, ὅτε καὶ

ἐκαλεῖτο κυρίως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τομή.¹ Ἦσαν δὲ αἱ τομαὶ διαφόρων εἰδῶν· πολλάκις δὲ εἰς τοὺς πολυσυλλάβους στίχους ἐγίνοντο δύο καὶ τρεῖς καὶ πλείονες τομαί, ἀλλὰ μία μὲν ἐξ αὐτῶν ἦτο ἡ κυρία, αἱ λοιπαὶ δὲ ἦσαν δευτερεύουσαι.

Σημ. 5. Ἀξιοσημεῖωτος διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἀκρίθειαν, μεθ' ἧς γίνεται, εἶναι ἡ τομή τῶν στίχων τοῦ ἐξῆς δημῳδούς ᾠσματός, πίπτουσα πανταχοῦ εἰς τὸ μέσον τοῦ γ' ποδός (πενθημιμερής) καὶ εἰς τὸ τέλος λέξεως.

Τώρα|τά| που|λιά,|| τώ|ρα|τά| χελι|δόνια,
 Τώρα_ή| πέρδι|κες|| γλυ|κολα|λουν κα| λένε·
 Ξύπν' ἄ|φέντη| μου,|| ξύ|πνα, κα|λέ μ' ἄ|φέντη,
 Ξύπν' ἄ|γκάλια|σε || κορ|μι κυ|παρισ|σένιο
 Κι' ἄσπρο|νε λαι|μό,|| βυ|ζάκια|'σάν λει|μόνια
 ('Σάν τὸ| κρηὸ νε|ρό).
 Γιάτ' ἄ|φέντης| μου|| 'ε τή|βάρδια| μ' ἔχει_ἄ|πόψε,
 Γιά νά|σκοτω|θῶ,|| γιά|σκλάβο|νά με|πάρουν
 Μά' ὅσω|'ὸ Θε|ὸς|'κ' ἡ|Πανα|γιά_ή Παρ|θένα
 Κ' ἔξε|σπάθω|σα|| σέ| δρὸ χι|λιάδες| Τούρκους,
 Χίλιους| ἔκο|ψα|| καὶ |χίλιους| σκλάβους| 'πῆρα
 Κ' ἕνας| μοῦ 'φυ|γε|| καὶ | 'κεῖνος| πληγω|μένος.
 'Καθὰ|λίκε|ψα,|| τὸν|Μαῦρο| καθὰλ|κεύω,
 Πιάνω| τὸ στρα|τί,|| στρα|τί τὸ |μονο|πάτι.
 'Βρίσκω| 'να δεν|τρί,|| δεν|τρί 'σάν| κυπα|ρίσσι·
 Δέξου|με δεν|τρί,|| δέ|ξου με |κυπα|ρίσσι,
 Γιά νά | κοιμη|θῶ|| 'λί|γον ὕ|πνο νά |πάρω.
 «Νά, οἱ |κλώνοί|μου,|| καὶ| δέσε| τ'ἄλο|γό σου.
 «Νά, κι' ὁ | ἴσκιος |μου,|| πέ|σε γλυ|κά κοι|μήσου.
 «Κι' ὅταν|σηκω|θῇς,|| τὸ |'νοῖκι| νά πλη|ρώσης·
 «Τριά|στα|μνιά νε|ρὸ|| 'ε τή|ρί|ζα|μου νά |ρίξης.
 — «'Ακουσ'|το, Θε|έ,|| καὶ, Γῆ, μὴν|τὸ πι|στέψης
 — «'Ὡς καὶ|τὸ δεν|τρί| τὸ |'νοῖκι| του γυ|ρεύει.

1. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τομή μὲν ἦτο ἡ ἐν μέσῳ μετρικοῦ ποδὸς πίπτουσα, διὰίρεσις δὲ ἡ ἐν τέλει.

Ὅμοια ἐπιμέλεια καὶ ἀκρίβεια διακρίνει καὶ πολλὰ ἄλλα ἄσματα τῆς δημῳδούς ποιήσεως. Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ποιήματι οἱ στίχοι εἶναι ὁωδεκασύλλαδοι παροξύτονοι (τροχαϊκοὶ τρίμετροι ἀκατάληκτοι).

Σημ. 6. Ἐπιτραπήτῳσαν ἡμῖν ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐξῆς ὀλίγα, διότι ἀληθῶς ἐμακρηγορήσαμεν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ. Ἐν τῷ συνόλῳ τοῦ ἄνω ποιήματος καταφαίνεται, πλὴν τοῦ ὥραλου καὶ ὅλως ἀνεπιλήπτου μέτρου, ὁ εὐχερὴς, καὶ ἐλαστικός, καὶ εὐκαμπτος, καὶ ἑναρμόνιος, καὶ ἐκφραστικός, καὶ ἀφελής, καὶ ἀνεπιτήδευτος, καὶ μεστός γραμματικῶν παθῶν (ἐκθλίψεων, κράσεων, συναιρέσεων) χειρισμός τῆς μελιρρύτου δημῳδούς γλώσσης, οὔσης ἀσυγκρίτως ποιητικωτέρας καὶ ἐκφραστικωτέρας τῆς ὑπὸ τῶν λογιστῶν σήμερον μακαρονικῶς διαστραφείσης καὶ διαφθαρείσης. Καὶ διὰ τὰς ἐνταυρίσωμεν τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων ἡμῶν τούτων, πλὴν πολλῶν ἐπιχειρημάτων, ἅτινα ἡδυνάμεθα νὰ φέρωμεν, παραθέτομεν ὀλίγους στίχους κοινοτάτου δημῳδούς ποιήματος, ἐπίτηδες εἰς λογιστῶν γλῶσσαν μετενεχθέντος ἐν τινὶ κωμῳδίᾳ ὑπὸ τοῦ κ. Δημ. Καμπούρογλου. Ἰδοὺ τὸ πρωτότυπον, ὅπερ πάντες ἔχουσιν ἀκοῦσιν καὶ γνωρίζουσι:

Τοῦ Κίττου ἡ μάννα 'κάθουνταν 'ς τὴν ἄκρην 'ς τὸ ποτάμι,
Μὲ τὸ ποτάμι 'μᾶλλον καὶ τὸ 'πετροβολοῦσε·
«Ποτάμι, γὰρ 'λιγότεψε, ποτάμι, στρέψε 'πίσω,
«Γιὰ νὰ περάσ' ἀντίπερα, πέρα 'ς τὰ κλεφτοχώρια

Ἰδοὺ καὶ ἡ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Καμπούρογλου·

Τοῦ Κίττου ἡ μήτηρ 'κάθητο ἐπ' ὄχθης ποταμίου·
Ἦριζε τοίνυν μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἐλιθοβόλει·
«Μειώθητι, ὦ ποταμέ, τράπηθι κατὰ νῶτον,
«Ἰν' ἀντιπέραν πορευθῶ εἰς τῶν κλεπτῶν τοὺς τόπους.

Ἰδοὺ καὶ τοῦ ὀλίγον ἀνωτέρῳ δημῳδούς ἄσματος στίχων τινῶν ἢ μετάφρασις εἰς γλῶσσαν λογιστῶν·

Τώρα τὰ πτηνά, νυνὶ αἱ χελιδόνες
νῦν αἱ πέρδικες φωνοῦσιν ἡδυλάως·
«Κύρι', ἐγείραι, ἐγείρου, Κύριέ μου,
«Ἐγ' αἶ οὐσφιγξὼν κορμὸν ὡς κυπαρίσσου

Σημ. 7. Ταῦτα ἀναμνησκουσιν ἡμῖν τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν πατρὸς πρὸς υἱόν, θαυματομένου ἐν τῷ χωρίῳ του ὡς τοῦ μόνου ἐγγραμμάτου καὶ εὐπαιδευτοῦ, ἅτε ἀναγνώσαντος πολλὰ βιβλία, καὶ δὴ καὶ τὸ Ψαλτήριον, καὶ γνωρίζοντος νὰ ἐλληνίσῃ ἀπταιστως κατὰ τρόπον τὸν ἐξῆς:

Υἱέ μου Τζωάννη,

πατρικῶς σὲ ἀσπάζομαι

Νὺν οὖν σὲ προτρέπω νὰ μεταβῇς ἀπὸ Νεμέαν εἰς Κόρινθον, διότι μαθὼν ὅτι πράτεις αἰσχρὸν βίον μετὰ μυχαλίδων, καὶ πορνεύων.

Ὁ πατήρ σου

Λάζαρος Χατζηκουμπούρας.

Σημ. 8. Διὰ πάντων τούτων δὲν θέλομεν βεβαίως νὰ μυκτηρῶμεν ἢ νὰ καταδικάσωμεν τὴν γλῶσσαν τῶν λογίων, ἐν ἣ πρωτοτύπως καὶ οὐχὶ ἐν βεβιασμένῃ καὶ κωμικῇ, ὡς ἄνω μεταφράσει, οὐκ ὀλίγα δοκιμώτατα ἐγράφησαν, ἀλλὰ θέλομεν, ἴσως ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον, νὰ καταδείξωμεν τὴν χάριν καὶ τὴν δύναμιν τῆς δημώδους γλώσσης, ἥτις, ἀβίαστος καὶ ἀφελής, ἐν ταῖς καθ' ἡμέραν διαλέξεσι τοῦ ὄχλου, εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ποίησις, γέμουσα ἀπερίττων καὶ γραφικῶν μεταφορῶν, καὶ κατὰ τοῦτο μεγάλως πλεονεκτοῦσα τῆς ἐξεζητημένης γλώσσης τῶν λογιστῶν, οἵτινες ἀπεφάσισαν, ὡς φαίνεται, νὰ ἐπαναγάγωσιν ἡμᾶς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους, ὅπερ βεβαίως οὐδέποτε θέλουσι δυνηθῇ νὰ κατορθώσωσι. Δὲν ἀρνούμεθα δὲ ὅτι καὶ ἡμεῖς συγκαταλεγόμεθα μεταξύ ἐκείνων, οὓς τὸ ρεῦμα τοῦτο συμπαρασύρει. Ἄλλὰ τί νὰ κάμωμεν! Ἰδοὺ ὁ μακαρίτης Χριστόπουλος παρεωράθη. Ἰδοὺ ὁ Λασκαράτος ἔμεινε μόνος. Ἰδοὺ ὁ Ψυχάρης ἐχλευάσθη (καὶ δικαίως). Ὡστε ἐμπρὸς ὅλοις εἰς τὸ λεγόμενον *ρεῦμα τῆς προόδου*! Ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὅποιοι πάντοτε θὰ μένουν σὸ τοῖ, θὰ εἶναι οἱ λογιστάτοι, καὶ ἐκ τούτων πάλιν οἱ μακαρονικώτατοι.

Μετὰ τὰς ἄνω, σχετικὰς πάντοτε πρὸς τὸ θέμα, παρεκβάσεις, ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν κανονικὴν μας τροχίαν καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν κυρίαν οὐσίαν τοῦ ἔργου μας.

Στίχοι τρισύλλαβοι.

Μετὰ τὴν καταδίκην τῶν μονοσυλλάβων καὶ δι-
συλλάβων στίχων ὡς ἀδοκίμων, ἐρχόμεθα εἰς τοὺς
τρिसυλλάβους, καὶ ἀπὸ τούτων ποιούμεθα ἀρχὴν τῆς
ἐπισήμου καὶ οὐσιαστικῆς ἐργασίας ἡμῶν.

Καὶ ἐν πρώτοις ὑπομνησόμεν ὅτι, διὰ τὸ Πρῶ-
τον μόνον Μέρος τῆς παρούσης συγγραφῆς, διηρέ-
σαμεν ἀνωτέρω τοὺς στίχους εἰς ὀξυτόνους, παροξυ-
τόνους καὶ προπαροξυτόνους· εἶτα δὲ δηλοῦμεν ὅτι
κάτωθι τῶν ὀξυτόνων ἢ παροξυτόνων ἢ προπαρο-
ξυτόνων τούτων στίχων σημειοῦμεν τὰς τονιστέας,
τὰς ἀτόνους καὶ τὰς ἀδιαφόρους συλλαβάς, ἐν ὑπο-
σημειώσεσι δὲ ὀνομάζομεν αὐτοὺς μὲ τὸ ὄνομα τὸ
ἀρχαῖον.

α'. Ὀξύτοροι

Εὐγενής¹

Ἄν φανῆς

Ἡ γ' συλλαβὴ πάντοτε τονίζεται· ἢ β' οὐδέποτε·
ἢ α' εἶναι ἀδιάφορος.

β'. Παροξύτοροι

Τρεχᾶτε,²

Γελᾶτε

Ἡ β' συλλαβὴ πάντοτε τονίζεται· ἢ γ' οὐδέποτε·
ἢ α' εἶναι ἀδιάφορος.

1. Μονοποδία ἀναπαιστική (- - -), ἢ τροχαϊκὸς μονόμετρος
καταληκτικὸς (- - | -).

2. Πούς ἀμφίβραχος (- - -).

γ'. Προπαροξύτονοι

Ἐγραψα,¹

Ἐέγραψα

Ἡ α' συλλαβὴ πάντοτε τονίζεται· ἡ β' καὶ ἡ γ' οὐδέποτε. Ὁ στίχος οὗτος εἶναι ὅλως ἀδόκιμος καὶ ἄχρηστος καθ' ἑαυτόν.

7

Στίχοι τετρασύλλαβοι.

α'. Ὀξύτονοι

Τὸν ποντικὸ²

Ἵς τὸ λαδικὸ

Ἰδὲ κρυφά

Πῶς ἐντρυφᾷ

Πῶς βρέχει δὲ

Καὶ λείχ' ἰδὲ

Τὴν καθαρὰν

Αὐτοῦ εὐράν.

Ἡ δ' συλλαβὴ πάντοτε τονίζεται· ἡ γ' οὐδέποτε· ἡ α' καὶ ἡ β' εἶναι ἀδιάφοροι. Πλὴν, ὅταν τονίζεται ἡ α', δὲν τονίζεται ἡ β', καὶ τὰνάπαλιν, ὥς

Εἰς τὸ βουνὸ

Τ' ἀντικρυνὸ

Κλαίει πολὺ

Ἐνα πουλί

1. Μο νοποδία δακτυλική (-- -), ἢ τροχαϊκὸς μονόμετρος καταληκτικὸς (- - | -).

2. Στίχος ἰαμβικὸς μονόμετρος ἀκατάληκτος (- -, - -).

Καὶ

Κραυγὴ λαοῦ
Ὁργὴ Θεοῦ.

β'. Παροξύτονοι

Ἄλφα Θῆτα¹
τ' ἀρκτικά μου
Τρέχα ζήτα
τ' ὄνομα μου.

Καὶ

Δὲν κυττῶτε
Τί τραβάτε

Καὶ

ὦ παιδιὰ μου,
Ὁρφανά μου

Καὶ

ὦ Μητέρα,
Μιὰν ἡμέρα

Ἡ γ' συλλαβὴ πάντοτε τονίζεται· ἡ δ' οὐδέποτε·
ἢ α' καὶ ἡ β' εἶναι ἀδιάφοροι.

γ'. Προπαροξύτονοι

Ἐσφύρισε²
Καὶ ὕρισε

Ἡ β' συλλαβὴ πάντοτε τονίζεται· ἡ γ' καὶ ἡ δ' οὐδέποτε· ἢ α' εἶναι ἀδιάφορος. Τὸ : Κ α ἰ ὕ ρ ι σ ε, ἂν γραφῇ οὕτω : Κ' ἐ γ ὕ ρ ι σ ε, τὸ πρᾶγμα μένει ἔν καὶ τὸ αὐτό, διότι ἡ α' συλλαβὴ εἶναι, ὥς εἵπομεν, ἀδιάφορος κατὰ τὸν τονισμόν.

1. Στίχος τροχαϊκὸς μονόμετρος ἀκατάληκτος (—, —, —).

2. Στίχος Ιαμβικὸς μονόμετρος ἀκατάληκτος (—, —, —).

Στίχοι πεντασύλλαβοι.

α'. Ὀξύτονοι

Ἄγα|πῶ πολ|υ¹

Κόρη|παχου|λή

Ἡ ε' συλλαβὴ τονίζεται πάντοτε· ἡ β' καὶ ἡ δ' οὐδέποτε· ἡ α' καὶ ἡ γ' εἶναι ἀδιάφοροι· (καλλίον νὰ τονίζεται τοῦλάχιστον ἡ ἑτέρα τούτων).

β'. Παροξύτονοι

Νὰ σέ] φιλή|σω²

Θὰ προσ|παθή|σω

Καὶ

Ἡμέρα ποία

Πλέον ἀθλία

Ἄλλη ἐστάθη

Μὲ τόσα πάθη;

Ἡ α' συλλαβὴ καὶ ἡ β' εἶναι ἀδιάφοροι· ἡ γ' καὶ ἡ ε' οὐδέποτε τονίζονται· ἡ δ' πάντοτε.

Πλὴν, ὅταν ἡ β' τονίζεται, ἡ α' δὲν τονίζεται, καὶ τὰνάπαλιν, ὥς

Διψῶ| καὶ πί|νω

Μονά|χα οἶνο

Καὶ

Ἔνα| φιλά|κι

Δός μου,| Δενά|κι

Καλλίτερον ὅμως εἶναι νὰ εἶναι ἔντονος ἡ β' συλλαβή.

1. Τροχαϊκὸς μονόμετρος ὑπερκατάληκτος (-~, - ~| -).

2. Ἰαμβικὸς μονόμετρος ὑπερκατάληκτος (- -, ~ -| -), οὗ ἡ χρῆσις σπανία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

γ'. Προπαροξύτοροι

Τοῦτο 'θέλησα¹,

Φίλη μέλισσα

Ἡ γ' συλλαβὴ πάντοτε τονίζεται· ἡ β', ἡ δ' καὶ ἡ ε' δὲν τονίζονται· ἡ α' καλλίτερον εἶναι νὰ τονίζεται, ἂν καὶ εἶναι ἀδιάφορος.

9

Στίχοι ἐξασύλλαβοι.

α'. 'Οξύτοροι

Στὸ διάβολο νὰ πᾶς,²

Κί' ἄς εἶσαι καὶ παπᾶς

Καὶ

Αὐτὸς ἡμῶν πατήρ

ὁ τῆς ζωῆς δοτήρ,

Καὶ φῶς ἡμῶν αὐτὸς

ὁ Πλάστης τοῦ φωτός.

Ἡ α' συλλαβὴ μένει ἄτονος· ἡ ἂν φέρῃ τόνον, οὗτος χάνει τὴν δύναμίν του, ὅπως εἴπομεν ὅτι συμβαίνει εἰς πολλὰς περιπτώσεις. Ἡ β' συλλαβὴ καὶ ἡ γ' εἶναι ἀδιάφοροι· πλὴν, ὅταν ἡ β' τονίζεται, ἡ γ' δὲν τονίζεται, ὡς ἄνω· καὶ τάνάπαλιν, ὡς

Ὁ Θεὸς κυβερνᾷ³

Καὶ ποτὲ δὲν γερνᾷ

Καὶ

Τὸ καπέλο φορεῖ

Καὶ εὐθὺς προχωρεῖ

1. Τροχαϊκὸς μονόμετρος ὑπερκατάληκτος (—, — | ~)

2. Ἰαμβικὸς διμετρος βραχυκατάληκτος (—, — | — —)

3. Ἀναπαιστικὸς μονόμετρος ἀκατάληκτος (— —, — —)

Ἡ δ' συλλαβὴ καὶ ἡ ε' οὐδέποτε τονίζονται· ἡ ζ' πάντοτε.

β'. Παροξύτονοι

Πόθεν ν' ἀρχινήσω,¹
Φῶς μου, νά θρηνήσω

Καὶ

Ἐφερεν ὡς εἶδα,¹
Βέλη καὶ ἀσπίδα

Ἡ ζ' συλλαβὴ οὐδέποτε τονίζεται· ἡ ε' πάντοτε· ἡ δ' οὐδέποτε· ἡ γ' εἶναι ἀδιάφορος· ἡ β' δὲν τονίζεται ὅταν ἔχῃ τόνον ἢ α'. Ὅταν ὅμως δὲν ἔχῃ τόνον ἢ α', ἀλλὰ τὸν τόνον ἔχῃ ἡ β', ὡς

Ἐρρίφθη!, ὡς εἶδα,²
Κρατῶν τήν | ἀσπίδα

τότε αἱ μὲν α', γ', δ' καὶ ζ' δὲν τονίζονται· τονίζονται δὲ μόνον ἡ β' καὶ ἡ ε'. Ἀκριβῶς ὅμοιοι τοῖς ἀμέσως ἀνωτέρω εἶναι καὶ οἱ στίχοι οὗτοι·

Ἐάν ῥόδο, 'ποῦ βγαίνει
Ἐτὸν κόσμον κι' ἀνθίζει

Καὶ

Ἐ τὰ μαῦρα ντυμένη
Ἐ τὰ μαῦρα θενᾶσαι
Κ' ἐμὲ θά θυμᾶσαι....

Καὶ

Παράμερα στέκει
Ὁ ἄντρας καὶ κλαίει·
Ἀργὰ τὸ τουφέκι
σηκώνει καὶ λέει

1. Τροχαϊκὸς διμετρος βραχυκατάληκτος (—, — | — —).

2. Ἐκαστος ποὺς ἐκάστου στίχου εἶναι ἀμφίβραχος, ἥ ὃ μὲν α' εἶναι ἰαμβος, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τοῦ στίχου ἀναπαιστικὸς μονόμετρος καταληκτικὸς εἰς συλλαβήν, ὡς 'ε τὰ μαῦ|ρ α ν τ υ μέ|ν η.

γ'. Προπαροξύτονοι

Τρέχα, μαννοῦλά μου ! ¹

Τέχεις, καρ|δοῦλά μου ;

Ἡ α' καὶ ἡ δ' συλλαβὴ πάντοτε τονίζονται· αἱ λοιπαὶ δὲ οὐδέποτε.

Καὶ

Ποπῶ, μαννοῦλά μου !²

Τί κλαῖς, καρδοῦλά μου ;

Ἐδῶ τονίζεται ἡ β' συλλαβὴ καὶ ἡ δ'· ἡ α' εἶναι ἀδιάφορος· ἡ γ', ἡ ε' καὶ ἡ ζ' οὐδέποτε τονίζονται.

10

Στίχοι ἐπτασύλλαβοι.

α'. Ὀξύτονοι

Μάρτη, Μάρτη βροχερέ³

Καὶ Φλεβάρη χιονερέ

Καὶ

Τί τὰ ἴδια πάντα λές

Κι' ὅλο κάθεσαι καὶ κλαῖς

Καὶ

Φεγγαράκι μου λαμπρό,

Φέγγε μου νὰ περπατῶ

Καὶ

Ἄν περνᾷς κι' ἂν δὲν περνᾷς

Τὰ παπούτσιά σου χαλνᾷς.

1. Δακτυλικὸς δίμετρος ἀκατάληκτος (---, - -).

2. Ἰαμβικὸς δίμετρος βραχυκατάληκτος (- -, - -| - -)

3. Τροχαϊκὸς δίμετρος καταληκτικὸς (- -, - -| - -, -)

Ἡ γ' συλλαβὴ καὶ ἡ ζ' τονίζονται πάντοτε· ἡ α' εἶναι ἀδιάφορος· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

Ὁρθός, ἀλλὰ σπάνιος νῦν, εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Γέρων ἐ|κάστου πο|τὲ ¹

Ἔλεγε, | πῆραι διτ|ταί

Τονίζεται ἡ α', ἡ δ' καὶ ἡ ζ' συλλαβή· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

β'. Παροξύτονοι

Ὁ ἔρως λυσσασμένος ²

Μ' ἐφίλησ' ὁ σκασμένος.

Καὶ

Ἄν θέλῃ κι' ἂν δὲν θέλῃ

Ἐμένα δέν με μέλει

Ἡ β' καὶ ἡ ζ' συλλαβὴ τονίζονται πάντοτε· ἡ δ' εἶναι ἀδιάφορος· αἱ λοιπαί, ἥτοι ὅλαι αἱ περιτταὶ α', γ', ε' καὶ ζ' οὐδέποτε τονίζονται, ἢ ἂν τις τούτων συμβῇ νὰ ἔχῃ τόνον, οὗτος εἶναι τόσον ἀσθενής, ὥστε λογίζεται ὡς μὴ ὑπάρχων.

Ἐπίσης ὀρθός εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Κατηφής, λυπημένος ³

Θρηνηδεῖ μονωμένος.

Τούτου τονίζεται πάντοτε ἡ γ' καὶ ἡ ζ' συλλαβή.

1. Δακτυλικὸς τρίμετρος καταληκτικὸς εἰς συλλαβὴν (---, ---|---).

2. Ἰαμβικὸς δίμετρος καταληκτικὸς (Ἄνακρεόντειος) (---,---|---,---), ὡς

Ὅταν πίνω τὸν οἶνον,

Εὐδουσιν αἱ μέριμναι (Ἄνακρ.).

3. Ἀναπαιστικὸς μονόμετρος ὑπερκατάληκτος (---,---|---)

γ'. Προπαροξύτονοι

Δῶσέ μου, γειτόνισσα,¹

Κάτι 'πού 'λησμόνησα

Ἡ α' καὶ ἡ γ' συλλαβὴ εἶναι ἀδιάφοροι· ἡ β', ἡ δ', ἡ ε' καὶ ἡ ζ' οὐδέποτε τονίζονται· ἡ ε' πάντοτε θέλει τόνον.

11

Στίχοι ὀκτασύλλαβοι.

α'. Ὀξύτονοι

Μὰ τὴν ἀγάπησα πολύ,²

'Τ' ἤμουν ἀλάλητο πουλί

Καὶ

Ἄν ἦσουν θάλασσα κρασί,

ᾠ! τότε τί δουλειὰ χρυσῇ!

Καὶ

Δὲν ἤμπορῶ | νὰ σηκωθῶ

Πρὸς τὴν Διλὴ | νὰ πορευθῶ

Οἱ ὀξύτονοι ὀκτασύλλαβοι στίχοι τονίζονται ὡς δύο ὀξύτονοι τετρασύλλαβοι· ἥτοι ἡ δ' καὶ ἡ ν' συλλαβὴ πάντοτε τονίζονται· ἡ γ' καὶ ἡ ζ' οὐδέποτε· ἡ α', ἡ β', ἡ ε' καὶ ἡ ε' εἶναι ἀδιάφοροι.

β'. Παροξύτονοι

Βάλε γνῶσι, βρέ Μαροῦλα,³

Μή σε 'ξαναἰδοῦμε δοῦλα.

¹. Τροχαϊκὸς δίμετρος καταληκτικὸς (—, —, — | —, —)

². Ἰαμβικὸς δίμετρος ἀκατάληκτος (—, —, — | —, —)

³. Τροχαϊκὸς δίμετρος ἀκατάληκτος (—, —, — | —, —). Ὁ στίχος οὗτος εἶναι συνηθέστατος ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει.

- Βρὲ Μαρούλα, γνῶσι βάλε,
γιὰ δὲν ἔερεῖς τὸ φινάλε.
- Καὶ
Καὶ κορίτσια καὶ ἀγόρια
Τοῦ διαβόλ' εἶν' ἀποφόρια
- Καὶ
Ἄν εἰς ὄλα | εἶναι νόμος
Εἰς τὰ ῥμάτια | ὅχι ὅμως
- Καὶ
Νὰ μὴ σώσω, νὰ μὴ ζήσω,
Ἄν μιὰ ῥμέρα δὲν μεθύσω
- Καὶ
Εἰς ὑγείαν τῶν ῥρώτων.
Τὸ ποτῆρί μας τὸ πρῶτον.
- Καὶ
Δεῦτε, παῖδες τῶν ῥελλήνων,
Ἄνδρες φίλοι τῶν κινδύνων
- Καὶ
Χάνεις κόπο καὶ σαποῦνι,
Σαπουνίζωντας γουροῦνι
- Καὶ
Εἶδα ὄναρ καὶ μ' ἐφίλει
Ἄνας ἄγγελος ῥς τὰ χεῖλη
- Καὶ
Καλὴ μάννα, πάντρεψέ με,
Σπιτονοικοκύρεψέ με—
— «Νὰ σου δώσω μπακαλάκι,
ῥμορφο παλληκαράκι ; »
- Καὶ
Σὲ γνωρίζ' ἀπὸ τὴν κόψι
Σὲ γνωρίζ' ἀπὸ τὴν ὄψι
- Καὶ
ῥΩ ῥΑθήνα, πρώτη χώρα,
Τί γαιῖδάρους τρέφεις τώρα ;

Οἱ παροξύτονοι ὀκτασύλλαβοι στίχοι τονίζονται
ὥς δύο παροξύτονοι τετρασύλλαβοι· ἥτοι ἡ γ' καὶ ἡ

ζ' συλλαβὴ πάντοτε τονίζονται· ἡ δ' καὶ ἡ ν' οὐδέποτε· αἱ λοιπαὶ εἶναι ἀδιάφοροι.

Ὁ ὀκτασύλλαβος παροξύτονος στίχος εἶναι ἐκ τῶν συνηθεστάτων ἐν τῇ σημερινῇ ποιήσει.

Ὁρθός, ἀλλὰ σπάνιος, εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμὸς τοῦ ὀκτασυλλάβου παροξύτονου·

Ἐκαστος, | ἔλεγε | χαίρων, ¹

Ἐνας χαι|ρέκακος | γέρων.

Τονίζεται ἡ α', ἡ δ' καὶ ἡ ζ' συλλαβή· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

γ'. Προπαροξύτονοι

Κυττῶντας τὸν ἀνήφορο ²

Ἐπὶ δ' ὁ στραβὸς κατήφορο

Καὶ

Γειτόνισσα, γειτόνισσα,

Γιὰ σένα δὲν κοινώνησα

Καὶ

Ὡ ἔρωτ' ἀνθρότατε,

Γλυκὲ καὶ ἱλαρώτατε,

Οἱ προπαροξύτονοι ὀκτασύλλαβοι στίχοι τονίζονται ὡς δύο τετρασύλλαβοι προπαροξύτονοι· ἥτοι ἡ β' καὶ ἡ ζ' συλλαβὴ τονίζονται πάντοτε· ἡ α' εἶναι ἀδιάφορος· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

Ἐπαναλαμβάνομεν καὶ αὖθις, ὅτι πολλάκις συλλαβαὶ ἔντονοι ἐκλαμβάνονται ὡς ἄτονοι, καὶ τάνάπαλιν, ὡς ἡ β' συλλαβὴ εἰς τὸ

Ἐπὶ δ' ὁ στραβὸς κατήφορο

ὅπου τὸ ἄρθρον ὁ τονίζεται ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τοῦ στίχου.

1. Δακτυλικὸς τρίμετρος καταληκτικὸς εἰς δισύλλαβον (--- | --- | ---).

2. Ἰαμβικὸς διμετρος ἀκατάληκτος (-, -, - | -, -, -).

Ὁρθὸς ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Στρατηγοῦ | περιβάλ|λεται ¹

Τὴν στολὴν | καὶ ἀγάλλ|λεται

Τονίζεται ἡ γ' καὶ ἡ ς' συλλαβή. Δύναται δὲ καὶ ἡ
 ν' νὰ τονισθῇ, ὅτε ὁ στίχος μεταπίπτει εἰς ὀξύτονον,
 οἶον

Στρατηγοῦ | παρευθὺς | στολὴν

Περιβάλ|λεται μὲ | πολλήν

ἀλλ' αἱ τελευταῖαι δύο συλλαβαὶ ἀλλάσσουν μέτρον,
 ἀποτελοῦσαι καθ' ἑαυτὰς μονοποδίαν ἱαμβικὴν.

12

Στίχοι ἑννεασύλλαβοι.

α'. Ὁξύτονοι.

Νὰ σὲ φιλήσω, | ἄν μ' ἀγαπᾷς,²

Στάσου, ψυχὴ μου· | μὴ με κτυπᾷς

Οἱ ὀξύτονοι ἑννεασύλλαβοι στίχοι συντίθενται ἐξ
 ἑνὸς πεντασυνλλάβου παροξυτόνου καὶ ἑνὸς τετρασυν-
 λάβου ὀξυτόνου, ἐπομένως τονίζονται, ὅπως καὶ ἐκεῖ-
 νοι. Ἡτοι ἡ δ' καὶ ἡ θ' συλλαβὴ πάντοτε τονίζονται·
 ἡ α', ἡ β', ἡ ς' καὶ ἡ ζ' εἶναι ἀδιάφοροι· ἡ γ', ἡ ε' καὶ
 ἡ ν' δὲν τονίζονται.

Δύναται ὅμως ὁ ὀξύτονος ἑννεασύλλαβος στίχος νὰ
 τονισθῇ ὀρθότερον καὶ ὡς ἐξῆς·

1. Ἀναπαιστικός μονόμετρος ὑπερκατάληκτος εἰς δισύλλαβον
 (---, ---|---).

2. Ἰαμβικός διμέτρος ὑπερκατάληκτος (---, ---|---, ---|---).

... Τῆς Γραβιᾶς | τὸ βουνόν | ἀντικρύ.¹
 Λάμπουν ὀπλα χρυσᾶ | καὶ λερῇ

Ἐδῶ τονίζονται ἡ γ', ἡ ς' καὶ ἡ θ' συλλαβή· δὲν τονίζονται ἡ β', ἡ ε' καὶ ἡ ν'. εἶναι δὲ ἀδιάφοροι αἱ α', δ' καὶ ζ'.

Ὡσαύτως ὀρθὸς εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμὸς τοῦ ἐννεασυλλαβίου ὀξυτόνου·

Ποῖος | ἐχει | τὴν ὑπομονή²
 Νά θυμᾶται | τί περὶ Φαίνῃ

Ἐδῶ τονίζεται ἡ γ', ἡ ε', ἡ ζ' καὶ ἡ θ' συλλαβή· ἡ α' καὶ ἡ β' εἶναι ἀδιάφοροι· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

β'. Παροξύτονοι.

Ὁ ἔρω | ἀκοιμη | τος μένει³
 Εἰς ὅσας | καρδίας | ἐμβάινει

Ἡ β', ἡ ε' καὶ ἡ ν' συλλαβὴ τονίζονται πάντοτε· ἡ α', ἡ γ', ἡ δ', ἡ ς', ἡ ζ' καὶ ἡ θ' δὲν τονίζονται.

Ὅρθος εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμὸς τοῦ παροξυτόνου ἐννεασυλλαβίου·

Θά τρελλαθῶ, χρυσῇ κυρά μου,⁴
 Ὡς ποῦ νάρθηξ 'ς τὴν ἀγκαλιά μου
 Καὶ
 Κατ' ὄναρ ἦλθε καί μ' ἐφίλει
 Γλυκὰ εἷς ἄγγελος 'ς τὰ χεῖλη
 Καὶ
 Μὴ δίκην δέ, κριτά, δικάσης,
 Πρὶν ἄμφω ἴδης καὶ ἐξετάσης

1. Ἀναπαιστικός διμετρος βραχυκατάληκτος (ἀναπαιστική τριποδία) (---, ---|---).

2. Τροχαϊκὸς διμετρος ὑπερκατάληκτος (---, ---|---, ---|---).

3. Ἐκαστος ἐκ τῶν τριῶν τοῦ στίχου τούτου ποδῶν εἶναι ἀμφίβραχος (---).

4. Ἰαμβικός διμετρος ὑπερκατάληκτος (---, ---|---, ---|---).

Ἡ δ' συλλαβὴ καὶ ἡ ν' πάντοτε τονίζονται· ἡ α, ἡ β' καὶ ἡ ς' εἶναι ἀδιάφοροι· αἱ δὲ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

γ'. Προπαροξύτονοι.

Εὐφωνον|ῥισμα ἀ|κούεται¹

Ἄδει ἐ|κείνη ποῦ|λούεται

Ἡ α' συλλαβή, ἡ δ' καὶ ἡ ζ' τονίζονται πάντοτε· αἱ λοιπαὶ οὐδέποτε.

Ἐπίσης ὀρθὸς εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Ποῖαν τόσον ἐπιλήσμονα²

Εἶδες κόρην ὅσον πείσμονα;

Τονίζεται ἡ α', ἡ γ', ἡ ε' καὶ ἡ ζ' συλλαβή· ἡ β' εἶναι ἀδιάφορος· ἡ δ', ἡ ς', ἡ ν' καὶ ἡ θ' δὲν τονίζονται.

13

Στίχοι δεκασύλλαβοι.

α'. Ὀξύτονοι.

Πάντοτ' δ|θάνατος| ἄλγος γεν|νᾶ³

Ὅταν προ|ώρως θε|ρίζη τι|νὰ

Τονίζεται ἡ α', ἡ δ', ἡ ζ' καὶ ἡ ι' συλλαβή· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

Ὅρθως ἐπίσης ἔχει καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

1. Τὸν στίχον τοῦτον ἀποτελοῦσι τρεῖς δακτυλικοὶ πόδες πλήρεις (—, —, —).

2. Τροχαϊκὸς δίμετρος ὑπερκατάληκτος (—, —|—, —|—).

3. Δακτυλικὸς τετράμετρος καταληκτικὸς εἰς συλλαβὴν (—|—|—|—).

Ἐξύμνουν ἄγγελοι ἐν οὐρανοῖς ¹
Τὰς ἀρετὰς τῆς φίλης ὁρφανῆς

Τονίζεται ἡ δ', ἡ ν' καὶ ἡ ι' συλλαβή· ἡ α', ἡ β'
καὶ ἡ ς' εἶναι ἀδιάφοροι· ἡ γ', ἡ ε', ἡ ζ' καὶ ἡ θ' δὲν
τονίζονται.

Ὁρθὸς ὡσαύτως εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Ἐχω 'ς τὴν καρδιά|τρύπα γιὰ κρασί.²
Πόσο τὴν ὀκιά;|— Φέρε μας μισή

Ὁ στίχος οὗτος τονίζεται ὡς δύο πεντασύλλαβοι
ὀξύτονοι· ἥτοι εἶναι πάντοτε ἔντονοι ἡ ε' καὶ ἡ ι' συλ-
λαβή· ἡ β', ἡ δ', ἡ ζ' καὶ ἡ θ' εἶναι ἄτονοι· ἡ δὲ α',
ἡ γ', ἡ ς' καὶ ἡ ν' εἶναι ἀδιάφοροι.

β'. Παροξύτονοι.

Μιά βοσκοπούλα | ῥοδοπλασμένη³
'Σ τὰ ὄρη τρέχει | ἀπηλπισμένη

Καὶ

'Ξυπνήστε, τέκνα!|κ' ἦλθεν ἡ ὥρα·
'Ξυπνήστε ὅλα, | τρέξατε τώρα

Ἐκαστος ἐκ τῶν στίχων τούτων τονίζεται ὡς δύο
πεντασύλλαβοι παροξύτονοι· ἥτοι τονίζεται πάντοτε
ἡ δ' καὶ ἡ θ' συλλαβή· ἡ γ', ἡ ε', ἡ ν' καὶ ἡ ι' δὲν
τονίζονται· ἡ α', ἡ β', ἡ ς' καὶ ἡ ζ' εἶναι ἀδιάφοροι.

Δύναται προσέτι ὁ δεκασύλλαβος παροξύτονος στί-
χος νὰ τονισθῇ ἔτι ὀρθότερον καὶ ὡς ἐξῆς·

1. Ἰαμβικός τρίμετρος βραχυκατάληκτος (—, — | —, — | —).

2. Ὁ στίχος οὗτος εἶναι παραθετικός, συγκείμενος ἐκ δύο
τροχαϊκῶν μονομέτρων ὑπερκαταλήκτων (—, — |— καὶ —, — |—).

3. Ὁ στίχος οὗτος εἶναι παράθεσις δύο πεντασυλλάβων παρο-
ξύτόνων, τ. ἐ. δύο ἰαμβικῶν μονομέτρων ὑπερκαταλήκτων (—, — |—
καὶ —, — |—).

Ἦς τῶν Ψαρῶν τὴν ἐλόμαυρη ῥάχη¹
Περπατῶντας ἡ δόξα μονάχη

Καὶ

Ἐκ κρότων ὀργάνων βοῖζει
... Καὶ λερὴ φουστανέλλα μαυρίζει

Ἐδῶ τονίζεται ἡ γ', ἡ ς' καὶ ἡ θ' συλλαβή· δὲν τονίζεται δὲ ἡ β', ἡ ε', ἡ ν' καὶ ἡ ι'· εἶναι δὲ ἀδιάφοροι ἡ α', ἡ β' καὶ ἡ ζ'.

Ἐπίσης ὀρθὸς εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Ποῖος εἶναι ἑκεῖνος ὅπου πάει²
Κι' ὅλο ἔσω στρέφει καὶ κυττάει

Καὶ

Θείους αἶνους μετὰ τῶν ἁγίων
Ἀναμέλπουν στόματα παιδίων

Ἐδῶ τονίζεται ἡ γ' συλλαβή, ἡ ε' καὶ ἡ θ'· δὲν τονίζεται ἡ δ', ἡ ς', ἡ ν' καὶ ἡ ι'· εἶναι δὲ ἀδιάφοροι ἡ α', ἡ β' καὶ ἡ ζ'.

γ'. Προπαροξύτονοι.

Ὡς ἔταν λῆμμος ἄνευ οἰακος³
Εἰς ἐχθρὴν παραπλεύσῃ ῥυακος

Τονίζεται ἡ δ' καὶ ἡ ν' συλλαβὴ πάντοτε· ἡ α', ἡ β', ἡ ς' καὶ ἡ ζ' εἶναι ἀδιάφοροι· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

Ὡσαύτως ὀρθὸς εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Περιπέττειαι | ὠραιότητα⁴
Φθείρουν εὐκολα | καὶ νεότητα

1. Ἀναπαιστικὸς δίμετρος καταληκτικὸς εἰς συλλαβὴν (--- --|---, -).

2. Τροχαϊκὸς τρίμετρος βραχυκατάληκτος (--- --|---, --- --|---).

3. Ἰαμβικὸς τρίμετρος βραχυκατάληκτος (--- --|---, --- --|---).

4. Ὁ στίχος οὗτος εἶναι παράθεσις δύο τροχαϊκῶν μονομέτρων ὑπερκαταλήκτων (--- --| καὶ --- --|---).

Ἐκάτερος τῶν στίχων τούτων τονίζεται ὡς δύο πεντασύλλαβοι προπαροξύτονοι· ἥτοι τονίζεται πάντοτε ἢ γ' καὶ ἢ ν' συλλαβὴ· ἢ β', ἢ δ', ἢ ε', ἢ θ' καὶ ἢ ι' δὲν τονίζονται· αἱ λοιπαὶ εἶναι ἀδιάφοροι.

Στίχοι ἐνδεκασύλλαβοι.

α'. Ὁξύτονοι.

Ἄφες ν' ἀποθάνω, | τύραννε σκληρέ·¹
Πάρε τὴν ψυχὴν μου, | θάνατε πικρὲ

Ἐκάτερος τῶν στίχων τούτων συντίθεται ἐξ ἐνὸς εξασυλλάβου παροξυτόνου καὶ ἐνὸς πεντασυλλάβου ὀξυτόνου· ἐπομένως τονίζεται ὅπως ἐκείνοι. Ἦτοι:

Ὅταν ἡ πρώτη συλλαβὴ τοῦ στίχου τονίζεται, ἢ β', ἢ δ', ἢ ε', ἢ ν' καὶ ἢ ι' οὐδέποτε τονίζονται· ἢ ε' καὶ ἢ ια' πάντοτε· ἢ γ', ἢ ζ' καὶ ἢ θ' εἶναι ἀδιάφοροι.

Ὅταν δὲ τονίζεται ἢ β' συλλαβὴ, τότε ἢ α', ἢ γ', ἢ δ', ἢ ε', ἢ ν' καὶ ἢ ι' δὲν τονίζονται· ἢ ε' καὶ ἢ ια' πάντοτε· αἱ λοιπαὶ εἶναι ἀδιάφοροι, ὡς

Ἡ τύχη γυρίζει, | ὅπως ὁ τροχός·²
Ἵψώνει γκρεμίζει | χαίρει ὁ πτωχός

Ὁρθὸς ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἐξης τονισμός·

1. Τροχαϊκὸς τρίμετρος καταληκτικὸς (—, —|—, —|—, —).

2. Ὁ α' (Ἡ τύχη) καὶ ὁ β' (γυρίζει) πούς ἐκάστου στίχου εἶναι ἀμφίδραχμοι· τὸ λοιπὸν δὲ μέρος τοῦ στίχου εἶναι τροχαϊκὸς μονόμετρος ὑπερκατάληκτος, τ. ε. πεντασύλλαβος ὀξύτονος (—, —, —, —, — καὶ —, —|—).

Και μακρό|θεν μου στέλ|λεις γλυκὸ|φιλι ¹
 Μὲ τῆς ἄρ|κτου τ' ἀέ|ρι, χρυσὸ|πουλί.

Τονίζεται ἡ γ', ἡ ς', ἡ θ' καὶ ἡ ια' συλλαβή.

β'. Παροξύτονοι.

Θάνατε, θάνατε, πῶς δὲν πεθαίνεις,²
 Μόνον ἀθάνατος πάντοτε μένεις;

Καὶ

Πές μου, μαννοῦλά μου, μόνον σκοτάδι
 "Ἡ καὶ φῶς κάποτε εἶναι 'ς τὸν Ἄδη;

"Εκαστος στίχος τονίζεται ὡς εἰς ἑξασύλλαβος παρο-
 παροξύτονος καὶ εἰς πεντασύλλαβος παροξύτονος· ἥτοι
 τονίζεται πάντοτε ἡ α', ἡ δ', ἡ ζ' καὶ ἡ ι' συλλαβή·
 εἶναι ἀδιάφορος ἡ β', ἡ γ' καὶ ἡ ν'· δὲν τονίζεται δὲ
 ἡ ε', ἡ ς', ἡ θ' καὶ ἡ ια'.

'Ορθὸς ἐπίσως τονισμὸς τοῦ ἐνδεκασυλλάβου παρο-
 ξυτόνου εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς·

᾿Ω λυγερὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου,³
 Καὶ σὺ τουφέκι, φλογερὸν πουλί μου

Καὶ

Ἐκεῖδς 'π' ἀκού' καὶ τῇ δροσίᾳ 'ποῦ στάει
 Βλέπει τὰ βάσανά μου, καὶ βογγάει

Τονίζεται ἡ δ' συλλαβή, ἡ ν' καὶ ἡ ι'· ἡ α', ἡ β'
 καὶ ἡ ς' εἶναι ἀδιάφοροι· ἡ γ', ἡ ε', ἡ ζ', ἡ θ' καὶ ἡ
 ια' δὲν τονίζονται.

1. Ἀναπαιστικὸς διμετρος καταληκτικὸς εἰς δισύλλαβον (---,
 ---|---,-). Ὁ τελευταῖος ποὺς εἶναι ἱαμβος.

2. Δακτυλικὸς τετράμετρος καταληκτικὸς εἰς δισύλλαβον (---|
 ---|---|---).

3. Ἰαμβικὸς τρίμετρος καταληκτικὸς (---,---|---,---|---,---).

Ὁρθὸς ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμὸς τοῦ ἐνδε-
 κασυλλάβου παροξυτόνου·

Πάντοτ' ὁ θάνατος ἄλγος ἐμβάλλει¹
 Ὅπου ἀκαίρως κι' ἀσπλάγχχνως εἰσβάλλει

Τονίζεται ἡ α', ἡ δ', ἡ ζ' καὶ ἡ ι' συλλαβή· αἱ λοι-
 παὶ δὲν τονίζονται.

γ'. Προπαροξύτονοι.

Κάλλος, νεότης|φεύγουν ταχύτατα²
 Ὅπως μᾶς φεύγουν|δνειρα_ἡδύτατα

Ἐκαστος στίχος τονίζεται ὡς εἰς πεντασύλλαβος
 παροξύτονος καὶ εἰς ἑξασύλλαβος προπαροξύτονος.
 Ὁρθὸς ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμὸς·

Ἀνατέλ|λει ἀστήρ| φωτεινό|τατος³
 Κι' ἀναβαίν'| ὑψηλά| γαληνό|τατος

Τονίζεται ἡ γ', ἡ ς' καὶ ἡ θ' συλλαβή.
 Καὶ ὁ ἐξῆς τονισμὸς εἶναι ὡσαύτως ὀρθός·

Τοῦ θα|νάτου|τὸ πι||κρὸν πο|τήρι|ον⁴
 Εἰς πολ|λοὺς πολ|λάκις||εἶν' σω|τήρι|ον

Τονίζεται ἡ γ', ἡ ε', ἡ ζ', καὶ ἡ θ' συλλαβή· ἡ α'

1. Δακτυλικὸς τετράμετρος καταληκτικὸς εἰς δισύλλαβον (---|
 ---|---|---)

2. Ἴδε τὸν πεντασύλλαβον παροξύτονον στίχον καὶ τὸν ἑξασύλ-
 λαβον προπαροξύτονον.

3. Ἀναπαιστικὸς δίμετρος καταληκτικὸς εἰς δισύλλαβον (---,
 ---|---,---)

4. Τροχαϊκὸς τρίμετρος καταληκτικὸς (---,---|---,---|---,=)

καὶ ἡ β' εἶναι ἀδιάφοροι· ἡ δ', ἡ ς', ἡ ν', ἡ ι' καὶ ἡ ια' εἶναι ἄτονοι.

Στίχοι δωδεκασύλλαβοι.

α'. Ὀξύτονοι.

Καὶ μακρό|θεν μοῦ στέλ|λεις γλυκὸ|τὸ φιλι¹
Μὲ τῆς ἄρ|κτου τ' ἀέ|ρι χρυσό|μου πουλι
Ἐκ χειλέων μυρίων ἀκούετ' εὐχή,
Φλόξ καὶ πῦρ φονικὸν πανταχοῦ ἀντηχεῖ

Ἐκάστου τῶν στίχων τούτων τονίζεται ἡ γ', ἡ ς',
ἡ θ' καὶ ἡ ιβ' συλλαβή.

Ὅρθος εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Δὲν εἶσαι σὺ γρηῃ|νά κάθεσαι νά κλαῖς²
Καὶ ὄλο τοὺς καῦμοὺς|'ς τοὺς γείτονας νά λὲς

Ἐκαστος στίχος τονίζεται ὡς δύο ἐξασύλλαβοι ὀξύ-
τονοι, οὕς καὶ ἴδε.

β'. Παροξύτονοι.

Ἐλα,|φῶς μου,|πρῶτα||γλυκο|φίλη|σέ με³
Κι' ὅσα|θὲς κα|τόπι||κρυφο|μίλη|σέ με
Καὶ Τί τοῦ κάκου πάσχεις;|τί τοῦ κάκου τρέχεις;
Μάταια εἶν' ὅλα|ὅς' ἂν κάμνης κ' ἔχῃς
Καὶ Τρία χρόνια τώρα,|δὲν λυπᾶσαι πλέον!
Ποῦ με τρώγεις ἔχεις,|ὥς νά εἶσαι λέων!

1. Ἀναπαιστικὸς διμέτρος ἀκατάληκτος (υ-υ-, υ-υ-|υ-υ-, υ-υ-).

2. Ἰαμβικὸς τρίμετρος ἀκατάληκτος (υ-, υ-υ-|υ-, υ-υ-|υ-, υ-υ-).

3. Τροχαϊκὸς τρίμετρος ἀκατάληκτος (-υ-, -υ-υ-|υ-, υ-υ-|υ-, υ-υ-).

"Εκαστος στίχος τονίζεται ὡς δύο ἑξασύλλαβοι παροξύτονοι.

Δύναται ὅμως τὸ μὲν πρῶτον τμημα τοῦ στίχου νὰ εἶναι ὀξύτονος ἢ προπαροξύτονος πεντασύλλαβος, τὸ δὲ δεύτερον τμημα παροξύτονος ἑπτασύλλαβος, ὡς

Κάτω 'ς τὸ 'γιάλό,|κάτω 'ς τὸ περιγιάλι¹
'Πλέναν κι' ἄπλωναν,|καὶ μὲ τὸν ἄμμο 'παίζαν

Ὁρθὸς ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

'Απέναντι στέκει|ἐκεῖνος καὶ κλαίει²
'Αργὰ τὸ τουφέκι|σηκώνει καὶ λέει

"Εκαστος τῶν στίχων τούτων τονίζεται ὡς δύο ἑξασύλλαβοι παροξύτονοι, ἥτοι τονίζεται ἢ θ' συλλαβή, ἢ ε', ἢ ν' καὶ ἢ ια'· ἢ α', ἢ δ' καὶ ἢ ζ' δὲν τονίζονται· αἱ λοιπαὶ εἶναι ἀδιάφοροι.

γ'. Προπαροξύτονοι.

Σπεύσατε κ' ἴδετε!| "Ενοπλοὶ φαίνονται!³
Κρύφθητε 'τ' ἔφθασαν.|Μάχαιραι μαίνονται
Καὶ

"Οπλα νὰ|λάβωμεν,||"Ελληνες,|ἄγωμεν,
"Ολοὶ ἀ|κράτητοι||Τούρκους νὰ|φάγωμεν

Ἐκάτερος τῶν στίχων τούτων τονίζεται ὡς δύο ἑξασύλλαβοι προπαροξύτονοι.

1. Ὁμοῖος τῷ ἀμέσως ἀνωτέρῳ, ἥτοι τορχαϊκὸς τρίμετρος ἀκατάληκτος.

2. Ὁ πρῶτος πούς εἶναι ἱαμβος, οἱ δὲ λοιποὶ ἀνάπαιστοι. Ἦτο δυνατόν νὰ δεχθῶμεν ἕκαστον πόδα ὡς ἀμφίδραχυν μετροῦντες οὕτω: Παράμε|ρα στέκει| ἐκεῖνος|καὶ κλαίει|. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὡς τὸ ὀρθόν.

3. Δακτυλικὸς τετράμετρος ἀκατάληκτος (—υυ, —υυ, —υυ, —υυ).

Ἐπίσης ὀρθὸς καὶ ὥραϊος εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμὸς τοῦ δωδεκασυλλάβου προπαροξυτόνου·

Περὶ πτωχῶν εἰς πάντας μέγα μέλημα ¹
Μᾶς ἐπιτάσσει τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα

Τονίζεται ἡ β', (εἰ μὲν ἡ πρώτη ναί, ἡ δευτέρα οὐ, καὶ τανάπαλιν), ἡ δ', ἡ η' καὶ ἡ ι'· ἡ α' καὶ ἡ ς' εἶναι ἀδιάφοροι· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

16

Στίχοι δεκατρισύλλαβοι.

α'. Ὀξύτονοι.

Τά ἴδια, Παντελάκη, | τά ἴδια, Παντελῇ ²
Τραβᾷ ἢ Περικλέτου, | καθὼς κ' ἢ Φασουλῇ

Καὶ

Ὡς πότε παλληκάρια | νὰ ζῶμεν 'ς τὰ στενά,
Μονάχοι 'σάν λιοντάρια | 'ς ταῖς ράχαις, 'ς τὰ βουνά !

Καὶ

Ἄν ἀγρυπνήσας κλίνω | πονοῦσαν κεφαλὴν
Σιμὰ μου διακρίνω | ὥς ὄναρ σε δειλὴν

Καὶ

Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω | καὶ φίλα με καὶ σύ·
Καὶ ἂν τὸ μαρτυρήσω, | μαρτύρα το καὶ σὺ

Ἐκαστος τῶν στίχων τούτων τονίζεται ὡς εἰς ἑπτασύλλαβος παροξύτονος καὶ εἰς ἑξασύλλαβος ὀξύτονος.

1. Ἰαμβικός τρίμετρος ἀκατάληκτος (υ-, υ-, υ-, υ- υ-, υ-).

2. Στίχος κ α τ ά π α ρ ά θ ε σ ι ν (ἴδε ἔμπροσθεν).

Ἐπίσης ὀρθὸς εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Ἐνα| νέος| αἴφνης| ἦλθ' ὡς| ἦρως| σοδά| ρός,¹
Φλέγον| τ' ὄμμα| ἔχων,| γίγας| ὄντως| φοβε| ρός

Καὶ

Κάτου| 'ς τὴν Ἀ| γιὰ Μα| ρίνα| καὶ 'ς τὴν| Πανα| γιὰ
Δώδε| κα χρυ| νῶν κο| ρίτσι| γίγη| καλο| γρηά

Τονίζεται ἡ α' (ἡ ὁποία δύναται, ὡς καὶ ἡ β', νὰ ᾖ καὶ ἀδιάφορος), ἡ γ', ἡ ε', ἡ ζ', ἡ θ' καὶ ἡ ιγ' συλλαβή· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

Ἐπίσης ὀρθός, ἀλλὰ σπάνιος, εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Ἐλα τρυ| γόνα λευ| κή,| | ζηλεμ| μένη κι' ἀ| γνή,²
Ἐλα μ' ἐ| κείνον νά| ζῆς,| | ποῦ γιὰ| σένα πο| νεῖ

Τονίζεται ἡ α', ἡ δ', ἡ ζ', ἡ ι' καὶ ἡ ιγ' συλλαβή· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

β'. Παροξύτονοι.

Μητέρα, θά σ' τὸ πῶ !| Ὁ Ἔρως λυσσασμένος³
Προχτὲς 'ς τὸ πλυσταρεῖδ| μ' ἐφίλησ' ὁ σκασμένος

Ὁ στίχος οὗτος τονίζεται ὡς εἰς ἐξασύλλαβος ὀξύτονος καὶ εἰς ἐπτασύλλαβος παροξύτονος.

Ὁρθῶς ἐπίσης ἔχει καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Σκυθρωπὸς| παρελαύ| νει ὁ ἄ| γριος Φό| νος⁴
Καὶ ξιφήρης τὸν θάνατον σπείρει ἀπόνως

1. Τροχαϊκὸς τρίμετρος ὑπερκατάληκτος (— υ, — υ | — υ, — υ | — υ | —).
2. Δακτυλικὸς πεντάμετρος καταληκτικὸς εἰς συλλαβὴν (— υ υ | — υ υ | — υ υ | —).
3. Ἰαμβικὸς τρίμετρος ὑπερκατάληκτος (υ —, υ — | υ —, υ — | υ —, υ —).
4. Ἀναπαιστικὸς δίμετρος ὑπερκατάληκτος εἰς συλλαβὴν (υ υ —, υ υ — | υ υ —, υ υ —).

Καὶ

Τῆς ζωῆς|ἀπαυδῶν|καὶ ψυχρὸς|παροδί|της
 Ἐφερόμην ἀσκόπως, κι' ἀνάπαυσιν θέλων

Τονίζεται ἡ γ', ἡ ς', ἡ θ' καὶ ἡ ιβ' συλλαβή.

γ'. Προπαροξύτονοι.

Ἐλα,|φῶς μου,|τώρα| |δῶσέ|μου 'να|φιλη|μα ¹
 Κι' ἄφες|τᾶλλα|ἔλα||για τὸ|κρυφο|μίλη|μα

Καὶ

Ἀλλ' ὡς|ἐχου|σα τὸ κράτος| |ἀπροσ|μάχη|τον
 Ἐκ παν|τοίων|με κιν|δύνων| |ἐλευ|θέρω|σον

Τονίζεται ἡ α' (ἡ ὁποία δύναται, ὡς καὶ ἡ β', νὰ εἶναι καὶ ἀδιάφορος), ἡ γ', ἡ ε', ἡ ζ' καὶ ἡ ια' αἱ λοιπαὶ εἶναι ἄτονοι· ἡ θ' ἀδιάφορος.

17

Στίχοι δεκατετρασύλλαβοι.

α'. Ὀξύτονοι.

Ἀλλοι|μονο|'ς ἐμέ|νανε||τὸν μό|νο δυσ|τυχῆ,²
 Ἀεῖ|ποτε|καὶ μά|λιστα||'ς αὐτήν|τὴν ἐ|ποχή

Ἐκαστος στίχος τονίζεται ὡς εἰς ὀκτασύλλαβος προπαροξύτονος καὶ εἰς ἐξασύλλαβος ὀξύτονος.

Ὅρθος ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Στρατηγοῦ|παρευθὺς|περιβάλλ|εται τὴν|στολήν ³
 Φέρων ἔι|φος 'ς τὴν χει|ρα καὶ κρά|νος 'ς τὴν κε|φαλὴν

1. Τροχαϊκὸς τριμέτρος ὑπερκατάληκτος (—υ, —υ | —υ, —υ | —υ, —υ | —).
2. Ἰαμβικὸς τετράμετρος βραχυκατάληκτος (—υ, —υ | —υ, —υ | —υ, —υ | —υ).
3. Ἀναπαιστικὸς δίμετρος ὑπερκατάληκτος εἰς δισύλλαβον (—υ —υ | —υ —υ, —υ —υ | —υ —υ).

Τονίζεται ἡ γ', ἡ ς', ἡ θ', ἡ ιδ' καὶ ἡ ιδ' συλλαβή.
 Ὅρθος εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Μήπως εἶσαι σὺ γρηά, | γιά νά κάθῃσαι νά κλαῖς ¹
 Κ' αἰωνίως τοὺς καὶμοὺς | εἰς τοὺς γείτονας νά λές;

Ἐκαστος στίχος τονίζεται ὡς δύο ἐπτασύλλαβοι
 ὁξύτονοι.

β' Παροξύτονοι.

Ἄν εἶσαι κι' ἄν δὲν εἶσαι | τῆς Κίτσαϊνας ἡ κόρη ²
 Πῶς θά σε κλέψῃ μάθε | τῆς Γιώργαινας τ' ἀγόρι

Ἐκαστος τοιοῦτος στίχος τονίζεται ὡς δύο ἐπτα-
 σύλλαβοι παροξύτονοι.

Ὅρθος εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Ὅνος | ἄγρι | ος | ἰδὼν που | ὄνον | μέρω | μένον ³
 Ἐμα | κάρι | ζεν ἐ | κεῖνον | ὡς κα | λῶς θρεμ | μένον

Εἶναι αὐτόδηλον ὅτι ὁ στίχος οὗτος σύγκειται ἐξ
 ἐνὸς ὀκτασυλλάβου παροξυτόνου καὶ ἐνὸς ἑξασυλλά-
 βου παροξυτόνου.

Ὅρθος ἐπίσης, ἀλλ' οὐχὶ συνήθης, εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς
 τονισμός·

Ἐλα, τρυ | γόνα λευ | κή ζηλεμ | μένη καί | νέα, ⁴
 Ἐλα μ' ἐμένα νά | λῆς αἰωνίως ὥραϊα

1. Ἐκάτερον ἥμισυ τοῦ στίχου τούτου εἶναι τροχαϊκὸς δίμετρος
 καταληκτικὸς (- υ, - υ | - υ, -) καὶ (- υ, - υ | - υ, -).

2. Ἐκάτερον ἥμισυ τοῦ στίχου τούτου εἶναι ἰαμβικὸς δίμετρος
 καταληκτικὸς (- υ, υ - | υ -, υ) καὶ (υ -, υ - | υ -, υ).

3. Τροχοῦδος τετράμετρος βραχυκατάληκτος (- υ, - υ | - υ, - υ |
 - υ, - υ | - υ).

4. Δακτυλικὸς πεντάμετρος καταληκτικὸς εἰς δισύλλαβον (- υ - |
 - υ υ | - υ - | - υ υ | - υ).

Τονίζεται ἡ α', ἡ δ', ἡ ζ', ἡ ι' καὶ ἡ ιγ' συλλαβή·
αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

γ' Προπαροξύτονοι.

Τῇ ὑ|περμά|χῳ Στρα|τηγῷ||τα νικητή|ρια ¹
'Ως λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν|εὐχαριστήρια

Τονίζεται ἡ δ', ἡ η' καὶ ἡ ιβ' συλλαβή· ἡ α', ἡ β',
ἡ ς' καὶ ἡ ι' εἶναι ἀδιάφοροι· ἡ γ', ἡ ε', ἡ ζ', ἡ θ', ἡ
ια', ἡ ιγ' καὶ ἡ ιδ' δὲν τονίζονται.

Ὅρθος ὡσαύτως εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμὸς τοῦ δε-
κατετρασυλλαβίου προπαροξυτόνου·

Στρατηγῷ|παρευθὺς|τὴν στολὴν|περιβάλ|λεται ²
Χαίρει γῇ|κι' οὐρανός|καὶ ὁ κό|σμος ἀγάλ|λεται.

Τονίζεται ἡ γ', ἡ ς', ἡ θ' καὶ ἡ ιβ' συλλαβή.

Ὅρθος εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμὸς·

'Απὸ 'μένα τ' ἄμοιρο|τί ζητᾶς, κοκκῶνα μου. ³
Χτές, προχτές ἐντάφιασα|τὴν χρυσῇ παγῶνα μου

Ἐκαστος τοιοῦτος στίχος τονίζεται ὡς δύο ἑπτα-
σύλλαβοι προπαροξύτονοι.

1. Ἰαμβικός τετράμετρος βραχυκατάληκτος (—, — | —, — | —, —
— | —, —).

2. Ἀναπαιστικός δίμετρος ὑπερκατάληκτος εἰς δισύλλαβον (—, —,
—, — | —, —, —, — | —, —).

3. Ἐκάτερον ἥμισυ τοῦ στίχου τούτου εἶναι τροχαϊκὸς δίμετρος
καταληκτικός (—, —, — | —, — καὶ —, — | —, —).

Στίχοι δεκαπεντασύλλαβοι.

α'. Ὀξύτονοι.

Δέν ποθῶ νά εὐτυχῆσω, | δέν ποθῶ νά δοῦσασθῶ ¹

Ἄν ἐσέ δέν ἀποκτήσω, | ἄν ἐσέ δέν ἀσπασθῶ

Καὶ

Σέ γνωρίζ' ἀπό τήν κόψι | τοῦ σπαθιοῦ τήν τρομερή·

Σέ γνωρίζ' ἀπό τήν ὄψι | ποῦ μέ βιά μετρέῃ τή γῇ

Καὶ

Μαῦρα θέλω νά φορέσω, | ἀσκητῆς γιά νά γενῶ,

Καί 'ς τήν ἔρημο νά 'πάγω, | 'ς τῆς καλόγρησας τὸ βουνό

Καὶ

Ὡ παιδιὰ μου ὀρφανὰ μου / 'σκορπισμένα 'δῶ κ' ἐκεῖ,

Ἵδρισμένα, διωγμένα | ἀπ' τὰ Ἔθνη πανοικει

Καὶ

Ὁ καλὸς ὁ στρατιώτης | πρέπει νάχη 'ς τὸ πλευρό

Τὸ τουφέκι του ἐν πρώτοις | καὶ γεμᾶτο καὶ γερό

Ἡ ἑκάστη στίχος τονίζεται ὡς εἰς ὀκτασύλλαβος παροξύτονος καὶ εἰς ἐπτασύλλαβος ὀξύτονος· ἤτοι τονίζεται ἢ γ', ἢ ζ', ἢ ια' καὶ ἢ ιε' συλλαβῇ· δὲν τονίζεται δὲ ἢ δ', ἢ ν', ἢ ι', ἢ ιβ', ἢ ιγ' καὶ ἢ ιδ'· καὶ εἶναι ἀδιάφορος ἢ α', ἢ β', ἢ ε' καὶ ἢ θ'.

Οὗτος ὁ δεκαπεντασύλλαβος ὀξύτονος στίχος εἶναι συνηθέστατος ἐν τῇ σημερινῇ ποιήσει μετὰ τὸν δεκαπεντασύλλαβον παροξύτονον.

1. Τροχαϊκὸς τετράμετρος καταληκτικὸς (- υ, - υ | - υ, - υ | - υ, - υ | - υ, -). Οὗτος εἶναι ὁ ἐπισημότερος τῶν τροχαϊκῶν στίχων, καὶ συνηθέστατος ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει μετὰ τὸν ἰαμβικὸν τετράμετρον καταληκτικὸν (δεκαπεντασύλλαβον παροξύτονον).

Ὁρθὸς εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Ἐξαπλοῦ|ται τὸ σκό|τος πυκνὸν|ἀνά πᾶ|σαν τὴν γῆν ¹
Καὶ τὰ ἄ|στρο εἰς τὸν|οὐρανὸν|περπατοῦν|μὲ σιγὴν

Τονίζεται ἡ γ', ἡ ε', ἡ θ', ἡ ιβ' καὶ ἡ ιε' συλλαβή.

6' Παροξύτονοι.

Δασκάλους δὲ ἀποκαλῶ|συλλήβδην καὶ ἀθρόα²
Τὰ δίποδα κακεντρεχῇ|γνωστὰ χερσαῖα ζῶα

Καὶ

Δρέψατε πάλιν, ἐρασταί|εὐδαίμονες, ναρκίσσους
Εἰς τοῦ Μαΐου τοὺς φαιδρούς|κ' εὐώδεις παραδείσους

Καὶ

Γιὰτὶ νὰ βασανίζεσαι|ἀσπρηδερή μου χήνα
Μὲ λιγδαίαι καὶ μὲ κάρδουνα|μεσὰ εἰς τὴν κουζίνα

Καὶ

Κρυσταλλωμένε Ἀθωνα|τὸ ὕψος σου θαυμάζω
Καὶ βλέπων σὲ τὴν δεξιάν|τοῦ Πλάστου σου δοξάζω

Ἐκ τῶν ἄνω τεσσάρων διστίχων, τοῦ μὲν πρώτου καὶ δευτέρου οἱ στίχοι τονίζονται ὡς εἰς ὀκτασύλλαβος ὀξύτονος καὶ εἰς ἑπτασύλλαβος παροξύτονος· τοῦ δὲ τρίτου, ὡς εἰς ὀκτασύλλαβος προπαροξύτονος καὶ εἰς ἑπτασύλλαβος παροξύτονος· τοῦ δὲ τετάρτου διστίχου ὁ μὲν εἰς τῶν στίχων τονίζεται ὅπως ἀμφότεροι οἱ τοῦ τρίτου διστίχου, ὁ δὲ ἕτερος τονίζεται ὅπως ἀμφότεροι οἱ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου διστίχου.

1. Ἀναπαιστικὸς τρίμετρος βραχυκατάληκτος (υ-υ-, υ-υ- | υ-υ-, υ-υ- | υ-υ-).

2. Ὁ σημερινὸς δεκαπεντασύλλαβος παροξύτονος στίχος εἶναι αὐτὸς ὁ τῶν ἀρχαίων λαμβανόμενος τετράμετρος καταληκτικὸς (υ-, υ- | υ-, υ- | υ-, υ- | υ-υ-), καθ' ὃν ἐποιήθησαν τὰ πλεῖστα τῆς νεωτέρας φιλολογίας ἔθνικα ἡμῶν ᾄσματα καὶ ποιήματα.

Τὰς ιδιότητας ταύτας καταφανεῖς παρέχουσι καὶ οἱ
ἐξῆς στίχοι·

Ἐκ τὴν Πόλιν ἔρχομαι|καὶ ἔς τὴν κορφή καννέλλα·
Σήκω τὸ καπελάκι σου|νὰ ἰδοῦμε τὴν ὁμπρέλλα

Καὶ

Ἐξῆλθον εἰς περίπατον|ἀνὰ τὰς λεωφόρους
κ' ἐνῶ προσεκτικῶς|τὰ πάντα ἐθεώμην,
Οἰκίας, δρόμους, ἀτραπούς,|ἀμάξας, ἀχθοφόρους,
Τὸ ὄμμα αἴφνης σταματῶ,|καθὼς περιηρχομένη,
Εἰς πρᾶγμα τι ἀλλόκοτον,|μορφὴν ἀνθρώπου ἔχον·
δὲν ἦτον ὅμως ἄνθρωπος,|ἀλλ' οὔτε ζῶν ἦτο·
Τὴν ὄψιν εἶχε βλοσυράν,|τὸ μέτωπον ἐξέχον,
ὀλίγας τρίχας ἀραιάς,|μὲ πόδας ἐκινεῖτο
κλπ. κλπ. κλπ.

Εὐνόητον εἶναι ὅτι ἐκ πασῶν τῶν ποικιλιῶν καὶ τῶν
διαφορῶν τούτων τοῦ τονισμοῦ οὐδεμία ἐπέρχεται εἰς
τὸ μέτρον τοῦ στίχου ἀλλοίωσις. Ἀναμφιβόλως δὲ διὰ
τὴν περὶ τὸν τονισμόν εὐκολίαν καὶ διὰ τὴν χρῆσιν
πλουσίου ὑλικοῦ (15 συλλαβῶν) ὁ δεκαπεντασύλλαβος
παροξύτονος στίχος κατέστη ὁ κοινότατος καὶ συνηθέ-
στατος ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει, εὐκόλως ὑπὸ εἰδότην
καὶ μὴ εἰδότην δυνάμενος νὰ συντεθῇ, μόνῃ τῇ ἀκό-
πῃ τοῦ ὧτος συνδρομῇ. Τὰ πλεῖστα τῆς δημώδους
ἡμῶν ποιήσεως ὅσματα καὶ ποιήματα εἰς τοῦτο τὸ
μέτρον ἐποιήθησαν. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δ' Ἕλλη-
σι συμβαίνει νὰ εὐρίσκεται τέλειος ὁ τῆς νῦν π ο λ ι-
τ ι κ ὅ ς λεγόμενος δεκαπεντασύλλαβος παροξύτονος
στίχος, ὡς π.χ. ἐν τοῖς Πέρσiais τοῦ Αἰσχύλου, στ.155.

Ὡ βαθυζώνων ἀνασσα Περσίδων ὑπερτάτη,
Μῆτερ ἢ Ξέρξου γεραιά, χαῖρε, Δαρείου γύναι.

γ'. Προπαροξύτονοι.

Πουλί ξενιτεμμένο|μέ τοῦ βοριᾶ τά κύματα,¹
 'Αγάπη μου, σοῦ στέλνω|γλυκά, γλυκά φιλήματα

Ἐκαστος στίχος τονίζεται ὡς εἰς ἐπτασύλλαβος πα-
 ροξύτονος καὶ εἰς ὀκτασύλλαβος προπαροξύτονος.

Ὁρθὸς εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός·

Τ' ἄρματα|πλήρης χα|ρᾶς||ὁ Γεν|ναῖος ἐξ|ήταζε²
 Κι' ἄφροντις τῶν στρατευμάτων τὸ πλῆθος ἐκύτταζε

Τονίζεται ἡ α', ἡ δ', ἡ ζ', ἡ ι' καὶ ἡ ιγ' συλλαβή·
 αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

19

Στίχοι δεκαεξασύλλαβοι.

α'. Ὁξύτονοι.

Ἐξ ἀφορμῆς τινος μικρᾶς|ἡ ἔρις πάντοτ' ἀρχινᾷ
 Καὶ βαθμηδὸν 'ς τοὺς οὐρανοὺς|τὴν κεφαλὴν της προσκολνᾷ

Ὁ ὀξύτονος ἐκκαιδεκασύλλαβος στίχος σύγκειται ἐκ
 δύο ὀκτασυλλαβῶν ὀξυτόνων· ἐπομένως τονίζεται ἡ
 δ', ἡ ν', ἡ ιβ' καὶ ἡ ιγ' συλλαβή· ἡ γ', ἡ ζ', ἡ ια' καὶ
 ἡ ιε' δὲν τονίζονται· αἱ λοιπαὶ εἶναι ἀδιάφοροι.

1. Τὸ πρῶτον τμήμα|Πουλί ξενιτεμμένο|ἐκάστου στίχου
 εἶναι ἰαμβικός διμετρος κατ'ληκτικός (υ-, υ-|υ-, υ-), τὸ δεύτερον
 δὲ τμήμα|μέ τοῦ βοριᾶ|ἀ κύματα|εἶναι ἰαμβικός διμετρος
 ἀκατάληκτος (υ-, υ-|υ-, υ-),

2. Δακτυλικὸς πεντάμετρος ἀκατάληκτος (υ-υ-|υ-υ-|υ-υ-|υ-υ-|
 υ-υ-).

Ὁ ὀκτασύλλαβος ὀξύτονος στίχος εἶπομεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, ὅτι εἶναι ἰαμβικὸς δίμετρος ἀκατάληκτος (-, - | -, -). Ὅταν λοιπὸν οἱ τέσσαρες πόδες τοῦ στίχου τούτου γίνωσιν ὀκτώ, τ. ἔ. διπλασιασθῶσιν αἱ συλλαβαὶ τοῦ ὀξυτόνου ὀκτασυλλάβου, τότε ὁ στίχος γίνεται ἰαμβικὸς τετραμέτρος ἀκατάληκτος (-, - | -, - | -, - | -, -), οἷος ἀκριβῶς εἶναι καὶ ὁ ἀνωτέρω.

Τοῦ ἐκκαιδεκασυλλάβου ὀξυτόνου στίχου εἶναι ἐπίσης ὀρθὸς καὶ ὠραῖος ὁ ἐξῆς τονισμός·

Ἦτο χει|μῶν καὶ σφο|δρὸς| ὁ βορ|ρᾶς ἐμυ|κάτο 'ς τήν|γῆν,
Ἔτρεμον|δ' ἔλοι ἐν|τὸς| τοῦ σπη|λαίου τη|ροῦντες σι|γῇν

Ὁ στίχος οὗτος εἶναι δακτυλικὸς ἐξάμετρος καταληκτικὸς εἰς συλλαβὴν (-, -, -, -, -, -)· ἐπομένως τονίζεται ἢ α', ἢ δ', ἢ ζ', ἢ ι', ἢ ιγ' καὶ ἢ ις' συλλαβή· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

β'. Παροξύτονοι.

Τῆς ἀνοίξεως τὰ ἀνθη|γιά ἐσένανε στεφάνι
Ὅλα πρέπει ὁ Τοξότης|νά μαζεύσῃ καὶ νά κἀνῃ

Καὶ

Ἦ νεότης εἶναι ἄνθος|καὶ καρπὸς αὐτῆς ὁ ἔρως.
Δυστυχῆς ὅστις δὲν ὀρέψῃ|τὸν καρπὸν αὐτοῦ ἐγκαίρως

Ὁ παροξύτονος ἐκκαιδεκασύλλαβος στίχος σύγκειται ἐκ δύο ὀκτασυλλάβων παροξυτόνων· ἐπομένως τονίζεται ὅπως ἐκεῖνοι· ἦτοι ἢ γ', ἢ ζ', ἢ ια' καὶ ἢ ιε' συλλαβὴ εἶναι πάντοτε ἔντοναι· ἢ δ', ἢ η', ἢ ιβ' καὶ ἢ ις' εἶναι ἄτοναι· αἱ λοιπαὶ δὲ εἶναι ἀδιάφοροι.

Ὁ ὀκτασύλλαβος παροξύτονος στίχος εἶπομεν ἐν τοῖς πρόσθεν, ὅτι εἶναι τροχαϊκὸς δίμετρος ἀκατάληκτος (-, -, - | -, -, -). Ὅταν λοιπὸν οἱ τέσσαρες πόδες τοῦ στίχου τούτου γίνωσιν ὀκτώ, τ. ἔ. διπλασιασθῶ-

σιν αἱ συλλαβαὶ τοῦ παροξυτόνου ὀκτασυλλάβου, τότε ὁ στίχος γίνεται τροχαϊκὸς τετράμετρος ἀκατάληκτος (- -, - -| - -, - -| - -, - -| - -, - -), ὅς ἐστι καὶ ὁ ἀνωτέρω καὶ ὁ ἑξῆς·

Ποινικὴ δικαιοσύνη,| τῶν κρατούντων ἡ ἑταῖρα,
Ἐπεδείχθη ἀπειράκις| καὶ Βακχίδων αἰσχροτέρα

ἦ (ὡς ὀκτασύλλαβος παροξύτονος)

Ποινικὴ δικαιοσύνη,
τῶν κρατούντων ἡ ἑταῖρα
Ἐπεδείχθη ἀπειράκις
καὶ Βακχίδων αἰσχροτέρα.

Τοῦ ἑκκαιδεκασυλλάβου παροξυτόνου στίχου εἶναι ὁρθὸς καὶ ὁ ἑξῆς τονισμὸς·

Φοδερὸν| πανταχοῦ| τῶν ἀνδρείων τὸ πῦρ| ἐμυκά| το,
Ὁ δ' ἐχθρὸς| προσβλήθεις,| κατὰ κρά| τος ὁ τά| λας ἤττᾱ| το

Ὁ στίχος οὗτος τονίζεται εἰς τὴν γ', ε', θ', ιβ' καὶ ιε' συλλαβὴν· εἶναι δὲ ἀναπαιστικὸς τρίμετρος καταληκτικὸς εἰς συλλαβὴν (- - -, - - -| - - -, - - -| - - -, - -).

γ'. Προπαροξύτονοι.

Ὅσάκις βλέπω νὰ πατῇς| τὸν πόδα 'ς τὸν κοιτῶνά μου
Μὲ πιάνει ῥίγος φοδερό,| ἰλιγγίῳ, Κοκκῶνα μου,
Καὶ

Τί νὰ σου 'πῶ, μητέρα μου !| ὅσ' ἀν' πέρδικα μοῦ φαίνεται
Ἡ κόρη τῆς γειτόνισσας| 'ς τὸν ποταμὸ 'ποῦ πλένεται

Ὁ προπαροξύτονος ἑκκαιδεκασύλλαβος στίχος συντίθεται ἐκ δύο ὀκτασυλλάβων, τοῦ μὲν πρώτου ὀξυτόνου, τοῦ δὲ δευτέρου προπαροξυτόνου, ἦ καὶ ἀμφοτέρων προπαροξυτόνων· ἐπομένως τονίζεται, ὅπως ἐκεῖνοι.

Ὁ στίχος οὗτος εἶναι ἱαμβικός τετράμετρος ἀκατά-
ληκτος (υ-, υ-|υ-, υ-|υ-, υ-|υ-, υ-).

20

Στίχοι δεκαεπτασύλλαβοι.

α'. Ὀξύτονοι.

Μόλις|φῶς ἐ|φάνη|κάτω||κ' ἤλθον|ἔλοι|σύσσω|μοι ἐ|κεῖ ¹

*Ἄνδρες,|γέρον|τες, γυ|ναῖκες,||περι|συνα|χθέντες|πανοι|κεῖ

Ὁ στίχος οὗτος σύγκειται ἐξ ἐνὸς ὀκτασυλλά-
βου παροξυτόνου καὶ ἐνὸς ἐννεασυλλάβου ὀξυτόνου.
ἐπομένως τονίζεται ὅπως ἐκεῖνοι· ἦτοι ἡ γ', ἡ ζ', ἡ
ια', ἡ ιε' καὶ ἡ ιζ' συλλαβὴ θέλει τόνον· ἐκ τῶν λοι-
πῶν, εὐδιάγνωστον ἐκ τῶν προειρημένων καθίσταται,
τίνες εἶναι ἄτονοι καὶ τίνες ἀδιάφοροι.

β'. Παροξύτονοι.

Τί ἔφταιξα τῆς μάνας σου,|καὶ πάντα φταίχτη μὲ φωνάζει,²

*Ἄς δώσῃ τὰ τάξματα|κι' ὁ γυῖός μου στέφανα ἀλλάζει

Εἶναι φανερόν ὅτι ἐκάτερος τῶν στίχων τούτων το-
νίζεται ὡς εἰς ὀκτασύλλαβος προπαροξύτονος (ἢ καὶ
ὀξύτονος), καὶ εἰς ἐννεασύλλαβος παροξύτονος, ῥυθμοῦ
ἱαμβικοῦ ἀμφοτέροιο, οὓς καὶ ἴδε ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις.

Ὁρθὸς καὶ ὠραῖος εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμὸς τοῦ
ἐπτακαιδεκασυλλάβου παροξυτόνου.

1. Τροχαϊκὸς τετράμετρος ὑπερκατάληκτος (υ-, υ-|υ-, υ-|υ-, υ-
-|υ-, υ-|υ-).

2. Ἱαμβικός τετράμετρος ὑπερκατάληκτος (υ-, υ-|υ-, υ-|υ-, υ-|
υ-, υ-|υ-).

Ἄλλ' αἰβου|λαι τῶν ἀν|θρώπων||καὶ|ἄλλα τὸ|θεῖον κε|λεύει·¹
Ταῦτα τὸ|δόγμα δι|δάσκει,||καὶ|πᾶς εἰς αὐ|τὸ ἄς πι|στεύῃ

Τῶν τοιούτων στίχων τονίζεται ἡ α', ἡ δ', ἡ ζ', ἡ
π', ἡ ιγ' καὶ ἡ ιε' συλλαβή· αἱ λοιπαὶ εἶναι αἱ μὲν
ἄτονοι αἱ δὲ ἀδιάφοροι.

Κατὰ τὸ μέτρον τῶν στίχων τούτων ἐποιήθησαν
πλεῖστα καὶ ἄριστα τῶν ἀρχαίων ποιήματα, ἰδίᾳ δὲ ἡ
Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια τοῦ Ὀμήρου. Καὶ παρ' ἡμῶν δ'
ὑπὸ τινων ἐγένετο σήμερον τοῦ στίχου τούτου χρῆ-
σις, ἥτις εὐκτὸν καὶ ἀναγκαῖον εἶναι νὰ καλλιεργηθῇ
καὶ διαδοθῇ ἔτι μᾶλλον.

γ'. Προπαροξύτονοι.

Πῦρ ἀκούσαντες μακρόθεν|ἅπαντες κατατάρασσονται²
Κί' ὅλοι ἔτοιμοι πρὸς μάχην|περισυναχθέντες τάσσονται

Ὁ προπαροξύτονος ἑπτακαιδεκασύλλαβος στίχος
σύγκειται ἐξ ἑνὸς ὀκτασυνλλάβου παροξυτόνου καὶ ἑνὸς
ἐννεασυνλλάβου προπαροξυτόνου, ἀμφοτέρων ἱαμβικοῦ
ῥυθμοῦ· ἐπομένως τονίζεται, ὅπως ἐκεῖνοι, ἥτοι ἡ γ',
ἡ ζ', ἡ ια' καὶ ἡ ιε' συλλαβή.

21

Στίχοι δεκαοκτασύλλαβοι.

α'. Ὀξύτονοι.

Φοδερῶτατος ἤρχις' ἀμέσως|ἀγὼν μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν,
Πυροδόλων δ' ὁ κρότος ἀντήχει|κ' ἡ γῆ ἐπληροῦτο νεκρῶν

¹. Δακτυλικὸς ἐξάμετρος καταληκτικὸς εἰς δισσύλλαβον (—υ|—υ|—υ|—υ|—υ|—υ|—).
². Τροχαϊκὸς τετράμετρος ὑπερκατάληκτος (—υ,—υ|—υ,—υ|—υ,—υ|—υ,—υ|—υ,—υ|—υ|—).

Τονίζεται ἡ γ', ἡ ζ', ἡ θ', ἡ ιβ', ἡ ιε' καὶ ἡ ιη'. αἱ λοιπαὶ συλλαβαὶ δὲν τονίζονται.

Ὁ στίχος οὗτος εἶναι ἀναπαιστικὸς τρίμετρος ἀκατάληκτος (---,---|---,---|---,---).

Δακτυλικὸς στίχος δεκαοκτασύλλαβος ὀξύτονος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντεθῇ, διότι, ἐνῶ ὁ πούς εἶναι δάκτυλος (---), ὁ στίχος ὀφείλει νὰ τονισθῇ ἐπὶ τῆς ληγουσῆς, ἥτις εἶναι ἡ τελευταία, ἡ δεκάτη ὀγδόη, συλλαβὴ τοῦ στίχου, ὅπερ ἀδύνατον· διὰ τοῦτο εἰπομεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντεθῇ καθαρὸς δακτυλικὸς δεκαοκτασύλλαβος ὀξύτονος στίχος.

Ἄλλ' οὔτε ἰαμβικὸς οὔτε τροχαϊκὸς τοιοῦτος στίχος εἶναι ἀναγκαῖος καὶ χρήσιμος νὰ συντεθῇ· διότι, ἂν ὑποθέσωμεν τὸ ἐναντίον καὶ κατασκευάσωμεν π. χ. τὸν ἐξῆς τροχαϊκὸν στίχον

Ποῖος ἔχει τὴν ὑπομονή|νὰ θυμᾶται τ' εἶπε ἡ Φανή

θέλομεν παρατηρήσῃ ὅτι οὗτος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτόχροημα διπλοῦς ἐννεασύλλαβος (τροχ. δίμετρος ὑπερκατ.). ὅστις δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ διπλασιασθῇ, διὰ νὰ ἀποτελέσῃ ὀκτωκαιδεκασύλλαβον, τὸ μὲν διότι ὁ κατὰ παράθεσιν οὕτω μέλλων νὰ σχηματισθῇ στίχος καθίσταται μήκιστος καὶ κωμικός, τὸ δὲ διότι ἀπὸ τῆς δεκάτης συλλαβῆς τοῦ στίχου καὶ ἐφεξῆς καταστρέφεται ἡ σειρά τοῦ μέτρου, καὶ ἄρχεται νέα, ὅπερ εἰς μικροτέρους στίχους, καὶ μέχρι τινός, δύναται νὰ εἶναι ἐπιτετραμμένον, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς μεγάλους στίχους, καὶ ἐπ' ἄπειρον. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουσι καὶ διὰ τὸν ἰαμβικὸν στίχον. Ὡστε μόνον ἀναπαιστικοῦ μέτρου δεκαοκτασύλλαβος ὀξύτονος στίχος εἶναι κυρίως δυνατόν νὰ συντεθῇ ἀνεπίφογος καὶ ἀνεπίληπτος, οὐχὶ δὲ καὶ δακτυλικός, ἢ ἰαμβικός, ἢ τροχαικός.

β'. Παροξύτονοι.

Οὐδενὸς μετρικοῦ ῥυθμοῦ δύνανται νὰ συντεθῶσιν ὀκτωκαιδεκασύλλαβοι παροξύτονοι στίχοι, δηλ. οὔτε ἰαμβικοῦ, οὔτε τροχαϊκοῦ, οὔτε δακτυλικοῦ, οὔτε ἀναπαιστικοῦ· ἐκτὸς ἂν ὁ στίχος συντεθῇ ἐκ δύο εἰδῶν μετρικῶν ποδῶν· τότε ὅμως δὲν θὰ εἶναι εἷς ὁ στίχος, ἀλλὰ δύο, οἶον

Πιάνω|ξεκου|μπώνω|τ' ἄργυ|ρᾷ κου|μπιά (τροχ.)
καὶ ἦ|ταν μιᾶ|λαχτά|ρα (ἰαμβ.)

Ὡσαύτως δὲν εἶναι ὀκτωκαιδεκασύλλαβος παροξύτονος ὁ ἐξῆς στίχος·

Πηγαί|νει ~ ὁ νηὶς|νὰ κό|ψη μῆ|λα
κ' εὐθύς|μαραί|νονται|τὰ φύλ|λα

διότι σὺν τῇ ἐνάτῃ συλλαβῇ τελειώνει καὶ τὸ μέτρον, μετ' αὐτὴν δ' ἐπαναλαμβάνεται αἰθις τὸ αὐτό· ὥστε ἀντὶ ἐνὸς στίχου μῆκιστου, παραθετικῶς σχηματιζομένου, καλλίτερον εἶναι νὰ διαιρέσωμεν τοῦτον εἰς δύο φυσικοὺς καὶ ἀδιάστους. Ὁ δεύτερος δ' ἐκ τῶν δύο ἄνω στίχων δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συνέχεια τοῦ πρώτου, διότι ἡ τελευταία τοῦτου συλλαβὴ εἶναι ἡμισυς μόνον πούς, μὴ δυνάμενος νὰ συνδεθῇ μετὰ τῶν ἐπομένων ἄνευ βλάβης τοῦ μετρικοῦ ῥυθμοῦ.

Εἰς τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς γενικὴν κατηγορίαν ὑπάγονται καὶ οἱ ἐξῆς στίχοι·

Ἀνήσυχος πολὺ 'ν' ὁ ἔρωc - 'c ἐκείνη τὴν καρδίᾳ 'ποῦ μπαίνει·
Καὶ 'c ὁποῖα 'μπῇ με τὰ σωστά του - ριζώνει μέσα καὶ δὲν βγαίνει

οἵτινες δὲν εἶναι δύο στίχοι, ἀλλὰ τέσσαρες, οὕτω·

Ἀνήσυχος πολὺ ν' ὁ ἔρως
 'ς ἐκείνη τὴν καρδίᾳ ποῦ μπαίνει
 Καί 'ς ὅποια μὲ τὰ σωστά του
 ῥιζώνει μέσα καὶ δὲν βγαίνει

Ὡστε ἡφραγμὸς δυσσπέρβλητος εἶναι ὁ ὀκτωκαιδεκα-
 σύλλαβος ἐν γένει στίχος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐθὺς
 ἐξ ἀρχῆς, ἐν τοῖς περὶ εἰδῶν τῶν στίχων,
 ἐθέσαμεν τοῦτον ὡς τὸ ἀνώτατον ὄριον.

γ'. Προπαροξύτονοι.

Ὡρμησ' ἀ|κράτητος|ἔχων||ὡς|ὄπλον τὸ|πῦρ τῆς νε|ότητος
 Τῆς ἐμπνε|ούσης τῇν|τόλμην||ὡς|μόνης τῶν|πάντων θε|ότητος

Ὁ στίχος οὗτος εἶναι δακτυλικὸς ἐξάμετρος ἀκατά-
 ληκτος· ἐπομένως τονίζεται ἢ α', ἢ δ', ἢ ζ', ἢ ι', ἢ ιγ'
 καὶ ἢ ις' συλλαβῇ· αἱ λοιπαὶ δὲν τονίζονται.

Ἄλλου μετρικοῦ ῥυθμοῦ στίχοι δεκαοκτασύλλαβοι
 προπαροξύτονοι δὲν συντίθενται, διότι ὁ μὲν ἱαμβι-
 κὸς καὶ τροχαϊκὸς χωροῦσι μόνον μέχρι τετραμέτρου
 ὑπερκαταλήκτου, δηλ. μέχρι δεκαεπτασυλλάβου, ὁ δὲ
 ἀναπαιστικὸς ποὺς καθ' ἑαυτὸν δὲν δύναται φύσει νὰ
 συντελέσῃ πλήρη καὶ τέλειον στίχον ὀκτωκαιδεκαοσύλ-
 λαβον προπαροξύτονον.

Πέρα τοῦ ὀκτωκαιδεκασυλλάβου δὲν συντίθενται, ὡς
 εἶπομεν ἀνωτέρω, στίχοι δόκιμοι οὔτε παρ' ἡμῖν σή-
 μερον οὔτε παρὰ τοῖς προγόνοις ἡμῶν τὸ πάσαι. Μό-
 νον ὁ ἀναπαιστικὸς ἐχώρει μέχρις εἰκοσιπεντασυλλά-
 βου, τ. ἔ. μέχρι τετραμέτρου ὑπερκαταλήκτου, ἀλλὰ
 σπανία ἦν ἡ χρῆσις τούτου, ἰδίως ἐν δωρικοῖς ἐμβα-
 τηρίοις καὶ παροιμίαις καὶ ἐν ἀττικάῃς κωμωδίαις.
 Διὰ τοῦτο αὐτοτελῆ ποιήματα ἐκτεταμένα ἢ καὶ βρα-
 χέα νὰ συντεθῶσιν ἐκ μόνου τοῦ στίχου τούτου δὲν
 εἶναι ὀρθὸν καὶ δυνατόν, ἐπειδὴ θὰ ἐκβαίνωσι τῶν

ἐπιτετραμμένων ὀρίων τοῦ κωμικοῦ καὶ θὰ μεταπίπτωσιν ἀκριβῶς εἰς τὸ γελοῖον καὶ ἀηδές.

Σημ. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἀπετελεῖτο ἔρρυθμος λόγος ἐκ τοῦ θισήμου μεγέθους, ἐκ τοῦ ἑπτασήμου, ἐκ τοῦ ἑνδεκασήμου, ἐκ τοῦ τρισκαιδεκασήμου, ἐκ τοῦ τεσσαρεςκαιδεκασήμου, ἐκ τοῦ ἑπτακαιδεκασήμου, ἐκ τοῦ ἑννεακαιδεκασήμου, ἐκ τοῦ ἑνός καὶ εἰκοσασήμου, ἐκ τοῦ δύο καὶ εἰκοσασήμου, ἐκ τοῦ τρισκαιεικοσασήμου, ἐκ τοῦ τεσσαρεςκαιεικοσασήμου. Τὸ τελευταῖον δὲ ποδικὸν μέγεθος ἦτο τὸ πεντεκαιεικοσάσημον· ἐν ἐξαιρετικαῖς δὲ τισι περιπτώσεσι τὸ μέγεθος τοῦτο ἐξικνεῖτο μέχρι τοῦ δυοκαιτριακοντασήμου, ὡς δ' Ἑφαιστίων καὶ ὁ σχολιαστὴς αὐτοῦ λέγουσιν, ἢ καὶ τοῦ τρισκαιτριακοντασήμου ἐνίοτε.

22

*Ἐπεα πτερόεντα.

Ἐκ τῆς διαφόρου πλοκῆς καὶ χρήσεως τῶν μέτρων καὶ ὁμοιοκαταληξιῶν, καὶ ἐκ τῆς ἐναλλαγῆς στίχων διαφόρου μέτρου, ἡ στιχουργία καθίσταται ποικιλωτάτη, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ εἰπώμεν καὶ θὰ ἴδωμεν.

Ὁ πεντεκαιδεκασύλλαβος στίχος, ὡς καὶ ὁ ὀκτασύλλαβος εἶναι οἱ συννηθέστεροι ἐν τῇ συγχρόνῳ, μάλιστα δὲ τῇ δημῳδῇ ποιήσει, ἔνεκεν τῆς εὐκολίας, ἦν, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, παρέχουσι περὶ τὸ ἐξευρίσκειν εὐχερῶς τὰς καταλλήλους κατὰ τε τὸν τόνον καὶ κατὰ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν λέξεις, αἵτινες φαίνεται ὅτι εἶναι ἀφθονώτεραι καὶ εὐχειριστότεραι ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν χρησιμότητά των ταύτην.

Οἱ δ α κ τ υ λ ι κ ο ἰ (- ~ ~) στίχοι μετροῦνται παρ' ἡμῖν οὕτως, ὅπως ἐμετροῦντο καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἥτοι κατὰ μονοποδίαν, ὡς σ ῶ μ α τ α | γ ἦ ῖ ν α (- ~ ~ | ~ ~ ~), (πόδες δύο).

Οἱ ἱαμβικοί καὶ οἱ τροχαῖκοι καὶ οἱ ἀναπαιστικοὶ μετροῦνται νῦν, ὅπως ἐμετροῦντο καὶ τὸ πάλαι, ἥτοι κατὰ διποδίαν, ὡς (ἱαμβ.) ἄν ἡ σ ο υ ν θ ἄ λ α σ σ α κ ρ α σ ῖ (—, —|—, —), καὶ (τροχ.) ἄν ε ἰ ς ὄ λ α | ε ἰ ν α ι νό μ ο ς (—, —|—, —), καὶ (ἀναπ.) ἄ π ὁ κ ρ ὁ τ ο ν ὁ ρ γ ἄ | ν ω ν β ο ῖ ζ ε ι.

Οὐδὲν ὅμως βλάπτει ἂν τό τε ἀναπαιστικὸν καὶ τὸ ἱαμβικὸν καὶ τὸ τροχαῖκὸν μέτρον μετρηθῶσι καὶ κατὰ μονοποδίαν, ὅπερ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡδύνατο ἀπταιστώως νὰ γίνεται. Ἡμεῖς ὅμως προὔτιμήσαμεν τὸν καὶ τότε προτιμώμενον ὑπ' ἐκείνων κανόνα, ὅστις βάσιν εἶχε νόμον φυσικόν, τοῦτον· ὅτι ἡ φωνὴ ἡ δ ὕ ν α τ ο ἄνευ διακοπῆς καταφανοῦς νὰ προφέρῃ ὁμοῦ τέσσαρας ἢ ἑξ συλλαβάς, αἵτινες ἐν τῷ συνόλῳ των ἦσαν ζεύγη μετ ρ ι κ ῶ ν πο δ ῶ ν· ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν συνεζευγμένων τούτων μετρικῶν ποδῶν τὸν χαρακτῆρα προσέδιδεν εἰς τὸ μέτρον ὁ δεύτερος, ὡς οἶονεὶ ἰσχυρότερος τοῦ πρώτου, διὰ τοῦτο ἐθεσπίσθη μέτρα τινὰ νὰ βαίνωνται κατὰ διποδίαν καὶ οὐχὶ κατὰ μονοποδίαν. Ἐνεκα δὲ τούτου, ἐνῶ ὁ πρῶτος ποὺς διποδίας τινὸς ἡδύνατο, καὶ δύναται καὶ νῦν, νὰ εἶναι πυρρήχιος, ἢ σπονδεῖος, ἢ τροχαῖος, συμβαίνει τὸ μέτρον νὰ εἶναι λ. χ. ἱ α μ β ι κ ὸ ν, ἐπειδὴ κανονίζεται ἐκ τοῦ δευτέρου ποδός, ὡς π. χ.

Ἄγγε|λικὸ|κορμὶ (—, —|—, —)

Καὶ

Ἄν ἡ|σουν θά|λασσα|κρασί (—, —|—, —)

Καὶ

Πῆρ' ὁ|στραδὸς|κατή|φορο (—, —|—, —)

Ἐν τοῖς ἱ α μ β ι κ οῖ ς τούτοις μέτροις ὁ πρῶτος ποὺς τοῦ πρώτου στίχου εἶναι π υ ρ ρ ῖ χ ι ο ς (—), ὁ τοῦ δευτέρου σ π ο ν δ ε ῖ ο ς (—), ὁ δὲ τοῦ τρίτου τ ρ ο χ α ῖ ο ς (—), καὶ ὅμως ὁ ῥυθμὸς εἶναι ἱαμβικός.

Οὐχὶ πολὺ σπανίως δύναται νὰ συμβῇ ὥστε ὁ πρῶτος ποὺς τῆς πρώτης διποδίας νὰ εἶναι π. χ. ἱαμβος, ὁ δεύτερος δὲ τροχαῖος (ἢ σπονδεῖος ἢ πυρρίχος), καὶ τὸ μέτρον νὰ μὴ εἶναι τροχαϊκόν, ὡς ὠφείλεν, ἀλλ' ἱαμβικόν. Τοῦτο γίνεται, ἐπειδὴ εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ τὸν κανονισμόν τοῦ μετρικοῦ χαρακτῆρος δὲν μένουσιν ἀμέτοχοι καὶ οἱ λοιποὶ πόδες τοῦ στίχου, ἀλλ' ἐπαναγοῦσιν ἐκεῖνοι εἰς εὐθύτητα τὴν παρέκκλισιν τῆς πρώτης μονοποδίας, κατισχύοντες καὶ πηδαλιουχοῦντες τρόπον τινὰ τὸ ὅλον κατασκεύασμα. Ἡ ἀλληλοδοοῦθαι αὕτη τῶν μετρικῶν ποδῶν ἢ διποδιῶν πρὸς παγίωσιν τοῦ μετρικοῦ χαρακτῆρος στίχου τινὸς ἢ πλειόνων εἶναι συνηθεστάτη καὶ ἐν τῇ συγχρόνῳ καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ποιήσει. Ἡ κατάχρησις ὁμῶς αὐτῆς βλάπτει, ἐπειδὴ παραλύει τὸν ῥυθμὸν τοῦ στίχου, ὅπως οὐχὶ σπανίως συμβαίνει ἐν ταῖς ποιήσεσι τοῦ ἄλλως δοκίμου συγχρόνου ποιητοῦ κ. Παλαμᾶ καὶ ἄλλων.

Σημ. Ὁ σπονδεῖος (—), ὑπάρχων καὶ νῦν, προφέρεται καθ' ἣν ἐν τῷ στίχῳ καταλαμβάνει θέσιν, εἴτε ὡς ἱαμβος (δ ό ς, Ζ ε υ, | ζ ω ή ν) εἴτε ὡς τροχαῖος (δ ό ς, Ζ ε υ, υ π ν ο ν).

Εἶναι δὲ δυνατόν, ὡς εἵπομεν, ἐκ δύο ἀλλεπαλλήλων ἱάμβων ἢ τροχαίων ὁ ἕτερος μόνον νὰ εἶναι ἱαμβος ἢ τροχαῖος, ὁ δὲ ἕτερος δύναται νὰ εἶναι ἑτερογενὴς καὶ οὐχὶ ὁμογενὴς ποὺς, ὡς λ. χ. νὰ εἶναι πυρρίχιος (— —), ἥτοι νὰ σύγκειται ἐκ δύο συλλαβῶν ἀτόνων. Κατὰ ταῦτα ἱαμβικὴ διποδία εἶναι οὐ μόνον τὸ ὀ ρ γ ἢ Θ ε ο υ (—, —), ἀλλὰ καὶ τὰ τ ε τ έ λ ε σ τ α ι (—, —), Ἄ γ γ ε λ ι κ ἦ (— — —)· τροχαϊκὴ δὲ διποδία εἶναι οὐ μόνον τὰ ἔ ρ ω ς θ ε ῖ ο ς (—, —), δ ἐ ν ἀ ν τέ χ ω (—, —), ἀλλὰ καὶ τὰ ἀ π ο θ ν ἦ σ κ ω (—, —) ε ῖ ς ἀ πα τε . . . (—, —).

Ὅταν δὲ συμβῇ ὁ πρῶτος ποὺς τῆς διποδίας ἀντὶ πυρρίχιον π. χ. νὰ εἶναι τροχαῖος (—), ὡς τὸ δ ρ έ ψ α | τ ε π ά [λ ι ν], τότε τὸν χαρακτῆρα εἰς τὸ μέτρον

προσδίδει ὁ δεύτερος πούς· οἶον τὸ δ ρ έ ψ α | τ ε π á
εἶναι μέτρον ἱαμβικὸν (~ -), ἐπειδὴ ὁ δεύτερος
πούς τ ε π á (~ -) τῆς διποδίας εἶναι ἱαμβος. Ὅταν δὲ
ὁ πρῶτος πούς τῆς διποδίας συμβῇ νὰ εἶναι ἱαμβος
(~ -), ὁ δὲ δεύτερος τροχαῖος (- ~), τότε τὸ μέτρον εἶναι
τροχαϊκόν, ὡς ε ἰ ς τ ἡ ν τ ὕ χ η ν (- - - ' ~).

Ὡστε οὐχὶ ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὁ δεύτερος πούς τῆς δι-
ποδίας ἐκάστου κατὰ διποδίαν μετρουμένου στίχου,
δευτερευόντως δὲ καὶ οἱ ἐφεξῆς δεικνύουσι τὸν χαρα-
κτῆρα τοῦ μετρικοῦ ῥυθμοῦ. Σπανίως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ
τρίτου ποδὸς καὶ ἐφεξῆς χαρακτηρίζεται ὁ στίχος ἂν
εἶναι ἱαμβικὸς ἢ ἄλλος τις, ὡς ἐν τῷ

(τροχ.) Καὶ τοῖς | ἐν τοῖς | μνήμα | σι (- -, ~ - | - ~, ~)

(ἱαμβ.) (ζωήν | χαρ' σά | μενος) (- -, - - | ~ ~)

Ὁ μὲν πρῶτος ἐκ τῶν δύο τούτων στίχων εἶναι τρο-
χαϊκὸς δίμετρος καταληκτικός, χαρακτηριζόμενος ἀπὸ
τοῦ τρίτου ποδὸς (μ ν ἡ μ α), ὁ δὲ δεύτερος εἶναι ἱαμ-
βικὸς δίμετρος βραχυκατάληκτος, χαρακτηριζόμενος
κανονικῶς ἀπὸ τοῦ πρώτου (ζ ὦ ἡ ν) καὶ τοῦ δευτέ-
ρου (χ α ρ' σ á) ποδός. Ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ ποδὶ
χ α ρ' σ á ἡ φωνὴ ὑπολισθαίνει καὶ διαθέει οὕτω τὰς
τρεῖς συλλαβὰς χ α ρ ι σ á, ὥστε αὗται ὑπολογίζον-
ται ὡς δύο, ἥτοι ὁ πούς ἀντὶ ἀναπαίστου χ α ρ ι σ á
δύναται ὀρθῶς νὰ λογισθῇ ὡς ἱαμβος χ α ρ' σ á· διὰ
τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐγράψαμεν χ α ρ' σ á καὶ οὐχὶ χ α -
ρ ι σ á. Πλείονα τοῖς μουσικολόγοις.

23

Ἄνεμώλια.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μονοτονίας, εἰς ἣν πολλάκις
καταντᾷ ἡ ἀποκλειστικὴ χρῆσις ἑνὸς καὶ μόνου μέ-

τρον ἐν τοῖς ποιήμασι, καὶ πρὸς κατάλληλον παράστασιν τῶν διαφόρων συναισθημάτων δυνάμει τοῦ χαρακτηῖρος ἐκάστου εἶδους μέτρων, εἶναι πολλάκις ἀναγκαῖον νὰ ποικίλλωσιν οἱ στίχοι κατὰ τε τὸ μετρικὸν εἶδος καὶ κατὰ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, καὶ κατὰ τὸ ὑπερβατὸν ὁμοιοκαταληξίας τε καὶ μέτρον. Τούτου δὲ καὶ γίνεται συννηθέστατα χρῆσις, ὥς σαφῶς φαίνεται ἐν ταῖς ἐξῆς ἐνδεικτικῶς παρατιθεμέναις ὡδε στροφαῖς·

Τὶ ὠραῖο φεγγαράκι,
τὶ ἐρωτικὴ βραδυὰ !
Ἦσυχο τὸ ἀεράκι
παίζει μέσα 'ς τὰ κλαδιά.

Ἐδῶ ὁ πρῶτος στίχος κατὰ τε ὁμοιοκαταληξίαν καὶ κατ' ἀριθμητικὴν ποσότητα συλλαβῶν συζεύγνυται μὲ τὸν τρίτον, ὁ δεῦτερος δὲ μὲ τὸν τέταρτον.

Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς στίχους τούτους·

Ἦσώτευσά τὸν βίον μου
εἰς φίλας κ' εἰς κραιπάλας,
Ἐφθάρη τὸ σαρκίον μου,
ἀπόλωλα ὁ τάλας.

Ὡσαύτως ποικίλλει ἡ διάταξις τῶν ἀκολουθῶν στίχων·

Μαίε μου χρυσομάλλη,
Ἦλθες καὶ τ' ἀηδόνι ψάλλει
Τὰ νεανικά σου κάλλη
'Στὰ χλωρὰ κλαδιά.

Καὶ τῶν ἐξῆς·

Φωνὴ τοῦ Ἄρεως μ' ἐνθουσιάζει,
Τὸ αἷμά μου σκιρτᾷ καὶ ἀναβράζει.
'Στὸν τύραννον ἀποστατῶ
Ζυγὸν συντρίβω καὶ πατῶ,
Νὰ ἀποθάνω μέλλω,
'Ελευθερίαν θέλω.

Καὶ

Ἵστά κανόνια, Ἵς τὰ μαχαίρια, Ἵς τὰ πυρά,
Νικηταὶ κάθε φορά.

Καὶ

ὦ Μητέρα,
Μιάν ἡμέρα
Μὴ λυπῆσαι, θά χαρῆς.
Τοὺς σκοπούς μας
Τοὺς κρυφοὺς μας
Θά ἰδῆς καὶ θ' ἀπορῆς.

Καὶ

Ἦλθε πάλ' ἡ ἀνοιξίς,
ἦλθαν τὰ λουλούδια.
Πράσινα ἡ γῆ φορεῖ
Καὶ ἀνθίζει τὸ κλαρί
Καὶ παντοῦ χαρᾶς χοροὶ
καὶ χαρᾶς τραγούδια.

Καὶ

Ἐάν θέλῃ τις νὰ ζήσῃ εἰς τὸν κόσμον, δὲν ἀρκεῖ
νὰ ζῇ μόνον ὡς κοχλίας
ἔρπων μετὰ δυσκολίας
ἀπ' ἐδῶ ἕως ἐκεῖ.

Καὶ

Τὰ παληκάρια τὰ καλὰ δὲν κλέπτουν, δὲν ἀρπάζουν·
μόνον τυράννους πολεμοῦν,
τὸ δίκαιον παντοῦ τιμοῦν,
μισοῦν τὴν τυραννίδα
καὶ ζοῦν γιὰ τὴν πατρίδα.

Καὶ

Ἵστὴ μέση τὸ σπαθί μου
Τὸ ἀλογο μαζὶ μου
Καὶ ἴσ' ἂν πουλὶ πετῶ.
Ἵσ' ἂν ρίψω τὸ τουφέκι,
Ἵτ' ἂν τύχῃ τί μου πλέκει
ποτέ μου δὲν ἴρωτ'.

Καὶ

Λαμβάν' ἡ Φύσις
 Ὅπου καθήσης
 Ἀνθῶν στολάς·
 Καὶ τὸ φεγγάρι
 Λαμβάνει χάρι,
 Ὅταν γελᾷ.

Καὶ

Ἀπὸ κρότον ὀργάνων βοῖζει
 Τῆς Γραβιάς τὸ βουνὸν ἀντικρὺ.
 Λάμπουν ὅπλα χρυσᾶ, καὶ λερὴ
 Φουστανέλλα μαυρίζει.

Καὶ

Κάτω 'ς τὸ 'γιαλό, κάτω 'ς τὸ περιγιάλι,
 —Κάτω 'ς τὸ 'γιαλό, κοντή,
 Νεραντζοῦλα φουντωτή

Καὶ

Ἐλα, Χριστέ καὶ Παναγιά,
 πῶς 'γίνηκ' ἡ Ἀθήνα.
 Γι' αὐτὸ τὴν τρώει εὐλογία,
 'στρακιά καὶ σκαρλατίνα

Καὶ

Κόραις 'ποῦ θέλουν 'παντρειά,
 κόραις ἂν εἶν' δὲν 'ξέρω.
 Βαστοῦν 'ς τὸ χέρι μιὰ γρηᾶ
 καὶ παίζουν μ' ἓναν γέρο.

Καὶ

Τώρα κ' ἡ κυρὰ Μαργιώ
 μᾶς 'σῆκωσε κεφάλι,
 Κι' ἀπὸ κοπέλλα 'ς τὸ χωριὸ
 μᾶς 'γίγηκε μεγάλη.

Καὶ

Τὴν χειρὰ μου γηθόσυνος
 παρακελεύετ' ἡ ψυχή,
 Κ' ἡ λύρα μου εὐφρόσυνος
 θεῖον κελάδημ' ἀντηχεῖ.

Σημ. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων τελευταίων στίχων ὁ μὲν α' καὶ γ' εἶναι ὀκτασύλλαβοι προπαροξύτονοι, ὁ δὲ β' καὶ δ' ὀκτασύλλαβοι ὀξύτονοι, ἅπαντες δὲ ἰαμβικοί διμετροὶ ἀκατάληκτοι (υ- , υ-|υ-, υ-υ-).

Καὶ

Ὁ Ἕλλην ὑπερήφανος μὲ ἄστικτον τὸ ὄμμα
Ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου πατῆρ,
Δυνάμεις νέας ἀποκτᾷ
ὥς νᾶχῃ γίγα σῶμα.

Καὶ

Εἶναι τὸ φίλημα τροφή πυρίνη τῆς καρδίας,
Στιγμὴ κλαπεῖσα τῆς Ἑδέμ, ἀρχὴ ἀθανασίας.

Καὶ

Ὡς ῥόδον εἶν' ὠραία,
ὥς ἄνθος, ποῦ βλαστάνει.
Ἄλλ' ἢ γλυκειά τῆς θεᾶ
ὀνείρου ἦτο πλάνη,
Κι' ἀντὶ γλυκειᾶς αὔρας
Θυέλλας ἀπαντῶ.

Αἰσθάνομαι καμίνους,
φλόγας παθῶν ἐντός μου.
Ἐσδέσθησαν εἰς θρήνους
αἱ δᾶδες τοῦ νοός μου,
Καὶ εἰς ἐρήμους μαύρας
Τὸν θάνατον ζητῶ.

Καὶ

ὦ! ποία μαύρη ἄβυσσος ἐνώπιόν μου χάλναι!
ὦ! ποῖον μέλλον σκοτεινὸν εἰς τὸ ἔξῃς μοι μένει!
Πᾶσα ἐλπίς μ' ἀφίνει·
Δέν μ' ἀγαπᾷ ἐκεῖνη.

Καὶ

Λαοί, ἀκολουθήσωμεν
τῆς δόξης τὴν σημαίαν·
Πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ὁρμήσωμεν
βαρεῖς καὶ τολμηροί.
Ὁ ἥρως δὲν τaráσσεται
εἰς τοῦ ἐχθροῦ τὴν θέαν,
Ἀνδρείως ἀντιτάσσεται,
ἀτρόμως προχωρεῖ.

Καὶ

Εὐμορφά μου κοπελσούδια,
 Θέλετε χλωρά λουδούδια;
 Πάρετε* πωλῶ.
 Σιγαλά μὴ γίνουν λάθη*
 Μὴ τὸ χέρι 'ς τὸ καλάθι!
 *Οποῖαν 'έρω, φιλῶ.

Καὶ

Χαρὰ τῆς πρώτης μου ζωῆς, φεγγάρ' ἀγαπημένο,
 Σὺ δὲν πονεῖς, ἐγὼ πονῶ.
 Γιατὶ 'ψηλά 'ς τὸν οὐρανὸ
 Κρεμνέσαι λυπημένο;

Καὶ

Πῶς θυμῶνω,
 Πῶς κακιῶνω
 νά μου λένε μερικοὶ
 *Ἀλλαξ' γνώμη,
 *Ἄς τὸ ῥῶμι,
 πίνε μπίρα καὶ ῥακή

Καὶ

Εἶναι μοῖρα θνητῶν ὁ 'Αχέρων
 Κ' ἡ σκληρὰ τοῦ θανάτου δρεπάνη.
 'Ο θνητός, χρεωστῶν ν' ἀποθάνη,
 *Ἄς περάσῃ τὸν κύκλον τοῦ χαίρων.

Καὶ

Κλαῖνε|τὰ μαῦ|ρα τὰ|βουνά
 παρη|γοριὰ|δὲν ἔ|χουν.
 Δὲν κλαῖ|νε γιὰ|τὸ 'ψή|λωμα,
 δὲν κλαῖ|νε γιὰ|τὰ χιό|νια,
 'Η κλε|φτουριά|τ' ἀρνή|θηκε
 καὶ ῥο|δολάει|'ς τοὺς κάμ|πους.

Καὶ

Γοργό|τερο|τρέχει|τῶν νέ|ων τὸ|αἷμα,
 ἀνάπτει τὸ βλέμμα,
 κτυπᾷ ἡ καρδιά.
 Προβάλλει
 μὲ κάλλη
 γλυκὰ ἢ βραδυά.

Καὶ

Ποῖος πατέρας εἶν' ἐκεῖνος
 πῶχει δώδεκα ὕγιους,
 Καὶ ὁ κάθε γυῖός του ἔχει
 'Απὸ 'ἑῆντα θυγατέρας·
 Τῆς μισαὶς τῆς ἔχει ἄσπραις
 Καὶ τῆς ἄλλαις ἔχει μαύραις·
 Ποτὲ Χάρο δὲν φοβοῦνται,
 Κι' ὅμως ἔλαις τοῦ πεθαίνουν;

Θ. Α.

Οὕτω δὲ προκύπτει ἡ μεγίστη ποικιλία τῆς στιχο-
 πλοκίας, καὶ δημιουργοῦνται τὰ διάφορα συστήματα
 καὶ αἱ στροφαί, τὰ ὁποῖα πάντα ἔχουσιν ἐνότητα καὶ
 ἀλληλουχίαν ἐν ἑαυτοῖς, ὅπως καὶ οἱ στίχοι.

Τὰ ἐν χρήσει κύρια εἶδη τῶν στίχων εἶναι, ὡς εἴ-
 πομεν, τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ, ἅτινα ποικίλλουσι κατὰ
 τε τὸν μετρικὸν τονισμὸν καὶ κατὰ τὴν τριττὴν ὁμοιο-
 καταληξίαν, ληγούσης, παραληγούσης καὶ προπαρα-
 ληγούσης.

Αἱ δὲ ἀρμονικαὶ στροφαὶ τῶν στίχων καὶ τὰ
 ἀρμονικὰ συστήματα αὐτῶν εἶναι πολυάριθμα,
 ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς πλοκῆς ποικιλιῶν, τὰς ὁποίας δύ-
 νανται νὰ ὑπαγορεύσωσι καὶ παράσχωσι τὰ τεσσα-
 ράκοντα καὶ ἑπτὰ εἶδη τῶν στίχων.

24

Μεμετροημένα καὶ . . . ᾄμετρα.

Ἐν τοῖς ἐφεξῆς παραθέτομεν παραδείγματα χρή-
 σεως μέτρου ποικίλλοντος·

Κάτω|'ς τοῦ Βάλ|του τὰ|χωριά
 Ἄγρα|φα καὶ| Ξερό|μερο
 Καὶ 'ς τὰ|πέντε|βίλα|έτια,
 Φάτε|πιέτε,|μωρ' ἀ|δέρφια,

Ἐν τῷ δημῳδεῖ τούτῳ ᾠσματι ὁ μὲν πρῶτος καὶ δεύτερος στίχος εἶναι μέτρον ἰαμβικοῦ (ἰαμβικοὶ δίμετροι ἀκατάληκτοι), ὁ δὲ τρίτος καὶ τέταρτος εἶναι μέτρον τροχαϊκοῦ (τροχαϊκοὶ δίμετροι ἀκατάληκτοι). Ὅμοίως παραλλάσσουσιν κατὰ τὸ μέτρον καὶ πολλὰ τῶν ἐφεξῆς ᾠσμάτων καὶ ποιημάτων τῆς δημῳδοῦς ποιήσεως, ὡς ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις σημειοῦμεν.

*Ολα|τὰ που|λάκια ¹

ζυγά,|ζυγά, ²

Τῶρη|μο τ' ἀη|δόνη ³

τὸ μο|ναχὸ ⁴

Οἱ στίχοι οὗτοι δύνανται καὶ οὕτω, ἴσως ὀρθότερον, νὰ μετρηθῶσι·

*Ολα τὰ πουλάκια — ζυγά, ζυγά

Τῶρημο τ' ἀηδόνη — τὸ μοναχὸ

Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἕκαστος στίχος εἶναι φανερώτατα λογαοιδικός· διότι οἱ μὲν τρεῖς πρῶτοι πόδες αὐτοῦ εἶναι τροχαϊκοὶ (ὅλα|τὰ που|λάκια), οἱ δὲ τελευταῖοι ἰαμβικοὶ (ζυγά|ζυγά). Λογαοιδικοῦ μέτρον εἶναι καὶ πολλὰ ἄλλα στιχουργήματα τῆς συγχρόνου ποιήσεως, ιδιαίτατα δὲ καὶ κατὰ κανόνα τὰ ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια. Λογαοιδικῶς δύνανται νὰ μετρηθῶσι, κατὰ τινὰ τάξιν, καὶ οἱ ἀμέσως κατωτέρω στίχοι. Ἴδε καὶ σελίδα 90.

-
1. Παροξ. ἐξασύλλαδος, ἢ τροχ. δίμετρος βραχυκατάληκτος.
 2. Ὁξύτ. τετρασύλλαδος, ἢ ἰαμβικός μονόμετρος ἀκατάληκτος.
 3. Παροξ. ἐξασύλλαδος, ἢ τροχ. δίμετρος βραχυκατάληκτος.
 4. Ὁξύτ. τετρασύλλαδος, ἢ ἰαμβικός μονόμετρος ἀκατάληκτος.

Καὶ

Καβα|λάρη ¹κουτσός|κυνή|γαγε ²ἴς τήν ἄμ|μο νά|τόν φθά|ση. ³Στραδός|φωνήν|τοῦ ξ|δαλε ⁴Τρέχα|και κον|τά τόν|ἐχεις ⁵

Καὶ

Παντρεύ|εται|ἡ ἀγά|πη μου|και παίρ|νει τόν|ἐχθρό|μου ⁶γιά τὸ|πεῖσμα|τὸ ἴ|κό μου, ⁷Καλοῦν|κ' ἐμέ|να γιά|νουνὸ|νά ἴ|πά'νά στε|φανώ|σω, ⁸τά προι|κιά νά|παρα|δώσω ⁹

Καὶ

Χριστός|ἀνέ|στη ἐκ|νεκρῶν, ¹⁰Θανά|τῳ θά|νατον|πατή|σας ¹¹Και τοῖς|ἐν τοῖς|μνήμα|σι ¹²Ζωήν|χαρ'σά|μενος ¹³

Καὶ

Τῇ ὑ|περμά|χῳ Στρα|τηγῷ|τά νι|κητή|ρια, ¹⁴Ὡς λυ|τρωθεῖ|σα τῶν|δεινῶν,|εὐχα|ριστή|ρια ¹⁵ἀνα|γράφω|Σοι ¹⁶ἡ Πό|λις σου, ¹⁷Θεο|τόκε ¹⁸

1. Παροξ. τετρασύλλαβος, ἡ τροχ. μονόμετρος ἀκατάληκτος.
2. Προπαροξ. ἐξασύλλαβος, ἡ λαμβικός διμετρος βραχυκατάληκτος.
3. Παροξ. ἐπτασύλλαβος, ἡ λαμβικός διμετρος καταληκτικός.
4. Προπαροξ. ὀκτασύλλαβος, ἡ λαμβ. διμετρος ἀκατάληκτος.
5. Παροξ. ὀκτασύλλαβος, ἡ τροχ. διμετρος ἀκατάληκτος.
6. Παροξ. δεκαπεντασύλλαβος, ἡ λαμβικός τετράμ. καταληκτικός.
7. Παροξ. ὀκτασύλλαβος, ἡ τροχ. διμετρος ἀκατάληκτος.
8. Ὅμοιος τῷ ⁶.
9. Ὅμοιος τῷ ⁷.
10. Ὁξύτ. ὀκτασύλλαβος, ἡ λαμβικός διμετρος ἀκατάληκτος.
11. Παροξ. ἐννεασύλλαβος, ἡ λαμβικός διμετρος ὑπερκατάληκτος.
12. Προπαροξ. ἐπτασύλλαβος, ἡ τροχ. διμετρος καταληκτικός.
13. Προπαροξ. ἐξασύλλαβος, ἡ λαμβ. διμετρος βραχυκατάληκτος.
14. Προπαροξ. δεκατετρασύλλαβος, ἡ λαμβ. τετράμ. βραχυκατάλ.
15. Ὅμοιος τῷ ¹⁴.
16. Προπαροξ. πεντασύλλαβος, ἡ τροχ. μονόμετρ. ὑπερκατάληκτος.
17. Προπαροξ. τετρασύλλαβος, ἡ λαμβ. μονόμετρος ἀκατάληκτος.
18. Παροξ. τετρασύλλαβος, ἡ τροχ. μονόμετρος ἀκατάληκτος.

Ἄλλ' ὥς|ἐχου|σα τὸ|κράτος|ἀπρο|μάχη|τον ¹

Ἐκ παν|τοίων|με κιν|δύνων|ἐλευ|θέρω|σον, ²

ἵνα|κράζω|σοι· ³

Χαῖρε,|Νύμφη ⁴

ἀνύμ|φευτε ⁵

Καὶ

Ὁ εὐ|σχήμων|Ἰω|σήφ ⁶

ἀπὸ|τοῦ|ἐύ|λου κα|θελών ⁷

τὸ ἄ|χραντόν| σου σῶ|μα, ⁸

σινδὲ|νι κα|θαρᾶ ⁹

εἰλή|σας καί|ἀρώ|μασιν, ¹⁰

ἐν μνή|ματι|κενῶ ¹¹

κη|δεύσας ἀ|πέθετο ¹²

Τὸ «κ η δ ε ύ σ α ς ἀ π έ θ ε τ ο» δύναται νὰ μετρη-
θῇ ὅπως καὶ τὸ «ζ ω η ν χ α ρ ι σ ά μ ε ν ο ς».

Καὶ

Ὡ γλυ|κύ μου|ἔαρ, ¹³

γλυκύ|τατόν|μου τέ|κνον, ¹⁴

ποῦ εἰ|δυ σου|τὸ κάλ|λος. ¹⁵

1. Προπαροξ. δεκασύλλαβος, ἦ τροχ. τρίμετρ. ὑπερκατάληκτος.

2. Ὅμοιος τῷ 1.

3. Προπαροξ. πεντασύλλαβος, ἦ τροχ. μονόμετρ. ὑπερκατάληκτος.

4. Παροξ. τετρασύλλαβος, ἦ τροχ. μονόμετρος ἀκατάληκτος.

5. Προπαροξ. τετρασύλλαβος, ἦ ἰαμβ. μονόμετρος ἀκατάληκτος.

6. Ὁξύτ. ἐπτασύλλαβος, ἦ τροχ. δίμετρος καταληκτικός.

7. Ὁξύτ. ὀκτασύλλαβος, ἦ ἰαμβ. δίμετρος ἀκατάληκτος.

8. Παροξ. ἐπτασύλλαβος, ἦ ἰαμβ. δίμετρος καταληκτικός.

9. Ὁξύτ. ἐξασύλλαβος, ἦ ἰαμβ. δίμετρος βραχυκατάληκτος.

10. Προπαροξ. ὀκτασύλλαβος, ἦ ἰαμβ. δίμετρος ἀκατάληκτος.

11. Ὁξύτ. ἐξασύλλαβος, ἦ ἰαμβ. δίμετρος βραχυκατάληκτος.

12. Προπαροξ. ἐπτασύλλαβος, ἦ π ρ ο κ έ φ α λ ο ς δακτυλικός
δίμετρος ἀκατάληκτος στίχος.

13. Παροξ. ἐξασύλλαβος, ἦ τροχ. δίμετρος βραχυκατάληκτος.

14. Παροξ. ἐπτασύλλαβος, ἦ ἰαμβ. δίμετρος καταληκτικός.

15. Ὅμοιος τῷ 14.

Καὶ

Ἑρρα|ναν τὸν|τάφον ¹
 αἱ Μυ|ροφό|ροι μύ|ρα,²
 λαν|πρωί ἐλθοῦ|σαι,³

Καὶ

Ὡσπερ|πελε|κάν ⁴
 τετρω|μένος|τὴν πλευ|ράν σου,|Δόγε,⁵
 σοὺς θα|νόνας⁶
 παῖδας ἐ|ζώσας ⁷

Καὶ

Ἄ|νοίξω τὸ|στόμα μου||καὶ πληρῶ|θήσεται|πνεύματος,
 Καί|λόγον ἐ|ρεῦξομαι||τῇ Βασι|λίδι Μη|τρί,
 Καὶ ἐ|φθ/σο|μαι||φαι|δρῶς πα|νηγυ|ρίζων,
 Καί|ἄσω γη|θόμενος|ταύτης τά|θαύματα.

Τοῦ ὕμνου τούτου ὁ πρῶτος στίχος, ὁ δεύτερος καὶ ὁ τέταρτος εἶναι δακτυλικοὶ προκείμενοι, τουτέστι πλεονάζοντες ἐν ἀρχῇ κατὰ συλλαβήν, ὡς εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς ἀρχαῖος·

ἡ|οὐχ ἄλῃς ἔττι γυ|ναῖκας ἀ|νάγκιδας|ἡπερ|πεύεις
 ἐν τῷ ὁποίῳ πλεονάζει τὸ ἐν ἀρχῇ ἡ. Ὁ δὲ τρίτος στίχος «καὶ ὁ ψήσεται φαιδρῶς πανηγυρίζων» ἔχει διάφορον τῶν ἄλλων μέτρον, τουτέστι τροχαῖκόν (τρίμετρος ἀκατάληκτος), καὶ δύναται νὰ κληθῇ μεσύνιον, ἐπειδὴ παρεντίθεται μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἐν μέσῳ τοῦ ὕμνου, πρὸς ἀποφυγὴν μονοτονίας ἐν τῷ μέλει. Τὸ προκείμενον τοῦ στίχου εἶναι ἡ ἐν τῷ ῥυθμῷ ἡ τῷ μέλει δυνατὴ ἐν ἀρχῇ γε-

1. Παροξ. ἑξασύλλαβος, ἡ τροχ. δίμετρος βραχυκατάληκτος.

2. Παροξ. ἑπτασύλλαβος, ἡ ἱαμβ. δίμετρος καταληκτικός.

3. Ὅμοιος τῷ 2.

4. Ὁξύτ. πεντασύλλαβος, ἡ τροχ. μονόμετρος ὑπερκατάληκτος.

5. Παροξ. δεκασύλλαβος, ἡ τροχ. τρίμετρος βραχυκατάληκτος.

6. Παροξ. τετρασύλλαβος, ἡ τροχ. μονόμετρος ἀκατάληκτος.

7. Προπαροξ. ἑξασύλλαβος, ἡ δακτυλικὸς δίμετρος ἀκατάληκτος.

νέσθαι ἀνάκρουσις, ἥτις εἶναι ἄρσις· καθότι
 δυνατὸν ποίημά τι ἢ περικοπή τις αὐτοῦ νὰ ἄρχηται
 ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀντὶ ἀπὸ τῆς θέσεως· τοῦτο κατ' Ἀ-
 ριστόξενον καλεῖται διαψορὰ κατ' ἀντίθεσιν.
 Τότε θεωρητικῶς ἡ ἄρσις αὕτη χωρίζεται ἀπὸ τῆς
 ἐπομένης θέσεως καὶ λαμβάνεται ὡς ἀνάκρουσις·
 οὕτω δ' ὁ πρῶτος ποὺς ἄρχεται πάλιν ἀπὸ θέσεως.

Καὶ

Δεῦρο, | πᾶσα | Κτίσις,
 ὕμνους | ἔξο | δίους
 προσο | σομεν | τῷ Κτί | στη

Ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος στίχος εἶναι τροχαϊκοί, ὁ
 τρίτος δέ, ἰαμβικός.

Καὶ

Τὸν τά | φον σου, | Σωτήρ, (ἰαμβ.)
 στρατιῶ | ται τηροῦν | τες (ἀναπαιστ.)
 Νεκροί | τῇ ἀ | στραπῇ (ἰαμβ.)
 τοῦ ὀφθέν | τος ἀγγέ | λου (ἀναπαιστ.)
 Ἐγέν | νοντο | κηρύτ | τοντος (ἰαμβ.)
 γυναιεῖ | τήν ἀνά | στασιν· (ἀναπαιστ.)
 Σὲ δο | ξάζο | μεν (τροχ.)
 τὸν τῆς φθο | ρᾶς καθαι | ρέτην· (δακτ.)
 Σοί προσ | πίπτο | μεν (τροχ.)
 τῷ ἀνα | στάντι ἐκ | τάφου (δακτ.)
 Καὶ μό | νη Θε | ῶ ἡ | μῶν (τροχ.)

Καὶ

Ἡ παρ | θένος | σήμε | ρον — τὸν ὑπερ | ούσιον | τίκτει
 καὶ ἡ | γῇ τὸ | σπήλαι | ον — τῷ ἀπροσ | ἰτῳ προσ | ἀγει

Καὶ

Μακά | ριος | ὁ δοῦ | λος | ὃν | εὐρή | σει γρη | γοροῦν | τα·
 Ἀνά | ξιος | δὲ πά | λιν, | ὃν | εὐρή | σει ῥαθυμοῦν | τα.

Ἐν πλείστοις ἐκκλησιαστικοῖς τροπαρίοις, ἐμμέτρως
 συντεθειμένοις, ποικίλλει τὸ μέτρον, ἐπειδὴ ἄλλως τὸ
 μέλος θὰ ἀπέβαινε μονότονον καὶ αἱ ψαλμοῦσαι οὐχὶ

εὐάρεστοι. "Ωστε ὁρθῶς δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν ὅτι ἐν τοῖς τροπαρίοις δὲν ἐμελοποιήθησαν αἱ λέξεις, τ. ἔ. ὁ ἔμμετρος λόγος, ἀλλὰ λέξεις προσηρμόσθησαν τῷ μέλει, δηλ. τὴν πρώτην βαρύτητα καὶ σημασίαν κατέχει τὸ μέλος, δευτερεύουσιν δὲ αἱ λέξεις. Διὰ τοῦτο οἱ ἐκκλησιαστικοὶ στίχοι καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια ἔχουσι συνήθως τὸ μέτρον ποικιλώτατον καὶ ἰδιορρυθμότατον. Τὴν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπέμβασιν ἡμῶν ταύτην, περὶ τοῦ ὀρθοῦ ἢ μὴ τῆς ὁποίας οὐδεμίαν ἐγγύησιν δίδομεν, ἃς συγχωρήσωσιν ἡμῖν, ἂν εὐαρεστῶνται, οἱ κ. κ. Σακελλαρίδης καὶ Τσέτης, καὶ οἱ Christ et Paranikas.

Ἐξακολουθοῦμεν νὰ παραθέτωμεν παραδείγματα μέτρου ποκίλλοντος·

Ἡ ἀθλί|α Ἑλλάς|εἰς βάρυν-ζυγὸν|στενά|ζει
 Τοὺς πιστοὺς|της υἱοὺς|εἰς βοή-θειάν|της κρά|ζει
 ἀλύ|σεις νά|συντρί|ψουν,
 δεσμά|της ν' ἀ|πορρί|ψουν
 Καὶ τρό|παια|θριάμ|δου
 Νά στή|σουν κατ'|ἐχθρῶν.

Ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτετος στίχος ἔχουσιν ἑκάτερος τοὺς μὲν τρεῖς πρώτους πόδας ἀναπαιστικούς, τοὺς δὲ τρεῖς τελευταίους (ὁ ὅλως τελευταῖος εἶναι μόνον ἡμισυς) ἱαμβικούς. Ὁ τρίτος, ὁ τέταρτος καὶ ὁ πέμπτος στίχος εἶναι ἱαμβικοὶ δίμετροι καταληκτικοί. Ὁ ἕκτος δὲ εἶναι ἱαμβικὸς δίμετρος βραχυκατάληκτος.

Καὶ

Μὲ τὸ κρά|νος βαρύ|'ς τὸ σκοτά|δι
 Μὲ τὴν λόγ|χην 'σὲ χέ|ρι θρασὺ
 Στὴ φωτιά,|'ς τὸ βουνό,|'ς τὸ λαγκά|δι
 Τὴν πατρί|δα φυλάτ|τω. «Τίς εἶ;»

Τὸ μέτρον τοῦτο εἶναι σοβαρὸν τὸν χαρακτῆρα, καὶ

λίαν σύννηθεσ ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει. "Ολοὶ οἱ στίχοι εἶναι ἀναπαιστικοὶ δίμετροι, ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος καὶ τρίτος, καταληκτικοὶ εἰς συλλαβήν, ὁ δὲ 6' καὶ 8' βραχυκατάληκτοι, ἥτοι ἐλλίπεις κατὰ ἓνα ἀκέραιον πόδα.

"Ομοῖον τῷ μέτρῳ τούτῳ εἶναι καὶ τὸ

Σάν τῇ σπῖ|θα κρυμμέ|νη 'ς τῇ στά|χτη
ἐκρυβό|τουν γιά μᾶς|λευτεριά.
'Ηλθ' ἡμέ|ρα πετηέ|ται ἀνά|φτει,
ἐξανοί|χτη 'σὲ κά|θε μεριά.

καὶ τὸ

Μελετᾶ|τά λαμπρά|παληκά|ρια
καὶ 'ς τὴν κό|μη στεφά|νι φορεῖ
Γενομέν'|ἀπὸ 'λί|γα χορτά|ρια
ποῦχαν μεί|νη 'ς τὴν ἔ|ρημη γῆ.

καὶ τὸ

Τά τραγού|δια μοῦ τᾶ|λεγες ὅ|λα,
τοῦτο μό|νον δὲν θέ|λει τὸ 'πῆς,
Τοῦτο μό|νον δὲν θέ|λει τ' ἀκού|σης·
ἄχ! τὴν πλά|κα τοῦ τά|φου κρατεῖς

καὶ τὸ

ὦ Θεέ,|τὴν ζωὴν|ἐδαρύν|θην!
ὦ Θεέ|μου, τὸν τά|φον ποθῶ!
Διὰ μί|αν τὸ πᾶν|ἀπηρνή|θην,
καὶ σχεδόν|δι' αὐτήν| θά χαθῶ.

καὶ τὸ

Τῆς Μυρτιᾶς|τὸ τραγοῦ|δι θά ψά|λω·
εἶναι, φί|λοι, σκοπὸς|θλιδερός,
Πλὴν θά μά|θετε, δὲν|ἀμφιδάλ|λω,
ὅτι δὲν|λησμονεῖ|ὁ Θεός·
Σᾶς τὸ λέ|γω καθώς|μὲ τὸ εἴ|πεν
ἓνας γέ|ρων τοῦ Πίν|δου βοσκός.

καὶ τὸ

Τοῦ πολέ|μου ἢ 'μέ|ρ' ἀνατέλ|λει,
κ' ἓνας ἤ|ρωσ ὠραῖ|ος καὶ νέ|ος
Τὰς ἀγκά|λας τῆς φί|λης του θέ|λει,
ἀπωθῶν|νὰ ζωσθῇ|τὸ σπαθί.

Ἄλλ' αὐτὴ|άνησύν|χωσ τὸν βλέ|πει
 νά τὸν θέλ|ξη θερμῶς|προσπαθεῖ·
 — Εἶναι νύ|κτα, τῷ λέ|γει, ἀκό|μη,
 εἴν' ἀκό|μη τὸ σκό|τος βαθύ.

Σημ. Ὁ μὲν α', β', γ', ε' καὶ ζ' στίχος εἶναι καταληκτικὸς εἰς συλλαβήν, ὁ δὲ δ', ε' καὶ η', βραχυκατάληκτοι.

καὶ τὸ

Ἐσπερί|α μου αὖ|ρα ἀθώ|α
 καὶ ἀγνή,|ὥς ἀγγέ|λου πνοή,
 Πέτα τῷ|ρα πλησί|ον Ἐκεί|νης,
 εἶναι νύ|κτα οὐδεὶς|σ' ἔννοεῖ.

καὶ τὸ

Ξύπνα, ξύ|πνα, ἰδοῦ|τοῦ Ματ|ου
 Τὸ γλυκὺ|χαμογέ|λιο προβαί|νει,
 Στιγμὴ θεί|α τὴν Φύ|σιν εὐφραί|νει,
 κ' ἐγὼ μό|νος γιὰ σέ|θρηνῶ.

καὶ τὸ

Ἵπτον ὀρί|ζοντα μό|λις ἐφά|νη
 τῆς πικρᾶς|μου ζωῆς|ἡ χαρά,
 Καὶ εὐθύς|ὥς καπνὸς|διελύ|θη,
 μετεβλή|θη εἰς πά|θη σκληρά.

καὶ τὸ

Εἶναι μοι|ρα θνητῶν|ὁ Ἀχέ|ρων,
 Κ' ἡ σκληρά|τοῦ θανά|του δρεπά|νη.
 Ὁ θνητὸς|χρεωστῶν|ν' ἀποθά|νη
 Ἄς περά|ση τὸν κύ|κλον του χαί|ρων

καὶ τὸ

Ἄν ποτὲ|μοναχὴ|μείνης κό|ρη
 Κ' αἰσθανθῆς|ταραχὴν|ς τὴν ψυχῇ.
 Εἴν' τὸ πνεῦ|μά μου πάν|τα σιμά|σου.
 Καὶ παρά|πονα θέ|λει σ' εἰπῇ.

Ἐκ τῶν παρατεθέντων τούτων πολλῶν παραδειγμάτων βλέπομεν ὅτι ὁ ἀναπαιστικὸς δίμετρος καταληκτικὸς στίχος εἶναι πολὺ συνήθης ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει.

Ἰδοὺ καὶ παράδειγμα στίχων ἀναπαιστικῶν διμέ-
τρων ὑπερκαταλήκτων.

Τῆς ζωῆς | ἀπαυδῶν | καὶ ψυχρὸς | παροδί | της
Ἐφερό | μιν ἀσκό | πως, κι' ἀνά | παυσιν θέ | λων,
Ὅταν εἴ | δον ἐμπρός | μου νά | λάμψ' | ἡ μορφή | της
Ἦτον δ' | λη συμπά | θεια δ' | λη γλυκύ | της
(Ἡ ὥρα | ἀδελεφῇ | τῶν Ἀγγέ | λων).

Ἰδοὺ καὶ ἕτερον παράδειγμα ἑτέρου συμμετρικῶς
ποικίλλοντος μέτρου.

Νά σε 'δῶ
καὶ νά | με 'δῆς
Νά σου 'πῶ
καὶ νά | μου 'πῆς
Τί φρονῶ
καὶ τί φρονεῖς
Τί ζητῶ
καὶ τί | ζητεῖς.

Θ. Α.

Πάντες οἱ ἀριθμητικῶς περιττοὶ ἐκ τῶν ἄνω στίχων
δύνανται νὰ εἶναι ἢ ἀναπαιστικὰ μονοποδία, ἢ, κάλ-
λιον, στίχοι τροχαῖκοι μονόμετροι καταληκτικοί. Οἱ
ἄρτιοι δὲ εἶναι μονόμετροι ἱαμβικοὶ ἀκατάληκτοι.

Ἰδοὺ καὶ παραδείγματα στίχων κατὰ παράθεσιν
συντεθειμένων.

Παιδιά | Ἑλλή | νων, — τί καρ | τερεῖ | τε ;
Ἐτοὺς ξέ | νους τό | πους — ὡς πότ' | ἀργεῖ | τε ;
Καὶ
Μιά βο | σκοποῦ | λα — ῥοδο | πλασμέ | νη
Ἐ τὰ δ' | ρη | τρέ | χει — ἀπηλ | πισμέ | νη

Ἐκαστος τοιοῦτος στίχος εἶναι παράθεσις δύο πεν-
τασυλλάβων παροξυτόνων (ἱαμβικῶν μονομέτρων ὑπερ-
καταλήκτων). Ἡ τοιαύτη παράθεσις εἶναι λίαν συνή-

θης ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει, ὥς φαίνεται καὶ ἐν τοῖς
ἐξῆς παραδείγμασι·

Πατρὶς|μᾶς κρά|ζει, — δεῦτε|ᾗς δρᾶ|μωμεν,
Σάλπιγέ|φωνα|ζει, — νίκας|ᾗς κά|μωμεν

Ἐν τῷ ζεύγει τούτῳ τὸ μὲν πρῶτον τμῆμα ἑκατέ-
ρου στίχου εἶναι πεντασύλλαβος παροξύτονος (ιαμβ.
μονόμ. ὑπερκατάλ.), τὸ δὲ δεύτερον εἶναι ἑξασύλλα-
βος παροξύτονος (ιαμβ. δίμετρος βραχυκατάληκτος).
Δύναται ὅμως ἕκαστον τμῆμα νὰ μετρηθῇ καὶ ὥς στί-
χος δακτυλικὸς δίμετρος καταληκτικὸς εἰς δισύλλα-
βον, ἢ ἀκατάληκτος, οὕτω·

Σάλπιγέ φω|νάζει (καταληκτικὸς εἰς δισύλλαβον.)
Νίκας ᾗς|κάμωμεν (ἀκατάληκτ.)

καὶ

Μιά βοσκο|πούλα
ρόδοπλα|σμένη

Ὅμοίως παραθετικὸν εἶναι τὸ μέτρον καὶ ἐν τοῖς
ἐξῆς·

Ἡ νί|κη τρέ|χου — σα μέ|στεφά|νους
Τὰς πε|διά|δας — τῆς Ἀτ|τικῆς

Καὶ

Ἄγρι|ος τί|γρις, — δεινὸν|θηρί|ον,
Τούρκων|Σουλτά|νος, — εὐνοῦ|χων θρέμ|μα
Ῥοφᾶ|μέ λύσ|σαν — Γραικι|κὸν αἶ|μα,
Αἶμα|γερόν|των, — ἀνδρῶν,|νηπί|ων

Καὶ

Δέν με ἀρέσει — τῆς μάχης πλεόν
Οὔτε ἡ λόγχη — οὔτε τὸ αἶμα·
Δόγχην, ἐκείνης — θέλω τὸ βλέμμα,
Κ' αἶμα τὸ χεῖλος — τὸ ῥοδαλόν,
Καὶ ν' ἀποθάνω — θέλω, ἐκπνέων
Εἰς στήθος πάλλον — καὶ ἀπαλὸν

Καὶ

Πλὴν εἰς τὸν τάφον — ἀφοῦ καταίδω
ἐκεῖ ἐλπίζω — ν' ἀναπαυθῶ.
Καὶ πέμψον, πάτερ, — τὸν ἄγγελόν σου
νά με λυτρώσῃ — νὰ μὴ χαθῶ.

Καὶ

Μακροῦς|αἰῶ|νας — παρεῖ|δες, Μοῦ|σα,

τὸν 'Ε|λικῶ|να — σιω|πηλὸν

Καὶ δὲν|ῆκού|σθης — καλλι|φωνοῦ|σα

κανέν|κελά|δη — μα ὕ|ψηλόν.

Ἐκαστος ἐκ τῶν ἄνω στίχων εἶναι συντεθειμένος κατὰ παράθεσιν. Καὶ ὁ μὲν α' καὶ γ' εἶναι παράθεσις δύο πεντασυλλάβων παροξυτόνων (ιαμβικῶν μονομέτρων ὑπερκαταλήκτων)· ὁ δὲ β' καὶ δ' εἶναι παράθεσις ἐνὸς πεντασυλλάβου παροξυτόνου καὶ ἐνὸς τετρασυλλάβου ὀξυτόνου (ιαμβικοῦ μονομέτρου ἀκαταλήκτου). Τοὺς τοιούτους στίχους ἡμεῖς ἐκατέ-
λέσαμεν, ὡς ἔχομεν δηλώσει, πα ρ α θ ε τ ι κ ο ὕ ς ἢ
κατὰ πα ρ α θ ε σ ι ν γινομένους· ἄλλος δέ τις τὴν
ἐν τῷ μέσῳ διαίρεσιν αὐτῶν ταύτην ἐκάλεσέ που
συγκοπήν.

Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων καταφαίνεται, ὅτι
ικανὴ παρ' ἡμῖν χρῆσις γίνεται τῶν κατὰ παράθεσιν
στίχων, ῥυθμοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ιαμβικοῦ.

Ἐξακολουθοῦμεν ἀκόμῃ νὰ παραθέτωμεν παραδεί-
γματα μέτρων τινῶν.

Μὲ τὸ ξαρ τῆς Ἑλλάδος

καὶ τοὺς ὕμνους τῶν πτηνῶν

Ὁ Μονάρχης μας ὡς ἄστρον

ἐπεφάνη πρωϊνόν.

Εἰς πάντας τοὺς στίχους τούτους τὸ μέτρον εἶναι
τροχαϊκόν, ἀλλ' εἰς μὲν τὸν πρῶτον καὶ τρίτον (τοὺς
ὀκτασυλλάβους παροξυτόνους) εἶναι διμέτρον
ἀκατάληκτον, εἰς δὲ τὸν δεύτερον καὶ τέταρ-
τον, κατὰ ληκτικόν.

Καὶ

Φωνὴ τοῦ Ἀρεως μ' ἐνθουσιάζει.

Τὸ αἶμά μου σκιρτᾷ καὶ ἀναδράζει.

Ἵπτον τύραννον ἀποστατῶ
 Ζυγὸν σουντρίῳ καὶ πατῶ·
 Νὰ ἀποθάνω μέλλω,
 Ἐλευθερίαν θέλω

Εἰς ὅλους τοὺς στίχους τούτους τὸ μέτρον εἶναι ἰαμβικόν· ἀλλ' εἰς μὲν τὸν α' καὶ β' (τοὺς ἐνδεκασυλλάβους παροξυτόνους) εἶναι τ ρ ί μ ε τ ρ ο ν κ α τ α λ η κ τ ι κ ό ν, εἰς δὲ τὸν γ' καὶ δ' (τοὺς ὀκτασυλλάβους ὀξυτόνους) εἶναι δ ί μ ε τ ρ ο ν ἀ κ α τ ά λ η κ τ ο ν, εἰς δὲ τὸν ε' καὶ ς' (τοὺς ἑπτασυλλάβους παροξυτόνους), δ ί μ ε τ ρ ο ν κ α τ α λ η κ τ ι κ ό ν.

Μιά βο|σκοποῦλ'|ἀγά|πησα||μιά ζη|λεμμέ|νη κό|ρη
 Μά τήν|ἀγά|πησα|πολύ,
 Ἕτ' ἤμουν|ἀλά|λητο|πουλί,
 δέκα|χρονῶν|ἀγό|ρι.

Τὸ μέτρον τῶν στίχων τούτων εἶναι ἰαμβικόν· ἀλλ' ὁ μὲν α' στίχος (δεκαπεντασύλλαβος παροξύτονος) εἶναι τ ε τ ρ ά μ ε τ ρ ο ς κ α τ α λ η κ τ ι κ ό ς, ὁ δὲ β' καὶ γ' (ὀκτασύλλαβοι ὀξύτονοι) εἶναι δ ί μ ε τ ρ ο ι ἀ κ α τ ά λ η κ τ ο ι, ὁ δὲ δ' (ἑπτασύλλαβος παροξύτονος) εἶναι δ ί μ ε τ ρ ο ς κ α τ α λ η κ τ ι κ ό ς.

Καὶ

Ἐντὸς|παχυχλό|ου κι' ἀνθοῦν|τος λειμῶ|νος
 Συνέ|ζησαν δύ|ο τρυγό|νες ποτέ.
 Κ' αἱ δύ|ο, ἐρώ|των καρδί|αι πισταί,
 Ἦγνό|ουν τί ἦ|το τὸ δά|κρυ κι' ὁ πό|νος

Οἱ στίχοι οὗτοι (ἐκ τῆς «Χ ί ο υ δ ο ύ λ η ς» τοῦ Θ. Ὁρφανίδου) παρέχουσι τὸ ἐξῆς ἐξαιρετικὸν καὶ ἀξίον παρατηρήσεως, ὅτι ὁ μὲν α' ποὺς ἐκάστου στίχου εἶναι ἱαμβος, οἱ δὲ λοιποὶ ἀνάπαιστοι.

Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς παρατηρητέον καὶ ἐν τούτῳ τῷ στίχῳ·

Ἰστά μαῦ|ρα ντυμέ|νη ἴτὰ μαῦ|ρα θενᾶ|σαι

καὶ ἐν τῷ

Ἀπέ|ναντι στέ|κει ἐκεῖ|νος καὶ κλαί|ει

(περὶ ὧν ἴδε καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐν τῷ ἐξασυλλάβῳ παροξυτόνῳ).

καὶ ἐν τῷ

Παρῆλ|θον τοῦ Ἐ|αρος τ' ἄν|θη,
 πενθοῦ|σιν οἱ κῆ|ποι γυμνοί,
 Ἦ χλό|η τῆς γῆς|ἐμαράν|θη,
 σιγᾶ|τῶν πτηνῶν|ῆ φωνή.

Τῶν τελευταίων τούτων παραδειγμάτων τὸ μέτρον δύναται νὰ λογισθῇ καὶ ὡς δακτυλικὸν κατὰ τὸ ἀ| -
 ν ο ἰ ξ ω τ ὀ σ τ ὀ μ α μ ο υ | κα ἰ π λ η ρ ω | θ ἥ σ ε -
 τ α ι | π ν ε ὑ μ α τ ο ς, (περὶ οὗ εἵπομεν ἐν τοῖς ἔμπρο-
 σθεν)· δηλαδὴ δύναται ὁ στίχος νὰ ἐκληφθῇ ὡς δα-
 κτυλικὸς π ρ ο κ έ φ α λ ο ς (μ ε τ' ἄ ν α κ ρ ο ὑ σ ε ω ς
 ἐν τῷ μέλει), καὶ οὕτω τὸ μέτρον νὰ μεταπέσῃ εἰς
 δακτυλικόν.

Καὶ

Γιά σέ ἐγεννήθην θερμὸς καὶ πιστός·
 Πατρίς, ἡρώων μητὲρ, πατρίς μεγαλουγός.

Ἐκ τῶν δύο τούτων στίχων ὁ μὲν πρῶτος εἶναι ὁ-
 μοιος τῷ ὀλίγον ἀνωτέρῳ Σ υ ν έ ζ η σ α ν δ ὕ ο τ ρ υ -
 γ ῶ ν ε ς π ο τ έ, ὁ δὲ δεύτερος εἶναι ἄλλου μέτρου,
 ἥτοι ἱαμβικὸς τρίμετρος ὑπερκατάληκτος (τρισκαίδε-
 κασύλλαβος ὀξύτονος, ὃν καὶ ἴδε ἐν τοῖς ἔμπροσθεν).

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ καλούμενον Αἰολικὸν δακτυ-
 λικὸν μέτρον εἶχε τὸν μὲν πρῶτον πόδα δισύλλαβον,
 πάντα δὲ τοὺς ἄλλους εἶχε δακτύλους ἢ ἰσοσήμεους
 τούτοις πόδας. Πλείονες τοιαῦται ἐναλλαγαὶ ποδῶν,

ἰσοσήμεων ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἦσαν συννηθέσταται παρὰ τοῖς προγόνοις ἡμῶν, ἐξικνούμεναι μέχρις ἐπιστήμης οὐχὶ εὐχεροῦς καὶ εὐμαθήτου. Στίχοι δὲ συνετίθεντο παρ' ἐκείνοις ἐκ δύο διαφόρων καὶ διακεκριμένων ἑκαστος μέτρων, οἷον ἐκ δύο (Ἀλκαϊκὸν) ἢ τριῶν (Πραξιλλεῖον) δακτύλων καὶ ἐκ τροχαϊκῆς συζυγίας ἐν τέλει, ἢ ἐκ τεσσάρων ἀναπαιστικῶν καὶ βακχείου (Ἀρχεβοῦλειον). τὰ τοιαῦτα δὲ μέτρα ἐκαλοῦντο *λογαοιδικὰ*, ὥς καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν εἰπομένῳ. Ἀσυνάρτητα δὲ ἐκαλοῦντο, «ὁπόταν δύο κῶλα μὴ δυνάμενα ἀλλήλοις συναρτηθῆναι μηδὲ ἔνωσιν ἔχειν ἀντὶ ἐνὸς μόνου παραλαμβάνηται στίχου». ¹ Τὰ *πολυσχημὰ* τις τὰ δὲ παρεῖχον πᾶσαν τὴν περὶ τὴν πλοκὴν τῶν στίχων εὐκολίαν καὶ ἄδειαν.

Καὶ

Δια|τί, ἐ|νῷ παι|δίον| |δύνας'| ἐτι|νά κλη|θῆς,
Τῆς χρυσεῖς σου ἡλικίας|θέλεις, κόρη, νά προτρέχης,
Καὶ τὸ ἄγνωστον ποθεῖς,
Καὶ ἀφίνεις ὅ,τι ἔχῃς ;

Οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι τροχαϊκοί· ἀλλ' ὁ μὲν α (δεκαπεντασύλλαβος ὀξύτονος) εἶναι *τετράμετρος* κατὰ ληκτικόν, ὁ δὲ β' (δεκαεξασύλλαβος παροξύτονος) εἶναι *τετράμετρος* ἀκατάληκτος, ὁ δὲ γ' (ἐπτασύλλαβος ὀξύτονος) εἶναι *δίμετρος* κατὰ ληκτικόν, καὶ ὁ δ' (ὀκτασύλλαβος παροξύτονος), *δίμετρος* ἀκατάληκτος.

Καὶ

Ναί, ναί, ἀρχίστε τραγούδια, χορούς,
Μὴ συλλογίστε τίποτε ἄλλ' ἀπ' αὐτοῦς.
Ὅλοι ἀρχίστε τραγούδια, χορούς,
Ὅλοι ὅσ' εἰστε σήμερα εἰς τοὺς ἀγρούς.

1. Ἴδε Σχολιαστὴν Ἡφαιστίωνος, καὶ Μάριον Βικτωρίνον, καὶ Westphal. Τοὺς κατὰ παράθεσιν στίχους ἡδυνάμεθα ἴσως νὰ καλέσωμεν καὶ «μέτρον ἀσυνάρτητον».

Ἦς τὸ παλάτι μου ἔκει
 Τὸ τραπέζι θὰ στρωθῇ,
 Καὶ μὲ ἀφθονο κρασί
 Θὰ γιορτάσωμε μαζί.

Οἱ στίχοι ο�ὗτοι (ἐκ τῆς κωμωδίας τῶν Μυλωνάδων)
 ἔχουσι ταῦτα τὰ ἰδιάζοντα· α') ὅτι οἱ μὲν τέσσαρες
 πρῶτοι εἶναι ἰαμβικοί, οἱ δὲ τέσσαρες τελευταῖοι, τρο-
 χαϊκοί· β') ὅτι ὁ α' καὶ ὁ γ' εἶναι τρίμετροι βραχυκα-
 τάλνηκτοι (δεκασύλλαβοι ὀξύτονοι)· γ') ὅτι ὁ β' καὶ ὁ
 δ' εἶναι τρίμετροι ἀκατάλνηκτοι (δωδεκασύλλαβοι ὀξύ-
 τονοι)· δ') ὅτι οἱ τέσσαρες τροχαϊκοὶ εἶναι πάντες δί-
 μετροι ἀκατάλνηκτοι.

Καὶ

Πῶς θυμώνω,
 Πῶς κακιώνω,
 Νά μου λένε μερικοὶ
 Ἄλλαξ' γνώμη,
 Ἄς τὸ ῥῶμι,
 Πίνε μπίρα καὶ ῥακή.

Ὁ μὲν α', ὁ β', ὁ δ' καὶ ὁ ε' στίχος εἶναι τρο-
 χαϊκοὶ μονόμετροι ἀκατάλνηκτοι
 (τετρασύλλαβοι παροξύτονοι), ὁ δὲ γ' καὶ ζ' εἶναι
 τροχαϊκοὶ δίμετροι κατὰ ληκτικοὶ
 (ἐπτασύλλαβοι ὀξύτονοι).

Καὶ

Αἱ! κυρά Μαριόρα· ἄντρας σ' πείνασε.
 — Ἄμ' ὅαν' πείνασε καὶ τί;
 Κι' ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
 Τὰ παπούτσια μου ξεσκῶ.
 Τὸν χορὸν δὲν παραιτῶ·
 Τὸ ψωμί 'ναι 'ς τὸ ἄμπάρι,
 Καὶ ἄς πάη νὰ τὸ πάρῃ.

Ὁ μὲν α' στίχος εἶναι τροχαϊκὸς τρίμετρος καταληκτικὸς· ὁ δὲ β', γ', δ' καὶ ε' εἶναι τροχαϊκοὶ δίμετροι καταληκτικοί· ὁ δὲ ζ' καὶ ζ' εἶναι τροχαϊκοὶ δίμετροι ἀκατάληκτοι.

Νυκτερινὸς σκοθρὸς τῶν προειρημένων.

Ἐως ἐδῶ διεξήλθομεν ὅλα τὰ διάφορα εἶδη τῶν στίχων καὶ διευτύσαμεν πάντας τοὺ γενικοὺς κανόνας τῆς συγχρόνου Στιχουργικῆς, σχετίσαντες αὐτὴν πολλαχοῦ πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ἥς πολλοὶ κανόνες καὶ μέτρα εἰσάγονται ὁσημέραι εἰς τὴν νεωτέραν ποίησιν καὶ φιλολογίαν ἡμῶν.

Καθ' ἣν δὲ ἐθέσαμεν βάσιν νὰ διακρίνωμεν πάντας τοὺς ἀπὸ τρισυλλάβου μέχρις ὀκτωκαιδεκασυλλάβου στίχους εἰς ὀξυτόνους, παροξυτόνους καὶ προπαροξυτόνους, εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὐδὲ τὴν φανεράν βίαν ἀπεφύγομεν ἐνιαχοῦ νὰ μεταχειρισθῶμεν. Ἀλλ' ἄς μᾶς συγχωρήσωσιν οἱ ἀναγνώσται, καὶ ἄς μὴ ἐπιχειρήσωσι νὰ συνθέσωσι στίχους τοιούτους, οἱ ὅποιοι ἤθελον φανῇ εἰς αὐτοὺς, ὅτι εἶναι βεβιασμένοι ἢ ἄλλως ψεκτοί. Ἡμεῖς δὲν ἠδυνάμεθα ἢ καὶ τούτων νὰ δώσωμεν παραδείγματα, ἔστω καὶ ἀτελῇ πολλά, ἴσως δὲ καὶ τινὰ ἄχρηστα διὰ τὸ ἀδόκιμον τοῦ μέτρου, (διότι δὲν εἶναι — οὔτε νῦν, οὔτε πάλαι — πάντα τὰ εἶδη τῶν μέτρων δόκιμα καὶ εὔχρηστα, ἀλλ' ἐξεναντίας τινὰ εἶναι ἀχρηστοτάτα). Οἱ ἐπαίοντες καὶ δυνάμενοι καὶ βουλόμενοι ἄς λάβωσιν ὑπ' ὅψιν τὴν ἐν σελίδι 73 σημείωσιν, ἄς κάμωσι μελέτας εὐρυτέρας, ἄς ἀντλήσωσι τὰ σχετικὰ διδά-

γμὰτὰ ἐκ τῆς τῶν ἀρχαίων Μετρικῆς, καὶ ἄς ὀδηγη-
θῶσιν ἐπιστημονικῶς ὁποῖου μετρικοῦ εἶδους στίχους
ἢ ποιήματα εἶναι προτιμότερον νὰ συνθέτωσιν. Ὅσοι
δὲ εἶναι ποιητικώτεροι ἢ στιχουργικώτεροι ἢ ἐπιστη-
μονέστεροι ἡμῶν, (καὶ τοιοῦτοι θὰ εἶναι βεβαίως οἱ
πλείονες ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν, διότι ἡμεῖς εὐθὺς ἐξ
ἀρχῆς δὲν ἐδυσκολεύθημεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι κα-
τέχομεν τὴν πρῶτην ἐκ τῶν κἀτῶ βαθυμῖδα), ἄς
διορθώσωσι καθ' οἷον ἂν δύνωνται τρόπον τὰ κακῶς
καὶ πλημμελῶς ἐν τῇ παρούσῃ Συγγραφῇ εἰρημένα, ἄς
μὴ κρύπτωσι δὲ ὑπὸ τὸν μῦδιον τὸν ἑαυτῶν λύχνον,
ἀς ἀνάψωσιν αὐτὸν διὰ τῆς δαδὸς τοῦ Γουτεμ-
βεργίου, ἵνα φωτίσῃ τοὺς ἐν σκότει νήδυμον καθεύ-
δοντας καὶ καταυγάσῃ τὰς ζοφώδεις αὐτῶν διανοίας.

Ὁ νοῦμων ἀναγνώστης δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι εὐ-
κόλως θὰ δυνθῇ νὰ διακρίνῃ πολλαχοῦ τὸ ἐλλειπὲς
καὶ βεβιασμένον καὶ ἐστρεβλωμένον ἀπὸ τοῦ ὀρθοῦ
καὶ ἀδιάστου καὶ φυσικοῦ. Καὶ ἐκεῖνο μὲν ἄς ἀπορρί-
πτῃ καὶ ἀποφεύγῃ, τοῦτο δὲ ἄς ἀσπάζεται καὶ μετα-
χειρίζεται. Εἴη αὐτῷ πρὸς τοῦτο βοηθὸς ὁ Θεὸς καὶ
ἐπίκουρον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

Καὶ ἱκανὰ μὲν ἔστωσαν τὰ ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἀντλη-
θέντα καὶ ἔως ἐδῶ ῥηθέντα περὶ εἰδῶν καὶ ιδιοτήτων
καὶ παθῶν τῶν στίχων, σὺν τοῖς ὁποίοις τελευτᾷ καὶ
τὸ Πρῶτον τῆς βίβλου Μέρος. Ἐν τοῖς ἐφεξῆς δὲ θὰ
προσπαθίσωμεν νὰ γίνωμεν ὀλίγον τι θεωρητικώτε-
ροι, ἵνα μετριάσωμεν κατὰ τι, ἂν δυνηθῶμεν, τὴν μῆνιν
ἐκεῖνων, οἵτινες φρονοῦσιν ὅτι ἠσεδήσαμεν καὶ ἐθέ-
σαμεν χεῖρα βέβηλον εἰς τὰ θεῖα μέτρα τῶν
ἀρχαίων, τολμήσαντες νὰ συγγράψωμεν τι περὶ τῆς
συγχρόνου Στιχουργικῆς, ὅπερ πάντως δὲν θέλει εἶ-
ναι, διὰ τοὺς πολλοὺς, γριψῶδες καὶ ἀκατανόητον, ὅ-
πως ἐκεῖνα. Εἰς ἄλλους δὲ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἐπ'

ὀλίγον δυνατόν νὰ εὐαρεστήσωμεν οὐχὶ τόσον δια-
σπουδαιότητά τινα τῆς Συγγραφῆς, ὅσον διὰ τὸ ὅλως
καινοφανὲς αὐτῆς, ὅπερ ποθεινότερον τοῦ ἀπηρχαιω-
μένου καθ' Ὅμηρον.

τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
ἣτις ἀκούοντεςσι νεωτάτῃ ἀμφιπέληται.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

1

Μουσική.—Ἑμμετρος λόγος.—Πεζὸς λόγος.

Τοῦ ἀνθρώπου ἡ φωνὴ τὸ πρῶτον ἦτο ἀναμφιβόλως ἀναρθρος καὶ ἀκανόνιστος. Προϊούσης ὅμως τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἤρχισεν αὕτη νὰ λαμβάνη μορφήν καὶ τύπον.

Αἱ πρῶται ἀναρθροὶ φωναὶ τοῦ ἀνθρώπου ἦσαν φυσικῶς αἱ τῶν σφθοδρῶν συναισθημάτων αὐτοῦ ἐκφράσεις. Κατόπιν, ὡς ἐκ τῆς ἰδιαζούσης ὑπὲρ τὰ ἄλλα ζῶα ὑπεροχῆς αὐτοῦ, ἐλάμβανον αὗται ποιάν τινα διαμόρφωσιν καὶ τόνον, ἀνάλογον τῇ καθόλου ἀναπτύξει καὶ προόδῳ αὐτοῦ.

Δηλαδή ἐν τῇ ἀρχηγόνῳ, οὕτως εἶπεῖν, καταστάσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φωνῆς αὐτοῦ, ὅτε τὸ συναίσθημα εἶχε σφθορότερον καὶ τὸ πάθος ἀγριώτερον, ἐκυριάρχουν οἱ φυσικοὶ ἐκεῖνοι τόνοι τῆς φωνῆς, οἵτινες ἐξεδήλουν ζωηρότερον τὴν ἀλγυιδόνα, τὴν ἡδονήν, τὴν ὀργὴν καὶ λοιπὰ συναισθήματα καὶ πάθη αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν πρώτων ἀποριῶν καὶ ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῶν μελέτης τῆς πεπερασμένης διανοίας τοῦ ἀνθρώπου προέκυψεν ἡ ἰδέα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ λατρεία ἡ ὀφειλομένη εἰς αὐτό, ὡς τὸ ἀσαφές καὶ σκοτεινὸν ὄριον τῆς ἀνθρωπίνης ἐρεῦνης, καὶ ἐπομένως τὸ θετὸν αἶτιον τῆς τοῦ

ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου γενέσεως· διὰ τοῦτο λίαν ἐνωρὶς ἀνεπτύχθη ἐν αὐτῷ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ πολλαχῶς διетρανῶθη τοῦτο δι' ἐξωτερικῶν γνωρισμάτων, οἷον ναῶν, δεήσεων, θυμιαμάτων κλπ. κλπ. Ἐν ἐκ τῶν ἐξωτερικευθέντων τούτων γνωρισμάτων ὑπῆρξεν ὁ ὕμνος, ὡς ἐκδήλωσις ἀναγνωρίσεως ὑπερτάτου τινὸς ὄντος καὶ εὐγνωμοσύνης καὶ λατρείας ὀφειλομένης πρὸς αὐτό. Ὡστε ἡ ἐκδήλωσις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος εἶναι μία ἐκ τῶν πρώτων συστηματικῶν ἐκφράσεων τῆς ἐνάρθρου φωνῆς τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην πολλοὶ θεολόγοι καὶ τινες φιλόσοφοι ἀνήγαγον μέχρι τοῦ ἐμφύτου, παριδόντες τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις οὐδὲν κέκτηται ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐγγενῶνται ἐν αὐτῷ, ὡς λογικῷ ὄντι, συνεπεῖα τῶν ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων ἐπιδράσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου (καὶ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ νοῦ ἐξεργασίας), κατὰ τὸ θεμελιῶδες ἀξίωμα τῆς νεωτέρας Φιλοσοφίας, ὅπερ ἔδωκεν αὐτῇ νέαν ὅλως φάσιν, καὶ ἐχάραξε νέαν ὁδὸν εἰς τὴν Ψυχολογίαν καὶ τὴν Παιδαγωγικὴν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ διατυπώσαντος τὴν πρότασιν, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἐμφύτοι παραστάσεις, Λωκκίου (1632—1704), ἐφ' ἧς ἐστήριξαν τὰ φιλοσοφικὰ συστήματά των οἱ Κάντιος, Ἐρβας καὶ λοιποὶ ἀστέρες τῆς νεωτέρας Φιλοσοφίας. Ἡ ἐκδήλωσις δὲ αὕτη τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος γίνεται διὰ τῆς γλώσσης τῆς καρδίας, τῆς μουσικῆς, ἥτις τόσῃν δυνάμιν ἔχει ὥστε καὶ λίθους, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, κινεῖ· ἐπενεργεῖ δὲ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἐν σπαργάνοις νήπιον, ὅπερ διὰ τοῦ βαυκαλίσματος τῆς μητρὸς ἢ τῆς τιθύνης παραδίδεται νηδύμως εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων λεχθέντων ἐξάγομεν ὡς συμπέρασμα, ὅτι τῆς ἐναρθρου φωνῆς τοῦ ἀνθρώπου πρῶτα γεννήματα ὑπῆρξαν οἱ μουσικοὶ φθόγγοι, φθόγγοι βεβαίως μουσικῆς ἐν σπέρματι ἔτι, ἐπομένως σφοδροὶ καὶ τραχεῖς.

Τοὺς μουσικοὺς τούτους φθόγγους διεδέχθη, αὖξανόμενον ὡςπμέραι τοῦ τὸ πρῶτον τότε δημιουργουμένου γλωσσικοῦ ὑλικοῦ, ἡ ῥυθμικὴ ἀπαγγελία, ἥτις εἶναι εἶδος μουσικῆς ἀσθενεστερας, εἶναι ἔρρυθμος ἀπλῶς καὶ ὄχι μεμελοποιημένος ὁ ἐναρθρος λόγος, εἶναι δηλ. αὐτὸς ὁ ἔμμετρος λόγος.

Τὸ ὑλικὸν τοῦ ἔμμετρου λόγου ἦν, ὡς εἴπομεν, αἱ τότε δημιουργούμεναι καὶ διαμορφούμεναι λέξεις τῆς γλώσσης, ἥτις ἦν ἔτι πενιχρὰ λίαν τήν τε πληθὺν τῶν λέξεων καὶ τοὺς τύπους αὐτῶν· τῦπος δὲ τοῦ ἔμμετρου λόγου ἦν ὁ ἀρμονικὸς νόμος τῆς φωνῆς.

Ὁ σφοδρὸς καὶ τραχὺς ἐν τῷ συνήθει καὶ κοινῷ τότε λόγῳ τόνος τοῦ συναισθήματος ἐμετριάσθη καὶ μετέπεσεν εἰς τὸν τῆς ἀπλῆς ἔρρυθμου καὶ ἔμμετρου ἀπαγγελίας, ὅστις ἦν ἡπιώτερος· τοῦτο δὲ ἐγένετο, καθόσον ἐλεπτύνετο καὶ ἐξηυγενίζετο καὶ ἐσυστηματοποιεῖτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἡ φωνὴ καὶ ὁ ἐναρθρος λόγος τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἐν τῷ συνόλῳ ἀνεπτύσσετο καὶ ἐμαλάσσετο καὶ καθίστατο ὡςπμέραι λεπτότερος καὶ εὐγενέστερος τὴν καρδίαν, προΐουσῶν τῶν χιλιετηρίδων.

Τὸν ἔμμετρον λόγον διεδέχθη ἡ ῥέουσα γλώσσα, ἡ συνήθης ὁμιλία, ὁ πεζὸς λόγος.

Ἐκ τῶν ῥηθέντων τούτων πάντων ἴσως νομίση τις, ὅτι διατεινόμεθα, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ὠρμήθη ἐκ τῶν δυσχερεστερῶν ἐπὶ τὰ εὐχερέστερα, ἐκ τῆς μουσικῆς δηλονότι ἐπὶ τὴν ἀπλὴν ὁμιλίαν, ὅπερ εὔρηται ἐν δια-

ζυγίῳ πρὸς τὴν λογικὴν. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω· διότι νῦν μὲν δύναταί τις διὰ τῶν ἀπειροπληθῶν καὶ ποικιλοσημάντων τῆς γλώσσης λέξεων νὰ ἐκφράσῃ εὐκόλως καὶ ἀκόπως πάντα τὰ διανοήματα καὶ τὰ συναισθήματα αὐτοῦ ἐν ταῖς λεπτοτάταις αὐτῶν παραλλαγαῖς καὶ ἐκφάνσεσι. Τότε ὅμως ἡ σπάνις τῶν τῷ πρῶτον δημιουργουμένων λέξεων, τῶν συγκεκριμένα ἀντικείμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῇ ἐννοίᾳ ἀποδιδουσῶν, καὶ ἡ ἀτελεστάτη καθόλου ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου, ἐπέβαλλον τὴν διὰ φωνῶν ποικίλων, ἑναρμονίων καὶ ἡδεῶν ἢ ἀγρίων καὶ τραχειῶν, ἴσως δὲ καὶ διὰ χειρονομιῶν καὶ ἄλλων κινήσεων, ἐκδήλωσιν τοῦ κυριαρχοῦντος συναισθήματος, ἡδέος ἢ ἀλγεινοῦ.

Ὡστε ἡ ἀνάγκη ἐπέβαλλε βαθμυδὸν τότε τὴν ἀρχέγονον μουσικὴν, ὡς εὐκολωτέραν πρὸς παράστασιν τοῦ συναισθήματος, ἐπειδὴ ἔλειπεν ὁ ἑναρθρος τέλειος λόγος, ὁ πεζός, ὅστις πρὸ πολλοῦ ἐξίκετο παρ' ἅπασι σχεδὸν τοῖς λαοῖς εἰς σημεῖον θαυμαστόν, πλουτιζόμενος καὶ τελειοποιούμενος καθ' ἐκάστην.

Παρέμεινε δὲ καὶ νῦν ἔτι ἡ τε μουσικὴ καὶ ὁ ῥυθμὸς μὲ τὴν αὐτὴν καὶ τότε σημασίαν καὶ δύναμιν, ἀλλὰ δὲν ἰσχύει πλέον ὡς κανὼν, ὡς ὁ συνήθης τύπος τῆς χρήσεως τῆς ἀνδρωθείσης ἤδη ἀνθρωπίνης φωνῆς, ἀλλὰ ὡς ἐξαίρεσις· διότι οἱ ἄνθρωποι κατὰ κανόνα μὲν γενικόν, γενικώτατον λαλοῦσι τὴν γλῶσσάν των, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ ἀπαγγέλλουσι στίχους ἢ ποιήματα, καὶ σπανίως ᾄδουσιν.

Δὲν ἀπέστησεν ὅμως καὶ τοῦ ἀρχικῶς ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπιταχθέντος, διότι τὰ ἱερὰ αὐτῶν συναισθήματα, ἢ τὰ θυμῆρα, ἐκφράζουσι διὰ τῆς μουσικῆς. Τὸ ἄδειν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὑμνεῖν τὸ θεῖον παρέμεινεν ἀναλλοίωτον ἀπὸ τῶν παναρχαιοτάτων χρό-

νων. Ὡσαύτως τὸ ᾄδειν ἐν εὐωχίαις καὶ ἐορταῖς καὶ πανηγύρεσι κλπ.

Λοιπὸν ἡ ἀπλουστάτη ἀρμονικὴ διάταξις τῶν φωνῶν γίνεται νῦν ἐν τῇ συνήθει ὁμιλίᾳ. Ἀρμονικωτέρα εἶναι ἡ ἑναρθρος φωνὴ ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν στίχων, καὶ ἀρμονικωτάτη ἐν τῷ μέλει.

2

Τῶν προειρημένων ἐπίρρωσις.

Ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ δὲν εἶναι ὁ λόγος οὔτε περὶ μουσικῆς, οὔτε περὶ γλώσσης· ἀλλὰ πρόκειται περὶ τοῦ δευτέρου ἐκ τῶν προορηθέντων εἰδῶν τῆς φωνητικῆς ἀρμονίας, ἥτοι περὶ ἐρρυθμοῦ ἀπαγγελίας ἐμμέτρων στίχων, ἐπομένως καὶ κυρίως περὶ τῆς προσηκούσης κατασκευῆς αὐτῶν.

Ἡ φωνητικὴ αὕτη ἀρμονία ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν στίχων. ὥς καὶ ἡ ἐν τῇ ἀπλῇ ὁμιλίᾳ καὶ τῷ μουσικῷ μέλει, προϋπῆρξε βεβαίως τῶν κανόνων τῆς Στιχουργικῆς· διότι πρῶτον ὁ ἄνθρωπος ἐφθέγγετο καὶ κατόπιν τοὺς φθόγγους του ὑπήγαγεν εἰς κανόνας, συνεπεία παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ φυσικῶς γινομένου· πρῶτον π.χ. ἐξήνεγκε τὰς φωνὰς τ ρ α λ α λ ά, τ ρ α λ α λ ό καὶ κατόπιν συνήρθρωσε καὶ ἐτόνισε κατ' αὐτὰς τὰς λέξεις κ α θ α ρ ά, σ' ά γ α π ω, ὕστερον δὲ ἐμελοποίησεν αὐτὰς κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ do, re, mi, κλπ. Παρόμοιόν τι συνέβη ἐν τῇ ἀρχηγόνῳ ἐκείνῃ καταστάσει καὶ εἰς τὰ ἀλλόθροα ἔθνη, ὧν ἕκαστον συσπειρωθὲν οἶονεῖ περὶ ἑαυτό, ἔνεκεν αἰτίων ἐξωτερικῶν, ἐδνημιούργησε τὸν ἴδιον ἐρρυθμον λόγον καὶ τὸν πεζὸν κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας ἀνάγκας καὶ ἔξεις καὶ κλί-

σεις καὶ κλιματολογικὰς καθόλου ἢ ἱστορικὰς ἐπιδράσεις. Ὡστε πρῶτον ὑπῆρξε τὸ φυσικὸν μουσικὸν μέλος τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, κατόπιν δὲ τοῦτο μετριοζόμενον καὶ ἡπιωτέρους τύπους λαμβάνον παρήγαγε πρῶτον μὲν τὸν ἑμμετρον, εἶτα δὲ τὸν πεζὸν λόγον.

Ἐν ἄλλαις λέξεσι πρῶτον μὲν ὁ ἄνθρωπος ἐξήνεγκε τὰς ἀνάρθρους φωνάς, ἔπειτα δὲ ἐξ αὐτῶν ἐδημιούργησε τὰς ἐνάρθρους, καὶ ὕστερον, τῇ βοήθειᾳ τοῦ μουσικοῦ ὥτός, συνέταξεν αὐτὰς εἰς λόγον ἑμμετρον καὶ κατόπιν εἰς πεζόν.

Ἐκ τούτων συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ μουσικὴ προϋπῆρξε τῆς ἑμμέτρου φωνῆς, ἀμφότεραι δὲ ὡς καρπὸν τέλειον ἔσχον τὸν λόγον τὸν πεζόν.

Σήμερον δὲ κατὰ τὴν τάξιν τῆς εὐκολίας καὶ τὴν χρῆσιν, πρῶτος ἔρχεται ἀναμφιβόλως ὁ πεζὸς λόγος, δεύτερος ὁ ἑμμετρος καὶ τρίτον τὸ μέλος· δηλ. οἱ τρεῖς οὗτοι τρόποι τῆς ἐκφράσεως τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν διανοημάτων τοῦ ἀνθρώπου νῦν, ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν, ἔχουσιν ἕκαστος ἀντιστρόφως τῇ ἑαυτοῦ ἡλικίᾳ.

Καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη τὸ πρᾶγμα ἄλλως, ἀφοῦ ἡ μὲν μουσικὴ εἰργάσθη νὰ γεννήσῃ τὸν ἑμμετρον λόγον, οὗτος δὲ τὸν πεζόν. Ὡστε, τοῦ χρόνου προϊόντος, ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς μουσικῆς θυγατέρες δύο, τουτέστιν αἱ δύο ἕτεραι τέχναι τοῦ χειρισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, αἵτινες διετυπώθησαν κατὰ τρόπον μᾶλλον ταῖς ἀνάγκαις πρόσφορον πρὸς ἄρσιν τῶν ὑφισταμένων πρότερον δυσχερεῶν.

Διὰ τοῦτο δὲ ὑφ' ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων νῦν γίνεται χρῆσις γενικὴ τοῦ πεζοῦ λόγου· μετ' αὐτὸν δὲ εὐχερέστερον εἶναι τὸ ἀπαγγέλλειν στίχους ἢ ποιήματα, τ. ἔ. ὁ ἑμμετρος λόγος, οὗ χρῆσιν πᾶς τις δύναται νὰ κάμῃ, ὅταν θελήσῃ· τρίτον δέ, ἦττον

εὐχερὲς καὶ οἶονεῖ προνόμιον μέρους καὶ ὄχι κτῆμα ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι τὸ ἄδ ε ι ν, καὶ δὴ τὸ ἄδ ε ι ν μετὰ τέχνης καὶ πάθους καὶ κατακλεῖν τὰ ὦτα τῶν ἀκουόντων καὶ κραδαίνειν τὰς καρδίας αὐτῶν καὶ ἐμβατεύειν ἐν αὐταῖς. Ἡ ἀρετὴ δ' αὕτη τοῦ ἄδ ε ι ν τελείως εἶναι βεβαίως προνόμιον ὀλιγίστων μόνον ἀνθρώπων.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι διὰ τὰ συντελεσθῶσι πάντα ταῦτα, τ. ἔ. νὰ ἐξευρεθῶσι διὰ τῆς ὁσημέραι συναναπτυσσομένης τῇ φωνῇ κρίσεως καὶ παρατηρητικότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ διατυπωθῶσιν οἱ κανόνες μ ε λ ο υ ς, ῥ υ θ μ ο ὦ καὶ γ λ ῶ σ σ η ς, μακρὰ διέρρησαν χιχιετηρίδες.

Ἐκ τῶν ῥηθέντων ἐγένετο, νομίζομεν, δῆλον, ὅτι ὁ ἔ μ μ ε τ ρ ο ς λ ὁ γ ο ς κατέχει νῦν, κατὰ τὴν εὐκολίαν, ἣν παρουσιάζει, τὴν μέσην βαθμίδα τῆς χρήσεως τῆς ἐνάρθρου φωνῆς τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν κατωτάτην καὶ ἀπλουστάτην, τ. ἔ. ἐκείνην, ἥς πάντες οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ κάμωσι χρῆσιν, κατέχει ὁ π ε ζ ὁ ς λ ὁ γ ο ς, ἡ γ λ ῶ σ σ α ἡ λαλουμένη. Τὴν ἀνωτάτην δὲ καὶ δυσκολωτάτην κατέχει ἡ μ ο υ σ ι κ ῆ, ἥς ἐπομένως σπανιωτέρα ἡ χρῆσις ἐν τῷ ἐρρυθμῷ φθόγγῳ.

3

Προσωδία.—Τόνος.

Ἐν τοῖς πρόσθεν εἵπομεν, καὶ ἐπαναλαμβάνομεν ὥδε, ὅτι ἀρμονία τῆς φωνῆς παράγεται, ὅταν αὕτη ποικίλλῃ κατὰ κανόνας ὠρισμένους, ἀρχὴν σχόντας τῆς Φύσεως τὰ κελεύσματα. Οἱ κανόνες οὗτοι κατ' ἀνάγκην ἐξευρέθησαν διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς με-

λέτης πρὸ παμπόλλων ἑκατοντάδων ἐνιαυτῶν καὶ διευτυπώθησαν συστηματικῶς, ὅπως οἱ χρώμενοι αὐτοῖς εὐχερέστερον δύνωνται νὰ συντάττωσιν ἁρμονικῶς τὰς ἀνθρωπίνας φωνάς.

Καὶ οἱ πρῶτοι ἀνθρωποὶ οἱ τὰ πράγματα ταῦτα σοφῶς πρὸ πολλῶν αἰώνων διακριθώσαντες καὶ λεπτομερῶς τοὺς κανόνας διατυπώσαντες ὑπῆρξαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ πρόγονοι ἡμῶν. Αὐτοὶ δὲ καὶ διέπρεψαν ἐν τῷ ἐρρύθμῳ καὶ τῷ πεζῷ λόγῳ μάλιστα πάντων τῶν λαῶν τῆς γῆς.

Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ λαλουμένη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων περὶ γλῶσσα ἦτο μελίρρυτος, ἦτο μελωδία, ἦτο μουσική. «Πολλάκις διαλεγόμενοι ἱαμβεῖα προφερόμεθα», λέγει ὁ Σταγειρίτης. Ἐν τῷ ῥεύματι ὅμως τῶν αἰώνων ἀπέβαλε μέρος τῆς ἀρχικῆς αἴγλης καὶ τοῦ κάλλους της, σχοῦσα θυγατέρα γνησίαν τὴν νῦν ζῶσαν ἡμετέραν γλῶσσαν, ἥτις εἶναι μὲν πενιχρότερα καὶ ἰσχυρότερα τῆς ἀρχαίας, διασφῆζει ὅμως ἀκέραια καὶ ἄθικτα πάντα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ ἐκείνης, ἥτοι τὸν θησαυρὸν τῶν λέξεων καὶ τοὺς τύπους αὐτῶν, πλὴν μιᾶς καὶ μόνης ἐξαιρέσεως, τῆς προσωδίας, ἥτις νῦν ἐξέλιπε. Μακρά, βραχέα καὶ δίχρονα φωνήεντα δὲν διακρίνονται σήμερον ἐν τῇ προφορᾷ τῶν λέξεων, ἐνῶ ταῦτα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν καὶ τῶν τόνων ἰσχυρότερα, καὶ ἀπόδειξις ὁ ἑμμετρος λόγος, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ κῦρος καὶ τὴν βαρύτητα εἶχεν οὐχὶ ὁ τόνος, ἀλλ' ἡ προσωδία, τ. ἔ. ἡ περὶ τὴν ἐκφώνησιν διαστολὴ τῶν βραχειῶν καὶ τῶν μακρῶν συλλαβῶν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ, ὡς προείπομεν, ἐν τῷ ῥεύματι τῶν αἰώνων ἐξέλιπε βαθμυδὸν ἡ προφορὰ τῶν βραχείων καὶ τῶν μακρῶν φωνέντων, παρέμεινε δὲ καὶ κατίσχυσε μόνον ὁ τόνισμός τῶν λέξεων, διὰ τοῦτο ὁ

τόνος λαμβάνεται ὡς βάσις ἐν τῇ νεωτέρᾳ Μετρικῇ, ἥτις δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι κατέστη πῶς ἀπλουστετέρα καὶ εὐχερεστετέρα τῆς ἀρχαίας, ἅτε πρὸς μόνον τὸν τονισμόν ἀναφορὰν ἔχουσα, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς τὰς κατὰ προφορὰν διακρίσεις τῶν φωνηέντων, αἵτινες πολλὰκις εἶναι οὐκ ὀλίγον δυσχερεῖς καὶ δυσεξερεύνητοι.

ΣΗΜ. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρεωράτο ὅλως παρά τοις ἀρχαίοις ὁ τόνος ἐν τῷ ἐμμέτρῳ λόγῳ. Περί τούτου κατωτέρω.

4

Γένεσις τῶν μετρικῶν ποδῶν.

Ἡ ἰσχὺς τῆς προσωδίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν ἦτο ἐν τῷ ἐμμέτρῳ λόγῳ κανὼν τις αὐθαίρετος ἢ κατὰ συνθήκην κατασκευασθεῖς, ἀλλ' ἀκριβοῦς παρατήρησις καὶ ἐξέτασις τοῦ φυσικῶς ἐν τῷ χειρισμῷ τῆς γλώσσης γινομένου. Δηλαδὴ παρετήρησαν ἐκεῖνοι, ὅτι ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ βραχείας τινὰς ἐκφωνήσεις, δύο, τριῶν ἢ τεσσάρων φθόγγων ἢ συλλαβῶν, φυσικῶς διακόπτεται μόνῃ, καὶ ἀμέσως αὐθις, μετὰ ἀνεπαίσθητον ἀνάπαυλάν, ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐξακολουθεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ῥυθμόν.

Καὶ διὰ νὰ ἐξηγηθῶμεν σαφέστερον, ἃς λάβωμεν τὸ ἐξῆς παράδειγμα· πᾶς ἄνθρωπος ἐκφέρει τοιαύτας τινὰς φωνάς, π. χ. τί ρα ρα—τί ρα ρα μ (—, —) ἢ τρα λα λὰ—τρα λα λὸ (—, —), ἢ τρα λὰ μ—τρα λὰ μ (—, —), ἢ τρά λα—λέ λα (—, —).

Ἐκ τῶν ῥυθμικῶν τούτων ἐκφωνήσεων ἡ δευτέρα, λόγου χάριν, τρα λα λὰ—τρα λα λὸ φυσικῶς διακόπτεται εἰς τὸ τέλος τῆς τρίτης καὶ τῆς ἑ-

κτης συλλαβῆς. Οὕτω δὲ τὸ εἰς τὸ οὖς παραγόμενον ἀποτέλεσμα εἶναι εὐαρεστότερον.

Αἱ ῥυθμικαὶ αὗται συναρθρώσεις τῶν φωνῶν, π. χ. ἡ τ ρ α λ α λ ά, ἡ τ ρ α λ α λ ό, ἡ τ ί ρ α ρ α, ἡ τ ρ ά λ α, ἡ τ ρ α λ ά μ, δύνανται νὰ σύγκηνται ἐκ συλλαβῶν δύο μέχρι τριῶν, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις μέχρι τεσσάρων· καλοῦνται δὲ ἐν τῇ Μετρικῇ πόδες. Οἷον τὸ τ ί ρ α ρ α (- - -) εἶναι εἰς πούς, τοῦ ὁποίου ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τονίζεται ἡ ἀ συλλαβή, αἱ δὲ δύο ἐπόμεναι εἶναι ἄτονοι, ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, βαρύτονοι διότι ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης ἡ φωνὴ ἐδράζεται, τὰς δὲ δύο ἄλλας διαθέει ταχέως· τὸ τ ί ρ α ρ α (- - -) εἶναι ὁ αὐτὸς ἀκριβῶς πούς· τὸ τ ρ α λ α λ ά (- - -) καὶ τὸ τ ρ α λ α λ ό (- - -) εἶναι ὡσαύτως ὅμοιοι ἀλλήλοις πόδες, ὧν ὅμως τονίζεται ἡ γ' συλλαβή· τὸ τ ρ α λ ά μ (- -) εἶναι ἕτερος ἐπίσης πούς· τὸ τ ρ ά λ α (- -) καὶ τὸ λ έ λ α (- -) εἶναι ὡσαύτως ἕτεροι πόδες, ἀλλήλοις ὅμοιοι.

Καλοῦνται δὲ ὁ μὲν τ ί ρ α ρ α (- - -) δ ά κ τ υ λ ο ς (μακρόν, βραχύ, βραχύ), ὁ δὲ τ ρ α λ α λ ά (- - -) ἀ ν τ ι δ ά κ τ υ λ ο ς ἢ ἀ ν ά π α ι σ τ ο ς (βραχύ, βραχύ, μακρόν), ὁ δὲ τ ρ α λ ά μ (- -) ἱ α μ β ο ς (βραχύ, μακρόν), ὁ δὲ τ ρ ά λ α (- -) τ ρ ο χ α ῖ ο ς (μακρόν, βραχύ). Ἀλλὰ περὶ ὀνομασιῶν εἰδικώτερον κατωτέρω.

Ἄδιάφορον δέ, ὑπό τινα ἔποψιν, εἶναι ἂν ἀντὶ τοῦ σημερινοῦ τ ό ν ο υ ἐλαμβάνετο ὡς βάσις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ π ρ ο σ ω δ ί α. Τὸ φυσικῶς γινόμενον τε μὲ τὴν π ρ ο σ ω δ ί α ν γίνεται καὶ νῦν μὲ τὸν τ ό ν ο ν. Οἷον τὴν ἀνευ διακοπῆς τινος τῶν φωνῶν ἐκφώνησιν δύο ἢ τριῶν ἢ πλειόνων φθόγγων διαδέχεται καὶ τότε καὶ νῦν, ἀνάπαυλά τις, μεθ' ἧν ἀρχεται πάλιν ὁμοία ἐκφώνησις· πλείονες δὲ τοιαῦται συναποτελοῦνται.

σι τὸν ῥυθμόν. Μία δέ τις ἐκ τῶν ἄνευ διακοπῆς πρωτοθέτων τούτων ἐκφωνήσεων τῶν φθόγγων εἶναι τῶν λοιπῶν ἐμφαντικωτέρα, εἴτε κατὰ τόνον (τανῦν) εἴτε κατὰ προσφῳδίαν (τὸ πάλαι), συνάπτουσα εἰς ἓν σῶμα μεῖζον καὶ συγκεντροῦσα περὶ ἑαυτὴν τὰς ἄλλας, αἵτινες ὁμοῦ ἀποτελοῦσι τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν πόδα, ὅστις ἀναλόγως τοῦ νῦν τόνου ἢ τῆς πάλαι προσφῳδίας καλεῖται ἱ α μ β ο ς, τ ρ ο χ α ῖ ο ς, δ α κ τ υ λ ο ς κλπ. κλπ.

Ἄν δὲ τὰς ἐκφωνήσεις τ ῖ ρ α ρ α, τ ρ α λ α λ ά, τ ρ α λ ά μ, τ ρ ά λ α—λ έ λ α ἀντικαταστήσωμεν δι' ὁμοιοτόνων λέξεων π. χ. κ ύ τ τ α ρ α, κ α θ α ρ ά, θ ε ό ς, π έ τ ρ α, τὰς δὲ λέξεις ταύτας συνδυάσωμεν ἀλλήλαις κατὰ τινα τρόπον καὶ κατὰ κανόνας ὀρισμένους, ἀναλόγως τοῦ τονισμοῦ τῶν συλλαβῶν τῶν, τοῦ τανῦν ἰσχύοντος, κατασκευάζομεν στίχον πλήρη καὶ τέλειον· πλείονες δὲ τοιοῦτοι στίχοι ἀποτελοῦσι τὸν ἔμμετρον λόγον, τὰ ποιήματα, ὡς ἐξῆς θὰ ἴδωμεν.

5

Ἀριθμὸς τῶν μετρικῶν ποδῶν.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ ἀπλαῖ καὶ διπλαῖ χρονικαὶ σ η μ α σ ί α ι, ἥτοι αἱ βραχύτητες καὶ αἱ μακρότητες, συζευγνύμεναι ἀλλήλαις ποικιλοτρόπως παρῆγον εἰκοσι καὶ ὀκτὼ διάφορα εἶδη ἑρρύθμων ἐκφωνήσεων, καλουμένων ποδῶν.

Ἐκαστος ἐκ τῶν 28 ποδῶν εἶχεν ἰδίαν ὀνομασίαν. Καὶ ὁ μὲν συντομώτατος συνέκειτο ἐκ δύο συλλαβῶν βραχειῶν κατὰ προσφῳδίαν (υ υ, θεός) καὶ ἐκαλεῖτο π υ ρ ρ ί χ ι ο ς· ὁ δὲ ἐκτενέστατος συνέκειτο ἐκ τεσ-

σάρων συλλαβῶν μακρῶν (- - - -, ἀρ νη θή τω) καὶ ἐκαλεῖτο δισπὸνδεῖος.

Εἰρήσθω δὲ ὅτι ἐκάστη μακρὰ συλλαβὴ ἰσοδυνάμει κατὰ χρόνον πρὸς δύο βραχείας. Ὡστε ὁ μὲν πυρρίχιος (~ ~) ἦτο δίχρονος ἢ δίσημος ὥς δύο μόνον χρόνους ἢ σημασίας ἔχων· ὁ δὲ δισπὸνδεῖος, ὁκτάχρονος ἢ ὁκτάσημος, ὥς ὁκτὼ χρόνους ἔχων, ἐπειδὴ ἐκάστη ἐκ τῶν τεσσάρων μακρῶν συλλαβῶν τοῦ ἰσοδυνάμει πρὸς δύο βραχείας, ὥς εἶπομεν. Ὁρθότερον, ἐν τῇ Μετρικῇ, ὁ μὲν δίχρονος ποὺς καλεῖται δ ί σ η μ ο ς, ὁ δὲ ὁκτάχρονος καλεῖται ὁ κ τ ά σ η μ ο ς.

Οἱ μεταξὺ τοῦ πυρριχίου καὶ τοῦ δισπονδείου, δηλαδὴ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τελευταίου, λοιποὶ πόδες εἶχον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἴδιον ὄνομα. Τὰ ὀνόματα τούτων δὲν βλάπτει, ἐὰν ἀναγράψωμεν ὧδε πάντα, ἀπὸ τοῦ δισυλλάβου ποδὸς μέχρι τοῦ τατρασυλλάβου.

α') Δισύλλαβοι πόδες

- (~ ~ πυρρίχιος
- (- - σπονδεῖος
- (~ - ἱαμβος
- (- ~ τροχαῖος

β') Τρισύλλαβοι πόδες

- (~ ~ ~ τρίβραχος ἢ χορεῖος
- (- - - μολοσσὸς
- (~ - - βακχεῖος
- (- - ~ παλινβάκχειος
- (~ ~ ~ δάκτυλος
- (~ ~ ~ ἀντιδάκτυλος ἢ ἀνάπαιστος
- (~ ~ ~ κρητικὸς ἢ ἀμφίμακρος
- (~ ~ ~ ἀμφίβραχυς

γ') Τετρασύλλαβοι πόδες

- (~ ~ ~ ~ προκελευσματικός
 (~ ~ ~ ~ δισπόνδειος
 (~ ~ ~ ~ διτρόχαιος
 (~ ~ ~ ~ δίαμβος
 (~ ~ ~ ~ χορίαμβος
 (~ ~ ~ ~ αντίσπαστος
 (~ ~ ~ ~ ιωνικός ἀπ' ἐλάσσονος
 (~ ~ ~ ~ ιωνικός ἀπὸ μείζονος
 (~ ~ ~ ~ παίων πρῶτος
 (~ ~ ~ ~ παίων δεύτερος
 (~ ~ ~ ~ παίων τρίτος
 (~ ~ ~ ~ παίων τέταρτος
 (~ ~ ~ ~ ἐπίτριτος πρῶτος
 (~ ~ ~ ~ ἐπίτριτος δεύτερος
 (~ ~ ~ ~ ἐπίτριτος τρίτος
 (~ ~ ~ ~ ἐπίτριτος τέταρτος

Οὗτοι εἶναι οἱ 28 μετρικοὶ πόδες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οἱ τετρασύλλαβοι εἶναι φανερόν ὅτι ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ διπλασιασμοῦ τῶν δισυλλάβων.

Ἐκ τῶν 28 τούτων ποδῶν

δίσημος (δίχρονος) εἶναι εἷς

ὁ πυρρίχιος ~ ~

τρίσημοι (τρίχρονοι) εἶναι τρεῖς

ὁ ἱαμβος ~ ~

ὁ τροχαιῖος ~ ~

ὁ τρίβραχυς ἢ χορεῖος ~ ~ ~

τετράσημοι (τετράχρονοι) εἶναι πέντε

ὁ σπονδεῖος - -
 ὁ δάκτυλος - - -
 ὁ ἀντιδάκτυλος ἢ ἀνάπαιστος - - -
 ὁ προκελευσματικός - - - -
 ὁ ἀμφίβραχυς - - -

πεντάσημοι (πεντάχρονοι) εἶναι ἑπτὰ

ὁ βακχεῖος - - -
 ὁ παλιμβάκχειος - - -
 ὁ ἀμφίμακρος ἢ κρητικός - - -
 ὁ παίων α' - - - -
 ὁ παίων β' - - - -
 ὁ παίων γ' - - - -
 ὁ παίων δ' - - - -

ἑξάσημοι (ἑξάχρονοι) εἶναι ἑπτὰ

ὁ μολοσσός - - -
 ὁ ἰωνικός ἀπὸ μείζονος - - - -
 ὁ ἰωνικός ἀπ' ἐλάσσονος - - - -
 ὁ διτρόχαιος - - - -
 ὁ δυάμβος - - - -
 ὁ χορίαμβος - - - -
 ὁ ἀντίσπαστος - - - -

ἑπτάσημοι (ἑπτάχρονοι) εἶναι τέσσαρες

ὁ ἐπίτριτος α' - - - -
 ὁ ἐπίτριτος β' - - - -
 ὁ ἐπίτριτος γ' - - - -
 ὁ ἐπίτριτος δ' - - - -

ὁ κτάσημος (ὀκτάχρονος) εἶναι εἷς

ὁ δισπόνδειος - - - -

Πάσαι αὗται αἱ λεπτομερεῖς διακρίσεις τῶν μετρικῶν ποδῶν ἴσχυον ἐν μόνῃ τῇ Μετρικῇ τῶν ἀρχαίων, ἣν διεῖπεν ἡ προσωδία· τὴν σήμερον ὅμως τὰ πράγματα ἐν πολλοῖς μετέλλαξαν οὐσιωδῶς, ὥς ἐν τῇ ὅλῃ οἰκονομίᾳ τῆς παρούσης συγγραφῆς καταφαίνεται.

6

Προσωδία τῆς σήμερον ὁ τόνος.

Ἄλλ' ἂν τανῦν ἐξέλιπεν ἡ προσωδία, ὥς ἐν τοῖς πρόσθεν εἶπομεν, παρέμεινεν ὅμως ὁ τονισμὸς τῶν λέξεων ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ δυνάμει, τὸ αὐτὸ παράγων ἀποτέλεσμα ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν στίχων. Ὡστε δυναμέθα ὁρθῶς μακρὰς μὲν συλλαβάς, ὥς καὶ ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει εἶπομεν, νὰ καλέσωμεν τὰς ἐντόνους, βραχεῖας δὲ τὰς ἀτόνους, καὶ διχρόνους, τὰς κατὰ τὰς περιστάσεις ἄλλοτε μὲν δυναμένας νὰ δέχωνται τόνον, ἄλλοτε δὲ μὴ, ἢ ὥς τοιαύτας λογιζομένας, συλλαβάς ἢ λέξεις, ὥς εἶναι τὰ ἄρθρα, ὅλαι ἐν γένει αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις, πολλαὶ ἐκ τῶν προθέσεων κλπ.

Ἐκ τῶν μακρῶν δὲ καὶ βραχειῶν τῆς σήμερον συλλαβῶν, τ. ἔ. τῶν τονιζομένων καὶ τῶν μὴ, παράγονται πόδες οἱ αὐτοὶ καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἐν τῇ συγχρόνῳ δὲ ποιήσει συνήθεις εἶναι οἱ ἐξῆς πόδες, οἵτινες καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦσαν ἐκ τῶν συνήθων.

δισύλλαβοι		ἱαμβος - - (ζητῶ, θεός)
		τροχαῖος - - (ζήτω, θεῖος)

τρिसύλλαβοι		δάκτυλος - - - (δάκτυλος, ἄνθρωπος)
		ἀνάπαιστος - - - (ποιητής, οὐρανός)
		ἀμφίβραχος - - - (Ἐλένη, ἀγάπη)

Οὗτοι εἶναι νῦν οἱ συννηθέστεροι μετρικοὶ πόδες, ὥς ἐκ τῆς πρώτης ἀπόψεως φαίνεται, ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν ποδῶν τῆς ἀρχαίας Μετρικῆς πολλοὶ εἶναι ἐν χρήσει οὐχὶ ἐν μέτροις αὐτοτελέσιν, ἀλλ' ἐγκατεσπαρμένοι ἐντὸς στίχων ἄλλων κυρίων μέτρων καὶ συμπεπλεγμένοι μετ' ἄλλων θεμελιωδῶν ποδῶν· τοῦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦν λίαν σύνηθες, μάλιστα δ' ἐν πολλαῖς περιπτώσεσιν ἐπεβάλλετο ὡς κανὼν. Τὰ περισσότερα δὲ τῶν ποδῶν εἶδη ἐχρησίμευσον πρὸς τοῦτο καὶ μόνον, χωρὶς οἱ πόδες οὗτοι νὰ ἠδύναντο αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς νὰ παράγωσι στίχον αὐτοτελῆ, ἀλλ' ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν κυρίων καὶ θεμελιωδῶν ποδῶν.

Οἱοι δὲ τότε ἦσαν οἱ κύριοι μετρικοὶ πόδες δισύλλαβοι καὶ τρισύλλαβοι, τ. ἔ. ὁ ἱαμβος, ὁ τροχαῖος, ὁ δάκτυλος καὶ ὁ ἀνάπαιστος, οἱ αὐτοὶ εἶναι ἐν χρήσει καὶ σήμερον. Οἱ λοιποὶ ἐκ τῶν δισυσλλάβων καὶ τρισυσλλάβων ἦσαν συμπληρωτικοὶ τῶν μέτρων. Οἱ δὲ τετρασύλλαβοι πόδες πιστεύεται, ὅτι παρακωλύονται νῦν ὑπὸ τοῦ τόγου ν' ἀποτελέσωσιν ἴδια καὶ αὐτοτελῆ μέτρα. Ἀλλὰ περὶ τούτου, ὥς καὶ περὶ τῶν θεμελιωδῶν μετρικῶν ποδῶν, τῶν συνιστώντων τὰ μέτρα, εἰδικώτερον ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

7

Σύνθεσις στίχων.

Κατὰ τὰ προειρημένα, ὅστις θέλῃ νὰ συνθέτῃ στίχους, πρέπει νὰ συντάσῃ καὶ νὰ παραθέτῃ ἀλλήλοις πλείονας μετρικοὺς πόδας, συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς Στιχουργικῆς. Εἷς μόνος ποὺς ἀποτελεῖ

στίχον καθ' ἑαυτὸν ἀδόκιμον. Δύο, ἢ τρεῖς, ἢ πλείονες δύνανται ν' ἀποτελῶσι στίχον τέλειον π. χ.

- 1 } Θά σ' τό 'πῶ (εἷς πούς, ἀνάπαιστος)
 } σ' ἀγαπῶ »
 (στίχοι ἱαμβικοὶ μονόμετροι ἀκατάληκτοι)

Καὶ

- 2 } Λαοῦ | κραυγή, (δύο πόδες ἱαμβικοὶ)
 } θεοῦ | ὀργή »
 (στίχοι ἱαμβικοὶ μονόμετροι ἀκατάληκτοι)

Καὶ

- 3 } Τῆς Γραβιάς | τὸ βουνὸν | ἀντικρύ·
 } λάμπουν δ' | πλα χρυσᾶ | καὶ λερῇ
 (στίχοι ἀναπαιστικοὶ δίσμετροι βραχυκατάληκτοι)

Καὶ

- 4 } Ἐκ χειλέ | ὦν μυρὶ | ὦν ἀκού | εἴ' εὐχῇ,
 } φλόξ καὶ πῦρ | φονικὸν | πανταχοῦ | ἀντηχεῖ
 (στίχοι ἀναπαιστικοὶ δίσμετροι ἀκατάληκτοι)

Καὶ

- 5 } Ποῖος | εἰν' ἐ | κεῖνος | ὅπου | πάει
 } κι' ὄλο | 'πίσω | στρέφει | καὶ κυτ | τάει
 (στίχοι τροχαϊκοὶ τρίμετροι βραχυκατάληκτοι)

Καὶ

- 6 } Δὲν εἶ | σαι σὺ | γρηᾶ | νὰ κά | θεσαι | νὰ κλαῖς
 } καὶ δ' | λο τοὺς | καῦμοὺς | 'ς τοὺς γεί | τονας | νὰ λῆς
 (στίχοι ἱαμβικοὶ τρίμετροι ἀκατάληκτοι)

Ἐκάστου μετρικοῦ ποδός, ἀναγκαῖον εἶναι, ἀναλό-

γως τῆς φύσεώς του, νὰ τηρῇται ὁ προσήκων τονισμὸς δι' ὅλου, εἰ δυνατόν, τοῦ στίχου· π. χ.

τοῦ μαχί | μου ἐκεῖ | νου χοροῦ.

Ἐνταῦθα ἕκαστος ἀναπαιστικὸς ποὺς τονίζεται ἐκεῖ ὅπου πρέπει, δηλ. ἀνὰ πᾶσαν τρίτην συλλαβὴν. Ἄν ὅμως μεταλλάξωμεν τὴν θέσιν μιᾶς ἢ δύο λέξεων τοῦ στίχου, καὶ διαταράξωμεν οὕτω τὴν τονικὴν ἀρμονίαν, ὁ ῥυθμὸς τοῦ στίχου διασαλεύεται καὶ τὸ μέτρον καταστρέφεται, ὡς π. χ.

τοῦ χοροῦ ἐκείνου τοῦ μαχίμου.

Συμβαίνει ὅμως ὁ τονισμὸς τῶν μετρικῶν ποδῶν νὰ μὴ τηρῇται ἀκριβῶς ἐνίοτε ἀπὸ τοῦ τρίτου ποδὸς τοῦ στίχου καὶ ἐφεξῆς, ὅπερ ἐστὶ παράβασις τοῦ κανόνος, ἥτις, πολλάκις δὲν καταστρέφει μὲν τὸ πᾶν, εἶναι ὅμως ὅπως δῆποτε σολοικισμὸς τις ἐν τῇ στιχουργίᾳ.

Ὁ ποὺς τοῦ στίχου, ὁ διακρίνων τὸ εἶδος τοῦ μέτρου, εἶναι κυρίως ὁ δεύτερος, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν εἰρησμένον, ὅστις πρέπει πάντοτε κατὰ κανόνα νὰ τονίζεται ἐπὶ τῆς ὠρισμένης πρὸς τονισμὸν συλλαβῆς του· μάλιστα ὅταν ὁ πρῶτος ποὺς τονίζεται (συνήθως ἐν τοῖς κατὰ διποδίαν βαινομένοις μέτροις) παρὰ τὸν κανόνα, ἔχων τὴν πρὸς τοῦτο ἐλευθερίαν.

8

Ὀνομασία στίχων.

Οἱ στίχοι τῆς συγχρόνου ποιήσεως, κατὰ μὲν τὸ εἶδος τῶν συγκροτούντων αὐτοὺς μετρικῶν ποδῶν, κα-

λοῦνται τροχαῖκοι (--), ἰαμβικοί (- -), δακτυλικοί (- - -) καὶ ἀναπαιστικοὶ (- - -). κατὰ δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ποδῶν καλοῦνται μονόμετροι, δίμετροι, τρίμετροι μέχρις ἑξαμέτρου.

Οἱ δακτυλικοί στίχοι βαίνονται ἐν τῷ μέτρῳ κατὰ μονοποδίαν, δηλ. ὁ στίχος ὁ ἔχων ἓνα μόνον πόδα καλεῖται δακτυλικὸς μονόμετρος, ὁ ἔχων δύο πόδας καλεῖται δακτυλικὸς δίμετρος, καὶ οὕτως ἐφεξῆς μέχρις ἑξαμέτρου.

Οἱ δὲ ἀναπαιστικοὶ στίχοι βαίνονται κατὰ διποδίαν καὶ χωροῦσι μέχρι τετραμέτρου. δηλ. μονόμετρος λέγεται ὁ ἔχων οὐχὶ ἓνα ἀλλὰ δύο πόδας, δίμετρος ὁ ἔχων τέσσαρας πόδας, τρίμετρος ὁ ἔχων ἑξ πόδας καὶ τετράμετρος ἀναπαιστικὸς ὁ ἔχων ὀκτὼ πόδας, ἥτοι συλλαμὲν εἴκοσι καὶ τέσσαρας ὁ ἀκατάληκτος, εἴκοσι καὶ πέντε δὲ ἡ εἴκοσι καὶ ἑξ ὁ ὑπερκατάληκτος εἰς συλλαβὴν ἢ δισύλλαβον. Οἱ ἀρχαῖοι σπανιώτατα εἶχον καὶ εἴκοσι πεντασύλλαβον (ἢ τριακοντακατρίσημον) στίχον, τὸν ἀναπαιστικὸν τετράμετρον ὑπερκατάληκτον, ὅστις ἀπαντᾷ ἐν πολεμικοῖς ᾄσμασι καὶ παροιμίας τῶν Ἀθηναίων.

Καὶ σήμερον δὲ δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν τοιούτους στίχους, ὥς π. χ.

*Οτε σκό|τος ἐχύ|θη καὶ νύξ|ζοφερά|| καὶ κακή|ἀνά πᾶ|
[σαν τήν γῆν|ἐξηπλώ|θη
(ἀναπαιστικὸς τετράμετρος ὑπερκατάλ. εἰς συλλαβὴν)
ἦ

*Οτε σκό|τος ἐχύ|θη καὶ νύξ|ζοφερά|| καὶ κακή|ἀνά πᾶ|
[σαν τήν γῆν ἀνελίσ|σετο
(ἀναπαιστικὸς τετράμετρος ὑπερκατάλ. εἰς δισύλλαβον)

ἀλλ' ὁ στίχος οὗτος δύναται νὰ διαιρεθῇ ὀρθῶς εἰς
 δύο στίχους μικροτέρους, ὥς

Ὅτε σκότος ἐχύθη, καὶ νύξ ἑοφερὰ
 Καὶ κακὴ ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἐξηπλώθη
 ἢ
 Ὅτε σκότος ἐχύθη, καὶ νύξ ἑοφερὰ
 Καὶ κακὴ ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἀνελλισσετο

Οἱ ἱαμβικοὶ στίχοι καὶ οἱ τροχαϊκοὶ βαί-
 νονται ὅπως καὶ οἱ ἀναπαιστικοί, τ. ἔ. κατὰ
 διποδίαν, δηλ. δύο πόδες, καὶ οὐχὶ εἰς μόνος, ἀπο-
 τελοῦσιν ἓν μέτρον· ἐπομένως δὲ μονόμετρος στί-
 χος καλεῖται ὁ ἔχων δύο πόδας, δίμετρος ὁ ἔχων
 τέσσαρας πόδας κλπ. Ὁ δὲ ἱαμβικός ἢ τροχαϊκός ἢ
 ἀναπαιστικός στίχος, ὁ ἔχων ἓνα μόνον πόδα, εἶναι
 ἡμιτελής, καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται ἡμίμετρος ἱ-
 αμβικός, τροχαϊκός, ἢ ἀναπαιστικός.

Ὡστε ἐκ τῶν ἐν χρήσει σήμερον κυρίων μετρικῶν
 ποδῶν, μόνος ὁ δακτυλικός στίχος ἀποτελεῖται ἐκ
 ποδῶν μετρούμενων κατὰ μονοποδίαν· πάν-
 τες δὲ οἱ λοιποί, ἥτοι ἱαμβικός, τροχαϊκός καὶ ἀνα-
 παιστικός συντίθεται ἐκ ποδῶν μετρούμενων κατὰ
 διποδίαν. Τοῦτο συνέβαινε δι' εὐλογοφανῆ αἰτίαν
 ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὥς εἵπομεν· τοῦτο δὲ καὶ σήμερον
 καλὸν εἶναι νὰ τηρῇται, οὐχὶ ἀνευ δεδικαιολογημένου
 καὶ ἀποχρῶντος λόγου.

—Φ—

9

Ἑλλείψει τόνου.

Καὶ ἐξ ὅσων μὲν ἔως ἐδῶ εἵπομεν, εὐκόλως δια-
 κρίνει τις τὸ μετρικὸν εἶδος τῶν στίχων ἐκ τοῦ τονι-

σμοῦ αὐτῶν· δηλ. ἂν μὲν ἕκαστος ποὺς εἶναι τρισύλλαβος καὶ τονίζεται ἡ πρώτη συλλαβὴ του (- ~ ~), ὁ στίχος εἶναι δ α κ τ υ λ ι κ ὁ ς, ὥς

Ἄφες με|φάντασμα·

ἂν δὲ εἶναι μὲν ἕκαστος ποὺς τρισύλλαβος, τονίζεται ὅμως ἡ τελευταία συλλαβὴ του (~ ~ -), τότε ὁ στίχος εἶναι ἀ ν α π α ι σ τ ι κ ὁ ς, ὥς

Λάμπουν δ|πλα χρυσᾶ|καὶ λερή·

ἂν δὲ ἐκ τῶν τριῶν συλλαβῶν ἐκάστου ποδὸς τονίζεται ἡ μέση συλλαβὴ (~ - ~), τότε ἕκαστος ποὺς τοῦ στίχου εἶναι ἀ μ φ ί β ρ α χ υ ς, ὥς

Ὁ ἔρωρς|ἀκοίμη|τος μένει·

ἂν δὲ ἕκαστος μὲν ποὺς τοῦ στίχου εἶναι δισύλλαβος, τονίζεται δὲ ἡ δευτέρα συλλαβὴ του (~ -), τότε ὁ ὅλος στίχος εἶναι ἰ α μ β ι κ ὁ ς, ὥς

Κραυγὴ|λαοῦ

ὀργή|Θεοῦ·

ἂν δὲ τονίζεται ἡ πρώτη συλλαβὴ τοῦ δισυλλάβου ποδὸς (- ~), τότε ὁ στίχος εἶναι τροχαϊκός, ὥς

Ἐλα | πέρνα,

φίλε, | κέρνα.

Ὡς εἴπομεν δὲ ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει, τὸν τροχαϊκὸν καὶ τὸν ἰαμβικὸν στίχον, οἵτινες βαίνονται κατὰ δι-
π ο δ ί α ν, διακρίνει κυρίως ὁ τονισμὸς τοῦ δευτέρου ποδός, δηλ. ἂν τοῦ δευτέρου ποδὸς τονίζεται ἡ πρώτη συλλαβὴ, (τ. ἔ. ἡ τρίτη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ στίχου), τότε ὁ στίχος εἶναι τ ρ ο χ α ῖ κ ὁ ς (- ~ , - ' ~)· ἂν δὲ τοῦ

δευτέρου ποδὸς τονίζεται ἡ δευτέρα συλλαβή, (τ. ἔ. ἡ τετάρτη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ στίχου), τότε ὁ ὅλος στίχος εἶναι συνήθως ἰαμβικός (- - , - - '). Ἄν δὲ συμβῇ νὰ εἶναι ἄτονοι ἀμφότεραι αἱ συλλαβαὶ τοῦ δευτέρου ποδός, ὥς

Χαράσ|σομεν|ἐνθάδε

καὶ

Ἐφυ|γε δρο|μαίως,

τότε τὸ εἶδος τοῦ στίχου κανονίζει ὁ τονισμὸς τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου ποδός· οἷον ἐν τοῖς ἄνω παραδείγμασιν οἱ δευτέροι ποδὸς σ ο μ ε ν καὶ γε δρο εἶναι ἄτονοι· ἀλλὰ τοῦ μὲν πρώτου στίχου τονίζεται ὡς ἰαμβος (- -) ὁ πρῶτος χ α ρ ά σ καὶ ὁ τρίτος ἐ ν θ ά πούς, ἐπομένως ὁ ὅλος στίχος εἶναι ἰαμβικός· τοῦ δὲ δευτέρου στίχου τονίζονται ὡς τροχαῖοι (- -) ὁ πρῶτος ποὺς ἔ φ υ καὶ ὁ τρίτος μ α ί ως, ἐπομένως ὁ ὅλος στίχος εἶναι τροχαϊκός.

10

Κατάταξις στίχων.

Καὶ ἔως ἐδῶ μὲν καλῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καὶ εὐνόητα εἶναι ὅσα ἐν γένει ἀνεπτύξαμεν· ἐν τοῖς ἐφεξῆς ὅμως θέλομεν ἀπαντήσῃ μικράς τινας δυσκολίας ὡς πρὸς τὴν συστηματικὴν κατάταξιν τῶν στίχων, ἣν θέλομεν κάμῃ βασιζόμενοι ἐπὶ ἀρχῆς ἐπιστημονικῆς, καὶ ὅχι ὡς ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει ἐκάμαμεν, διαιρέσαντες χάριν εὐκολίας τοὺς στίχους κατὰ μέθοδον μηχανικὴν, ἀλλ' εὐλογον, εἰς ὀξυτόνους, παροξυτόνους καὶ προπαροξυτόνους.

Καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀρχή, ἐφ' ἧς θὰ βασισθῶμεν νῦν, ἵνα κάμωμεν τὴν κατάταξιν τῶν στίχων, εἶναι τὸ εἶδος αὐτῶν τούτων τῶν μετρικῶν ποδῶν· ἥτοι ἂν οἱ πόδες εἶναι ἱαμβικοί, τροχαϊκοί, δακτυλικοί ἢ ἀναπαιστικοί, θέλομεν καλέσῃ, ὥς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, τοὺς στίχους ἱαμβικούς, τροχαϊκούς, δακτυλικούς ἢ ἀναπαιστικούς, καὶ τὸ μέτρον ἱαμβικόν, τροχαϊκόν, δακτυλικόν ἢ ἀναπαιστικόν· ἂν δὲ οἱ ἀποτελοῦντες ἕκαστον στίχον πόδες εἶναι εἷς, δύο, τρεῖς ἢ πλείονες, θέλομεν καλέσῃ τὸν στίχον μονόμετρον, δίμετρον, τρίμετρον καὶ οὕτω καθεξῆς· ἂν δὲ ὁ στίχος εἶναι ἐκ τοῦ εἶδους τῶν ποδιζομένων κατὰ διποδίαν, δηλ. ἱαμβικός, τροχαϊκός, ἢ ἀναπαιστικός, τότε ὁ μὲν συγκείμενος ἐξ ἑνὸς μόνου ποδὸς καλεῖται ἡ μί μετρος, ὁ δὲ συγκείμενος ἐκ δύο ποδῶν καλεῖται μ ο ν ό μετρος, ὁ ἐκ τεσσάρων δ ί μετρος, ὁ ἐξ ἑξ τ ρ ί μετρος, καὶ ὁ ἐξ ὀκτὼ τε τ ρ ά μετρος.

Πάντα ταῦτα εἶναι ὅπωςδῆποτε εὐκόλα καὶ τοῖς πολλοῖς εὐνόητα. Ἐν τῷ ἀμέσῳ δ' ἐπομένῳ κεφαλαίῳ συνεχίζομεν τὰ περὶ τῆς κατατάξεως τῶν μέτρων κατὰ τὴν ἀπόθεσιν αὐτῶν.

11

Περὶ ἀποθέσεως μέτρων.

Νῦν ἂς ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὰ ἑξῆς.

Ἀπόθεσις καὶ κατάληξις μέτρων τὸ αὐτὸ ἐστὶ. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει τὴν ὁμοικαταληξίαν τῶν στίχων ἐκαλέσαμεν ἀποθετικὴν ἢ καταληκτικὴν συμφωσίαν.

Ἐν τῷ Πρώτῳ ὡσαύτως Μέρει εἶπομεν, ὅτι ὁ θεμελιωδέστερος καὶ φυσικώτερος καὶ συνηθέστερος στίχος εἶναι ὁ παροξύτονος, ὅπερ εἶναι ἀναμφισδύητον. Ὑποθέσωμεν λοιπόν, ὅτι ἔχομεν τὸν ἐξῆς παροξύτονον στίχον, ὃν καὶ ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει ἐλάβομεν ὡς παράδειγμα,

ὁ ἦ|ρωσ δὲν | πτοεῖ|ται·

ὁ στίχος οὗτος, καθὰ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν καὶ λεπτομερῶς ἐκεῖ ἀνεπτύξαμεν, εἶναι ἱαμβικός, διότι τονίζεται ἡ δευτέρα συλλαβὴ ἐκάστου ποδός, ἐνῶ ἡ πρώτη μένει ἄτονος.

Ἄν τοῦ στίχου τούτου ἀντικαταστήσωμεν τὰς δύο τελευταίας λέξεις δ ἐ ν π τ ο ε ῖ τ α ι διὰ τινος ἐτέρας οὕτως ὥστε ὁ μὲν τονισμὸς νὰ μένῃ πάλιν ὁ αὐτός, ὁ δὲ ὅλος στίχος νὰ ἐλαττώται κατὰ μίαν μόνον συλλαβὴν, θὰ ἔχωμεν αἰθις στίχον ἱαμβικὸν ὀξύτονον, ὡς

ὁ ἦ|ρωσ γαυ|ριᾷ.

Ἄν δὲ εἰς τὸν ἀνωτέρω παροξύτονον στίχον προσθέσωμεν μίαν ἐτι συλλαβὴν, θὰ ἔχωμεν πάλιν ἱαμβικὸν στίχον προπαροξύτονον ἢ ὀξύτονον, ὡς

ὁ ἦ|ρωσ δὲν | ταράσ|σεται

ἢ

ὁ ἦ|ρωσ γαυ|ριᾷ | δεινῶς

Ὡστε καὶ ὁ ὀξύτονος ἢ ἐξασύλλαβος στίχος

ὁ ἦρωσ γαυριᾷ

καὶ ὁ παροξύτονος ἢ ἐπτασύλλαβος

ὁ ἦρωσ δὲν πτοεῖται

καὶ ὁ προπαροξύτονος ἢ ὀξύτονος ὀκτασύλλαβος

ὁ ἥρως δὲν τaráσσεται

ἢ

ὁ ἥρως γαυριᾶ δεινῶς

εἶναι πάντες στίχοι ἰαμβικοί. Ἀλλὰ τὸν μὲν πρῶτον ἀποτελοῦσι πόδες πλήρεις τρεῖς (συλλαβαὶ ἕξ), τὸν δὲ δεύτερον ἀποτελοῦσι πόδες τρεῖς καὶ ἥμισυς (συλλαβαὶ ἑπτὰ), τὸν δὲ τρίτον πόδες πλήρεις τέσσαρες (συλλαβαὶ ὀκτώ).

Οἱ τροχαϊκοὶ στίχοι, οἱ ἰαμβικοὶ καὶ οἱ ἀναπαιστικοὶ εἶπομεν, ὅτι μετροῦνται κατὰ διποδίαν· ἐπομένως ὁ ὀκτασύλλαβος στίχος

ὁ ἥ|ρωσ δὲν || τaráσ|σεται

σύγκειται ἐκ δύο διποδιῶν πλήρων· ἄρα εἶναι στίχος ἰαμβικὸς δίμετρος πλήρης· τοὺς τοιούτους στίχους, τοὺς πλήρεις δηλαδὴ, ὀνομάζουσιν ἐν τῇ Μετρικῇ ἀκατάληκτους, ἐπειδὴ ὅλοι των οἱ πόδες ἢ αἱ διποδία εἶναι ἀκέραιοι καὶ ἀνελλιπεῖς. Κατὰ ταῦτα ἰαμβικὸς δίμετρος ἀκατάληκτος στίχος εἶναι καὶ ὁ ἑξῆς·

ὁ ἥ|ρωσ γαυ||ριᾶ | δεινῶς·

καὶ οὗτος

θαυμά|ζομαι || τὸ κρυὸ | νερὸ

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τοῦ στίχου τούτου. Περὶ δὲ τοῦ παροξύτονου

ὁ ἥ|ρωσ δὲν | πτοε|ῖται

ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸν τελευταῖον πόδα δὲν ἔχει πλήρη, ἀλλὰ κολοβόν, ἥμισυν μόνον· διὰ

τοῦτο δὲ ὁ στίχος οὗτος καλεῖται κατὰ ληκτικ-
κός, ἐπειδὴ ὁ τελευταῖός του ποὺς δὲν εἶναι πλήρης,
ἀλλὰ κατὰ λήγει εἰς μίαν μόνον συλλαβὴν.

Ὡστε ἕως ἐδῶ ὠμιλήσαμεν περὶ στίχου ἀκέραιου
(ὁ ἥρως δὲν ταρασσεται) καὶ περὶ στίχου κολοβοῦ
(ὁ ἥρως δὲν πτοεῖται).

Ἄν δὲ ὑποθέσωμεν ὅτι προστίθεται ἄλλη μία συλ-
λαβὴ εἰς τὸν ἀκέραιον, τότε ὁ στίχος μένει πάλιν
ιαμβικός, (χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιδέχνηται καὶ ἄλλην πε-
ραιτέραν αὐξησην), ὡς π. χ.

ὁ ἥ|ρως γαυ|ριᾷ | ὀργί|λος*

ἀλλὰ τοῦ στίχου τούτου ὁ τελευταῖος ποὺς εἶναι ἡμι-
σος, ἐπομένως καθ' ἑαυτὸν δὲν ἔχει ἀξίαν τινά, ἐ-
πειδὴ ὁ ιαμβικός μετρεῖται κατὰ διποδίαν (ἀνὰ τέσ-
σαρας συλλαβάς)· ἡμῖς δὲ ποὺς ὁποῖαν σπουδαίαν
σημασίαν καὶ ἀξίαν δύναται νὰ ἔχη; Διὰ τοῦτο ἡ
πρόσθετος αὕτη συλλαβὴ ἐθεωρήθη πλεονάζουσα,
καὶ ὁ στίχος μένει καὶ καλεῖται πάλιν *ιαμβικός*
δίμετρος.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἔχομεν στίχον ιαμβικὸν δίμε-
τρον κολοβόν, ἀκέραιον, καὶ πλεονάζοντα·
καὶ τὸν μὲν κολοβὸν ἐκαλέσαμεν κατὰ ληκτικόν,
τὸν δὲ ἀκέραιον ἐκαλέσαμεν ἀκατάληκτον, καὶ
τὸν πλεονάζοντα καλοῦμεν ὑπερκατάληκτον.

Οὕτω λοιπὸν ἔχομεν στίχον ιαμβικὸν δίμετρον κα-
ταληκτικόν, ἀκατάληκτον καὶ ὑπερκατάληκτον, οἷον

καταληκτικός

ὁ ἥ|ρως δὲν|πτοεῖ|ται

ἀκατάληκτος

ὁ ἥ|ρως δὲν|ταράσ|σεται

ὑπερκατάληκτος

ὁ ἥ|ρως γαυ|ριᾷ|ὀργί|λος.

* Ἀλλὰ πλὴν τῶν τριῶν τούτων διακρίσεων τῶν τοῦ

αὐτοῦ μέτρου στίχων ἔχομεν καὶ ἑτέραν, ἥς παράδειγμα εἶναι ὁ ἄνωθι που γραφεῖς ἐξ ἧς στίχος·

ὁ ἦ|ρωσ γαυ|ριᾶ

ἦ καὶ

ὁ ἦ|ρωσ |ἔσφαξεν.

Ἀμφότεροι οἱ στίχοι οὗτοι, ὁ τε ὀξύτονος καὶ ὁ προπαροξύτονος, εἶναι ἱαμβικοί, καὶ δίμετροι μάλιστα· ὁλόκληρος ὁμῶς πούς εἶναι ἀποκεκομμένος ἐξ ἀμφοτέρων, αἱ δὲ συλλαβαὶ ἑκατέρου εἶναι ἐξ ἑκτον. Ὅποιός τις λοιπὸν στίχος εἶναι οὗτος; πῶς καλεῖται; Ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει τῆς παρούσης Στιχουργικῆς, ἐν τῇ ὑποσημειώσει τοῦ ἐξασυλλάβου ὀξύτονου στίχου, ὀρθῶς ἐκαλέσαμεν αὐτὸν βραχυκατάληκτον (—, —|—)· ὥστε ἔχομεν καὶ στίχους βραχυκατάληκτους, δηλ. στίχους, ὧν δύναται νὰ λείπῃ ὁλόκληρος πούς.

Ἡ τοιαύτη δέ, εἴτε ἀκεραία, εἴτε μεμειωμένη, εἴτε νύξημένη κατάληξις τῶν στίχων, καλεῖται ἀπόθεσις. Τεσσάρων δὲ οὐσῶν τῶν ἀποθέσεων τῶν μέτρων, τῆς τε ἀκατάληκτου καὶ τῆς καταληκτικῆς καὶ τῆς βραχυκατάληκτου καὶ τῆς ὑπερκατάληκτου, εἶναι καὶ τὰ μέτρα ἢ ἀκατάληκτα ἢ καταληκτικά ἢ βραχυκατάληκτα ἢ ὑπερκατάληκτα.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ὡς παράδειγμα ληφθεὶς ἄνωτέρω δίμετρος ἱαμβικὸς στίχος μένει πάντοτε δίμετρος καὶ παράγει τὸ αὐτὸ ἁρμονικὸν καὶ εὐάρεστον εἰς τὴν ἀκοὴν ἀποτελεσμα εἴτε βραχυκατάληκτος εἶναι (ὁ ἦρωσ γαυριᾶ), εἴτε καταληκτικὸς (ὁ ἦρωσ δὲν πτοεῖται), εἴτε ἀκατάληκτος (ὁ ἦρωσ δὲν ταρασσεται) εἴτε ὑπερκατάληκτος (ὁ ἦρωσ γαυριᾶ ὀργίλος). Ἐπομένως δυνάμεθα ὀρθῶς νὰ συνθέσωμεν, ἐν παρα-

δείγματι, οὕτω ἔν ποῖνμα, εἰς στίχον ἰαμβικὸν δίμετρον·

α') Ἄν θέ|λης κι' ἀν|δέν θέ|λης, Μά|ρω,

β') Φραντσόλ'|ἀφρά|τη πα|χουλή,

γ') Ἐγώ|θά σοῦ|τὸ πά|ρω

δ') Χορτᾶ|το τὸ|φίλι

Θ. Α.

καὶ

ε') Ὁ ἥ|ρωε ε|φορμᾶ|μέ σθέ|νος,

ς') φλὸξ ὁ|λος ὦν|καὶ μέ|νος.

ζ') Σπαθ|αίμο|σταγὲς|κρατεῖ,

η') καὶ τ' ὁ|πλον του|κροτεῖ.

Θ. Α.

Ἐκαστος τῶν τεσσάρων στίχων τῆς τε πρώτης καὶ τῆς δευτέρας στροφῆς εἶναι ἰαμβικὸς δίμετρος· ἀλλ' ὁ μὲν α' καὶ ε' εἶναι ὑπερκατάληκτοι, ὁ δὲ β' καὶ ζ' ἀκατάληκτοι, ὁ δὲ γ' καὶ ς' καταληκτικοί, ὁ δὲ δ' καὶ η' βραχυκατάληκτοι.

Τοῦτο, ὅπερ συμβαίνει εἰς τοὺς ὡς παράδειγμα ληφθέντας ἀνωτέρω ἰαμβικοὺς διμέτρους στίχους, δύναται ἐπίσης νὰ συμβῇ καὶ εἰς τὸν τρίμετρον καὶ εἰς τὸν τετράμετρον καὶ εἰς τὸν τροχαϊκὸν δίμετρον, τρίμετρον, τετράμετρον, καὶ εἰς τοὺς δακτυλικούς καὶ εἰς τοὺς ἀναπαιστικούς. Διὰ τοῦτο ἐπιστημονικῶς διακρίνουσι τοὺς στίχους οὕτως, ὅπως διεκρίναμεν τὸ ἀνωτέρω ἰαμβικὸν δίμετρον ὀκτάστιχον, καὶ κατατάσσουσιν αὐτούς, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς θέλομεν πράξῃ.

Πρὶν ἢ ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ ἔργου προβῶμεν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ταύτην κατάταξιν, καλὸν εἶναι νὰ δηλώσωμεν ἀπὸ τοῦδε, ὅτι ὁ δακτυλικὸς καὶ ὁ ἀναπαιστικὸς στίχος, ἐπειδὴ ἔχουσι τρισυλλάβους τοὺς μετρικοὺς πόδας των, ὅταν συμβῇ νὰ εἶναι καταληκτικοί, ἐνδέχεται νὰ στερῶνται εἴτε μιᾶς εἴτε δύο ἐκ

τῶν τριῶν συλλαβῶν τοῦ τελευταίου ποδός των· διὰ τοῦτο δὲ καὶ λέγονται δ α κ τ υ λ ι κ ὅ ς ἢ ἀ ν α π α ι σ τ ι κ ὅ ς (δίμετρος, τρίμετρος κλπ.) κ α τ α λ η κ τ ι κ ὅ ς εἰς συλλαβὴν μὲν, ὅταν ἐκ τοῦ τελευταίου ποδός λείπωσι μὲν δύο συλλαβαί, μένη δὲ μία καὶ μόνη, οἷον

πάντοτε, | θάνατε, | ζῆς

(δακτυλικὸς τρίμετρος καταληκτικὸς εἰς συλλαβὴν)·

κ α τ α λ η κ τ ι κ ὅ ς εἰς δισύλλαβον δέ, ὅταν ἐκ τοῦ τελευταίου ποδός λείπη μὲν μία μόνον συλλαβή, μένωσι δὲ αἱ δύο πρῶται, οἷον

εἰς τὸν κῆ|πον καθή|μενος ἔ|βλεπε

(ἀναπαιστικὸς δίμετρος καταληκτικὸς εἰς δισύλλαβον)

12

‘Ο ‘Ηφαιστίων περὶ ἀποθέσεως.

Περὶ τούτων πάντων ἰδοὺ τὶ καὶ ὁ γραμματικὸς Ἀλεξανδρεὺς Ἐφαιστίων γράφει·

Ἄ κ α τ α λ η κ τ α καλεῖται μέτρα ὅσα τὸν τελευταῖον πόδα ὀλόκληρον ἔχει.

Κ α τ α λ η κ τ ι κ ᾱ δέ, ὅσα μεμειωμένον ἔχει τὸν τελευταῖον πόδα . . . Ἐὰν δὲ τρισύλλαβος ᾗ ὁ ποὺς ὁ τὸ μέτρον συνιστάς, δύναται καὶ παρὰ δύο συλλαβάς εἶναι τὸ καταληκτικόν . . . Ἐπὶ δὲ τῶν τοιούτων, τὸ μὲν παρὰ συλλαβὴν καλεῖται καταληκτικὸν εἰς δισύλλαβον· τὸ δὲ παρὰ δύο συλλαβάς, καταληκτικὸν εἰς συλλαβὴν.

Β ρ α χ υ κ α τ ᾱ λ η κ τ α δέ, ὅσα ἀπὸ διποδίας ἐπὶ τέλους ὄλω ποδὶ μεμειώται.

Ὑπερκατάληκτα δέ, ὅσα πρὸς τῷ τελείῳ προσέλαβε μέρος ποδός . . . τοῦτο μὲν οὖν συλλαβῇ πλείονι περιττεύει. Δύναται μὲν οὖν καὶ δισυλλάβῳ περιττεύειν, ὁπόταν ἐκάτερος τῶν ἐν τῇ συζυγίᾳ ποδῶν τρισύλλαβος ᾦ, οἷον ἐπὶ ἀναπαιστικοῦ . . . Καλοῦνται δὲ ταῦτα πάντα ἀποθέσεις.

Παντὸς μέτρου ἀδιάφορός ἐστὶν ἡ τελευταία συλλαβή, ὥστε δύνασθαι εἶναι αὐτὴν βραχεῖαν καὶ μακρὰν [ἦ, ὅπως θὰ εἴπωμεν σήμερον, καὶ ἄτονον καὶ ἔντονον· ἀλλὰ τοῦτο ἰσχύει νῦν μόνον διὰ τοὺς προπαροξυτόνους στίχους, ὧν εἶναι ἀδιάφορον τῷ μέτρῳ ἂν τονισθῇ ἢ μὴ ἢ λήγουσα ἢ ἢ προπαραλήγουσα, ὡς

Κρυσταλλωμένε Ἄθωνα (δὲν τονίζεται ἡ λήγουσα)
Καὶ βλέπων σὲ τὴν δεξιάν (τονίζεται ἡ λήγουσα)]

Πᾶν μέτρον εἰς τελείαν περατοῦται λέξιν· ὅθεν ἐπίληπτά ἐστὶ τὰ τοιαῦτα Σιμωνίδου ἐκ τῶν ἐπιγραμμάτων (ἴδε καὶ Πρῶτον Μέρος)

ἦ μέγ' Ἀθηναίοισι φάως γένεθ', ἡνίκ' Ἀριστο-
γείτων Ὑπαρχον κτεῖνε, καὶ Ἀρμόδιος
Καὶ

. ἂν' Ἑλλάδα πᾶσαν Ἀπολλό-
δωρος· γινώσκεις τοῦνομα κλύων.

Ταῦτα μὲν οὖν ἐγένετο διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων ἀνάγκην· οὐ γὰρ ἐνεχώρει.

Περὶ ποιήματος.

Κατὰ τὸν Ἠφαιστίωνα, τῶν ποιημάτων τὰ μὲν ἐστὶ κατὰ στίχον, τὰ δὲ συστηματικά

(κατὰ συστήματα), τὰ δὲ κοινά, τὰ δὲ μικτά».

ΣΗΜ. «Σύστημα ἐστὶ μέτρων συναγωγή, ἥτοι δύο ἢ πλειόνων, ἢ ὁμοίων ἢ ἀνομοίων». Σχολ. «Τὸ σύστημα ἐκ στίχων καὶ κομμάτων καὶ κώλων γίνεται».

Καὶ κατὰ στίχον μὲν ἡ στιχὴρὰ ἡ στιχὴρῃ, κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Ἡφαιστίωνος, εἶναι ὅσα καταμετροῦνται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μέτρου ὡς τὰ τοῦ Ὀμήρου καὶ αἱ ἐποποιίαι ἐν γένει.

Συστηματικά δὲ εἶναι ὅσα καταμετροῦνται ἢ συμπληροῦνται ὑπὸ πλειόνων μέτρων εἰς ἓν σῶμα παραληφθέντων, ὅταν δηλ. πλείονα μέτρα συνάπτονται εἰς ἓν σῶμα ἢ σύστημα, εὐκόλως διακρινόμενον, τὸ δὲ ποῖημα ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν τοιούτων συστημάτων, τῶν καὶ στροφῶν ἄλλως δυναμένων νὰ κληθῶσι.

Μικτά δὲ εἶναι ὅσα ἔχουσι μέρος μὲν τι κατὰ στίχον πεποιημένον, μέρος δὲ κατὰ σύστημα.

Κοινὰ δὲ ὅσα καταμετροῦνται μὲν κατὰ σύστημα, αὐτὸ δὲ τὸ σύστημα (ἐκ τῶν αὐτῶν μέτρων) ἔχουσι συμπληρούμενον αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ.

Τὰ διάφορα δὲ γένει τῆς συστηματικῆς συνθέσεως εἶναι καθ' Ἡφαιστίωνα τὰ ἐξῆς. Α' τὰ κατὰ σχέσιν· Β' τὰ ἀπολελυμένα· Γ' τὰ ἐξ ὁμοίων· Δ' τὰ μετρικὰ ἄτακτα· Ε' τὰ μικτὰ συστηματικά· καί, ς' τὰ κοινὰ συστηματικά. Ἐκάστου τούτων τὰ εἶδη θέλομεν ἀμέσως ἐν τοῖς ἐφεξῆς καταγράψῃ. Καὶ

Α'. Κατὰ σχέσιν εἶναι ὅσα μετροῦνται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συστήματος, ἔχοντα ἀντιστροφικὴν ἀνταπόδοσιν καὶ ἀνακύκλησιν (Ἡφαιστ. γ'). Ὑποδιαίρουνται δὲ ταῦτα εἰς ἔξ εἶδη, τὰ μονοστροφικά, τὰ ἐπιδικά, τὰ κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομε-

ρῆ, τὰ ἀντιθετικά, τὰ μικτὰ κατὰ σχέσιν, καὶ τὰ κοινὰ κατὰ σχέσιν.

α') μονοστροφικά, ὅσα ὑπὸ μιᾶς στροφῆς καταμετροῦνται, τουτέστιν ὅσα εἶναι ἐπανάληψις τῆς αὐτῆς ῥυθμικῆς στροφῆς.

β') ἐπωδικὰ εἶναι «ἐν οἷς συστήμασιν ὁμοίοις ἀνόμοιόν τι ἐπιφέρεται». Δηλαδή τὰ ἐπωδικὰ διαιροῦνται εἰς πλείονα μέρη ἢ περικοπὰς, συγκειμένως ἐκ διαφόρων συστημάτων· ἐντεῦθεν δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι καὶ ποιήματα ἢ ᾄσματα κατὰ περικοπὴν. Τὰ δὲ ἐπωδικὰ, κληθέντα οὕτω ἐκ τοῦ κυριωτάτου τῶν ἐξῆς κατονομαζομένων εἰδῶν τῶν ἐπωδικῶν ἀνακυκλήσεων, ἐὰν μὲν ἔχωσιν ἐν τῇ τελευταίᾳ χώρᾳ ἀνόμοιόν τι σύστημα ἐπιφερόμενον δυσὶν ἢ πλείοσιν ὁμοίοις, τότε καλοῦνται κυρίως ἐπωδικὰ, τὸ δὲ τελευταῖον ἀνόμοιον σύστημα καλεῖται ἐπωδὸς (θηλυκῶς), δηλ. στροφὴ· ἐὰν δὲ τὰ ἐπωδικὰ ἔχωσι τὸ ἀνόμοιον σύστημα ἐν τῇ πρώτῃ χώρᾳ, καλοῦνται προωδικὰ· ἐὰν δὲ ἐν τῇ μέσῃ χώρᾳ, ὑποτιθεμένων τῶν χωρῶν ἐν ὅλῳ τριῶν, καλοῦνται μεσωδικὰ· ἐὰν δὲ τὰ ἀνόμοια συστήματα ὑπερβῶσι τὸν ἀριθμὸν τῶν τριῶν, τότε γίνονται καὶ ἄλλαι ἰδέαι δύο, ἥτοι πρῶτον τὰ περιωδικὰ, «ἐν οἷς τὰ μὲν περιεχόμενα συστήματα (στροφαὶ) ἀλλήλοις ἐστὶν ὅμοια, τὰ δὲ περιέχοντα οὔτε ἀλλήλοις οὔτε τοῖς περιεχομένοις», δηλ. ἡ ὅλη περικοπὴ σύγκειται ἐκ τεσσάρων συστημάτων, ὧν τὸ μὲν β' καὶ τὸ γ' εἶναι ὅμοια ἀλλήλοις· τὸ δὲ α' καὶ δ' εἶναι ἀνόμοια τοῖς τε ἐν τῷ μέσῳ β' καὶ γ' καὶ ἀλλήλοις· ἡ δευτέρα δὲ ἰδέα εἶναι τὰ παλινωδικὰ, «ἐν οἷς τὰ μὲν περιέχοντα ἀλλήλοις ἐστὶν ὅμοια, ἀνόμοια δὲ τοῖς περιεχομένοις· τὰ δὲ περιεχόμενα ἀλλήλοις μὲν ὁμοιά ἐστίν, ἀνόμοια δὲ τοῖς περιέχουσιν», δηλ. ἐκεῖ-

να, ἐν οἷς αἱ ἐκατέρωθεν μελοποιίαι (συστήματα ἢ στροφαί), τ. ἔ. ἢ α' καὶ ἢ δ', εἶναι ὅμοιαι ἀλλήλαις, αἱ δὲ ἐν τῷ μέσῳ, τ. ἔ. ἢ β' καὶ ἢ γ', εἶναι ἀνόμοιοι μὲν πρὸς τὰς περιεχούσας, ὅμοιαι δὲ πρὸς ἀλλήλας.

γ') κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερῆ εἶναι «ὅσα τὰς περικοπὰς (δηλ. τὸ σύνολον) ὁμοίας ἀλλήλαις ἔχει, τὰς δὲ ἐν ταῖς περικοπαῖς περιόδους ἀνομοίους· καλεῖται δέ, τὰ μὲν, διὰδικά, ὅσα δύο τὰς ἐν τῇ περικοπῇ περιόδους ἔχει, τὰ δέ, τριὰδικά, ὅσα τρεῖς, τὰ δὲ τετραδικά, ὅσα τέσσαρας· καὶ ἐπὶ τῶν ἑξῆς κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον». Ἡ, κατὰ τὴν δευτέραν ἐν τῷ Ἠφαιστίωνος ἐγχειριδίῳ περὶ ποιήματος πραγματείαν, «κατὰ περικοπὴν δέ ἐστὶν ἀνομοιομερῆ, ὁπόταν, ἐκθέμενος ὁ ποιητὴς ὅποσαδῆποτε συστήματα διάφορα, ἐπαγάγῃ ἐκ τῶν αὐτῶν συστημάτων συνεστῶσαν περικοπὴν· ὥστε τὰ μὲν ἐν ἐκατέρῃ ἢ ἐκάστῃ περικοπῇ συστήματα ἀνόμοια εἶναι ἀλλήλοις, τὰς δὲ περικοπὰς ἀμφοτέρως ἀλλήλαις ὁμοίας ἢ πάσας». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἐν ταῖς κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερέσι συνθέσεσιν ἢ μελοποιίαις πάντα τὰ περιεχόμενα ἐν ταύταις συστήματα εἶναι ἀνόμοια ἀλλήλοις, αὗται δὲ αἱ περικοπαὶ (δηλ. τὸ σύνολον) ὅμοιαι ἀλλήλαις.

δ') ἀντιθετικὰ εἶναι «ὁπόταν ὁ ποιητὴς γράφῃ ὅποσαδῆποτε κῶλα ἀνόμοια καὶ ὥς βούλεται, εἴτα τούτων ἀνταποδῶ τῷ μὲν τελευταίῳ τὸ πρῶτον, τῷ δὲ δευτέρῳ ἀπὸ τέλους τὸ δεύτερον (ἀπ' ἀρχῆς), καὶ οὕτω πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Τοῦτο δὲ τὸ εἶδος παρὰ μὲν τοῖς παλαιοῖς σπανιώτατόν ἐστι, παρὰ δὲ Συμμίᾳ τῷ Ῥοδίῳ ἐστὶν οὕτω πεποιημένα ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ Ὠῶ». Καὶ ἄλλα δὲ παίγνια εἶναι οὕτω πεποιημένα. Ἐνταῦθα ἡ ἀντίθεσις δὲν ἀναφέρεται εἰς συστήματα, ἀλλ' εἰς μέτρα ἢ στίχους, ὧν

ὁ πρῶτος συζεύγνυται μὲ τὸν τελευταῖον, καὶ οὕτως ἐφεξῆς.

ε') μικτὰ κατὰ σχέσιν εἶναι ἐκεῖνα τὰ ποιήματα, ἐν οἷς συνέρχονται δύο ἢ πλείονα τῶν μέχρι τοῦδε μνημονευθέντων κατὰ σχέσιν εἰδῶν, λόγου χάριν τὸ τε ἐπωδικὸν καὶ τὸ μεσωδικόν, ἢ τὸ μονοστροφικὸν καὶ τὸ ἐπωδικόν καὶ τὸ κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερές.

ς') κοινὰ κατὰ σχέσιν εἶναι «ὅσα καθ' ἑτέραν μὲν ιδέαν τῶν κατὰ σχέσιν γέγραπται, δύναται δὲ καὶ καθ' ἑτέραν γεγραῖθαι δοκεῖν, οἷον, εἰ μονοστροφικῶς γραφὲν δύναται, τοῦτο καὶ ἐπωδικῶς γεγραῖθαι δοκεῖν». Καί· «κοινὸν δέ ἐστι κατὰ σχέσιν τὸ δύο συστήμασιν ὑποπεπτωκός, καθάπερ τὸ πρῶτον Ἀνακρεόντος ᾠσμα

γουνοῦμαι¹ σ', ἐλαφρόλε,
ἐανθὴ παῖ Διός, ἀγρίων
δέσποιν' Ἀρτεμι θηρῶν,
ἣ κου νῦν ἐπὶ Δηθαίου
δίνησι θρασυκαρδίων
ἀνδρῶν ἐσκατορᾶς πόλιν
χαίρουσ'· οὐ γὰρ ἀνημέρους
ποιμαίνεις πολίητας.

Κατὰ μὲν γὰρ τὴν νῦν ἔκδοσιν ὀκτάκωλός ἐστιν ἡ στροφὴ, καὶ τὸ ᾠσμὰ ἐστὶ μονοστροφικόν. Δύναται δὲ καὶ ἑτέρως διαιρεῖσθαι εἴς τε τριάδα καὶ πεντάδα ἡ στροφὴ, ὥστε Φερεκράτειον εἶναι τὸ τελευταῖον τοῦ συστήματος τοῦ ἐκ τῶν τριῶν κώλων ἢ τῶν πέντε». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ᾠσμά τι ἢ ποίημα γεγραμμένον κατὰ τινα ἐκ τῶν ἄνω ῥηθέντων κατὰ σχέσιν

1. Ἰκετεύω.

τρόπων, δύναται ὀρθῶς νὰ ἐκληθῇ, ὅτι ἔχει γραφῇ καθ' ἑτερόν τινα ἐκ τῶν τρόπων τούτων· οἷον ἂν ἐγράφη μονοστροφικῶς, δύναται νὰ ἐκληθῇ καὶ ὡς ἐπωδικῶς γραφέν. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ εἶδη τῆς κατὰ σ χ έ σ ι ν σ υ σ τ η μ α τ ι κ ῆ ς σ υ ν θ έ σ ε ω ς ποιημάτων ἢ ᾠμάτων. Ἐν τοῖς ἐφεξῆς δὲ θέλομεν ἀναγράψῃ καὶ τὰ λοιπὰ εἶδη.

Β'. Ἀπολελυμένα. Τὰ ἀπολελυμένα ᾠσματα ἢ ποιήματα διαφέρουσι τῶν κατὰ σχέσιν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐνῶ τὰ κατὰ σ χ έ σ ι ν ἔχουσιν ἀντιστροφικὴν τινα ἀνταπόδοσιν, ὥστε γίνεται ἐν αὐτοῖς ἀνακύκλῃσις τῆς αὐτῆς μελωδίας, τοῦναντίον τὰ ἀπολελυμένα οὐδεμίαν ἔχουσι μετρικὴν ἀνταπόδοσιν καὶ τὰ διάφορα μέρη τοῦ ποιήματος ἔχουσι διάφορον ἀπ' ἀλλήλων μελωδίαν. «Ἀπολελυμένα ἐστὶ ἃ εἰκὴ γέγραπται καὶ ἄνευ μέτρου (συμμετρίας) ὠρισμένου». Τὰ εἶδη δὲ τῶν ἀπολελυμένων εἶναι τρία, τὰ ἄστροφὰ καὶ ἀνομοιοστροφὰ καὶ ἄτμητα. Καὶ

α') ἄστροφὰ μὲν ἐστὶ τὰ τηλικούτου μεγέθους ὄντα ἐπ' ἐλάχιστον, ὥς μὴδὲ στροφῆς ὅλης εἶναι αὐτὰ ὑπονοητικά». Δηλαδή, κατὰ τὸν Ἡφαιστίωνα, τὰ ἄστροφα ἔχουσι τόσον μικρὸν μέγεθος, ὥστε μὴδὲ στροφὴν ὀλόκληρον νὰ δύνανται ν' ἀποτελῶσιν. «Ὡς τοιαῦτα δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν μελικά τινα μέρη λίαν βραχέα καὶ μόνον ἓνα ἢ δύο στίχους περιέχοντα, ἅτινα εὐρίσκονται ἐνιαχοῦ παρεμβεβλημένα εἰς τὰ διαλογικὰ μέρη τοῦ δράματος. Δῆλον δὲ ὅτι τὰ τοιαῦτα δὲν ἀπηγγέλλοντο ἀπλῶς, ἀλλ' ἠδοντο· διὰ τὴν βραχύτητα ὅμως αὐτῶν, ὥς λέγει ὁ Ἡφαιστίων, οὐδὲ τοῦ ὀνόματος τῆς στροφῆς ἢ ὅλου συστήματος ἠδύναντο νὰ ἀξιωθῶσιν». (Ἰδε λιθογραφημένην Μετρικὴν Δ. Σεμιτέλου, ἐν σελ. 179).

β') «ἀνομοιοστροφὰ δὲ ἐστὶν ὅσα πάντως

διαίρεται ἢ κατὰ πρόσωπον ἀμοιβαῖον¹, ἢ χοροῦ πρὸς ὑποκριτὴν ἀπόκρισιν, ἢ κατὰ ἐφύμνιον², ἢ κατὰ ἐπωδόν³, ἢ κατ' ἄλλο τι ἀναφώνημα⁴. Διαίρεται δὲ ἥτοι εἰς δύο (διαιρέσεις ἢ συστήματα) ἢ εἰς πλείω. Ἐὰν μὲ οὖν εἰς δύο διαιρεθῇ, καλεῖται ἑτερόστροφον, εἰάν δὲ εἰς πλείω, ἀλλοιόστροφον». Κατὰ ταῦτα, τὰ μὲν ἑτερόστροφα ἀποτελοῦνται ἐκ δύο συστημάτων, τὰ δὲ ἀλλοιόστροφα ἐκ πλειόνων, χωρὶς οὐδὲν τούτων τῶν συστημάτων ν' ἀνταποδίδωται δι' ἑτέρου.

γ') «ἄτμητα δέ ἐστι τὰ τηλικαῦτα, ὥστε δύνασθαι μὲν τέμνεσθαι, μὴ μέντοι τεκμήριόν τι ὑπάρχειν τοῦ τὸν ποιητὴν αὐτὰ τετμηκέναι, μήτε βραχυκατάληξιν⁷ μήτε τι ἕτερον τῶν διοριζόντων τὰ ποιήματα, οἷον ἐφύμνιον ἢ ἀναφώνημα». Κατὰ ταῦτα ἄτμητα εἶναι ὅσα δὲν ἔχουσιν ἐν τῷ ποιητικῷ κειμένῳ τεκμήριόν τι διαιρέσεως εἰς συστήματα, ἀλλὰ φαίνονται ὅτι ἀποτελοῦσιν ἐν μακρὸν σύστημα.

Γ' Ἐξ ὁμοίων ἁσμάτων ἢ ποιήματα τῆς συστηματικῆς συνθέσεως εἶναι «ὅσα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποδὸς ἐστὶν ἢ τῆς αὐτῆς συζυγίας, ἢ τῆς αὐτῆς περιόδου ἀρχικῆς, οὔτε ὑπὸ στίχου οὔτε ὑπὸ

1. Ὅπως ἡ Ἥλέκτρα διαλέγεται πρὸς τὸν χορὸν παρὰ Σοφοκλεῖ.

2. Τὸ ἐπαδόμενον εἰς μέτρον ἀμέσως προηγούμενον.

3. Τὸ ἐπαδόμενον εἰς μέτρον ἢ εἰς μέτρα ἀμέσως προηγούμενα.

4. Ὡς τὸ φ ε ὕ φ ε ὕ, ἰοῦ ἰοῦ.

5. Καίτοι εἰκὴ γεγραμμένα, ἀλλ' οὐδὲν τὸ δυνατόν τοῦ διαιρεῖσθαι ἔχοντα.

6. Διὰ ποσότητα κώλων πλειόνων ὄντων.

7. Βραχυκαταληξίαν. Βραχυτέρου κώλου ἐπιφοράν.

συστήματος καταμετρούμενα». Κατὰ ταῦτα λοιπόν, ἄσματα ἐξ ὁμοίων εἶναι τὰ συγκείμενα ἔξ ὑπερμέτρων περιόδων τοῦ αὐτοῦ μέτρου. Διακρίνει δὲ ὁ Ἡ-φαιστίων δύο εἶδη τῶν ἐξ ὁμοίων, ἥτοι τὰ ἀπεριόριστα καὶ τὰ κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους, ὧν τὰ μὲν ἀναλογοῦσι πρὸς τὰ ἄτμητα, τὰ δὲ πρὸς τὰ ἀνομοιόστροφα τῶν ἀπολελυμένων. Καὶ

α') ἀπεριόριστα μὲν εἶναι ὅσα περιέχουσι μίαν μόνην ὑπέρμετρον περίοδον ὅσουδῆποτε μεγέθους, καταμετρούμενα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποδὸς ἢ τῆς αὐτῆς συζυγίας ἢ περιόδου.

β') κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους δὲ εἶναι ὅσα ἀποτελοῦνται ἐξ ὑπερμέτρων περιόδων τοῦ αὐτοῦ μέτρου, τὸ δὲ μέγεθος τῶν συστημάτων, τὰ ὅποια διαδέχονται ἀλλήλα, εἶναι οὕτω ἄνισον, ὥστε οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀντιστροφικὴ ὁμοιότης.

Δ'. Μετρικὰ ἄτακτα εἶναι ὅσα εἶναι μὲν φανερώς συντεθειμένα ἐμμέτρως, δὲν ἔχουσιν ὅμως τάξιν τινὰ καὶ ὁμοιότητα ἀλλήλοις, οὔτε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέτρον, οὔτε στίχον, οὔτε συστήματα κανονικῶς καὶ τακτικῶς ἀνακυκλούμενα, ἀλλ' ἔχουσι διάφορα μέτρα ἀναμειγμένα ἄνευ ὀρισμένης τινὸς τάξεως ἢ ἄνευ τεκμαρτῆς τινος διαιρέσεως εἰς μετρικὰ συστήματα, ὡς εἶναι ὁ Μαργίτης ὁ εἰς Ὅμηρον ἀναφερόμενος. Διὰ τὴν ἄτακτον δὲ ταύτην σύνθεσίν των ἐκλήθησαν ἄτακτα μετρικὰ· ἢ χοῦσις ὅμως αὐτῶν εἶναι λίαν περιορισμένη.

Ε'. Μικτὰ συστηματικὰ εἶναι ὅσα σύγκεινται ἐκ πλειόνων γενῶν τῆς συστηματικῆς συνθέσεως συνημμένων ἀλλήλοις, ὥστε νὰ ἀποτελῇται ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ποίημα, ὡς εἶναι π. χ. αἱ πλεῖσται τῶν παρόδων τοῦ Αἰσχύλου καὶ πολλὰ τῶν λοιπῶν χορικῶν ἁσμάτων αὐτοῦ.

Σ'. Κοινὰ συστηματικὰ εἶναι «τὰ δύο εἶδεσιν ὑπο-
πεπτωκότα, οἷον συμβέβηκεν ἐπὶ τοῦ

ἐμὲ δειλάν, ἐμὲ πασάν κακοτάτων πεδέχουσιν·
ἄπειρος μὲν γάρ τις ὢν τῆς τοῦ ποιητοῦ προθέσεως,
ἐξ ὁμοίων φήσκειν ἂν εἶναι τὸ ἄσμα· ὁ δὲ ἔμπει-
ρος, κατὰ σχέσιν, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀπε-
δείξαμεν».

Περὶ ἐπωδῶν, προφδῶν καὶ μεσφδῶν — **Ἐ-
πωδοὶ** (ἀρσενικῶς) ἐν τοῖς ποιήμασι καλοῦνται, ὅταν
εἰς μέγαν στίχον ἐπιφέρηται περιττόν τι, ὡς

Εὔτε πρὸς ἀεθλα ἄσμος ἠθροΐζετο,
ἐν δὲ Βατουσιάδης

καὶ νῦν

Θαυμάζομαι τὸ κρυθὲ νερό,
τὸ νεραντζοφίλημα

καὶ

Τὴν πῆττα πῶφαγε ὁ Σπανός,
ἀμάν.

Ὅταν δὲ τὸ περιττόν προηγῇται, ἀντὶ τὸ ἐπιφέ-
ρηται, καλεῖται **προφδός**, ὡς

Ἄμάν Ι

Σ' ἀγάπησα νάχω ζωή, μὰ 'γὼ ζωὴ δὲν ἔχω.

Ὅταν δὲ τὸ περιττόν εἶναι ἐν τῷ μέσῳ, καλεῖται
μεσφδός, ὡς

Ἔτσι

κι' ἀμάν, ἀμάν,

ἦταν κολοκυθένια

Καὶ

Τρεῖς

κι' ἀμάν, ἀμάν, ἀμάν,

τρεῖς κοπέλλαις λιγεραῖς.

Σημ. Ἐν τοῖς ὕμνοις καὶ τοῖς ποιήμασιν ὑπάρχουσι καὶ τὰ καλούμενα ἐφ' ὅμνια, ἅτινα ἐκλήθησαν οὕτω, ἐπειδὴ ἐσυνήθισον οἱ ποιηταὶ νὰ ἐπάγῃσι καὶ ἐφ' ὅμνιον τι εἰς τὰς στροφάς, οἷον

Ἰῆε παιάν

καὶ

ὦ διθύραμβε·

ὅταν δὲ τὸ πρόσθεμα τοῦτο κῆται ἐν μέσῳ ἄλλων στίχων, τότε καλεῖται μεσὺμνιον.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ ποιήματος καθόλου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἅτινα παρελάβομεν ἐκ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Ἀλεξανδρέως Ἡφαιστίωνος (ἐκδ. Westphal), ἐπειδὴ μεγάλην ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὴν σύγχρονον ἡμῖν ποίησιν, δυνάμενα ὀρθῶς νὰ χρησιμοποιηθῶσι καθ' ὃν τρόπον καὶ παρὰ τοῖς πάλοι, πλουτούσης οὕτω καὶ κατ' αὐτὰ τῆς πενιχρᾶς Στιχουργικῆς τῆς νῦν. Ἐν τοῖς ἀμέσως δ' ἐφεξῆς θέλομεν εἶπῃ τινὰ περὶ μέτρου καὶ ῥυθμοῦ καὶ τῆς διαφορᾶς ἀλλήλων.

14

Μέτρον καὶ ῥυθμός.

Ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει εἰπομένῳ πού, ὅτι ὁ κύριος καὶ πρῶτιστος γνώμων τοῦ μετρικοῦ ῥυθμοῦ εἶναι τὸ οὗς. «Κριτικὴν μέτρων ἐστὶν ἡ ἀκοή». «Τεκμηρίον μέτρου ἀκοή». Διότι ὅπως ἡ φωνή, ἐκτείνουσά τε καὶ συστέλλουσα τὸν ἦχον τῆς εὐρυθμίας, χρωματίζει τὰς συλλαβάς καὶ ἐπικοσμεῖ αὐτάς, οὕτως ἡ ἀκοὴ ἐπιδεξαμένη κρίνει αὐτὴν τὴν φωνήν καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν μέτρων. Ὅθεν πολλάκις

έν πεζῇ φράσει εὐρίσκονται μέτρα¹, καὶ διὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς πεζῆς φράσεως λαμβάνουσι· καὶ ἔμπαλιν, έν μέτροις εὐρίσκεται πεζὴ φράσις, καὶ οὐ νοεῖται εὐχερῶς, εἰ μὴ ἄρα ἡ ἀκοὴ καλῶς ἐπικρίνουσα εὐδηλον καὶ φανερόν ποιήσει. Ὅθεν καὶ παρὰ Δημοσθένει ἐστὶν εὐρεῖν μέτρα, οἷον

δῆλον γάρ ἐστι τοῖς Ὀλυνθίοις ὅτι (Ιαμβ.).

καὶ πολλὰ ἄλλα, δι' ὧν οὗτος συνήρπαζε τὴν ἀκοὴν του ἀκροατηρίου (Λογγίνου προλεγόμενα εἰς τὸ Ἡ-φαιστιώωνος ἐγχειρίδιον). Καὶ σήμερον δὲ τὸ αὐτὸ πολ- λάκις συμβαίνει έν τῇ πεζῇ φράσει, οἷον

ἀν σε|πιάσω, |κακο|μοίρη, (τροχ.).

ἄλλοι|μονο|'ς ἐσέ|νανε (Ιαμβ.).

Διαφέρει δὲ τὸ μέτρον τοῦ ῥυθμοῦ. Διότι εἰς μὲν τὰ μέτρα ὕλη εἶναι ἡ συλλαβή, καὶ ἀνευ αὐτῆς μέτρον δὲν θὰ ἐγίνετο· ὁ δὲ ῥυθμὸς γίνεται μὲν καὶ έν συλλαβαῖς, γίνεται ὅμως καὶ χωρὶς συλλαβῆς· οἷον έν κρότῳ, ὅταν π. χ. ἴδωμεν τοὺς χαλκεῖς τὰς σφύρας καταφέροντας, συγχρόνως ἀκούομεν καὶ ῥυθμόν τινα· ὡσαύτως εἶναι ῥυθμὸς καὶ ἱππων πορεία, καὶ κίνησις δακτύλων, καὶ μελῶν σχήματα, καὶ χορδῶν κινήματα, καὶ τῶν ὀρνίθων τὰ πτερυγίσματα, καὶ τοῦ λιθοξόου οἱ κτύποι.

Μέτρον δὲ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἀνευ λέξεως ἐχούσης ποιότητά τινα καὶ ποσότητα. Ἡ λέξις εἶναι ἡ ὕλη, εἶναι τὸ ῥυθμιζόμενον, ὁ δὲ ῥυθμὸς εἶναι τὸ ῥυθμιζόν.

Προσέτι δὲ τὸ μέτρον διαφέρει τοῦ ῥυθμοῦ καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ μὲν μέτρον σταθεροὺς ἔχει τοὺς χρόνους, μακρόν τε καὶ βραχύν, καὶ τὸν μεταξὺ τούτων

1. Πολλάκις διαλεγόμενοι ἱαμβεῖα προφερόμεθα. (Ἀριστοτ.)

(τὸν δίχρονον), ὅς καὶ αὐτὸς πάντως μακρὸς ἐστὶ καὶ βραχύς· ὁ δὲ ῥυθμὸς ὡς βούλεται ἔλκει τοὺς χρόνους, πολλάκις δὲ καὶ τὸν βραχὺν χρόνον ποιεῖ μακρόν.

Ὁ ῥυθμὸς λοιπὸν διαφέρει τοῦ μέτρου, ὅτι ὁ μὲν ῥυθμὸς γίνεται ἐν πολλοῖς ἄλλοις καὶ ἐν ἁέξεσι, τὸ δὲ μέτρον γίνεται ἐν μόνοις τοῖς χρόνοις τῶν συλλαβῶν. (Λογγ. προλεγόμεν. εἰς τὸ Ἡφαιστ. ἐγχειρ.)

Λέγεται δὲ μέτρον τὸ μετροῦν καὶ τὸ μετρούμενον, καθάπερ καὶ μέδιμνον καὶ λέξις καὶ πῆχυς. Λέγεται μέτρον καὶ ἡ συμμετρία, ὡς ὅπλοισι τὸ λεγόμενον πᾶν μέτρον ἀριστόν. Λέγεται δὲ μέτρον καὶ ὁ πούς ὁ ἀπλοῦς· ὅθεν καὶ τὸν στίχον καλοῦμεν π. χ. ἑξάμετρον, οἷονεὶ ἑξ πόδας ἔχοντα. Λέγεται μέτρον καὶ ἡ διποδία, ὅθεν καὶ τοὺς ἱάμβους τριμέτρον καὶ εἰσθαμεν καλεῖν, κατὰ διποδίαν αὐτοὺς ἀριθμοῦντες. Λέγεται μέτρον καὶ τὸ σύστημα τῶν ποδῶν, οἷον στίχος ἱαμβικός, ὅθεν λέγομεν τίνδε τὴν ῥαψωδίαν πεντακόσια τυχὸν ἔχειν μέτρα, οἷονεὶ στίχους πεντακοσίους. Λέγεται πάλιν μέτρον καθολικῶς πᾶσα ἔμμετρος φράσις πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς πεζῆς λέξεως, οἷονεὶ τὸ ποίημα. Λέγεται καὶ εἰδικῶς ἕκαστον μέτρον, τὸ δακτυλικόν, ἢ ἱαμβικόν, ἢ τι τῶν τοιούτων. Λέγεται μέτρον καὶ ὁ χρόνος· ὅθεν ὁ δάκτυλος τετράμετρός ἐστιν, οἷονεὶ τετράχρονος, καὶ ὁ δακτυλικὸς ἑξάμετρος στίχος λέγεται ὅτι ἔχει εἴκοσι καὶ τέσσαρα μέτρα, οἷονεὶ χρόνους (---, τὸ μακρὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς δύο χρόνους).

Μέτρον λοιπόν, ὡς εἵπομεν, εἶναι καὶ τὸ μετροῦν καὶ τὸ μετρούμενον· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων αὐτὸ τὸ μετρούμενον, τουτέστι τὸ ποίημα, μέτρον προσαγορεύεται, καὶ ἕκαστον τῶν μετρούντων τῆς ὁμοίας τετύχηκεν ὀνομασίας. Διότι ὁ χρόνος ποιεῖ συλλαβήν, ἢ συλλαβὴ δὲ πόδα, ὁ πούς δὲ διποδίαν

ἢ συζυγίαν, ἢ συζυγία δὲ στίχον, ὁ στίχος δὲ ποίημα. Πάντα λοιπὸν εὐλόγως μέτρα προσαγορεύονται.

Παράγεται δὲ ἡ λέξις μέτρον ἀπὸ τοῦ μείρω ῥήματος, ὅπερ σημαίνει μερίζω.

Ἡ συλλαβὴ εἶναι μόνον μετροῦν, οἱ δὲ πόδες καὶ μετροῦν καὶ μετρούμενον· διότι πᾶς ποὺς μετρεῖται μὲν ὑπὸ τῆς συλλαβῆς, αὐτὸς δὲ μετρεῖ τὰ μέτρα· τὰ ποιήματα δὲ εἶναι μόνον μετρούμενον, καὶ περὶ τούτου ὁ οὐσιαστικὸς καὶ κύριος λόγος ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ.

Ἐκ τῶν συλλαβῶν εἰσιν οἱ πόδες.

Καθόλου συλλαβὴ ἐστὶ κυρίως σύλληψις συμφῶνων μετὰ φωνήεντος ἢ φωνηέντων, οἷον κ ἄ ρ, β ο ὕ ς.

Ἦν τῶν μέτρων εἶναι ἡ συλλαβὴ, καὶ ἄνευ ταύτης δὲν δύναται νὰ γίνῃ μέτρον. Τῆς καθόλου δὲ συλλαβῆς εἶδη εἶναι τρία, ἡ μακρά, ἡ βραχεῖα καὶ ἡ κοινὴ ἢ δίχρονος. Ἡ μακρὰ εἶναι τοιαύτη φύσει ἢ θέσει· ἡ βραχεῖα ὡσαύτως· καὶ ἡ κοινὴ ἢ δίχρονος δύναται νὰ παραλαμβάνηται καὶ ὡς μακρὰ καὶ ὡς βραχεῖα. Ἄλλ' αὗται αἱ διακρίσεις τῆς συλλαβῆς σήμερον δὲν εἶναι ἐν χρήσει, διότι τὸ κράτος ἐν τῷ ῥυθμῷ ἔχει ὁ τόνος καὶ ὄχι ἡ προσφθία, ὅπως εἴπομεν καὶ ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει. Ἡ μακρότης καὶ ἡ βραχύτης σήμερον ἐξέλιπον· ἀντ' αὐτῶν δ' ἔχομεν συλλαβὰς ἐντόνους καὶ ἀτόνους, ὡς διὰ μακρῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀνεπτύξαμεν.

Καθόλου δὲ αἱ συλλαβαὶ παρὰ μὲν τοῖς πάλαι ἦσαν παρὰ δὲ τοῖς νῦν ἐκλαμβάνονται αἱ μὲν ὡς δίχρονοι (μακραί, ἔντονοι), αἱ δὲ ὡς μονόχρονοι (βραχεῖαι, ἄτονοι). Οἱ ῥυθμικοὶ λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἡμιχρόνια, καὶ πολὺ ὀρθῶς· οἷον οἱ μὲν γραμματικοὶ λέγουσιν ὅτι ἡ συλλαβὴ ὡς εἶναι δύο χρόνων (μακρά), ἐνῶ οἱ ῥυθμικοὶ λέγουσιν ὅτι εἶναι

δύο χρόνων καὶ ἡμίσεος ἔτι· διότι πᾶν σύμφωνον ἔχει ἡμιχρόνιον.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, φρονοῦμεν ὅτι οὐ μόνον ἡ προσφθία μόνη ἐκανόνιζε τὰ μέτρα, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ τόνος ἐλαμβάνετο ὑπ' ὧψιν, καὶ ἐγένετο ἀρμονικὸς συγκερασμὸς τόνου καὶ προσφθίας ἐν τοῖς μέτροις. Διότι δὲν εἶναι λογικῶς ὀρθὸν νὰ παραδεχθῶμεν, παραδείγματος χάριν, ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς ἢ ἐν τῷ τραγῳδῷ ὀξύτονονυμένη συλλαβὴ νὸς ἰσοδυναμεῖ ἐν τῷ μετρικῷ ῥυθμῷ τῇ ἐν τῷ κρᾶνος βαρυτονουμένῃ νος. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐκταθῶμεν νῦν περισσότερο, ἀναλογιζόμενοι τὸ μὲν τὸ δυσχερὲς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, τὸ δὲ τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν ἰδίων ἡμῶν δυνάμεων. Ἔργον τοιοῦτον χρήζει τοιαύτης καὶ τοσαύτης φιλολογικῆς καὶ μουσικῆς παιδείσεως, ἥς δυστυχῶς ἡμεῖς στερούμεθα τό γε νῦν ἔχον. Διὰ τοῦτο δὲν τολμῶμεν νὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ εἰσελθῶμεν ἐναγείς καὶ ἀνευλαβεῖς εἰς τὰ ἄδυντα τεμένους ἱεροῦ, ὅπερ προώρισται ν' ἀναπετάσῃ τὰς θύρας ἀλλοῖς ἀρμοδιωτέροις. Ὀλίγα τινὰ λέγομεν καὶ κατωτέρω.

15

Καὶ αὖθις περὶ ποδῶν.

Εἶπομεν ἀλλαχοῦ ὅτι ποὺς ἐσιν ἡ σύνταξις πλειόνων χρόνων ἐπὶ διαφόρων συλλαβῶν τῆς αὐτῆς ἡδύο συννεχῶν λέξεων. Πλὴν τούτου τοῦ ὀρισμοῦ παραθέτομεν καὶ τοὺς ἐξῆς, οὓς εὐρίσκομεν ἐν τοῖς σχολίοις εἰς τὸ Ἡφαιστιῶνος ἐγχειρίδιον. Πούς ἐστι σύνθεσις συλλαβῶν, ἄρσιν ἢ θέσιν περιέχουσα. Καὶ ἄλλως· ποὺς ἐστι μετρικὴ συλλαβῶν θέσις ἀπὸ δύο ἕως ἑξ, ἐξ ὧν γνωρίζομεν τὸ τοῦ μέτρου εἶδος τε καὶ μέγεθος. Καὶ

ἄλλως· πούς ἐστι ποιῶν ἢ (καὶ) ποσῶν σύνθεσις συλλαβῶν πρὸς εὐπρέπειαν (εἰς εὐπρεπὲς σχῆμα)· ποιῶν μὲν, ὅτι δεῖ τὰς μὲν μακρὰς εἶναι, τὰς δὲ βραχείας· ποσῶν δέ, ὅτι δεῖ δύο εἶναι ἢ πλείους.

Βάσις δέ ἐστι τὸ ἐκ δύο ποδῶν συνεστηκός, τοῦ μὲν ἄρσει τοῦ δὲ θέσει παραλαμβανομένου· ἢ οὕτω· βásiς ἐστὶν ἢ ἐκ ποδός καὶ καταλήξεως, τουτέστι μιᾶς συλλαβῆς ποδὶ ἰσουμένης· γνωρίζεται δὲ ὁ μὲν πούς ταῖς συλλαβαῖς, τὰ δὲ μέτρα τοῖς ποσὶν ἢ ταῖς βάσεσι. Μέτρον δέ ἐστι ποδῶν ὠρισμένων ποιὰ σύνθεσις κατὰ τὴν φυσικὴν συμμετρίαν πως ὑπὸ τῶν τοῦ λόγου μερῶν ἀφωρισμένη.

Πόδες ὀνομάζονται μεταφορικῶς ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ζώοις ποδῶν, δι' ὧν ποιοῦνται τὴν κίνησιν. Ὡσπερ γὰρ οἱ τῶν ζώων πόδες ἀλλήλοις ἀντικείμενοι τὴν πορείαν ἐργάζονται, οὕτω καὶ οἱ μετρικοὶ πόδες ἀλλήλοις ἀντιταττόμενοι τὴν ὁδὸν τοῦ λόγου σχηματίζουσι, καὶ τὴν αὐτοῦ κίνησιν εὐρυθμόν τε καὶ ἐναρμόνιον ἀποτελοῦσι.

Πρῶτος πούς εἶναι ὁ πυρρίχιος (--) ἐκ δύο βραχειῶν συλλαβῶν συγκείμενος. Ἐκλήθη δὲ οὕτω, διότι εἶναι βραχύτατος καὶ ὀξεῖαν ποιεῖται τὴν κίνησιν τῶν χρόνων, ὥσπερ καὶ ἡ καλουμένη πυρρίχῃ, ἐνόπλιος ὄρχησις οὔσα. Ἄλλοι δὲ ἄλλοθεν οὕτω παρωνομάσθαι φασὶ (ἴδε σχόλια εἰς ἐγχειρ. Ἡφαιστ. κεφ. 3). Καλεῖται δὲ παρὰ τισι καὶ παρίαμβος, ἐπειδὴ παρὰ τὰ τέλη τῶν ἱαμβείων μέτρων εὐρίσκεται. Ἄλλοι δὲ καὶ ἡγεμόνα φασὶν αὐτόν, ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ οἱ ἄλλοι πόδες· οὗτος δὲ κατὰ πόδα μὲν οὐ βαίνεται... κατὰ διποδίαν δὲ συντιθέμενος καὶ τὸν προκελευσματικὸν (---) ποιῶν, τὰ καλούμενα προκελευσματικά ἢ πυρριχιακὰ μέτρα ποιεῖ, ὥς

ἴθι μόλε ταχύποδες ἐπὶ δέμας ἐλάφου.

Δεύτερος πούς εἶναι ὁ ἱαμβος (·-) ἐκ βραχείας καὶ μακρᾶς συλλαβῆς συγκείμενος. Ἐκλήθη δὲ οὕτω ἢ ἀπὸ Ἰάμβης τῆς τοῦ Κελεοῦ θεπαραίνης, ἥτις παρεμύθησέ ποτε τὴν Δήμητρα διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς ἑαυτῆς θυγατρὸς, χορεύσασα, καὶ ὄσματα ἐν τούτῳ τῷ μέτρῳ προενεγκοῦσα· ἢ ἀπὸ Ἰάμβης τινὸς κόρης αἰσχρᾶς ὑβρισθείσης καὶ διὰ τοῦτο ἀγχόνη χρησαμένη· ἢ ἀπὸ γραὸς τινος, Ἰάμβης καλουμένης, τὴν ὁποίαν συναντήσας πλύνουσαν ὁ Ἰππῶναξ καὶ ἀψάμενος τῆς σκάφης, ἐφ' ἧς ἡ γραῖα ἐπλυνε τὰ ἔρια, ἤκουσεν αὐτῆς λεγούσης

ἄνθρωπ', ἀπελθε, τὴν σκάφην ἀνατρέψεις·

ἢ διότι τὸ λαιδορεῖν καὶ ὑβρίζειν ἐλέγετο ἱαμβίζειν ἀπὸ τοῦ ἰδὼν βάζειν¹, τουτέστι λόγους μεστοὺς πικρίας λέγειν· εἶναι δὲ τὸ μέτρον λαιδορικόν. Ἀλλὰ «ἱαμβος οὐ πᾶς ἐστὶ λαιδωρὸς, ἀλλ' ἐστὶ καὶ εὐσεβὴς ἔσθ' ὅτε».

Σημ. Τοῦ ἱαμβικοῦ μέτρου χαρακτῆρές εἰσι κυρίως τέσσαρες, ὁ ἱαμβικός, ὁ τραγικός, ὁ κωμικός, καὶ ὁ σατυρικός.

Τρίτος πούς εἶναι ὁ τροχαῖος (-·) συγκείμενος ἐκ μακρᾶς καὶ βραχείας, ἀντιθέτως τῷ ἱάμβῳ. Ἐκλήθη οὕτως ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῶν τρεχόντων, οἵτινες ἐν τῷ προῖναι ἀπὸ μακροτέρας ἀρχόμενοι ὁδοῦ κατὰ μικρὸν βραχύνουσιν αὐτήν.

Τέταρτος πούς εἶναι ὁ σπονδεῖος (--), συγκείμενος ἐκ δύο μακρῶν συλλαβῶν. Ἐκλήθη δὲ οὕτω, διότι ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἃς ἐποιοῦντο πρὸς τοὺς θεοὺς, τοιοῦτο μέτρον μετεχειρίζοντο.

Ἐκ δὲ τῶν τρισυλλαβῶν ποδῶν πρῶτος μὲν εἶναι ὁ χορεῖος ὁ καὶ τρίβραχυς (···) καλούμενος, ἅτε ἐκ τριῶν βραχειῶν συλλαβῶν συγκείμενος.

1. Βάζειν = λαλεῖν ἐπὶ κακοῦ.

Δεύτερος εἶναι ὁ μ ο λ ο σ σ ὀ ς (- - -), συγκείμενος ἐκ τριῶν μακρῶν συλλαβῶν.

Τρίτος εἶναι ὁ δ ά κ τ υ λ ο ς (- - -), συγκείμενος ἐκ μακρᾶς καὶ δύο βραχειῶν, καὶ οὕτω κληθεὶς ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῶν ἀρμογῶν τῶν τῆς χειρὸς δακτύλων, οἵτινες τὸ μὲν πρῶτον ἀπὸ τοῦ καρποῦ ὅστουν ἔχουσιν ἐκτεταμενώτερον καὶ μακρότερον, τὰ δὲ ἑφεξῆς δύο βραχύτερα καὶ συνεσταλμενώτερα. Τὸν δ ά κ τ υ λ ο ν καλοῦσι καὶ ἡ ρ ῶ ο ν, διότι δ' αὐτοῦ ἐξύμνησαν τὰς πράξεις καὶ τὰ κλέα τῶν ἡρώων. (Ἴδε καὶ κατωτέρω).

Τέταρτος εἶναι ὁ ά ν ά π α ι σ τ ο ς (- - -) συγκείμενος ἐκ δύο βραχειῶν καὶ μακρᾶς, καὶ ἀντιπαθῆς ὦν τῷ δακτύλῳ· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐκλήθη ἀνάπαιστος, οἶονεὶ ἀναπεποδισμένος, τουτέστιν ἀντίστροφος τῷ δακτύλῳ, ἐφ' ᾧ καὶ ά ν τ ι δ ά κ τ υ λ ο ς καλεῖται.

Πέμπτος ποὺς τρισύλλαβος εἶναι ὁ ά μ φ ί β ρ α χ υ ς (- - -), συγκείμενος ἐκ δύο βραχειῶν συλλαβῶν ἑκατέρωθεν καὶ ἐκ μακρᾶς ἐν τῷ μέσῳ.

Ἐκτος εἶναι ὁ ά μ φ ί μ α κ ρ ο ς (- - -) ἀντικείμενος τῷ ἀμφιβράχει. Ὁ ἀμφίμακρος καλεῖται καὶ κ ρ η τ ι κ ὀ ς καὶ π α ι ω ν ι κ ὀ ς.

Ἑβδομος εἶναι ὁ β α κ χ ε ῖ ο ς (- - -), συγκείμενος ἐκ βραχείας καὶ δύο μακρῶν.

Ὀγδοος ποὺς τρισύλλαβος εἶναι ὁ π α λ ι μ β ά κ χ ε ῖ ο ς (- - -) ἐκ δύο μακρῶν καὶ βραχείας, ἀντικείμενος τῷ βακχείῳ.

Ἐκ δὲ τῶν τε τ ρ α σ υ λ λ ά β ω ν ποδῶν πρῶτος εἶναι ὁ προκελευσματικὸς (- - - -), συγκείμενος ἐκ δύο πυρριγίων, τουτέστιν ἐκ τεσσάρων βραχειῶν συλλαβῶν.

Δεύτερος εἶναι ὁ δ ι σ π ό ν δ ε ι ο ς (- - - -), συγκείμενος ἐκ τεσσάρων μακρῶν συλλαβῶν καὶ ἀντικείμενος τῷ σπονδείῳ.

Τρίτος εἶναι ὁ διίαμβος (---), ἐκ βραχείας καὶ μακρᾶς καὶ βραχείας καὶ μακρᾶς.

Τέταρτος εἶναι ὁ τούτῳ ἀντικείμενος διτροχαῖος (---), ἐκ μακρᾶς καὶ βραχείας καὶ μακρᾶς καὶ βραχείας.

Πέμπτος ὁ ἰωνικός ἀπ' ἐλάσσονος (---), ἐκ δύο βραχειῶν καὶ δύο μακρῶν.

Ἑκτος ὁ ἰωνικός ἀπὸ μείζονος (---), ὁ καὶ Περσικός, ἐκ δύο μακρῶν καὶ δύο βραχειῶν.

Ἑβδομος ὁ ἀντίσπαστος (---) ἐκ βραχείας καὶ δύο μακρῶν καὶ βραχείας, συγκείμενος ἐξ ἰάμβου καὶ τροχαίου.

Ὁγδοὺς τετρασύλλαβος ποὺς εἶναι ὁ χορίαμβος (---) ἐκ μακρᾶς καὶ δύο βραχειῶν καὶ μακρᾶς, συγκείμενος ἐκ τροχαίου καὶ ἰάμβου (ἐφ' ᾧ καὶ τροχίαμβος) καὶ ἀντιπαθῆς ὧν τῷ ἀντισπᾶστω.

Μετὰ τούτους δὲ τοὺς πόδας τετρασύλλαβοι προσέτι εἶναι οἱ τέσσαρες παίωνες, συγκείμενοι ἐκ μιᾶς μόνης μακρᾶς καὶ τῶν λοιπῶν τριῶν βραχειῶν· ἢ μακρὰ δὲ συλλαβὴ περιερχομένη τὰς τέσσαρας τοῦ ποδὸς τούτου χώρας σχηματίζει

τὸν πρῶτον	παίωνα	----
τὸν δεύτερον	»	----
τὸν τρίτον	»	----
τὸν τέταρτον	»	----

Μετὰ τοὺς παίωνας τετρασύλλαβοι προσέτι εἶναι καὶ οἱ τέσσαρες ἐπίτροι καλούμενοι πόδες, ἔχοντες ἕκαστος τρεῖς μακρὰς καὶ μίαν βραχεῖαν συλλαβὴν, οἷον

ὁ πρῶτος	ἐπίτριτος	----
ὁ δεύτερος	»	----
ὁ τρίτος	»	----
ὁ τέταρτος	»	----

Πάντες οἱ ἔως ἔδῳ μνημονευθέντες μετρικοὶ οὗτοι πόδες ἀνέρχονται, ὥς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν, εἰς εἴκοσι καὶ ὀκτώ. Ἄλλ' ἐκ τούτων μόνον ἐννέα συνίστων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ μέτρα. ὁ ἱαμβος, ἀφ' οὗ τὸ ἱαμβικόν· ὁ τροχαῖος, ἀφ' οὗ τὸ τροχαϊκόν· ὁ δάκτυλος, ἀφ' οὗ τὸ δακτυλικόν· ὁ ἀνάπαιστος, ἀφ' οὗ τὸ ἀναπαιστικόν· ὁ χορίαμβος, ἀφ' οὗ τὸ χορίαμβικόν· ὁ ἀντίσπαστος, ἀφ' οὗ τὸ ἀντισπαστικόν· ὁ ἰωνικός ἀπὸ μείζονος, ἀφ' οὗ τὸ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος· ὁ ἰωνικός ἀπ' ἐλάσσονος, ἀφ' οὗ τὸ ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος· καὶ ὁ κρητικός, ἥγουν ὁ ἀμφίμακρος ἢ παιωνικός, ἀφ' οὗ τὸ παιωνικόν.

Πλὴν τούτων τῶν ἐννέα κυρίων ποδῶν πάντες οἱ ἄλλοι δὲν συνίστων καθ' ἑαυτοὺς μέτρα αὐτοτελῆ, ἀλλὰ συνήρχοντο μετὰ τῶν ἐννέα κυρίων καὶ συνεπλήρουν τὰ μέτρα.

Σημ. Οἷοςδήποτε στίχος οὐδέποτε εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ὑπερβαῖν τοὺς εἴκοσι καὶ πέντε (ἢ ἐνίστε τοὺς τριάκοντα καὶ δύο, σπανιώτατα δὲ καὶ 33) χρόνους (ἢ σημασίας), διότι μεταπίπτει εἰς περίοδον.

Τὴν σήμερον, ἐπειδὴ ἐν τῇ στιχουργίᾳ, τῇ ἐν τοῖς σπαργάνοις ἔτι εὕρισκομένη, τοὺς μετρικοὺς πόδας κανονίζει ὁ τονισμὸς καὶ οὐχὶ τὰ μακρὰ καὶ τὰ βραχέα φωνήεντα, ὁ τόνος δὲ περιέρχεται τρεῖς μόνον χώρας, τ. ἔ. τρεῖς συλλαβὰς τῶν λέξεων, λήγουσαν, παραλήγουσαν καὶ προπαραλήγουσαν, διὰ τοῦτο φαίνεται, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πόδας μετρικοὺς μείζονας τῶν τρισυλλαβῶν. Ἐφ' ᾧ τὰ σύγχρονα ποιήματα ἀντὶ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐννέα κυρίων μετρικῶν ποδῶν, περὶ ὧν εἶπομεν ἀμέσως ἀνωτέρω, εἶναι συντεθειμένα εἰς τέσσαρας μόνον τοιοῦτους, τὸν ἱαμβόν, τὸν τροχαῖον, τὸν δάκτυλον

καὶ τὸν ἀνάπαιστον. Οἱ λοιποὶ δὲ πόδες, οὐχὶ πάντες, συνέρχονται ἔτι καὶ νῦν, μάλιστα ἐν τοῖς ἤσμασι τῆς Ἑκκλήσιας, μετὰ τῶν κυρίων τούτων εἰς συμπλήρωσιν τῶν μέτρων.

Ἐάν τις δὲ θελήσῃ νὰ ἀκριβολογήσῃ καὶ νὰ μελετήσῃ καλῶς τὰ μέτρα τῆς συγχρόνου ποιήσεως, θέλει εὔρῃ αὐτὰ ἐν πολλοῖς ἔτι πολὺ πλησιάζοντα καὶ σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων, οἷον θέλει εὔρῃ καὶ ἄλλους πόδας συνερχομένους μετὰ τῶν ἄνω κυρίων τεσσάρων, θέλει ἀφεύκτως δ' ἀνακαλύψῃ, ὅτι καὶ διὰ τετρασυλλάβων ποδῶν δυνατὸν νὰ συντεθῇ τὴν σήμερον στίχος· διότι, ἢ τε γλῶσσα, ἐν ἣ ἐκεῖνοι τὸ πάλαι ἐποίησαν ποιήσεις, μένει περίπου καὶ νῦν ἡ αὐτή, καὶ οἱ φυσικοὶ νόμοι καὶ κανόνες, ἐφ' ὧν ἐκεῖνοι ἐστηρίχθησαν, μένουσιν οἱ αὐτοὶ πάντοτε, ἀναλλοίωτοι καὶ ἄφθιτοι.

Ἄλλ' αἱ τοιαῦται ἔρευναι καὶ μελέται, ἀφιστάμεναι ἴσως τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης Στιχουργικῆς καὶ εἰς ὑψηλοτέραν σφαῖραν καὶ περιωπὴν ἀναγόμεναι, ὑπερβαίνουσιν δὲ τὰς ἀσθενεῖς ἡμῶν φιλολογικὰς δυνάμεις, εἶναι ἔργον ἄλλων σπουδαιοτέρων καὶ σοφωτέρων καὶ οὐχὶ ἡμῶν τῶν ἀφανῶν Τυρταίων. Ἐν τούτοις, ἀφοῦ περάνωμεν ὅλα ὅσα δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν περὶ τῶν τεσσάρων κυρίων μέτρων, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐκθέσωμεν ὅσα καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἐκ τῆς μελέτης προσεπορίσθημεν.

Μετάπτωσις μέτρων.

Εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὅτι ἐκ προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως συλλαβῆς τινος ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου τὰ

μέτρα συμβαίνει πολλάκις νὰ μεταπίπτωσιν ἀπὸ ἑτέρου εἰς ἕτερον. Τοῦτο καὶ παρὰ τοῖς πάλαι ἐγίνετο, καὶ νῦν πολὺ συνηθέστερον συμβαίνει, διότι αἱ μορφαὶ τῶν στίχων ὑπὸ μετρικὴν ἔποψιν εἶναι ἀσυγκρίτως ἀπλούστεραι καὶ ὀλιγοπλοκώτεραι ἢ παρὰ τοῖς πάλαι. Τῶν λόγων τούτων θέλομεν δώσῃ ὥδε ὀλίγα τινὰ παραδείγματα.

Εἴπομεν ὅτι ὁ ἱαμβος - - εἶναι ἀντιπαθὴς τῷ τροχαίῳ - -. Τὰ ἐξ ἑκατέρου τῶν ποδῶν τούτων συντιθέμενα μέτρα δύνανται εὐκόλως νὰ μεταπέσωσιν εἰς ἄλλα κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ἃς λάβωμεν ὡς παραδειγμα τὸν τροχαϊκὸν τοῦτον στίχον·

Ἄν εἰς ὅλα εἶναι νόμος
(τροχ. δίμετρος ἀκατάληκτος)·

ἐκ τούτου ἂν ἀφαιρέσωμεν τὴν πρώτην συλλαβὴν Ἄν, τὸ κατάλειπόμενον

εἰς ὅλα εἶναι νόμος

γίνεται ἱαμβικὸν (δίμετρον καταληκτικόν). Καὶ πάλιν ἂν καὶ ἑτέραν ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τούτου συλλαβὴν, τὸ κατάλειπόμενον μεταπίπτει αὖθις εἰς τροχαϊκὸν (ὅλα| εἶναι |νόμος).

Ὅχι μόνον δὲ διὰ τῶν ἀφαιρέσεων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν προσθέσεων τὸ αὐτὸ ἐπέρχεται τῆς μεταπτώσεως ἢ ἐπιπλοκῆς ἀποτέλεσμα· διότι, ἂν εἰς τὸν προειρημένον στίχον προσθέσωμεν ἐν τῇ ἀρχῇ μίαν συλλαβὴν, τὸ μέτρον πάλιν μεταπίπτει ἀπὸ τροχαϊκοῦ εἰς ἱαμβικόν, οἷον

Καὶ ἂν | εἰς ὅ|λα εἴ|ναι νό|μος

Τὰ αὐτὰ συμβαίνουνσι καὶ ἐν ταῖς σχέσεσι τοῦ δα-

κτύλου πρὸς τὸν ἀνάπαιστον· οἶον εἰς τὸν ἐξῆς ἀνα-
παιστικὸν στίχον

Μετ' ὀλίγον ἐδῶ | καταφθά|νει
(ἀναπαιστ. δίμετρ. καταληκτ. εἰς συλλαβήν)

ἂν ἐν ἀρχῇ προσθέσωμεν μίαν συλλαβήν, οἶον

Καὶ μετ' ὀλίγον ἐ|δῶ κατα|φθάνει
(δακτυλ. τετράμ. καταληκτ. εἰς δισύλλ.)

τὸ μέτρον μεταπίπτει εἰς δακτυλικόν.

Ἡ μουσική, καὶ ἰδίᾳ ἡ ῥυθμική, ἐν τοῖς περὶ ἄρ-
σεως καὶ θέσεως πραγματεύονται καὶ θέτουν τοὺς
κανόνας πολλῶν τοιούτων σχετικῶν καὶ λεπτῶν ζη-
τημάτων, περὶ ὧν οὐκ ἔστιν ὧδε ὁ τόπος, ἐπειδὴ πολὺ
ἐσφίξαμεν τὸ τύμπανον καὶ ἐνδέχεται νὰ ῥαγῇ, καὶ
νὰ καταστῇ ἄχρηστον διὰ τοὺς πολλοὺς, δι' οὓς προ-
ῶριστα κυρίως ἡ παροῦσα Στιχουργική.

Σημειώματά τινα.

Ἐντοῖς ἐφεξῆς θέλομεν εἰσελθῆν εἰς τὰς λεπτομερείας
τῶν πρῶτοτύπων ἢ ἀπλῶν μέτρων καὶ θέλομεν
ὑποτυπώσῃ τὰς διαφόρους μορφὰς αὐτῶν. Ἀλλὰ πρὸ
τούτου θὰ εἴπωμέν τινα ἄλλα, οὐχὶ βεβαίως de omni
re scibili et quibusdam aliis.

Δισυλλαβους πόδας οἱ ἀρχαῖοι εἶχον τέσ-
σaras, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἵπομεν, ἥτοι τὸν ἱαμ-
βον, τὸν τροχαῖον, τὸν πυρρίχιον καὶ τὸν σπονδεῖον.
Ἐκ τούτων ἀπετέλουν μέτρον αὐτοτελὲς δύο μόνον, ὁ
ἱαμβος καὶ ὁ τροχαῖος· ὁ πυρρίχιος δὲ καὶ ὁ σπονδεῖος

δὲν ἀπετέλουν μὲν μέτρον αὐτοτελές, συνήρχοντο ὅμως μετ' ἄλλων ποδῶν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μέτρων. Ὁ ἱαμβος καὶ ὁ τροχαῖος ἀποτελοῦσι καὶ τὴν σήμερον μέτρον αὐτοτελές.

Α'. Ἰαμβικοὶ γενικῶς στίχοι καλοῦνται πάντες οἱ τῷ ποδὶ ἱάμβῳ ἐοικότες, τουτέστιν ἀπὸ βραχείος φωνήεντος ἀρχόμενοι καὶ εἰς μακρὸν τελευτῶντες. Καὶ τοιοῦτοι εἶναι ὁ ἱαμβος (-), ὁ ἀνάπαιστος (- -), ὁ βακχεῖος (- - -), ὁ παίων τέταρτος (- - - -), ὁ διῆαμβος (- - - -), ὁ ἰωνικὸς ἀπ' ἐλάσσονος (- - - -), καὶ ὁ ἐπίτριτος πρῶτος (- - - -), ἥτοι ἐν ὅλῳ ἑπτά.

Β'. Τροχαῖκοὶ γενικῶς στίχοι καλοῦνται πάντες οἱ τῷ ποδὶ τροχαίῳ ἐοικότες, τουτέστιν ἀπὸ μακροῦ φωνήεντος ἀρχόμενοι καὶ εἰς βραχὺ τελευτῶντες. Καὶ τοιοῦτοι εἶναι ὁ τροχαῖος (- -), ὁ δάκτυλος (- - -), ὁ παλινδράκειος (- - -), ὁ παίων πρῶτος (- - - -), ὁ διτροχάειος (- - - -), ὁ ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος (- - - -), καὶ ὁ ἐπίτριτος τέταρτος (- - - -), ἥτοι ἐν ὅλῳ ἑπτά.

Γ'. Ἀμφίμακροὶ πόδες καλοῦνται οἱ ἀπὸ μακρᾶς συλλαβῆς ἀρχόμενοι καὶ εἰς μακρὰν τελευτῶντες. Καὶ τοιοῦτοι εἶναι ὁ σπονδεῖος (- -), ὁ κρητικὸς (- - -), ὁ μολοσσὸς (- - -), ὁ χορίαμβος (- - - -), ὁ ἐπίτριτος δεύτερος (- - - -), ὁ ἐπίτριτος τρίτος (- - - -) καὶ ὁ δισπόνδειος (- - - -), ἥτοι ἐν ὅλῳ ἑπτά.

Δ'. Ἀμφίβραχοι πόδες καλοῦνται γενικῶς πάντες οἱ ἐκ βραχείος ἀρχόμενοι καὶ εἰς βραχὺ τελευτῶντες. Καὶ τοιοῦτοι εἶναι ὁ πυρρίχιος (- -), ὁ τρίβραχος (- - -), ὁ ἀμφίβραχος (- - -), ὁ προκελευσματικὸς (- - - -), ὁ παίων δεύτερος (- - - -), ὁ παίων τρίτος (- - - -) καὶ ὁ ἀντίσπαστος (- - - -), ἥτοι ἐν ὅλῳ ἑπτά.

Πολλάκις οἱ ἔχοντες ἴσους χρόνους πόδες (οἱ ἰσοσημοί), ὡς π. χ. ὁ σπονδεῖος (- -) καὶ ὁ δάκτυλος (- - -), ὁ ἱαμβος (- -) καὶ ὁ τροχαῖος (- -) κλπ. ὑποκα-

θιστῶσιν ἀλλήλους, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ τινος περιορισμοῦ καὶ κατὰ κανόνας ὠρισμένους.

Ἐκ τῶν ποδῶν ἄλλοι μὲν βαίνονται κατὰ μονοποδίαν, ἥτοι εἰς ποὺς λαμβάνεται ὡς ἓν μέτρον, ὡς ὁ δάκτυλος (- - -), ἄλλοι δὲ βαίνονται κατὰ διποδίαν, ἥτοι δύο πόδες λαμβάνονται ὡς ἓν μέτρον, ὡς ὁ ἱαμβος (- -, - -), ὁ τροχαῖος (- -, - -), ὁ ἀνάπαιστος (- - -, - - -)· διὰ τοῦτο δ' ἐν τῇ τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ μὲν δίπουν μέτρον καλεῖται μ ο ν ό μ ε τ ρ ο ν καὶ ὁ δίπους στίχος μ ο ν ό μ ε τ ρ ο ς, τὸ δὲ μονόπουν μέτρον καλεῖται ἡ μί μ ε τ ρ ο ν καὶ ὁ στίχος ἡ μί μ ε τ ρ ο ς.

18

Ἄρσις καὶ Θέσις.

Ἡ μακρὰ συλλαβὴ ἐκάστου ποδὸς καλεῖται ἄ ρ σ ι ς, ἡ δὲ βραχεῖα, μία ἢ πλείονες, θ έ σ ι ς.

Οἱ πόδες οἱ ἀπὸ ἄρσεως ἀρχόμενοι (- - -) καλοῦνται κα τ ι ό ν τ ο ς ῥ υ θ μ ο ῦ, οἱ δὲ ἀπὸ θέσεως (- -) ἀ ν ι ό ν τ ο ς ῥ υ θ μ ο ῦ.

Παρ' ἡμῖν νῦν ἄ ρ σ ι ς μὲν εἶναι ἡ τονιζομένη συλλαβὴ ἐκάστου μετρικοῦ ποδός, θ έ σ ι ς δὲ ἡ μὴ ἢ αἱ μὴ τονιζόμεναι.

Τὰ εἶδη τῶν ποδῶν εἵπομεν ἀνωτέρω, ὅτι εἶναι εἴκοσι καὶ ὀκτώ. Ἄν ἕκαστον ἐκ τῶν εἰδῶν τούτων ἐποίει στίχους, ἔπρεπε τότε καὶ τὰ θεμελιώδη εἶδη τῶν στίχων νὰ εἶναι ἰσάριθμα, ἥτοι εἴκοσι καὶ ὀκτώ. Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν ποδῶν ἔμειναν ἀχρησιμοποίητοι εἰς αὐτοτελεῖς στίχους ἄλλοι δι' ἄλλον λόγον, πολλοὶ δὲ χρησιμεύουσιν ὡς παραπληρώματα ἢ καρυκεύματα ἢ συμπληρώματα τῶν κυρίων ποδῶν· διὰ τοῦτο δὲ τὰ

πρωτότυπα καὶ κύρια εἶδη τῶν στίχων ἔμειναν ὀλιγώτερα, ἥτοι ἐν ν ε α. Ταῦτα δὲ εἶναι, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν εἴπομεν, τὸ τροχαϊκὸν (- -), τὸ ἰαμβικὸν (- -), τὸ δακτυλικὸν (- - -), τὸ ἀναπαιστικὸν (- - -), τὸ χοριαμβικὸν (- - - -), τὸ ἀντισπαστικὸν (- - - -), τὸ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος (- - - -), τὸ ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος (- - - -), καὶ τὸ παιωνικὸν (α', β', γ', καὶ δ').

Ἐκ τῶν μέτρων τούτων βαίνονται κατὰ διποδίαν μὲν τὸ τροχαϊκόν, τὸ ἰαμβικόν καὶ τὸ ἀναπαιστικόν, κατὰ μονοποδίαν δὲ πάντα τὰ λοιπὰ ἔξ.

Τὰ ἀπλᾶ ταῦτα μέτρα τῶν στίχων συνδυαζόμενα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποικιλοτρόπως ἀποτελοῦσι τὰ σύνθετα ἢ μικτὰ μέτρα.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο συνήθως ἀδιάφορος ἡ τελευταία συλλαβὴ τοῦ τελευταίου ποδὸς παντὸς στίχου· δηλ. ἀντὶ βραχείας ἡδύνατο νὰ τεθῇ μακρά, καὶ τάνάπαλιν. Παρ' ἡμῖν ὅμως νῦν τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶναι περιορισμένον, παρατηρεῖται δὲ μόνον μεταξὺ ὀξυτόνων καὶ προπαροξυτόνων στίχων, δηλ. εἶναι ἀδιάφορον ἂν, τονιζομένης ἢ μὴ τῆς τελευταίας συλλαβῆς ἐνὸς στίχου, μεταπίπτῃ οὗτος ἀπὸ ὀξυτόνου (Κρυσταλλωμένοιο βουνὸ) εἰς προπαροξύτονον (Κρυσταλλωμένε Ἀθωνα), καὶ τάνάπαλιν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, μόνον ἡ ὁμοιοκαταληξία καταστρέφεται, τὸ δὲ μέτρον τηρεῖται τὸ αὐτό, οἷον

τὸν Κι|τσιο τὸν|ἐπιά|σανε·
χιλιοι|τὸν πᾶν'|ἀπὸ|'μπροστά.

Καὶ ὁ προπαροξύτονος πρῶτος στίχος καὶ ὁ ὀξύτονος δεύτερος εἶναι ἰαμβικοὶ διμέτροι ἀκατάληκτοι, ἀλλ' ὅμως δὲν ὁμοιοκαταληκτοῦσι.

Τομή.

Δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν, ἵνα ἕκαστος ποὺς ἐκά-
στου στίχου ἀποτελῇται ἐκ λέξεως ἀκεραίας, ὡς

ἐμμανῶς|ἀγαπῶ|ὀφθαλμοὺς|γαλανούς,

διότι τότε ὁ τε σύνδεσμος καὶ ἡ συνάφεια πρὸς τοὺς
γειτονικοὺς πόδας ἐκλείπουνσι, καὶ ὁ ῥυθμὸς καθίστα-
ται μονότονος καὶ διακεκομμένος, καὶ ἐπομένως ἀσθε-
νὴς καὶ χαλαρὸς, ὁμοιάζοντος τοῦ στίχου πρὸς γραμ-
μὴν χορευτῶν μὴ συγκρατούτων τὰς χεῖρας ἀλλήλων.

Διὰ ταῦτα ἀπαιτεῖται οἱ μετρικοὶ πόδες νὰ συνά-
πτονται ἀλλήλοις, δηλ. ἕκαστος ποὺς νὰ ἀποτελῇ-
ται ἐκ συλλαβῶν ἀλληλοδιαδόχων λέξεων, οἷον

τοὺς ἀθλι|ρους ψυχρά|νύε καὶ σκό|τος πυκνὸν|ἀφαν|ίζει.

οὕτω δὲ καὶ τὸ βεβιασμένον ἀποσκορακίζεται, καὶ αἱ
ὀλιγοσύλλαβοι ἢ μονοσύλλαβοι λέξεις λαμβάνουσι τὸ
δικαίωμα νὰ εἰσέρχωνται εὐχερῶς εἰς τὸν στίχον, καὶ
ὁ ποιητὴς εὐρίσκει εὐκολίαν περὶ τὸ στιχουργεῖν,
καί, τὸ κυριώτατον, ὁ στίχος εἶναι ἔρρυθμος καὶ οἱ
πόδες του ἀλληλἐνδετοι, ὁμοιάζοντες πρὸς τοὺς χο-
ρευτάς, οἵτινες, ἐφ' ὅσον συγκρατῶσι τὰς χεῖρας ἀλ-
λήλων, συγκροτοῦσι χορὸν καὶ τηροῦσι τὸν ῥυθμόν,
ὡς δ' ἀπολύσωσιν αὐτάς, ὁ χορὸς διαλύεται.

Ὁ διχασμὸς οὗτος τῶν λέξεων πρὸς συντέλειαν τῶν
ποδῶν καλεῖται **τομή**. Ἐκαστος δὲ στίχος **τομᾶς**
δύναται νὰ ἔχη πολλὰς, οἷον

ἀγά||πησα|καὶ τί-ξ||καμα,|κοντεύ||ω νὰ|'πεθά||νω.

Ἐκ τοῦ στίχου τούτου εἶναι φανερόν, ὅτι μία ἢ
πλείονες ἐκ τῶν τομῶν δύνανται νὰ γίνωσιν εἰς τὸ

τέλος λέξεων, ὅτε κυρίως καλοῦνται διαιρέσεις καὶ ὄχι τομαί.

Ἐκ τῶν πλειόνων ὁμῶς τούτων τομῶν κυρία μὲν εἶναι ἐκείνη, ἥτις διαιρεῖ τὸν στίχον εἰς δύο μέρη, μεῖζον καὶ ἔλασσον, αἱ λοιπαὶ δὲ εἶναι ὅλως δευτερευούσης σημασίας καὶ ἀξίας. Διότι ὅπως γίνονται αἱ μικραὶ αὗται τομαὶ τῶν λέξεων καὶ τῶν μετρικῶν ποδῶν ἐκάστου στίχου, οὔσαι κυρίως σύναψις καὶ σύσφινξις τῶν ποδῶν καὶ τοῦ ὅλου στίχου, οὕτω συμβαίνει εἰς ἕκαστον στίχον καὶ μία ἰδιαίτερα μεγάλη τομή, πρὸς μεῖζονα ἀνάπαυλαν τῆς φωνῆς, τέμνουσα τὸν στίχον εἰς δύο τμήματα, ἅτινα ἐν τῷ δακτυλικῷ ἑξαμέτρῳ καὶ τῷ ἰαμβικῷ τριμέτρῳ εἶναι ἄνισα, τὸ μὲν ἔλασσον, τὸ δὲ μεῖζον.

Αἱ διχάζουσαι αὗται τὸν δακτυλικὸν ἑξάμετρον στίχον τομαὶ γίνονται οὐχὶ εἰς τὸ τέλος, ἀλλ' εἰς τὸ μέσον τοῦ τρίτου ἢ τοῦ τετάρτου ποδός, δηλαδὴ γίνονται ἢ ἀμέσως μετὰ τὸ πέμπτον ἡμιπόδιον τοῦ στίχου ἢ μετὰ τὸ ἑβδομον· συνεπῶς ἡ τομὴ δὲν γίνεται εἰς τὸ τέλος μετρικοῦ ποδός, ἀλλ' εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ· διὰ τοῦτο δὲ καὶ δὲν μετροῦμεν κατὰ πόδας, ἵνα προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν τῆς τομῆς, ἀλλὰ καθ' ἡμιπόδια. Ἡ δὲ τομὴ καλεῖται πενθῆμιμερὴς μὲν, ἐὰν γίνηται μετὰ τὸ πέμπτον ἡμιπόδιον, τ. ἑ. μετὰ 2 1/2 πόδας, ἑφθῆμιμερὴς δέ, ἐὰν γίνηται μετὰ τὸ ἑβδομον ἡμιπόδιον, τ. ἑ. μετὰ 3 1/2 πόδας.

Ὅταν εἰς τὸ μέρος τῆς τομῆς τελευτᾷ λέξις, ὅπερ εἶναι κανὼν ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει, τότε ἡ τομὴ ἐκαλεῖτο διαιρέσις, οἷον

Τὸ φῶς | λαμβάνει τ' οὐρανὸν || ἡ κορυφή σου πρώτῃ.

Ἡ διαίρεσις αὕτη, ἥτις καὶ τομὴ δύναται ἀκινδύνως νὰ καλῇται σήμερον, ἐν τῷ συγχρόνῳ δεκα-

πεντασυλλάβῳ στίχῳ, τ. ἔ. τῷ ἱαμβικῷ τετραμέτρῳ καταληκτικῷ, εἶναι ἀληθὴς διχοτομία, οὐδέποτε λείπουσα, γινομένη δὲ μετὰ τὸν δ' πόδα, οἷον

Τὸ φῶς λαμβάνει τ' οὐρανοῦ

Ἡ κορυφή σου πρώτη.

Ἡ τομή τὸ πάσαι ἐν τῷ δακτυλικῷ μέτρῳ ἐγίνετο οὐχὶ ἀμέσως μετὰ τὴν μακρὰν συλλαβὴν τοῦ δακτύλου, ἀλλὰ μετὰ ταύτην καὶ μετὰ μίαν ἔτι βραχεῖαν, οὕτω -|·- ἐκαλεῖτο δ' αὕτη τομή κατὰ τρίτον τροχαῖον, ἐπειδὴ τὸ πρὸς τ' ἀριστερὰ τῆς τομῆς μένον μέρος -· ἀπετέλει καθ' ἑαυτὸ τροχαῖον πόδα.

Προσέτι δ' ὑπῆρχε καὶ ἡ βουκουλικὴ καλουμένη τομή, ἣτις ἐγίνετο εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου ποδός.

Ὡστε κατὰ ταῦτα αἱ τομαὶ ἐν τοῖς στίχοις τῶν ἀρχαίων ἐγίνοντο ἢ ἐν τῷ τρίτῳ ποδὶ (ἢ πενθημιμερῆς -··, -··, -|·· καὶ ἢ κατὰ τρίτον τροχαῖον -··, -·· -·|·), ἢ ἐν τῷ τετάρτῳ (ἢ ἑβδημιμερῆς -··, -··, -··, -|··) καὶ ἡ βουκουλικὴ (-··, -··, -··, -··|·).

20

I. IAMBIKON METRON

Προτάσσομεν τὸ ἱαμβικὸν τῶν ἄλλων μέτρων ὅχι ὥς τιμιώτερον ἐκείνων, ἀλλὰ διότι εἶναι πάντων ἐλαχιστότερον κατὰ τὸν χρόνον (ισόχρονον τῷ τροχαϊκῷ μόνον) καὶ διότι ἄρχεται ἀπὸ βραχείας συλλαβῆς· ἔθος δ' ἐστὶν ἀπὸ τῶν ἐλαχιστοτέρων καὶ βραχυτέρων προβαίνειν.

Ὁ ἱαμβος ἢ ἱαμβικός ποὺς (-·-) σύγκεται ἐκ δύο

συλλαβῶν, ὧν ἡ μὲν πρώτη εἶναι βραχεῖα, ἡ δὲ δευτέρα εἶναι μακρά, ἢ, ὡς νῦν ὀρθότερον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἡ μὲν πρώτη εἶναι ἄτονος, ἡ δὲ δευτέρα ἔντονος, ὡς π ο λ ὕ ς | λ α ό ς. Τὸ ἰαμβικὸν μέτρον εἶναι ἀντιπαθεῖς τῷ τροχαϊκῷ (- -), ἥτοι τὸ μὲν εἶναι ἀνιόντος ῥυθμοῦ, τὸ δὲ κατιόντος.

Τὸ ἰαμβικὸν μέτρον εἶναι τὸ συνηθέστατον τῶν μέτρων παρὰ τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ παρ' ἡμῖν, ὡς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον γίνεται φανερόν. Βαίνεται δὲ κατὰ διποδίαν, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν· ὁ δὲ στίχος χωρεῖ ἀπὸ ἡμιμέτρου μέχρι τετραμέτρου.

21

Α'. Ἰαμβικὸς ἡμίμετρος στίχος.

Ἡ μίμετρος λέγεται ὁ στίχος ὁ συγκεκριμένος ἐξ ἡμίσεος μόνον μέτρου, ἥτοι ἑνὸς μόνον ποδὸς (δύο συλλαβῶν), ἐπειδὴ τὸ ἰαμβικὸν μέτρον εἶπομεν, ὅτι ποδίζεται κατὰ διποδίαν· οἶον

Πεζή
Μαζι
Ποθεῖς
Νάρθηκ
Καὶ σύ,
Χρυσῇ;

Ὁ ἰαμβικὸς ἡμίμετρος στίχος χρησιμεύει κυρίως οὐχὶ ὡς αὐτοτελὲς στίχος, ἀλλ' ἐν συστήμασι στίχων, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν, οἶον

(Κι' ὁ κρότος)

(Εἰς φόδον)

Κινεῖ

(Ἀλλά τις)

(Γλυκεῖα)

Φωνή

(Φωνάζει)

(Με χάριν)

«Τίς εἶ;»

(Κι' ἀκούει)

(Τήν λέξιν)

«Χρυσῇ»

Θ. Α.

Παρά τοῖς ἀρχαίοις δὲν ὑπάρχουσιν αὐτοτελεῖς στίχοι ἡμίμετροι ἰαμβικοί, ἀλλ' ἄρχονται οὗτοι ἀπὸ τοῦ μονομέτρου.

22

Β'. Ἰαμβικοὶ μονόμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (~ -, ~ -), οἷον

Ἴδὲ | κρυφά

Πῶς ἐν | τρυφᾷ

(τετρασύλλαβος ὀξύτονος)

Καὶ

Μ' ἀπειλησε,

Μ' ἐφίλησε

(τετρασύλλαβος προπαροξύτονος)

β') ὑπερκατάληκτος (υ -, υ -|υ), οἶον

Ἐνα φιλάκι ¹

Δός μου, Λενάκι

(πεντασύλλαβος παροξύτονος)

γ') καταληκτικός (υ -, υ), οἶον

Τρεχᾶ|τε,

Πηδᾶ|τε,

Νά λυώ|νη

Τὸ χιό|νι

(τρισύλλαβος παροξύτονος)

Ὁ στίχος οὗτος, ἀντὶ ἱαμβικοῦ, δύναται νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς πούς ἀμφίβραχυς. (Ἴδε καὶ Πρῶτον Μέρος.)

Σημ. Ὁ βραχυκατάληκτος μονόμετρος ἱαμβικός εἶναι αὐτὸς ὁ ἡμίμετρος ἱαμβικός, περὶ οὗ ἐλαλήσαμεν ὀλίγον ἀνωτέρω, ἐν τῷ κεφαλαίῳ 21.

23

Γ'. Ἰαμβικοὶ δέμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (υ -, υ -|υ -, υ -), οἶον

Μά τήν | ἀγά|πησα | πολύ,

Ἐμμεν | ἀλά|λητο | πουλι

(ὀκτασύλλαβος ὀξύτονος)

Καὶ

Κυτῶντας τὸν ἀνήφορο

Ἐπρ' ὁ στραδὸς κατήφορο

(ὀκτασύλλαβος προπαροξύτονος)

1. Ὁ στίχος οὗτος δύναται νὰ μετρηθῇ καὶ ὡς δακτυλικὸς δέμετρος καταληκτικὸς εἰς δισύλλαβον, οὕτω :

Ἐνα φι|λάκι (—υ|—υ)

Δός μου, Λε|νάκι (—υ|—υ)

β') ὑπερκατάληκτος (υ -, υ - | υ -, υ - | υ), οἶον

Ἄνδρῶν | ὦ ἄριστε | καὶ λῶ|στε,

Καὶ ἄ|παντες | οἱ ἀ|ναγνῶ|σται

(ἐννεασύλλαβος παροξύτονος)

γ') καταληκτικός (υ -, υ - | υ -, υ), οἶον

Ὅ ἔ|ρω λυσ|σασμέ|νος

Μ' ἐφίλῃσ' ὁ σκασμένος

(ἐπτασύλλαβος παροξύτονος)

δ') βραχυκατάληκτος (υ -, υ - | υ -), οἶον

Ἦτο δῖα|βόλο | νά πᾶς

Κί' ἄς εἶσαι καὶ παπᾶς

(ἑξασύλλαβος ὀξύτονος)

ñ

Ποπῶ, | μαννοῦ|λά μου !

Τί κλαῖς, | καρδοῦ|λά μου ;

(ἑξασύλλαβος προπαροξύτονος)

Τὸ ἱαμβικὸν δίμετρον μεταχειρίζονται οἱ λυρικοί, οἱ τραγικοὶ καὶ οἱ κωμικοί. Καὶ παρ' ἡμῖν δὲ νῦν εἶναι τοῦτο ἐν μεγάλῃ χρήσει, ἰδίᾳ ὁ καταληκτικὸς καὶ ὁ ὑπερκατάληκτος στίχος.

24

Δ'. Ἰαμβικοὶ τρίμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (υ -, υ - | υ -, υ - | υ -, υ -), οἶον

Ἴδὲ | πῶς φρίσ|σει || καὶ | βοᾷ ἡμι|θανής,

Πῶς κρουνηδὸν τὸ αἶμα | ῥέει ! Καὶ κανεῖς

(δωδεκασύλλαβος ὀξύτονος)

ἦ

Ἰδὲ | πῶς τρέ|μει || καὶ | κτυπᾷ | τὸ στό|μα του

Κι' ἀγῶνα ἔχει | φοβερὸν τὸ σῶμά του

(δωδεκασύλλαβος προπαροξύτονος)

Ἡ τομὴ ἡ διαίρεσις τοῦ τριμέτρου ἰαμβικοῦ ἀκαταλήκτου εἶναι ἄλλοτε μὲν πενθημιμερής, ἄλλοτε δὲ ἑβθημιμερής, ὡς ἄνωθι φαίνεται. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τοῦ ἰαμβικοῦ μέτρου περιφανέστατον ἦτο τὸ ἀκατάληκτον τρίμετρον καὶ συννηθέστατον μετὰ τὸν δακτυλικὸν ἑξάμετρον.

β') ὑπερκατάληκτος (υ -, υ -|υ -, υ -|υ -, υ -|υ), οἶον

Μητῆ|ρα θά | σ' τὸ πῶ· || ὁ ἔ|ρωσ λυσ|σασμέ|νος

Προχτές 'ς τὸ πλυσταρεῖδ | μ' ἐφίλησ' ὁ σκασμένος

(δεκατρισύλλαβος παροξύτονος)

Θ. Α.

Καὶ ὁ ὀξύτονος καὶ ὁ προπαροξύτονος δεκατρισύλλαβος εἶναι ἰαμβικὸς τρίμετρος ὑπερκατάληκτος. Ἀλλὰ μόνον ἡ τομὴ ἡ διαίρεσις τοῦ στίχου μετατίθεται, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ Πρώτου Μέρους φαίνεται· διότι ἐν μὲν τῷ ὀξυτόνῳ αὕτη γίνεται μετὰ τὴν ζ' συλλαβήν, ἐν δὲ τῷ παροξυτόνῳ καὶ τῷ προπαροξυτόνῳ μετὰ τὴν ς'.

γ') καταληκτικὸς (υ -, υ -|υ -, υ -|υ -, υ), οἶον

᾿Ω λυ|γερὸν | καὶ κο|πτερὸν | σπαθί|μου

Καὶ σὺ | τουφέ|κι φλο|γερὸν | πουλί|μου

(ἐνδεκασύλλαβος παροξύτονος)

δ') βραχυκατάληκτος (υ -, υ -|υ -, υ -|υ -), οἶον

Ἀν ἡ|σουν ἐ|ρωμέ|νη μου, | Χρυσῇ,

Ἡ μό|νη Πα|ναγιά μ' | θά ἡ|σουν σὺ

(δεκασύλλαβος ὀξύτονος)

ñ

Ὡς ἔ|ταν λέμ|βος ἄ|νευ οἰ|ακος

Εἰς ὄχθην παραπλεύσῃ ῥύακος

(δεκασύλλαβος προπαροξύτονος)

Θ. Α.

Τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον ἦτο πάλαι τὸ συννηθέστατον τῶν μέτρων ἐν τῇ Ἀττικῇ κωμῳδίᾳ. Μετ' αὐτὸ δὲ ἤρχετο τὸ ἀναπαιστικὸν τετράμετρον.

—Φ—

25

Β'. Ἰαμβικοὶ τετράμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (υ -, υ -|υ -, υ -|υ -, υ -|υ -, υ -), οἶον

Ἐξ ἀ|φορμῆς | τινος | μικρᾶς || ἡ ἔ|ρις πάν|τοτ' ἀρ|χινᾶ

Καὶ βαθμηδὸν 'ς τοὺς οὐρανούς | τὴν κεφαλὴν της προσκολνᾶ

(ἐκκαίδεκασύλλαβος ὀξύτονος)

Θ. Α.

ñ

Τί νά | σου 'πῶ, | μητέ|ρα μου! || σάν πέρ|δικα | μοῦ φαί|νεται

Ἡ κόρη τῆς γειτόνισσας | 'ς τὸν ποταμὸ ποῦ πλένεται

(ἐκκαίδεκασύλλαβος προπαροξύτονος)

Θ. Α.

β') ὑπερκατάληκτος (υ -, υ -|υ -, υ -|υ -, υ -|υ -, υ -|υ -), οἶον

Τί ἐ|φταιξα | τῆς μάν|νας σου, | 'ποῦ πάν|τα φταί|χτη μέ|φωνα|ζει

*Ας δώσῃ τὰ ταξίματα | κι' ὁ γυιὸς μου στέφανα ἀλλάζει

(ἐπτακαίδεκασύλλαβος παροξύτονος)

Θ. Α.

Εἶναι φανερόν ὅτι ἕκαστος τοιοῦτος στίχος τονίζε-
ται ὡς εἰς ὀκτασύλλαβος καὶ εἰς ἐννεασύλλαβος.

γ') καταληκτικὸς (υ -, υ -|υ -, υ -|υ -, υ -|υ -, υ), οἶον

Κρυσταλ|λωμέ|νε *Α|θωνα, || τὸ ὕ|ψος σου | θαυμά|ζω

Καὶ βλέπων σε τὴν δεξιάν | τοῦ Πλάστου σου δοξάζω

(πεντεκαίδεκασύλλαβος παροξύτονος)

Καὶ

Δασκά|λους δὲ | ἀπο|καλῶ || συλλή|βδην καὶ | ἀθρό|α

Τὰ δίποδα κακεντρεχῇ | γνωστά χερσαῖα ζῶα

(πεντεκαίδεκασύλλαβος παροξύτονος)

Ὁ στίχος οὗτος εἶναι συνηθέστατος παρ' ἡμῖν δι' ἦν περὶ τὸν ῥυθμὸν παρέχει εὐκολίαν, ὥς ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει εἴπομεν. Κατὰ τοῦτον δ' ἐποιήθησαν τὰ πλεῖστα τῶν νεωτέρων ἐθνικῶν ἡμῶν ποιημάτων καὶ ᾠμάτων.

δ') βραχυκατάληκτος ~ -, ~ - | ~ -, ~ - | ~ -, ~ - | ~ -), οἷον

'Αλλοί|μονο | 'εἰ|νανε || τὸν μό|νο δυσ|τυχῇ

'Αεῖποτε, καὶ μάλιστα | 'εἰ|αὐτὴν τὴν ἐποχὴ

(δεκατετρασύλλαβος ὀξύτονος)

Θ. Α.

ἢ

Τῇ ὑ|περμά|χῳ στρα|τηγῷ | τὰ νι|κητή|ρια

'Ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν, εὐχαριστήρια

(δεκατετρασύλλαβος προπαροξύτονος)

Ὁ ἱαμβικὸς τετράμετρος στίχος δέχεται τὴν τομὴν ἢ διαίρεσιν μετὰ τὸν τέταρτον πόδα, ἥτοι μετὰ τὴν ὀγδόην συλλαβήν, ὥς ἐν τοῖς ἄνω παραδείγμασι φαίνεται.

Σημ. Παρά τοῖς παλαιοῖς εὕρηται καὶ ἱαμβικὸς πεντάμετρος στίχος· ἀλλ' οὗτος οὔτε τότε ἦτο συνήθης, οὔτε νῦν εἶναι ἀναγκαῖος, διότι ἡ ἀπουσία του θεραπεύεται κατ' ἄλλον εὐχερέστερον τρόπον, ὥς ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ἐδείχθη.

II. ΤΡΟΧΑΪΚΟΝ ΜΕΤΡΟΝ

Εὐλόγως κατὰ τὴν σειρὰν μετὰ τὸ ἰαμβικὸν μέτρον τάσσεται τὸ τροχαϊκόν, διότι μετὰ τὸν ἰαμβὸν μόνος ποὺς δισύλλαβος, ἀποτελῶν μέτρον αὐτοτελές, εἶναι ὁ τροχαῖος (- -), καὶ διότι οὗτος εἶναι ἀντιπαθὴς καὶ οἶονεὶ ὑπεναντίος τῷ ἰάμβῳ. Διότι ὁ μὲν ἰαμβὸς εἶναι συντεθειμένος ἐκ βραχείας καὶ μακρᾶς συλλαβῆς, ὁ δὲ τροχαῖος τοῦμπαλιν, ἐκ μακρᾶς καὶ βραχείας. Ἀφαιρουμένης δὲ ἡ προστιθεμένης εἰς ἰαμβικὸν τινα ἡ τροχαϊκὸν στίχον μιᾶς συλλαβῆς, οὗτος μεταπίπτει εἰς τὸ τοῦ ἐτέρου μέτρον.

Ὁ τροχαῖος ἡ τροχαϊκὸς ποὺς (- -) σύγκεται ἐκ μακρᾶς καὶ βραχείας συλλαβῆς, ὡς εἶπομεν, ἡ, ὡς νῦν ὀρθότερον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἐξ ἐν τ ό ν ο υ καὶ ἀ τ ό ν ο υ, ὡς αἶμα | ῥέει. Τὸ τροχαϊκὸν δὲ μέτρον εἶναι ἀντίθετον τοῦ ἰαμβικοῦ κατὰ τὸν ῥυθμόν, ἥτοι τὸ μὲν εἶναι κατιόντος, τὸ δὲ ἀνιόντος ῥυθμοῦ.

Τὸ τροχαϊκὸν μέτρον μεταχειρίζονται νῦν συνήθως ἐν τῇ λυρικῇ ποιήσει. Μετρεῖται δὲ τοῦτο, τ. ἔ. ποδίζεται καὶ βαίνεται, κατὰ συζυγίαν ἢ διποδίαν, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔχομεν εἶπῃ· ὁ δὲ στίχος χωρεῖ ἀπὸ ἡμιμέτρου μέχρι τετραμέτρου.

Α'. Τροχαῖκοὶ ἡμίμετροι στίχοι.

Λέγεται ἡ μίμετρος ὁ στίχος, ἐπειδὴ σύγκεται

ἐξ ἡμίσεος μέτρου, ἥτοι ἐνὸς μόνου ποδὸς (δύο συλλαβῶν), ἅτε τῶν τροχαϊκῶν μέτρων βαινομένων, ὥς εἶπομεν, κατὰ διποδίαν, οἶον

Ἔλα
Πέρνα,
Φίλε,
Κέρνα.
Μόνον
Πίνω
Μαῦρον
Οἶνο.
Θά του
Δώσω
Νά τον
Σώσω.
Και ἄν
Σκάσω
Τι θά
Χάσω!
Φθάνει
Μόνον
Δίχως
Πόνον,
Δίχως
Βάρος,
Νᾶναι
Χάρος
(Τὸ κρασί.)

Θ. Α.

Ὁ τροχαϊκὸς ἡμίμετρος στίχος κυρίως εἶναι χρήσιμος οὐχὶ ὥς αὐτοτελὲς στίχος, ἀλλ' ἐν συστήμασι στίχων, ὥς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν, οἶον

Ἦσυχος λούεται	(δακτ.)
Μὲ αὐτὸν τὸν μικρό θεν	(ἀναπ.)
Κλέφτη.	(τροχ.)

Κρότος ἀκούεται !	(δακτ.)
Κεραυνὸς οὐρανόθεν	(ἀναπ.)
Πέφτει !	(τροχ.)
Κ' ἔξαφν' ἐπάνω του	(δακτ.)
Τοῦ θανάτου τὸ βόλι	(ἀναπ.)
Φέρνει	(τροχ.)
Κι' ἀπνουν τὸν Θάνο του	(δακτ.)
Ἐστῶν νεκρῶν τὸ περβόλι	(ἀναπ.)
Παίρνει	(τροχ.)
Θ. Α.	

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἀπαντῶσιν αὐτοτελῶς ἡμί-
μετροι τροχαῖκοι στίχοι, ἀλλ' ἄρχονται οὗτοι ἀπὸ τοῦ
μονομέτρου.

23

Β'. Τροχαῖκοι μονόμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- υ, - υ), οἶον ,

Ἦναι | διὰ μου

Ὀρφα | νά μου

(τετρασύλλαβος παροξύτονος)

β') ὑπερκατάληκτος (- υ, - υ | υ), οἶον ,

Ἄγα | πῶ πολὺ

Κόρη | παχου | λή

(πεντασύλλαβος ὀξύτονος)

ἢ

Τοῦτο | θέλη | σα,

Φίλη | μέλισσα

(πεντασύλλαβος προπαροξύτονος)

Σημ. 1. Ὁ τροχαῖκος μονόμετρος καταληκτικὸς δὲν εἶναι
ἄλλο τι ἢ μονοποδία ἀναπαιστική, οἶον

Εὐγε | νῆς

Ἄν φα | νῆς

ἢ δακτυλική, οἶον

Ἐγραψα
Ἐέγραψα.

Σημ. 2. Ὁ δὲ τροχαϊκὸς μονόμετρος βραχυκατάληκτος
δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ αὐτὸς ὁ ἡμίμετρος τροχαϊκός, οἶον

Ἐλα
Πέραν,
Φίλε,
Κέραν.

29

Γ'. Τροχαϊκοὶ δόμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- υ, - υ | - υ, - υ), οἶον

Ὡ Ἄ|θήνα, | πρώτη| χώρα,
Τί γαιῶδάρους τρέφεις τώρα!
(ἑκτασύλλαβος παροξύτονος)

Καὶ

Καὶ ὁ|δεῖνας| καὶ ὁ|τάδες
Εἶναι| ὅλοι| μασκα|ράδες

Τὸ μέτρον τῶν στίχων τούτων εἶναι συννηθέστατον
ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει.

β') ὑπερκατάληκτος (- υ, - υ | - υ, - υ | - υ), οἶον

Ποῖος| ἔχει| τὴν ὑ|πομο|νή
Νὰ θυμᾶται τί 'πε ἡ Φανή
(ἐννεασύλλαβος ὀξύτονος)

ἢ

Ποίαν| τόσον| ἐπι|λήσμο|να
Εἶδες κόρην ὅσον πείσμονα
(ἐννεασύλλαβος προπαροξύτονος)

γ') καταληκτικός (- υ, - υ | - υ, ζ, Εὐριπίδειον), οἶον

Μάρτη, | Μάρτη | βροχερέ,

Και Φλεδάρη χιονερέ.

(ἐπτασύλλαθος ὀξύτονος)

Καὶ

Δῶσέ|μου, γει|τόνισ|σα,

Κᾶτι ποῦ 'λησμώνησα

(ἐπτασύλλαθος προπαροξύτονος)

δ') βραχυκατάληκτος (- υ, - υ | - υ), οἶον

Πόθεν|ν' ἀρχι|νήσω,

Φῶς μου, νά θρηνήσω

(ἑξασύλλαθος παροξύτονος)

—❖—

30

Δ'. Τροχαῖκοὶ τρίμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- υ, - υ | - υ, - υ | - υ, - υ), οἶον

Κάτω|'ς τὸ γιὰ|λό| |κά|τω 'ς τὸ|περι|γιάλι

'Πλέναν κι' ἄπλωναν|καὶ μὲ τὸν ἄμμο 'παίζαν

(δωδεκασύλλαθος παροξύτονος)

Καὶ

Τώρα|τά που|λιά, | | τώ|ρα τα|χελι|δόνια,

Τώρα~ή πέρδικες|γλυκολαλοῦν καὶ λένε

(δωδεκασύλλαθος παροξύτονος)

Ἦ το μ ἡ ἡ διαίρεσις ἐν τοῖς στίχοις τούτοις εἶναι πενθημιμερής.

β') ὑπερκατάληκτος (- υ, - υ | - υ, - υ | - υ, - υ | υ), οἶον

Ἔνας|τότε|νέος|ἦλθ' ὡς| | ἦρως|σοβα|ρός,

Φλέγον τ' ὄμμα ἔχων.|γίγας ὄντως φοβερός

(δεκατρिसύλλαθος ὀξύτονος)

ἦ

Ἐλα, | φῶς μου, | τῶρα | | δῶσε | μου ἵνα | φίλη | μα
 Κι' ἄφες τὰλλα ὅλα | γιὰ τὸ κρυφομίλημα
 (δεκατρισύλλαβος προπαροξύτονος)

Καὶ

Μπρὲ Μα | νώλη, | πρὲ λε | βέντη, | μπρὲ κα | λὸ παι | δί,
 Τί εὐμορφή γυναῖκα ἔχεις καὶ δὲν χαίρεσαι.

Ὁ μὲν πρῶτος ἐκ τῶν τελευταίων τούτων δύο στίχων εἶναι δεκατρισύλλαβος ὀξύτονος, ὁ δὲ δεύτερος δεκατρισύλλαβος προπαροξύτονος· ἀμφότεροι δὲ τροχαϊκοὶ τρίμετροι ὑπερκατάληκτοι.

Ἡ τομὴ ἦ διαίρεσις γίνεται μετὰ τὸν τρίτον πόδα, τ. ἔ. μετὰ τὴν ἕκτην συλλαβὴν.

γ') καταληκτικὸς (- -, - - | - -, - - | - - -), οἶον·

Ἄφες | ν' ἀπο | θάνω | | τύραν | νε σκλη | ρέ·
 Πάρε τὴν ψυχὴν μου, θάνατε πικρέ.
 (ένδεκασύλλαβος ὀξύτονος)

ἦ

Τοῦ θα | νάτου τό πι | κρὸν πο | τήρι | ον
 Εἰς πολλοὺς πολλάκις εἶν' σωτήριον.
 (ένδεκασύλλαβος προπαροξύτονος)

Θ. Α.

δ') βραχυκατάληκτος (- -, - - | - -, - - | - -), οἶον·

Θεῖους | αἴνους | μετὰ | τῶν ἀ | γίων
 Ἀναμέλπουν στόματα παιδίων
 (δεκασύλλαβος παροξύτονος)

Θ. Α.

Ε'. Τροχαῖκοι τετράμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- υ, - υ| - υ, - υ| - υ, - υ| - υ, - υ), οἶον

Ἦ νε|ότης|εἶναι|ἄνθος||καὶ καρ|πὸς αὐ|τοῦ ἐ|ξῶς.

Δυστυχῆς, ὅστις δὲν δρέψῃ|τὸν καρπὸν αὐτοῦ ἐγκαίρως!
(ἐκκαίδεκάσύλλαβος παροξύτονος)

Ὁ στίχος οὗτος εἶναι συνηθέστατος ἐν τῇ παρ' ἡ-
μῶν ποιήσει· σύγκειται δὲ ἐκ δύο καθαρῶν ὀκτασυλ-
λάβων παροξυτόνων στίχων.

β') ὑπερκατάληκτος (- υ, - υ| - υ, - υ| - υ, - υ| - υ, - υ| -), οἶον

Μόλις|φῶς ἐ|φάνη|κάτω,||κ' ἦλθον|ὄλοι|σούσω|μοι ἐ|κεῖ,

"Ανδρες,|γέρον|τες, γυ|ναῖκες||περι|συνα|χθέντες|πανοι|κεῖ
(ἐπτακαίδεκάσύλλαβος ὀξύτονος)

Ὁ στίχος οὗτος φανερόν εἶναι, ὅτι συντέθεται ἐξ
ἐνὸς ὀκτασυλλάβου παροξυτόνου καὶ ἐνὸς ἐννεασυλ-
λάβου ὀξύτονου, ἥτοι τοῦ μὲν, τροχαϊκοῦ διμέτρου
ἀκατάληκτου, τοῦ δέ, τροχαϊκοῦ διμέτρου ὑπερκατα-
λήκτου· δὲ ν εἶναι δὲ ἐκ τῶν ἐν συνήθει χρήσει στί-
χων τῆς νῦν.

Τοῦ αὐτοῦ τῷ ἄνω μέτρου εἶναι καὶ οἱ στίχοι οὔτοι·

§ Πῦρ ἀ|κούσαν|τες μα|κρόθεν||ἅπαν|τες κα|τατα|ράσσον|τα

Κι' ὄλοι ἔτοιμοι πρὸς μάχην|περισυναχθέντες τάσσονται
(ἐπτακαίδεκάσύλλαβος προπαροξύτονος)

Καὶ τούτου τοῦ μέτρου ὁ στίχος τονίζεται ὡς εἰς
ὀκτασύλλαβος παροξύτονος (τροχαϊκὸς δίμετρος ἀκα-
τάληκτος) καὶ εἰς ἐννεασύλλαβος προπαροξύτονος
(τροχαϊκὸς δίμετρος ὑπερκατάληκτος).

Ὁ τροχαϊκὸς τετράμετρος ὑπερκατάληκτος στίχος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς στίχος πολὺ δόκιμος.

γ') *καταληκτικὸς* (- -, - -| - -, - -| - -, - -| - -, - -), *οἶον*

Ὡ παι|διά μου,|ὄρφα|νά μου,|σκορπι|σμένα|δῶ κ'ἐ|κεῖ,

Ἕβρισμένα, διωγμένα|ἀπ' τὰ ἔθνη πανοικει

(*πεντεκαίδεκασύλλαβος δέξυτονος*)

Ὁ στίχος οὗτος εἶναι λίαν συνήθης ἐν τῇ σημερινῇ ποιήσει· ἔχει δὲ τὴν τομὴν ἢ διαίρεσιν μετὰ τὸν τέταρτον πόδα, ἥτοι μετὰ τὴν δευτέραν διποδίαν. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ ἱαμβικὸν τετράμετρον καταληκτικὸν μέτρον ἦτο περιφανέστατον καὶ ἐπισημότατον· μετεχειρίσθησαν δ' αὐτὸ ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ἄλλοι.

δ') *βραχυκατάληκτος* (- -, - -| - -, - -| - -, - -| - -), *οἶον*

Ὄνος|ἄγρι|ος ἰ|δῶν που||δνον|μέρω|μένον

Ἐμακάρizen ἐκείνον|ὥς πολὺ θρεμμένον

(*δεκατετρασύλλαβος παροξύτονος*)

Ὁ στίχος οὗτος, συγκείμενος ἐξ ἐνὸς ὀκτασυνλλάβου (τροχαϊκοῦ διμέτρου ἀκαταλήκτου) καὶ ἐνὸς ἑξασυνλλάβου (βραχυκαταλήκτου), δὲν εἶναι ἐκ τῶν πολὺ χρησίων σήμερον.

III. ΔΑΚΤΥΛΙΚΟΝ ΜΕΤΡΟΝ

Μετὰ τὰ ἐκ δισυσλλάβων ποδῶν συντιθέμενα μέτρα, ἥτοι τὸ ἰαμβικὸν καὶ τὸ τροχαϊκόν, χωροῦντες ἐπὶ τὰ μεγαλείτερα καὶ τελειότερα, θὰ διαλάβωμεν καὶ περὶ τῶν ἐκ τρισυσλλάβων ποδῶν συντιθεμένων. Πόδες τρισύλλαβοι παρ' ἡμῖν σήμερον συνιστῶντες μέτρα αὐτοτελῆ εἶναι δύο μόνον, ὁ δάκτυλος καὶ ὁ ἀναπαιστος, ἐκ τῶν ὀκτὼ τοιούτων τῆς ἀρχαιότητος ποδῶν, ἥτοι τοῦ χορείου (~ ~ ~), τοῦ μολοσσοῦ (- - -), τοῦ βακχείου (~ - -), τοῦ παλιμβакχείου (- - ~), τοῦ δακτύλου (~ ~ ~), τοῦ ἀναπαίστου (~ ~ -), τοῦ κρητικοῦ (- ~ -) καὶ τοῦ ἀμφιβράχους (~ - ~), (οἷτινες δὲν συνίστων πάντες μέτρα αὐτοτελῆ).

Προτάσσεται δὲ τὸ δακτυλικὸν τοῦ ἀναπαιστικοῦ, διότι εἶναι ἐνδοξότερον καὶ γνωριμώτερον, καὶ προσέτι τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν μέτρων τὸ ἀρχαιότατον.

Ὁ δάκτυλος (~ ~ ~) σύγκεται ἐκ μιᾶς μακρᾶς, ἡγουμένης, καὶ δύο βραχειῶν, ἐπομένων, συλλαβῶν· ἢ, ὥς νῦν ὀρθότερον δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ἐκ μιᾶς ἐντόνου καὶ δύο ἀτόνων.

Τὸ δακτυλικὸν μέτρον συντίθεται ἐκ δακτύλων καὶ εἶναι ἀντιπαθὲς τῷ ἀναπαιστικῷ, περὶ οὗ κατωτέρω.

Οἱ δακτυλικοὶ στίχοι δὲν βαίνονται κατὰ διποδίαν, ὅπως οἱ ἰαμβικοὶ καὶ οἱ τροχαϊκοὶ καὶ οἱ ἀναπαιστικοί, ἀλλὰ κατὰ μονοποδίαν· χωροῦσι δὲ ἀπὸ διμέτρου μὲχρις ἑξαμέτρου.

Τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου συνηθέστατον καὶ περιφημότερον καὶ ἐπισημότερον καὶ σπουδαιότατον καὶ τελειότατον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ποιήσει ἦτο τὸ ἑξ ἄ μ ε τ ρ ο ν

δακτυλικὸν (καταληκτικὸν συνήθως εἰς δισύλλαβον), κατὰ τὸ ὁποῖον ἐποιήθησαν αἱ ποιήσεις τοῦ Ὅμηρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου καὶ ἄλλων ποιητῶν. Παρ' ἡμῖν δυστυχῶς μέχρι τοῦδε δὲν ἐγένετο ὅση ὥφειλε νὰ εἶχε γίνῃ χρῆσις τοῦ θαυμασίου τούτου μέτρου, οὗ εἰσιν ὀνομασίαι πέντε, αὗται·

α') δακτυλικὸν κατ' ἐξοχὴν, ἀπὸ τοῦ ποδὸς τοῦ ἀρμόζοντος αὐτῶ·

β') ἡρῶον ἢ ἡρώϊκόν, ἐπειδὴ δι' αὐτοῦ ἐξυμνήθησαν αἱ πράξεις καὶ τὰ κλέα τῶν ἡρώων (ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου)·

γ') πυθικόν, ἐπειδὴ ὁ Πύθιος μετεχειρίσθη αὐτὸ (ἀπὸ τοῦ τὸν Πύθιον τούτῳ κεχρῆσθαι τῷ μέτρῳ).

δ') ἐξάμετρον, ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάσεων ἢ ποδῶν·

ε') ἔπος κατ' ἐξοχὴν.

Σημ. 1. Ἡ ἐπικὴ πόησις (Ὁμηρος) διαφέρει τῆς λυρικῆς, ἀρχαιοτέρας οὖσης, κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ μὲν λυρική ἐμελῶδεῖτο, τ. ἔ. ᾄδετο, ἡ δὲ ἐπική ἐρραψῶδεῖτο μόνον, τ. ἔ. ἀπηγγέλλετο ἀνευ μέλους.

Σημ. 2. Ὁ δακτυλικὸς μονόμετρος στίχος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ μονοποδία δακτυλική, οἶον

*Εγραψα

*Ξέγραψα·

εἶναι δὲ ὁ στίχος οὗτος ὅλως ἀδόκιμος καὶ καθ' ἑαυτὸν ἀχρηστος, οὐδὲ ὑπῆρχεν ὅλως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, διότι φαίνεται ὅτι συνέπιπτεν, ὅπως καὶ νῦν, πρὸς τὰ λαμβικά καὶ τὰ τροχαϊκά μέτρα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα δὲν κάμνομεν ἐκτενέστερον λόγον περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἀρχόμεθα εὐθὺς ἀπὸ τοῦ δακτυλικοῦ διμέτρου.

Α'. Δακτυλικοί δίμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (— ∪ ∪ | — ∪ ∪), οἶον

Τρέχα μαν|νοῦλά μου!

Τέχεις καρ|δοῦλά μου;

(ἐξασύλλατος προπαροξύτονος)

β') καταληκτικός

1) εἰς συλλαβὴν (— ∪ ∪ | —), εἶον

Κλαίει πο|λὺ

Ἔνα που|λι

(τετρασύλλατος ὀξύτονος)

Ἄλλ' ἐὰν τὸν ῥυθμὸν τούτου διατάξωμεν οὕτω

Κλαίει|πολὺ

Ἔνα|πουλι

ὁ στίχος ἀπὸ δακτυλικοῦ διμέτρου καταληκτικοῦ εἰς συλλαβὴν μεταπίπτει εἰς ἱαμβικὸν μονόμετρον ἀκατάληκτον (— — | — —), ἢ κάλλιον εἰς χοριαμβικὸν μονόμετρον ἀκατάληκτον (— ∪ ∪ —), ὅπερ καὶ τὸ ὀρθότερον. Ἐπιτρέπει νὰ καλέσωμεν ἐπεικῶς τὸν στίχον τοῦτον ἱαμβικὸν μονόμετρον ἀκατάληκτον τὸ ἀδιάφορον τῆς τονιστέας πρώτης ἢ δευτέρας συλλαβῆς, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπομεν.

2) εἰς δισύλλατον (— ∪ ∪ | — ∪), οἶον

Ἔνα φι|λάκι

Δός μου, Δε|νάκι,

(πεντασύλλατος παροξύτονος)

Ἄλλ' ἐὰν τὴν ῥύθμῳσιν κάμωμεν οὕτω :

Ἐνα|φιλά|κι

Δός μου,|Λενά|κι

ὁ στίχος ἀπὸ δακτυλικοῦ διμέτρου κατα-
ληκτικοῦ εἰς δισύλλαβον μεταπίπτει εἰς
ιαμβικὸν μονόμετρον ὑπερκατάλη-
κτον (-, - -|-), ἢ κάλλιον εἰς χοριαμβικὸν
μονόμετρον ὑπερκατάληκτον. (Ἴδε καὶ
κεφ. 49).

Σημ. Φανερόν εἶναι, ὅτι ἐν τῷ δακτυλικῷ μέτρῳ ὑπερκατά-
ληκτοὶ καὶ βραχυκατάληκτοὶ στίχοι δὲν ὑπάρχουσι·
διότι βαινομένου τούτου κατὰ μονοποδίαν, τὸν μὲν ὑπερκατάληκτον
ἀναπληροῖ ὁ καταληκτικὸς εἰς συλλαβὴν ἢ εἰς δισύλλαβον, τὸν δὲ
βραχυκατάληκτον ἀποκρούει ἡ φύσις αὐτῇ τοῦ μέτρου, ἅτε κατὰ
μονοποδίαν βαινομένου.

34

Β'. Δακτυλικοὶ τρίμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- - -|- - - -|- - -), οἷον

Εὐφωνον|ᾄσμα ἀ|κούεται·

Ἄδει ἐ|κείνη ποῦ|λούεται

(ἐννεασύλλαβος προπαροξύτονος)

Τοῦ στίχου τούτου ἡ χρῆσις δὲν εἶναι συνήθης.

β') καταληκτικὸς

1) εἰς συλλαβὴν (- - -|- - - -|-), οἷον

Γέρων ἐ|κάστου πο|τὲ

Ἐλεγε|πῆραι δι|τίται

(ἐπτασύλλαβος ὀξύτονος)

2) εἰς δισύλλαβον (- - - | - - - | - - -), οἶον

Ἑκαστος, | ἔλεγε | χαίρων

Ἐνας χαι | ρέκακος | γέρων

(ὀκτασύλλαβος παροξύτονος)

Καὶ τοῦ καταληκτικοῦ δακτυλικοῦ τριμέτρου ἡ χρῆ-
σις δὲν εἶναι συνήθης ἐν τῇ σημερινῇ ποιήσει.

35

Γ'. Δακτυλικοὶ τετράμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- - - | - - - | - - - | - - -), οἶον

Σπεύσατε | κ' ἴδετε ! | Ἑνοπλοὶ φαίνονται.

Κρύφθητε | 'τ' ἔφθασαν ! | Ὀάχαιραι μαίνονται

(δωδεκασύλλαβος προπαροξύτονος) Θ. Α.

Ὁ στίχος οὗτος δὲν εἶναι ἐκ τῶν δοκίμων τῆς νῦν.

β') καταληκτικὸς

1) εἰς συλλαβὴν (- - - | - - - | - - - | -), οἶον

Πάντοτ' ὁ | θάνατος | ἄλγος γεν | νᾷ,

Ὅταν ἀ | καίρως θε | ριζῇ τι | νᾷ

(δεκασύλλαβος ὀξύτονος) Θ. Α.

2) εἰς δισύλλαβον (- - - | - - - | - - - | - - -), οἶον

Πάντοτ' ὁ | θάνατος | ἄλγος ἐμ | βάλλει

Ὅπου ἀ | καίρως κι' ἀ | σπλάγχχνος εἰς | βάλλει

(ἐνδεκασύλλαβος παροξύτονος)

καὶ

Ὅλαις ἡ | πέρδικες | παίζουν 'ς τ' αὐ | λάκι (δημῶδες)

καὶ

Ὅλαις ἡ | εὐμορφαις | σέρνουν κα | μάρι (δημῶδες)

Ὁ δακτυλικὸς τετράμετρος στίχος εἶναι ἄριστος ἐν τῇ ποιήσει, καὶ εὐκτὸν εἶναι νὰ ἐγενικεύετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἢ χρῆσις αὐτοῦ. Διὸ παραθέτομεν ὁλόκληρον ποιημάτιον τοῦ μέτρου τούτου (τοῦ καταληκτικοῦ εἰς δισύλλαβον), τὸ ἐξῆς.

Σὲ ἀγαπῶ.

Πάθους μυ|χίου κα|τήντησα|θῦμα
 Κι' ἀπελπis,|ᾄγγελε,|χαῖνον τὸ|μνῆμα
 Βλέπω ἐμέ ν' ἀναμένη προώρως,
 Ἄβυσσος μαύρη, ἀπαίσιος χῶρος.
 Αἴτιον ἄλλο τοῦ πάθους δέν ἦτον
 Πλὴν λατρευτός τις ἀστήρ τῶν χαρίτων.
 Μή με ἐρώτα δ' αὐτὸ τὸ ἐν ποίῳ ν;
 Ἐχει τὸ ὄνομα θέλγον καὶ θεῖον.
 Θέλεις αὐτὸ κ' ἐπιμένεις ν' ἀκούσης;
 Λέγε πῶς λέγεσαι, θύγατερ Μούσης;
 Κι' οὕτω μονάχη ἐκεῖνο θὰ εὔρης,
 Ὅπερ ζητεῖς, ὦ φιλότατη, νὰ ἔεῦρης.
 Χύσον τὸ βάλαμον τῶν γλυκυτάτων
 Θεῶν σου λόγων κι' ἀγίων βλεμμάτων
 Καὶ ζωογόνησον στήθος ἀσπαῖρον·
 Φαῖδρυνον τ' ὄμμα μου, ἔαρ μου χαῖρον.
 Μόνην σέ, φίλη, θὰ ἔχω ὡς σέλας
 Ὅσ' ὅλας τοῦ βίου τὰς μαύρας θυέλλας.
 Πάραυτα δ' ὅλη ἡ νόσος ἰάται
 Ὅταν τις ἴδῃ πιστῶς ν' ἀγαπᾶται.
 Φείσθητι, φίλη, ἐκείνου ποῦ κρῖμα
 Εἶναι νὰ πέσῃ προώρως 'ς τὸ μνῆμα·
 Σεῖσον τὰ χεῖλη κι' ἀπάγγειλον λέξιν,
 Φθέγμα καρδίας, ὡς ἔχεις τὴν ἔξιν,
 Λέγε ἐκεῖνο τὸ . . . νά! θά τὸ 'πῶ!
 Λέγε μου, λέγε τὸ «Σὲ ἀγαπῶ.»

Θ. Α.

Δ'. Δακτυλικοί πεντάμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- υ υ | - υ υ | - υ υ | - υ υ | - υ υ), οἶον

Τ' ἄρματα | πλήρης χα | ρᾶς ὁ γεν | ναῖος ἐξ | ἤταζε

Κ' ἀφροντίς τῶν στρατευμάτων τὸ πληθός ἐκύτταζε

(δεκαπεντασύλλαβος προπαροξύτονος) Θ. Α.

Σημ. Ὁ δακτυλικὸς πεντάμετρος στίχος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦν ἄχρηστος εἰς κατασκευὴν ποιήματος· μόνον δ' ἐν ἡρωελεγεῖω εὐρίσκεται.

β') καταληκτικὸς

1) εἰς συλλαβὴν (- υ υ | - υ υ | - υ υ | - υ υ | -), οἶον

Ἔλα τρυ | γόνα λευ | κή, | | ζηλεμ | μένη κι' ἀ | γνή,

Ἔλα μ' ἐ | κείνον νά | ζῆς | | ποῦ γιά | σένα πο | νεῖ

(δεκατρισύλλαβος ὀξύτονος) Θ. Α.

2) εἰς δισύλλαβον (- υ υ | - υ υ | - υ υ | - υ υ | - υ), οἶον

Ἔλα τρυ | γόνα λευ | κή, | | ζηλεμ | μένη καί | νέα,

Ἔλα μ' ἐμένα νά ζῆς αἰωνίως ὥρατα

(δεκατετρασύλλαβος παροξύτονος)

Ε'. Δακτυλικοί ἑξάμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- υ υ | - υ υ | - υ υ | - υ υ | - υ υ | - υ υ), οἶον

Ὁρμησ' ἀ | κράτητος | ἔχων | | ὥς | ὅπλον τό | πῦρ τῆς νε | ότητος,

Τῆς ἐμπνεούσης τὴν τόλμην, | ὥς μόνης τῶν πάντων θεότητος

(ὀκτωκαιδεκασύλλαβος προπαροξύτονος)

Ὁ ἀκατάληκτος οὗτος στίχος ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦν ἐν χρήσει μόνον παρὰ τοῖς λυρικοῖς.

β') καταληκτικός

1) εἰς συλλαβὴν (- - - | - - - | - - - | - - - | - - - | -), οἶον

Ἦτο χει|μὼν καὶ σφο|δρὸς| |δ βορ|ρᾶς ἐμυ|κάτο ς' τήν|γῆν
Ἔτρεμον δ' ὄλοι ἐντὸς|τοῦ σπηλαίου κ' ἐτήρουν σιγὴν
(ἐκκαίδεκασύλλαβος ὀξύτονος)

Ὁ στίχος οὗτος, ἂν καὶ πολὺ σπάνιος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, εἶναι ὅμως ὥραϊος καὶ εὐκτὸν εἶναι νὰ εἰσαχθῇ καὶ εἰς τὴν παρ' ἡμῖν ποίησιν.

Ἔτι ὅμως ὥραιότερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος τοῦτου, καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συνηθέστατος καὶ ἐκφραστικώτατος καὶ ἐνδοξότατος καὶ τὴν ὑπαρξιν ἀρχαιότατος, προαχθεὶς εἰς τὴν ὑψίστην τελειότητα ἐν τοῖς ἔπεσι τοῦ Ὁμήρου, ἦτο ὁ δ α κ τ υ λ ι κ ὸ ς ἑ ξ ἄ μ ε τ ρ ο ς κ α τ α λ η κ τ ι κ ὸ ς εἰς δι σ ύ λ λ α β ο ν, καθ' ὃν ἐποιήθησαν πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ Ὀμηρικά ἔπη.

2) εἰς δισύλλαβον (- - - | - - - | - - - | - - - | - - - | -), οἶον

Ἄλλ' αἰ βου|λαὶ τῶν ἀν|θρώπων| |καὶ| ἄλλα τὸ|θειον κε|λεύει
Ταῦτα τὸ δόγμα διδάσκει, |καὶ πῶς εἰς αὐτὸ ἄς πιστεύῃ.
(ἐπτακαίδεκασύλλαβος πρὸξύτονος)

καὶ

Πρὸς τῆς Ἐ|λάσσονος| πλέων| |Ἄ|σίας δ|ναύτης τὰς|δχθας
καὶ

Κεῖτ' ὑψη|λὸς μετα|ξύ τῶν Θη|βῶν| |καὶ τοῦ|Δήμου τῆς|Πέτρας

Ὁ Ἀ. Ραγγαβῆς, ὁ Ἡ. Τανταλίδης, ὁ Θ. Ὁρφανίδης, ὁ Γ. Ζαλοκώστας καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν νεωτέρων ποιητῶν μετεχειρίσθησαν τὸ μέτρον τοῦτο.

Τινὰ περὶ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου.

Τὸ δακτυλικὸν ἑξάμετρον, ὡς ἐκ τῆς χρό-
σεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπικῇ ποιήσει, ὠνομάσθην ἔπορ ἢ
ἐπικόν· ἐπειδὴ δὲ δι' αὐτοῦ ἡδοντο τὰ κλέα τῶν
ἠρώων ὠνομάσθην καὶ ἠρῶον ἢ ἠρῶϊκόν.

Τὸ δακτυλικὸν ἑξάμετρον καταλν-
κτικὸν εἰς δισύλλαβον εἶναι τὸ τελειότατον
καὶ ἐνδοξότατον καὶ ἀπλούστον, ὡς προείπομεν,
πάντων τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν μέτρων.

Αἱ τομαί, ἃς δέχεται τὸ δακτυλικὸν ἑξάμετρον,
εἶναι κυρίως τρεῖς, ἥτοι

α') πενθηνιμερής, ὅταν γίνηται μετὰ τὴν ἔν-
τονον (ἢ τὴν μακρὰν τὸ πάλαι) συλλαβὴν τοῦ τρί-
του ποδὸς (-|~), οἷον

Ἦτο χει|μῶν καὶ σφο|δρὸς| |δ βορ|ρᾶς ἐμυ|κάτο 'ς τήν|γῆν·

λέγεται δὲ ἡ τομὴ πενθηνιμερής, ἐπειδὴ γίνεται ἐν
ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γ' δακτύλου (ἐκάστου ἀκεραίου δα-
κτύλου διαιρουμένου εἰς δύο ἡμίση, τὴν μακρὰν ἢ
ἐντονον συλλαβὴν καὶ τὰς δύο βραχείας ἢ ἀτόνους,
ἰσοδυναμούσας πρὸς μίαν μακράν), τουτέστιν ἐπειδὴ
γίνεται μετὰ πέντε ἡμιπόδια.

β') κατὰ τρίτον τροχαῖον, ὅταν γίνηται
μετὰ τὴν β' συλλαβὴν τοῦ γ' ποδὸς (-~|~), οἷον

Ἄλλ' αἱ βου|λαὶ τῶν ἀν|θρώπων| |καὶ| ἄλλα τὸ|θεῖον κε|λεύει·

λέγεται δὲ κατὰ τρίτον τροχαῖον, ἐπειδὴ ἂν
ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ στίχος ἐτελεύτα εἰς τὴν τομὴν, ὃ

τελευταῖος (ὁ τρίτος) ποὺς ἠθελεν εἶναι τροχαῖος (-).

γ') ἐφθνημιμερής, ὅταν γίνηται μετὰ τὴν μακρὰν ἢ ἔντονον συλλαβὴν τοῦ δ' δακτύλου, οἷον

Ἦτο χειμῶν καὶ σφοδρὸς ὁ βορρᾶς || ἐμυκάτο 'ς τὴν γῆν·

λέγεται δὲ ἐφθνημιμερής, ἐπειδὴ γίνεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δ' δακτύλου, τουτέστι μετὰ ἑπτὰ ἡμιπόδια· καθότι ἕκαστος ἀκέραιος δάκτυλος, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, διαιρεῖται εἰς δύο ἡμίση, ἥτοι τὴν μακρὰν ἢ ἔντονον συλλαβὴν καὶ τὰς δύο βραχείας ἢ ἀτόνους, ἡ δὲ τομὴ συμπίπτει νὰ γίνηται μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἐβδόμου ἡμίσεος τῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ στίχου δακτύλων, δηλαδὴ εἰς τὸ μέσον τοῦ δ' δακτύλου, ἢ ὅπερ ταυτό, μετὰ τὸ ἔβδομον ἡμιπόδιον.

Ὁ ἀμέσως ἀνωτέρω στίχος εἶναι δεκτικὸς ἀμφοτέρων τῶν τομῶν, τῆς τε πενθνημιμεροῦς ἐν τῷ «σφοδρὸς || ὁ βορρᾶς» καὶ τῆς ἐφθνημιμεροῦς «ὁ βορρᾶς || ἐμυκάτο».

Ἡ βουκολικὴ καλουμένη τομὴ ἐγίνετο εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου ποδός, ὡς εἶπομεν.

Τομὴ καὶ διαίρεσις (διχοτομία) τὴν σήμερον συμπίπτουσι, τουτέστι σημαίνουσιν ἐν καὶ τὸ αὐτό.

Ὁ χαρακτὴρ τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου εἶναι μεγαλοπρεπὴς καὶ σεμνὸς καὶ πολλῆς ἀρμονίας δεκτικός.

Ἐνταῦθα περαίνομεν τὰ περὶ τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου καὶ εἰσερχόμεθα κατωτέρω εἰς τὸ ἀναπαιστικόν.

39

Βίος Ὀμήρου.

Ἐπειδὴ ἐπανειλημμένως ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω τὸν Ὀμηρον καὶ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, δὲν κρίνομεν ἄσκο-

πον νὰ γράψωμέν τινα ἐνταῦθα περὶ τοῦ βίου τοῦ θεσπεσίου τῶν ποιητῶν.

Τὸ ἔπος πρώτῃ ἐφεῦρεν ἡ Φημονόη, προφῆτις τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς, μεταχειρισθεῖσα ἑξαμέτρους χρησμούς. Ἐπῶν δὲ ποιηταὶ ἐγένοντο πολλοί, ἐξ ὧν κράτιστοι εἶναι ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡσίοδος, ὁ Πείσανδρος, ὁ Πανύασις καὶ ὁ Ἀντίμαχος.

Ἐκ τούτων ὁ Ὅμηρος τίνας εἶχε γονεῖς ἢ τίς ἦτο ἡ πατρίς του δὲν εἶναι εὐκόλον ν' ἀποφανθῇ τις· διότι οὔτε αὐτὸς εἶπέ τι περὶ τούτου, οὔτε οἱ περὶ αὐτοῦ εἰπόντες εἶναι σύμφωνοι, ἀλλ' ἕκαστος μετὰ περισσῆς ἀδείας ἔλεγεν ὅ,τι ἤθελε. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἀνγόρευσαν αὐτὸν Κολοφώνιον, οἱ δὲ Χιον, οἱ δὲ Σμυρναῖον, οἱ δὲ Ἰήτην, ἄλλοι δὲ Κυμαῖον· καὶ καθόλου πᾶσα πόλις ἀντιποιεῖται τοῦ ἀνδρός, ὅθεν εἰκότως ἡδύνατο νὰ λεχθῇ κοσμοπολίτης. Διότι

Οὐχὶ πέδον Σμύρνης ἐλοχεύσατο θεῖον Ὅμηρον,
οὐ Κολοφῶν, τρυφερῆς ἄστρον Ἰηονίης,
Οὐ Χιος, οὐκ Αἰγυπτos εὐσπορος, οὐ Κύπρος ἀγνή,
οὐ νῆσος κραναή, Λαερτιάδαο πάτερ,
Οὐκ Ἄργος Δαναοῖο, Κυκλωπεῖη τε Μυκῆνη,
οὐδὲ τὸ Κεκροπίων ἄστυ παλαιογόνων,
Οὐ γάρ ἔφυ χθονὸς ἔργον· ἀπ' αἰθέρος ἀλλὰ ἐ Μοῦσαι
πέμψαν, ἵν' ἡμερίοις δῶρα ποθητὰ φέροι.

Λέγουσι δὲ τινες, ὅτι ὠνομάσθη Ὅμηρος ἀπὸ τῆς τῶν ὁμμάτων πηρώσεως· διότι οἱ Αἰολεῖς ἐκάλουν ὁμήρους τοὺς τυφλοὺς. Ἀλλ' ὅσοι ἀπεφῆναντο τυφλὸν τὸν Ὅμηρον, φαίνεται ὅτι αὐτοὶ ἦσαν τυφλοὶ καὶ πεπρωμένοι τὴν διάνοιαν· διότι τοσαῦτα κατεῖδεν ὁ ἄνθρωπος ὅσα οὐδεὶς οὐδέποτε ἄλλος.

Ὁ Ὅμηρος ἐζῆσε κατ' ἄλλους μὲν καθ' οὓς χρόνους ἀπωκίσθη ἡ Ἰωνία, κατ' ἄλλους δὲ περὶ τοὺς

Τρωϊκοὺς χρόνους. Φαίνεται δὲ ὅτι ἀπέθανε γηραιός, διότι ἡ ἀνυπερέβλητος ἀκρίβεια τῶν πραγμάτων τοιαύτης ἡλικίας ἀνθρώπον παρίστησιν. Ἐκ τῆς πολυπείρας δὲ τῶν τόπων, ἣν ἔχει, ἐξάγεται ὅτι περιῆλθε πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, ἐπομένως ὅτι ἐκέκτητο πολλὴν περιουσίαν πλούτου, καθάπερ καὶ ὁ τῆς ἱστορίας πατὴρ Ἡρόδοτος. Συνέγραψε δὲ ποιήσεις δύο, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, κατὰ τινὰς δὲ καὶ ἄλλας τινὰς ἀμφισβητησίμους καὶ ἥττον σπουδαίας.

Περὶ δὲ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ λέγουσιν, ὅτι τοιαύτη ἐγένετο· πλεύσας εἰς Ἴον ἐξενίσθη παρὰ Κρεωφύλῳ· καθήμενος δὲ ἡμέραν τινὰ ἐπὶ τινος ἀκτῆς καὶ ἰδὼν ἀλιεῖς ἠρώτησεν αὐτοῦς

Ἄνδρες ἀπ' Ἀρκαδίας θηρήτορες, ἦ ρ' ἔχομέν τι;

ἦτοι «Ψαράδες ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία, ἔχμε τίποτε ψάρια;»

εἷς δ' ἐξ αὐτῶν ἀπήντησεν

Οὐς ἔλομεν, λιπόμεσθ', οὐς δ' οὐχ ἔλομεν, φερόμεσθα·

ἦτοι «ὅσα ἐπιάσαμε τὰ ἑκάμαμε, καὶ ὅσα δὲν ἐπιάσαμε τὰ φέρνουμε ἀπάνω μας.»

Μὴ κατορθώσας δὲ ὁ Ὅμηρος νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀπάντησιν ταύτην καὶ νὰ λύσῃ τὸ αἵνιγμα, ὅτι καταβάντες πρὸς ἀλιεῖαν ἀπέτυχον· φθειρισθέντες δὲ (ψευδισθέντες) ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ὅσους μὲν ἐκ τῶν φθειρῶν συνέλαβον ἐφόνευσαν καὶ ἀπληλλάγησαν τούτων, ὅσοι δὲ ἐξ αὐτῶν διέφυγον, τούτους φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν, μὴ κατορθώσας, λέγομεν, νὰ λύσῃ τὸ αἵνιγμα, καὶ ἀθυμήσας, ἀπῆλθε σύννους, μελετῶν καὶ σκεπτόμενος τὸν χρῆσμον τοῦτον. Ἐνῷ δὲ ἐπορεύετο, ὀλισθήσας καὶ προσκρούσας ἐπὶ λίθου ἐτελεύτησε μετὰ τρεῖς ἡμέ-

ρας. Οὕτω δὲ ὁ βιογράφος του Πρόκλος, ἐνῶ διεφύλα-
ξεν αὐτὸν ὀξυδερκέστατον καθ' ὅλον του τὸν βίον λέ-
γων «τυφλὸν δ' ὅσοι τοῦτον ἀπεφάναντο, αὐτοὶ μοι
δοκοῦσι τὴν διάνοιαν πεπληρωσθαι», τὸν ἀπετύφλωσε
καὶ τὸν κατεστράβωσεν εἰς τὰ γηρατεῖά του· ἀλλ' εἶχε
δίκαιον ὁ ἄνθρωπος, τὸ μὲν διότι ἀνθρώπινον πάθημα
κατέγνωσεν αὐτοῦ, τὸ δὲ διότι οὕτω, ὡς λέγει, εἶχεν
ὁ θεὸς χρησιμοδοτήσῃ περὶ αὐτοῦ.

*Ἔστιν Ἴος νῆσος, μητρὸς πατρὸς, ἥ σε θανόντα
δέξεται· ἀλλὰ νέων ἀνδρῶν αἰνιγμα φύλαξαι.

Ἀποθανὼν δὲ ἐτάφην ἐν Ἴῳ, καθὰ μαρτυρεῖ τὸ ἐπί-
γραμμα τοῦτο·

ὀλβίστη νήσων πόντῳ Ἴος, ὅττι κέκευθε ¹
βαιῇ ² Μουσάων ἀστέρα καὶ χαρίτων.

Πάντα ταῦτα εἶναι πολὺ ἀμφίβολα καὶ συζητήσι-
μα· ἐγράψαμεν δ' αὐτά, ἵνα μὴ ὁ ἀναγνώστης ἀπει-
ρος καὶ τούτων ὑπάρχη.

IV. ΑΝΑΠΑΙΣΤΙΚΟΝ ΜΕΤΡΟΝ

Μετὰ τὰ περὶ τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου ρηθέντα, δεόν
νὰ εἰπώμεν περὶ τοῦ ἀναπαιστικοῦ. Διότι ὅπως ὁ τρο-
χαῖος εἶναι ἀντιπαθὴς τῷ ἰάμβῳ, οὕτω καὶ ὁ ἀνάπαι-
στος εἶναι ἀντιπαθὴς τῷ δακτύλῳ, ἐφ' ᾧ μάλιστα καὶ
ἀντιδάκτυλος καλεῖται παρὰ τινῶν· τὸ δὲ ἀναπαιστι-
κὸν μέτρον εἶναι ἐναντίον τῷ δακτυλικῷ.

1. Κρύπτει, καλύπτει.

2. Μικρά, ἀσήμαντος.

Καὶ ἐνταῦθα, ἀφαιρεθεῖς ἡ προσθεῖ-
σις μιᾶς συλλαβῆς ἐν ἀρχῇ δακτυλικοῦ τινος ἡ ἀνα-
παιστικοῦ στίχου, τὸ μέτρον μεταπίπτει εἰς τὸ ἕτερον
τῶν εἰδῶν τούτων, καθάπερ ἐν τῷ ἱαμβῷ καὶ τῷ τρο-
χαῖῳ. Ἐὰν π. χ. τοῦ δακτυλικοῦ τούτου στίχου

Ἄλλ' αἱ βου|λαι τῶν ἀν|θρώπων||καί|ἄλλα τὸ|θεῖον κε|λεύει

ἀφαιρέσωμεν τὴν πρώτην συλλαβὴν Ἄ λ λ', τὸ κα-
τελειπόμενον

αἱ βου|λαι|τῶν ἀνθρώ|πων καὶ ἄλ|λα τὸ θεῖ|ον κελεύ|ει

ἔσται πάντως ἀνάπαιστος.

Ὁ ἀνάπαιστος ἢ ἀντιδάκτυλος (— —) σύγκειται ἐκ
δύο βραχειῶν συλλαβῶν, ἡγουμένων, καὶ μιᾶς μακρᾶς,
ἐπομένης· ἢ, ὥς νῦν ὀρθότερον δυνάμεθα νὰ εἴπω-
μεν, ἐκ δύο ἀτόνων, ἡγουμένων, καὶ μιᾶς ἐντόνου,
ἐπομένης.

Τὸ ἀναπαιστικὸν μέτρον εἶναι σπουδαῖον καὶ με-
γαλοπρεπὲς καὶ σοβαρὸν καὶ ἐμβριθὲς καὶ ἀρνηπρε-
πές· ὥς ἀνιόντος δὲ ῥυθμοῦ εἶναι ἐλαφρότερον καὶ
γοργότερον τοῦ δακτυλικοῦ. Ὁ ἀρχικὸς καὶ κύριος
χαρακτήρ τοῦ ἀναπαιστικοῦ ἦτο ἐμβατήριος.

Τοὺς ἀναπαιστικοὺς στίχους μεταχειρίζονται λυρι-
κοὶ τε καὶ δραματικοὶ ποιηταί.

Οἱ ἀναπαιστικοὶ στίχοι βαίνονται κατὰ διποδίαν,
ὅπως οἱ ἱαμβικοὶ καὶ οἱ τροχαϊκοί· χωροῦσι δὲ ἀπὸ
μονομέτρου μέχρι τετραμέτρου.

Διὰ τί δὲ ὁ ἀνάπαιστος βαίνεται κατὰ διποδίαν, ἐνῶ
ὁ ισόχρονος αὐτῷ δάκτυλος βαίνεται κατὰ μονοπο-
δίαν; Διότι οὐδὲν μέτρον ἐστὶν ὑπὲρ τὸ ἐξάμετρον,

οὐδὲν δὲ ἔχει ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα δύο χρόνους, πλὴν διὰ κωμικὴν τινα καὶ ὅλως ἐξαιρετικὴν καὶ σπανιωτάτην αἰτίαν. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἀναπαιστικὸν εὖρηται πολλάκις καὶ ἐξ ἑπτὰ καὶ ὀκτὼ ἀπλῶν ποδῶν συγκείμενον, ἔγινεν ἀνάγκη νὰ μετρῇται αὐτὸ κατὰ διποδίαν, ἵνα μὴ τὸ ἐξ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ποδῶν λέγῃται ἐπτάμετρον ἢ ὀκτάμετρον, ἀλλὰ τετράμετρον (βραχυκατάληκτον ἢ ἀκατάληκτον).

Τοῦ ἀναπαιστικοῦ, κατὰ συζυγίαν ἢ διποδίαν βαινομένου, εἰσὶν ἀποθέσεις ἕξ· ἡ ὑπερκατάληκτος εἰς δισύλλαβον, ἡ ὑπερκατάληκτος εἰς συλλαβὴν, ἡ ἀκατάληκτος, ἡ καταληκτικὴ εἰς δισύλλαβον, ἡ καταληκτικὴ εἰς συλλαβὴν, καὶ ἡ βραχυκατάληκτος.

41

Α'. Ἀναπαιστικοὶ ἡμίμετροι στίχοι.

Ἡ μίμετρος, ὥς καὶ ἐν τῷ τροχαϊκῷ καὶ ἰαμβικῷ, καλεῖται ἐπειδὴ σύγκειται ἐξ ἡμίσεος μόνον μέτρου, ἥτοι ἐνὸς ποδός, ἅτε τοῦ ἀναπαιστικοῦ μέτρου βαινομένου κατὰ διποδίαν, ὥς ἔχομεν εἴπηρ, οἶον

Εὐγενής

Ἄν φανῆς.

Ἡ ἀναπαιστικὴ αὕτη ἡμιποδία εἶναι αὐτὸς ὁ τροχαϊκὸς μονόμετρος καταληκτικὸς στίχος· εἶναι δὲ χρησιμος κυρίως ἐν συστήμασι στίχων καὶ οὐχὶ ὥς στίχος αὐτοτελής. Εἴτε δὲ ὑπὸ τὸν πρῶτον χαρακτηῖρα, εἴτε ὑπὸ τὸν δεύτερον παρουσιάζεται, εἶναι στίχος ἀδόκιμος, καὶ πᾶς περαιτέρω περὶ αὐτοῦ λόγος περιττός.

Β'. Ἀναπαιστικοὶ μονόμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (υ υ - | υ υ -), οἶον,

Ὁ θεὸς | κυβερνᾷ

Καὶ ποτὲ | δὲν γερνᾷ

Θ. Α.

β') ὑπερκατάληκτος

1) εἰς συλλαβὴν (υ υ -, υ υ - | υ), οἶον

Κατηφής, | λυπημέ | νος

Θρηνηδεῖ | μονωμέ | νος

(ἐπτασύλλαβος παροξύτονος)

2) εἰς δισύλλαβον (υ υ -, υ υ - | - υ), οἶον

Στρατηγοῦ | περιβάλ | λεται

Ὑπερή | φανος τὴν στολὴν

Σημ. Εἴτε ὀξύτονος εἴτε προπαροξύτονος εἶναι ὁ στίχος οὗτος, οὐδὲν τοῦτο σημαίνει καθ' ὃν ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει ἔχομεν ἀναγράφῃ σχετικὸν κανόνα.

γ') καταληκτικὸς

1) εἰς συλλαβὴν (υ υ -, υ), οἶον

Ὡ παιδιὰ μου,

Ὅρφανά μου

(τετρασύλλαβος παροξύτονος)

Σημ. Ὁ στίχος οὗτος συμπίπτει τῷ τροχαϊκῷ μονομέτρῳ ὑπερκαταλήκτῳ (- υ, - υ).

2) εἰς δισύλλαβον (υ υ -, υ υ), οἶον

Τοῦτο ἔθελσα,

Φίλῃ μέλισσα.

Σημ. 1. Ὁ στίχος οὗτος συμπίπτει τῷ τροχαϊκῷ μονομέτρῳ ὑπερκαταλήκτῳ (—υ, —υ|—).

Σημ. 2. Ὁ ἀναπαιστικὸς ἑξάμετρος βραχυκατάληκτος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτὴ ἡ ἀναπαιστικὴ ἡμιπεδιά, περὶ ἧς ὡμιλήσαμεν ἀνωτέρω.

43

Γ'. Ἀναπαιστικοὶ δέμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (—υ—, —υ—|—υ—, —υ—), οἶον

Ἐκ χειλέ|ων μυρί|ων ἀκού|ετ' εὐχή,

Φλόξ καὶ πῦρ|φονικόν|πανταχρῶ|άντηχεῖ

(δωδεκασύλλαβος ὀξύτονος) Θ. Α.

καὶ

Καὶ μακρό|θεν μοῦ στέλ|λεις γλυκὸ|τὸ φιλι

Μὲ τῆς ἄρκτου τ' ἀέρι, χρυσὸ μου πουλί

Θ. Α.

β') ὑπερκατάληκτος

1) εἰς συλλαβὴν (—υ—, —υ—|—υ—, —υ—|—υ—), οἶον

Τῆς ζωῆς|ἀπαυδῶν|καὶ ψυχρὸς|παροδί|της

Ἐφερόμην ἀσκόπως, κί' ἀνάπασιν θέλων

(δεκατρισύλλαβος παροξύτονος)

2) εἰς δισύνλλαβον (—υ—, —υ—|—υ—, —υ—|—υ—), οἶον

Στρατηγοῦ|παρευθὺς|τὴν στολὴν|περιβάλ|λεται

Τρέμει γῆ κί' οὐρανὸς καὶ ὁ κόσμος ἀγάλλεται

(δεκατετρασύλλαβος προπαροξύτονος)

καὶ

Στρατηγοῦ|παρευθὺς|περιβάλ|λεται τὴν|στολὴν

Φέρων ξί|φος ᾿ς τὰς χεῖ|ρας καὶ κρά|νος ᾿ς τὴν κε|φαλὴν

(δεκατετρασύλλαβος ὀξύτονος) Θ. Α.

Πολλαχοῦ ἔχομεν εἶπῃ ὅτι εἶναι ἀδιάφορον τῷ μέτρῳ ἂν ὁ τόνος εἶναι ἐπὶ τῆς ληγούσης στίχου τινὸς ἢ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης αὐτοῦ. Ἰδιάζον δὲ παρατηρεῖται ἐνταῦθα τοῦτο, ὅτι, συνεπεῖα τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος, ὁ τελευταῖος ποὺς τοῦ στίχου ἀπὸ ἀναπαίστου μεταπίπτει εἰς ἱαμβον, ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν παρατηρήσαμεν πού. Ἴδε καὶ ἀμέσως κατωτέρω.

γ' / καταληκτικός

1) εἰς συλλαβὴν (υ υ -, υ υ - | υ υ -, υ), οἶον

Ἀπὸ κρότων ὀργάνων βοῖζει

... Καὶ λερὴ φουστανέλλα μαυρίζει
(δεκασύλλαβος παροξύτονος)

2) εἰς δισύλλαβον (υ υ -, υ υ - | υ σ), οἶον

Καὶ μακρόθεν μοῦ στέλ|λεις γλυκὲ|φίλι

Μὲ τῆς ἄρ|κτου τ' ἀέ|ρι, χρυσὸ|πουλί
(ἐνδεκασύλλαβος ὀξύτονος)

Καὶ ἐν τούτῳ τῷ στίχῳ συμβαίνει ὅ,τι ὀλίγον ἀνωτέρω εἵπομεν, δηλ. διὰ τὸ ἀδιάφορον τοῦ τονισμοῦ τῆς ληγούσης ἢ τῆς προπαραληγούσης τοῦ στίχου, ὁ τελευταῖος ποὺς δύναται νὰ εἶναι ἱαμβος ἀντὶ ἀναπαίστου.

Μάλιστα δὲ δυνατόν καὶ τοὺς δύο τελευταίους πόδας «γ λ υ κ ὀ | φ ι λ ι» νὰ ἐκλάβωμεν ὀρθῶς ὡς ἱαμβους, τὸ δὲ λοιπόν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, μέρος τοῦ στίχου «μ ἐ τ ῆ σ ἄ ρ | κ τ ο υ τ' ἀ ἐ | ρ ι» νὰ μετρήσωμεν ὡς ἀναπαιστικὸν μονόμετρον στίχον ὑπερκατάληκτον εἰς συλλαβὴν· οὕτω

Καὶ μακρόθεν μοῦ στέλλεις (ἀναπ.)

γλυκὲ φίλι (ἱαμβ.)

Μὲ τῆς ἄρκτου τ' ἀέρι, (ἀναπ.)

χρυσὸ πουλί. (ἱαμβ.)

Τὸ ἀναπαιστικὸν μέτρον ἐνίοτε δύναται ἀντὶ τοῦ τελευταίου, ὡς προεῖπομεν, νὰ ἔχῃ ἱαμβὸν τὸν πρῶτον πόδα, οἶον

Ἐντὸς|παχυχλό|ου κι' ἀνθοῦν|τος λειμῶ|νος
Συνέ|ζησαν δύ|ο τρυγό|νες ποτὲ

δ') βραχυκατάληκτος (υ υ -, υ υ -|υ υ -, οἶον

... Τῆς Γραβιάς|τὸ βουνὸν|ἀντικρύ,
Δάμπουν δ|πλα χρυσᾶ|και λερῇ
(ἐννεασύλλαθος ὀξύτονος)

Οἱ ἀναπαιστικοὶ δίμετροι στίχοι εἶναι εἰς μεγάλην χρῆσιν ἐν τῇ σημερινῇ ποιίσει, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἵπομεν

44

Δ'. Ἀναπαιστικοὶ τρίμετροι στίχοι

α') ἀκατάληκτος (υ υ -, υ υ -|υ υ -, υ υ -|υ υ -, υ υ -), οἶον

Φοδερῶ|τατος ἦρ|χισ' ἀμέ|σως| |ἀγών|μεταξύ|τῶν ἐχθρῶν,
Πυροδό|λων δ' ὁ κρό|τος ἀντή|χει| |κ' ἢ γῆ|ἐπληροῦ|το νεκρῶν
(ὀκτωκαιδεκασύλλαθος ὀξύτονος) Θ. Α.

β') ὑπερκατάληκτος

1) εἰς συλλαβὴν (υ υ -, υ υ -|υ υ -, υ υ -|υ υ -, υ υ -|υ), οἶον

Φοδερῶ|τατος ἦρ|χισ' ἀμέ|σως| |ἀγών|και τὸ πῦρ|ἐμυκά|το,
'Ο δ' ἐχθρὸς|προσβλήθεις|ὑπ' ἀνδρεί|ου στρατοῦ|κατὰ κρά|τος ἦτ-
[τᾶ|το.

(ἐννεακαιδεκασύλλαθος παροξύτονος)

2) εἰς δισύλλαβον (υ υ -, υ υ - | υ υ -, υ υ - | υ υ -, υ υ - | υ υ -), οἶον
 Φοδερῶ|τατος ἄρ|χετ' ἀμέ|σως ἀγών|καὶ τὸ πᾶν|συνταράσ|σεται
 'Ο δ' ἐχθρὸς|προσβληθεῖς|ὑπ' ἀνδρεί|ου στρατοῦ|κατὰ κρά|τος σπα-
 [ράσ|σεται

(εἰκοσασύλλαβος προπαροξύτονος)

καὶ

Φοδερῶ|τατος ἄρ|χεται τό|τε ἀγών,|καὶ τὸ πῦρ|ἀντηχεῖ|σφοδρῶς,
 'Ο δ' ἐχθρὸς|έφορμᾶ με ὀργήν,|πλήν ἀμέ|σως πίπτ' εἷς|κατὰ γῆς|
 [νεκρὸς

(εἰκοσασύλλαβος ὀξύτονος)

Ἐν τῷ εἰς δισύλλαβον ὑπερκαταλή-
 κτω διμέτρῳ στίχῳ συμβαίνει ὅ,τι καὶ ἀνωτέρω
 εἴπομεν, δηλ. διὰ τὸ ἀδιάφορον τοῦ τονισμοῦ ληγου-
 σης ἢ προπααραληγοῦσης, ὃ τελευταῖος ποὺς δύναται
 νὰ μεταπέσῃ ἀπὸ ἀναπαίστου εἰς ἱαμβον.

γ') καταληκτικὸς

1) εἰς συλλαβήν (υ υ -, υ υ - | υ υ -, υ υ - | υ υ -, υ), οἶον

Φοδερὸν|πανταχοῦ|τῶν ἀνδρεί|ων τὸ πῦρ|έμυκᾶ|το,
 'Ο δ' ἐχθρὸς|προσβληθεῖς|κατὰ κρά|τος ὁ τά|λας ἡττᾶ|το
 (έκκαϊδεκασύλλαβος παροξύτονος)

2) εἰς δισύλλαβον (υ υ -, υ υ - | υ υ -, υ υ - | υ υ -, υ υ), οἶον

Φοδερῶ|τατος ἄρ|χετ' ἀγών|καὶ τὸ πᾶν|συνταράσ|σεται,
 'Ο δ' ἐχθρὸς|ὑπ' ἀνδρεί|ου στρατοῦ|κατὰ κρά|τος σπαράσ|σεται.
 (έπτακαϊδεκασύλλαβος παροξύτονος)

καὶ

Φοδερῶ|τατος ἄρ|χετ' ἀγών|καὶ τὸ πῦρ|ἀντηχεῖ|σφοδρῶς,
 'Ο δ' ἐχθρὸς|έφορμᾶ|μέ ὀργήν,|πλήν ἀμέ|σως πίπτ' εἷς|νεκρὸς.
 (έπτακαϊδεκασύλλαβος ὀξύτονος)

Οἱ τελευταῖοι πόδες «σ φ ο δ ρ ῶ ς» «ν ε κ ρ ὀ ς» εἶ-
 ναι ἱαμβοὶ ἀντὶ ἀναπαίστων, ὥς καὶ ἀνωτέρω.

δ') βραχυκατάληκτος (— — —, — — —|— — —, — — —|— — —), οἷον
 Ἐξαπλοῦ|ται τὸ σκό|τος πυκνὸν|ἀνά πᾶ|σαν τήν γῆν
 Καὶ τὰ ἄ|σπρα εἰς τὸν|οὐρανὸν|περπατοῦν|μὲ σιγὴν
 (πεντεκαίδεκάσύλλαβος ὀξύτονος)

Ὁ ἀναπαιστικὸς τρίμετρος, ὡς καὶ ὁ τετράμετρος, περὶ οὗ ἀμέσως κατωτέρω, δὲν εἶναι ἐκ τῶν πολὺ χρησίμων καὶ δοκίμων τῆς σήμερον στίχων. Οὗτος εἶναι εἰς ἐκ τῶν λόγων, δι' οὓς ἡμεῖς ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ σταματῶμεν κυρίως εἰς τὸν ὀκτωκαιδεκάσύλλαβον στίχον, ὡς τὸ ἀνώτατον φυσικὸν ὄριον τοῦ ῥυθμοῦ, οὗ ἡ ὑπέρβασις δύναται νὰ μεταβάλῃ τὸ μέτρον εἰς περίοδον· περὶ δὲ τῶν ἀπὸ ὀκτωκαιδεκάσύλλαβου καὶ ἐφεξῆς στίχων μέχρι τοῦ κωμικοῦ πεντεκαιεκοσασυλλάβου (τοῦ ἀναπαιστικοῦ τετραμέτρου ὑπερκαταλήκτου) κάμνομεν λόγον διὰ τὸ πληρεῖς καὶ ἄρτιον τῆς συγγραφῆς, ἣν ἐπεχειρήσαμεν νὰ φέρωμεν εἰς φῶς.

45

Ε'. Ἀναπαιστικοὶ τετράμετροι στίχοι.

Οἱ ἀναπαιστικοὶ τετράμετροι στίχοι δὲν εἶναι ἐκ τῶν δοκίμων, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἵπομεν. Οὐχ ἥττον καὶ τούτων ὀφείλομεν νὰ δώσωμεν δείγματα. Καὶ

α') ἀκατάληκτος

(— — —, — — —|— — —, — — —|— — —, — — —|— — —, — — —), οἷον

Ὅτε σκό|τος ἐχύ|θη καὶ νύξ|ζοφερά|καὶ κακὴ|ἐξηπλώθ'|ἀνά πᾶ|σαν
 [τὴν γῆν,
 Ἐμυκῶν|το δ' ἀγρί|ως φρικώ|δεις βρονταί|καὶ ἐπηύ|ξανον θύ|ελλ'
 [αὐτῶν|τὴν βοήν
 (τεσσαρεσκαίεκοσασύλλαβος ὀξύτονος)

β') ὑπερκατάληκτος

1) εἰς συλλαβήν

(— — —, — — — | — — —, — — — | — — —, — — — | — — —, — — — | — — —), οἶον

*Οτε σκό|τος ἐχύ|θη καὶ νύξ|ζοφερά|καὶ κακή|ἀνά πᾶ|σαν τήν
[γῆν|ἐξηπλώ|θη]

*Εμυκῶν|το δ' ἀγρί|ως φρικώ|δεις βρονταί|καὶ χιῶν|μετ' ὀλί|γον
[πυκνή|κατεστρώ|θη]

(πεντεκαεικοσασύλλαβος παροξύτονος)

2) εἰς διούλλαβον

(— — —, — — — | — — —, — — — | — — —, — — — | — — —, — — — | — — —), οἶον

*Οτε σκό|τος ἐχύ|θη καὶ νύξ|ζοφερά|καὶ κακή|ἀνά πᾶ|σαν τήν γῆν|
[ἐξετε|νετο]

*Εμυκῶν|το δ' ἀγρί|ως φρικώ|δεις βρονταί|καὶ χιῶν|οὐρανὸ|θεν
[ἀφθό|νως ἐχύ|νετο]

(ἑκκαεικοσασύλλαβος προπαροξύτονος)

καὶ

*Οτε σκό|τος ἐχύθ'|εἰς τήν γῆν|καὶ ἡ νύξ|πανταχοῦ|ἐξηπλώ|θη
[ζοφώ|δης τε καὶ|ψυχρά]

*Εμυκῶν|το δ' ἀγρί|ως φρικώ|δεις βρονταί|κ' ἡ μαν|α τῆς Φύ|σεως
[ὥς|τις Θεοῦ|ἀρά]

(ἑκκαεικοσασύλλαβος ὀξύτονος)

Τοῦ τελευταίου τούτου ζεύγους ὁ τελευταῖος ποὺς εἶναι ἱαμβος ἀντὶ ἀναπαίστου.

*Ο ἀναπαιστικὸς τετραμέτρος ὑπερκατάληκτος εἰς διούλλαβον στίχος (εικοσιεξασύλλαβος ὀξύτονος ἢ προπαροξύτονος) εἶναι ὁ ἐπιμνηκέστατος πάντων τῶν στίχων, ὅστις ὀλίγον ἀφίσταται τῆς περιόδου, καὶ ὥς ἐκ τοῦ μήκους τοῦ ὁποίου ὅτε ῥυθμὸς χαλαροῦται καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία σχεδὸν ἐξαφανίζεται. *Ο στίχος οὗτος εἶναι σπάνιος παρὰ τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ παρ' ἡμῖν, μετέχων φύσεως κωμικῆς καὶ γελοίας, ἔσθ' ὅτε δὲ ἐν θουρίοις καὶ παροιμίαις εὐχρηστος ὢν.

γ') καταληκτικὸς

1) εἰς συλλαβήν

(υ-υ-, υ-υ-|υ-υ-, υ-υ-|υ-υ-, υ-υ-|υ-υ-, υ), οἶον

*Οτε σκό|τος ἐχύ|θη καὶ νύξ|ζοφερά|ἀνά πᾶ|σαν τὴν γῆν ἐξη-
[πλώ|θη
*Εμυκῶν|το δ' ἀγρί|ως φρικώ|δεις βροντα|καὶ χιών|μετ' ὀλί|γον
[ἐστρώ|θη
(δυοκαιεικοσασύλλαβος παροξύτονος)

Τοῦ στίχου τούτου πολλὴν χρῆσιν ἐποιήσατο ὁ Ἀ-
ριστοφάνης· διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ἀριστοφάνειος ἐπονο-
μάζεται, θεωρούμενος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὡς ἐπιση-
μότατος.

2) εἰς δισύλλαβον

(υ-υ-, υ-υ-|υ-υ-, υ-υ-|υ-υ-, υ-υ-|υ-υ-, υ-υ), οἶον

*Οτε σκό|τος ἐχύ|θη καὶ νύξ|ζοφερά|ἀνά πᾶ|σαν τὴν γῆν|ἐξετεί|
[νετο
*Εμυκῶν|το δ' ἀγρί|ως φρικώ|δεις βροντα|καὶ χιών|οὐρανό|θεν
[ἐχύ|νετο
(τρισκαιεικοσασύλλαβος προπαροξύτονος)

καὶ

*Οτε σκό|τος ἐχύθ'|εἰς τὴν γῆν|καὶ ἡ νύξ|ἐξηπλώ|θη ζοφώ|δης τε
[καὶ|ψυχρά
*Εμυκῶν|το δ' ἀγρί|ως βροντα|κ' ἡ μανί|α τῆς Φύ|σεως ὡς|τις
[Θεοῦ|ἀρά
(τρισκαιεικοσασύλλαβος ὀξύτονος)

*Ο τελευταῖος ποῦς εἶναι ἴαμβος ἀντὶ ἀναπαίστου.

δ') βραχυκατάληκτος

υ-υ-, υ-υ-|υ-υ-, υ-υ-|υ-υ-, υ-υ-|υ-υ-), οἶον

*Οτε σκό|τος ἐχύ|θη καὶ νύξ|ζοφερά|ἐξηπλώθ'|ἀνά πᾶ|σαν τὴν γῆν,
Τὰ δὲ ἄ|στρα εἰς τὸν|οὐρανόν|ἐπορεύ|οντο πάν|τα μὲ ἄ|κραν
[σιγὴν
(εἷς καὶ εἰκοσασύλλαβος στίχος ὀξύτονος)

Δὲν παραλείπομεν αὐθις νὰ εἰπώμεν ὅτι σπανία εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ ἀναπαιστικοῦ τετραμέτρου, ὡς καὶ τινῶν ἄλλων εἰδῶν στίχων, περὶ ὧν ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις εἶπομεν τὰ δέοντα. Ἐν πλείσταις δὲ περιπτώσεσι τὸ οὕς δύναται νὰ δείξῃ εἰς τὸν στιχουργὸν τίνες εἶναι οἱ δόκιμοι καὶ οἱ εὐκολοὶ στίχοι, τίνες δὲ οἱ ἀδόκιμοι καὶ οἱ δύσκολοι.

Ἐδῶ περαίνομεν τὰ τέσσαρα κύρια μετρικὰ εἶδη τῶν στίχων τῆς συγχρόνου ποιήσεως, τὰ χρησιμοποιηθέντα ὑπὸ πολλῶν ἐν πολλοῖς ποιήμασι μέχρι τῆς σήμερον, ἥτοι τὸ ἰαμβικόν, τὸ τροχαϊκόν, τὸ δακτυλικόν καὶ τὸ ἀναπαιστικόν. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ κύρια μετρικὰ εἶδη ἦσαν πλείονα, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν εἶπομεν. Περὶ ἐκείνων θὰ διαλάβωμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς καὶ θὰ ἴδωμεν τίνα δυνάμεθα προσέτι νὰ παραλάβωμεν ἐν τῇ συγχρόνῳ Μετρικῇ καὶ νὰ πλουτίσωμεν ταύτην δι' αὐτῶν ἀντλοῦντες ἐκ τῆς ἀνεξαντλήτου πηγῆς τῆς ἀρχαιότητος.

ΒΗΜΑ ΕΠΙ ΤΑ ΠΡΟΣΩ

46

Τὰ λοιπὰ ἀπλᾶ μέτρα τῶν ἀρχαίων.

Ἐκ τῶν ποδῶν συνίστανται τὰ μέτρα. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν μέχρις ἐνταῦθα παραδεκτῶν γενομένων διὰ τὴν σύγχρονον ποίησιν ποδῶν οἱ μὲν εἶναι δυσύλλαβοι οἱ δὲ τρισύλλαβοι, ἐπόμενον εἶναι καὶ τὰ μέτρα νὰ κανονίζωνται κατ' αὐτούς, ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὸν τόνον καὶ τὴν ἀριθμητικὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν.

Ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, πλὴν τῶν δυσυλλάβων καὶ τρισυλλάβων ποδῶν, οὕς, κατὰ τὴν κοινὴν δοξασίαν, ἔχομεν ἐν χρήσει σήμερον, ὑπῆρχον καὶ τετρασύλλαβοι. Παρ' ἡμῖν ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλος ὁ χειρισμὸς τοιούτων ποδῶν ἐν τῇ μετροποιᾷ, ἐπειδὴ τὸ μέτρον κανονίζει, ὡς εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὁ τ ό ν ο ς (λήγουσα, παραλήγουσα καὶ προπαραλήγουσα) καὶ οὐχὶ ἡ π ρ ο σ φ δ ί α (μακρά, βραχέα καὶ δίχρονα). Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἔχομεν σήμερον πλήρη ποιήματα ἢ στίχους ἐκ μετρικῶν ποδῶν τετρασυλλάβων, ἂν καὶ ὑπὸ τινα ἐποψίν θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ δικαιολογηθῇ καὶ ὑποστηρικθῇ ἢ ἀνεύρεσις καὶ ὑπαρξίς τοιούτων ἐν τοῖς κατὰ διποδίαν βαινομένοις μέτροις, ὡς ἐν τοῖς ἐφεξῆς θέλομεν ἐπιχειρήσῃ νὰ καταδείξωμεν καὶ διὰ παραδειγμάτων. Οἱ ἀρχαῖοι τετρασυλλάβους πόδας εἶχον τοὺς

πλείστοις, δηλαδή δέκα καὶ ἕξ ἐκ τῶν εἴκοσι καὶ ὀκτώ, οὓς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν κατωνομάσαμεν.

Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐννέα ἦσαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ κύρια καὶ αὐτοτελῆ μέτρα, τὰ κατὰ τοὺς παλαιούς μετρικοὺς π ρ ω τ ό τ υ πα ἡ ἀ π λ ᾱ καλούμενα. Ἀντὶ τῶν ἐννέα τούτων π ρ ω τ ο τ ύ π ω ν ἄλλοι ἀναγράφουσιν, ὀρθότερον ἴσως, ὀκτώ μόνον, ἐξαιρουντες τὸ ἀντισπαστικόν, ὅπερ προστεθὲν ὑπὸ τοῦ Ἡλιοδώρου ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις διαφιλονεικεῖ τὴν τοῦ ἐνάτου θέσιν μὲ τὸ προκελευσματικόν ἢ μὲ τὸ πυρριχιακόν ἢ μὲ τὸ βακχειακόν. Τὴν ψῆφον τῆς νίκης ἂς δώσωσιν οἱ ἀναγνῶσται εἰς οἶον ἂν ἐκ τούτων βούλωνται. Ἡμεῖς ἐδώκαμεν αὐτὴν εἰς τὸ ἀ ν τ ι σ π α σ τ ι κ ό ν, ἀκολουθήσαντες τῷ Ἡλιοδώρῳ καὶ τοῖς ὁπαδοῖς αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν ἐννέα κυρίων καὶ αὐτοτελῶν μέτρων δύο μὲν ἦσαν, καὶ τότε καὶ νῦν, τὰ ἐκ δισυσλλάδων ποδῶν συντιθέμενα, τὸ ἱαμβικόν καὶ τὸ τροχαϊκόν, δύο δὲ τὰ ἐκ τρισυσλλάδων, τὸ δακτυλικόν καὶ τὸ ἀναπαιστικόν, καὶ πέντε τὰ ἐκ τετρασυσλλάδων, τὸ χοριαμβικόν, τὸ ἀντισπαστικόν, τὸ ἰωνικόν ἀπὸ μείζονος, τὸ ἰωνικόν ἀπ' ἐλάσσονος καὶ τὸ παιωνικόν.

Ταῦτα τὰ πέντε, κατὰ τὴν κοινὴν δοξασίαν, φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν αὐτοτελῶς ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει. Ἀλλὰ διὰ τὸ πλήρες καὶ ἄρτιον τῆς παρούσης συγγραφῆς δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ εἰπωμέν τινα διὰ βραχέων ἐν τοῖς ἐφεξῆς καὶ περὶ αὐτῶν, καὶ νὰ καταδείξωμεν, ὅτι ἡ κοινὴ δοξασία δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἀληθὴς καὶ δικαία, αἰτίαν ἔχουσα μελέτης ἑλλειψιν ἢ ἐπιπολαιότητα.

Οἱ λοιποὶ πόδες συνήρχοντο, ὡς πολλαχοῦ ἐν τοῖς πρόσθεν εἶπομεν, μετὰ τῶν κυρίων ἐννέα εἰς συμπλήρωσιν τῶν μέτρων· ἦσαν δ' ἐκεῖνοι διαλύσεις ἢ

συναίρέσεις ἢ παραθέσεις ἢ ἀντιστροφαὶ (ἀντιπάθειαι) τῶν κυρίων· οἷον ὁ χορεῖος ~ ~ ~ ἢ τοῦ διάλυσις τοῦ ἰάμβου ~ -, ἢ τροχαίου ~ -, ὁ προκελευσματικὸς ~ ~ ~ -, διάλυσις τοῦ σπονδείου ~ -, ἢ τοῦ δακτύλου ~ ~ -, ἢ τοῦ ἀναπαίστου ~ ~ -, ἢ παράθεσις τοῦ πυρριχίου ~ -, ὁ δι-αμβος ~ ~ -, παράθεσις τοῦ ἰάμβου· ὁ χορίαμβος ἢ τρο-χίαμβος ~ ~ -, παράθεσις τοῦ τροχαίου καὶ τοῦ ἰάμβου· ὁ παλιμβάκχειος ~ ~ -, ἀντιστροφή τοῦ βακχείου ~ ~ -, κλ.

* Ἐς εἰπώμεν δὲ τινα κεφαλαιώδη νῦν περὶ τῶν ἐκ τετρασυνλλάβων ποδῶν μέτρων τῶν ἀρχαίων. Καὶ

α') Περὶ χοριαμβικοῦ. — Ὁ χορίαμβος πούς (- ~ -) ἀποτελεῖται ἐκ μακρᾶς καὶ βραχείας συλλαβῆς καὶ βραχείας καὶ μακρᾶς, οἷον ἐκ τροχαίου καὶ ἰάμβου, τ ρ ο χ ι α μ β ο ς τις ὢν. Τοῦτου ἂν μὲν ἀφαιρέσῃ τις τὴν τελευταίαν συλλαβὴν, θέλει ἀποτελέσῃ δάκτυλον, ἂν δὲ τὴν πρώτην, ἀνάπαιστον. Τὸ χοριαμβικὸν μέτρον καὶ πάντα τὰ ἐκ τετρασυνλλάβων ποδῶν συγκείμενα βαίνονται ¹ κατὰ διποδίαν. «Μόνον γὰρ τὸ δακτυλικὸν βαίνει κατὰ μονοποδίαν· ἐπεὶ οὖν οἱ τετρασύνλλαβοι πόδες οὐκ εἰσὶν ἀπλοῖ, ἀλλὰ διπλοῖ, ὥσπερ καὶ ὁ χορίαμβος (διπλοῦς γὰρ ἐστὶν ἐκ τροχαίου καὶ ἰάμβου), οὐ δύνανται κατὰ μονοποδίαν μετρεῖσθαι, ὥς τὸ δακτυλικόν.» Ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν λόγους οὐσιαστικοὺς νὰ μὴ εἰπώμεν, ὅτι μετροῦμεν τὸ χοριαμβικὸν μέτρον κατὰ διποδίαν, ἀλλὰ κατὰ μονοποδίαν, ὅπως καὶ θέλομεν πράξῃ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ,

1. Κυριολεκτικῶς καὶ κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Ἡφαιστίωνος ῥητῶς κατονομαζόμενον ὅρον δὲν ἔπρεπε νὰ εἰπώμεν βαίνονται, ἀλλὰ διαίρονται. «Βαίνονται μὲν οἱ ῥυθμοί, διαίρεται δὲ τὰ μέτρα, οὐχὶ βαίνεται.» Ἡμεῖς ὅμως ἡμελήσαμεν ἐν τῇ παρουσίᾳ Στιχουργικῇ νὰ κἀμωμεν τὴν ὁρθὴν ταύτην τεχνικὴν διάκρισιν, πεισθέντες ὅτι τὸ ἀμάρτημα τοῦτο δὲν εἶναι ἐκ τῶν θανασίμων.

ἐκλαμβάνοντες τὰς τέσσαρας συλλαβὰς τοῦ χοριάμβου ὡς ἓνα ἀκέραιον πόδα, ἂν καὶ ἡδυνάμεθα ἀκινδύνως νὰ ἐκλάβωμεν αὐτὰς ὡς δύο πόδας καὶ νὰ εἰπωμεν ὅτι μετροῦμεν τὸ χοριαμβικὸν κατὰ διποδίαν· τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο τὸ αὐτό. Πρὸς ἀποφυγὴν ὅμως ἀναποφεινέτου ἢ δυνατῆς συγχύσεως προϋτιμήσαμεν νὰ εἰπωμεν ὅτι τὸ χοριαμβικὸν καὶ πάντα τὰ ἐκ τετρασυλλάβων ποδῶν μέτρα βαίνονται κατὰ μονοποδίαν, ἔχοντες πρὸς τοῦτο λόγους οὐσιαστικούς, πρῶτον μὲν, ὅτι νῦν γίνεται ἀπόπειρα νὰ εἰσαχθῇ αὐτοτελὲς τὸ μέτρον τοῦτο εἰς τὴν σύγχρονον ποίησιν, ἐπομένως δεόν νὰ παρουσιασθῇ ὑπὸ μορφῇν ὡς οἷόν τε ἀπλουστάτην, δεύτερον δέ, ὅτι μόνον κατὰ μονοποδίαν μετρούμενον παρέχει, ὑπὸ τὰ διάφορα αὐτοῦ μεγέθη, τ. ἔ. ὡς ἀκατάληκτον, καταληκτικόν, βραχυκατάληκτον, ἢ ὑπερκατάληκτον, ὅλην τὴν βαθμιαίαν κατὰ συλλαβὴν προαγωγὴν τῶν στίχων ἀπὸ τετρασυλλάβων μέχρι δεκαπεντασυλλάβων, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ δειχθήσεται (ἴδε καὶ σελ. 187). Ἀρχεται δὲ καὶ τοῦτο τὸ μέτρον ἀπὸ διμέτρου καὶ δύναται νὰ χωρήσῃ μέχρις ἑξαμέτρου· ἀλλ' ἡμεῖς ἐκρίναμεν καλὸν ν' ἀρχίσωμεν ἀπὸ μονομέτρου καὶ νὰ χωρήσωμεν μόνον μέχρι τετραμέτρου διὰ τὴν συγγένειαν καὶ τὴν συνάφειαν, ἣν ἔχει τὸ μέτρον τοῦτο πρὸς τὰ τροχαϊκὰ καὶ τὰ ιαμβικά, καὶ διὰ τὴν ἀπλότητα καὶ ὁμαλότητα, ἣν οὕτω ἐπιτυγχάνομεν ἐν τῇ κατασκευῇ στίχων οὔτε ἐπιμήκων πολὺ, οὔτε πάλιν συντόμων.

β') Περὶ ἀντισπαστικοῦ. — Τὸ ἀντισπαστικὸν (- - -) κοινωνεῖ κατὰ πολλὰ τῷ χοριαμβικῷ. Διότι ὁ ἀντίσπαστος ποὺς εἶναι ἱαμβος (-) καὶ τροχαῖος (- -), ἀντιθέτως τῷ χοριάμβῳ (- - -), ὅστις εἶναι τροχαῖος (- -) καὶ ἱαμβος (- -). Ἐάν δέ τις ἀφαιρέσῃ δύο, τὰς πρώτας, συλλαβὰς χοριαμβικοῦ στίχου,

θά ἀποτελέσῃ ἀντισπαστικὸν μέτρον, καὶ τὰνάπαλιν. Τὸ ἀντισπαστικὸν βαίνεται κατὰ μονοποδίαν καὶ χωρεῖ ἀπὸ μονομέτρου μέχρι πενταμέτρου. Ὁ ἀντίσπαστος ἦτο ἄγνωστος ἐν τῇ Μετρικῇ τῶν παλαιότερων· προσέθετο δ' αὐτὸν ὁ Ἡλιόδωρος καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ.

γ') Περὶ ἰωνικοῦ τοῦ ἀπὸ μερίζονος.— Τὸ χοριαμβικὸν καὶ τὸ ἀντισπαστικὸν μέτρον εἶναι ἀντιπαθῆ καὶ ἀντικείμενα τοῖς ἰωνικοῖς, ὥπως τὸ ἰαμβικὸν τῷ τροχαϊκῷ. Ὁ ἰωνικὸς ἀπὸ μερίζονος ποὺς (— — —) σύγκειται ἐκ δύο μακρῶν καὶ δύο βραχειῶν συλλαβῶν. Ἐὰν δὲ τοῦ καθαροῦ ἀντισπαστικοῦ μέτρου (— — —) ἀφαιρεθῇ ἡ πρώτη συλλαβή, τὸ μέτρον θὰ γίνῃ καθαρὸν ἰωνικὸν ἀπὸ μερίζονος (— — —), ὥπως πάλιν, ἂν εἰς τὸ ἰωνικὸν ἀπὸ μερίζονος προσετίθετο ἐν ἀρχῇ μία συλλαβὴ βραχεῖα, τὸ μέτρον ἤθελε μεταπέπῃ εἰς ἀντισπαστικὸν (— — —). Ἐὰν δὲ εἰς τὸν ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος (— — —) προσετίθετο ἐν ἀρχῇ μία συλλαβὴ μακρά, τὸ μέτρον ἤθελε μεταπέσῃ εἰς χοριαμβικὸν (— — —). Τὸ ἰωνικὸν ἀπὸ μερίζονος μετρεῖται κατὰ μονοποδίαν, καὶ χωρεῖ ἀπὸ διμέτρου μέχρι πενταμέτρου.

δ') Περὶ ἰωνικοῦ τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος.— Τὸ ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος (— — —) μέτρον εἶναι ἀντιπαθὲς τῷ ἀπὸ μερίζονος ἰωνικῷ, καθόσον τοῦτο μὲν τὸ ἀπ' ἐλάσσονος, ἀπὸ πυρριχίου (— —) ἀρχόμενον, εἰς σπονδεῖον (— —) καταλήγει τοὺς πόδας, τὸ δ' ἀπὸ μερίζονος τὰνάπαλιν. Ποδίζεται καὶ δὲ τοῦτο κατὰ μονοποδίαν, καὶ χωρεῖ ἀπὸ διμέτρου μέχρι πενταμέτρου. Ὡς δ' εἴρημεν εἰπόντες, ἂν εἰς τὸ ἀπ' ἐλάσσονος (— — —) ἰωνικὸν προσεθεῖ ἐν ἀρχῇ μία συλλαβὴ μακρά, τὸ μέτρον μεταπίπτει εἰς χοριαμβικὸν (— — —). Ἐλαβὼν δὲ τὴν ὀνομασίαν οἱ ἰωνικοὶ πόδες ἀπὸ μερίζονος — — — καὶ ἀπ' ἐλάσσονος — — — ἀπ' αὐτῆς τῆς

τῶν μακρῶν ἢ βραχειῶν συλλαβῶν προκατάρξεως-
 ε') Περὶ παιωνικοῦ.— Τὸ παιωνικὸν καλού-
 μενον μέτρον ἐκαλεῖτο καὶ κρητικὸν ὑπὸ τῶν πα-
 λαιῶν. Ὁ κρητικὸς δὲ ποῦς (- - -), ὁ καὶ ἀμφίμα-
 κρος λεγόμενος, σύγκειται ἐκ μακρᾶς καὶ βραχείας
 καὶ μακρᾶς συλλαβῆς. Τούτου τοῦ κρητικοῦ ἂν μὲν
 ἡ τελευταία μακρὰ συλλαβὴ λυθῇ εἰς δύο βραχείας,
 ποιῇ τὸν καλούμενον πρῶτον παίωνα (- - - -),
 τὸν ἐκ μακρᾶς, ἡγουμένης, καὶ τριῶν βραχειῶν, ἐπο-
 μένων, συγκείμενον· ἂν δὲ ἡ πρώτη μακρὰ λυθῇ εἰς
 δύο βραχείας (- - - -) ποιῇ τὸν λεγόμενον τέταρτον
 παίωνα, τὸν συγκείμενον ἐκ τριῶν βραχειῶν καὶ μα-
 κρᾶς. Οἱ παίωνες τετρασύλλαβοι εἶναι τέσσαρες· διότι
 περιεχομένης τῆς μακρᾶς συλλαβῆς τὰς τέσσαρας
 τοῦ ποδὸς χώρας, γίνονται αἱ μορφαὶ του τέσσαρες,
 ἦτοι: ὁ πρῶτος παίων ἐκ μακρᾶς καὶ τριῶν βραχειῶν
 (- - - -)· ὁ δεῦτερος παίων ἐκ βραχείας καὶ μακρᾶς
 καὶ δύο βραχειῶν (- - - -)· ὁ τρίτος παίων ἐκ δύο
 βραχειῶν καὶ μακρᾶς καὶ βραχείας (- - - -)· ὁ τέταρ-
 τος παίων ἐκ τριῶν βραχειῶν καὶ μακρᾶς (- - - -).
 Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων εἰδῶν τοῦ παιωνικοῦ τὸ
 πρῶτον εἶναι τὸ ἐνδοξότατον καὶ πολυθρυλητότατον,
 τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Ἀριστοφάνης κατακόρως μετεχειρί-
 σθη. Τὸ παιωνικὸν μετρεῖται κατὰ μονοποδίαν, καὶ
 ἀπὸ διμέτρου δύναται νὰ χωρήσῃ μέχρι τετραμέτρου,
 καὶ ἑξαμέτρου.

Ταῦτα λοιπὸν ἦσαν τὰ ἀπλᾶ καὶ θεμελιώδη μέτρα
 τῶν ἀρχαίων, ἐννέα τὸν ἀριθμὸν, ἦτοι τὸ ἰαμβικόν,
 τὸ τροχαϊκόν, τὸ δακτυλικόν, τὸ ἀναπαιστικόν, τὸ χο-
 ριαμβικόν, τὸ ἀντισπαστικόν, τὸ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζο-
 νος, τὸ ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος, καὶ τὸ παιωνικόν. Ἐν
 τοῖς μέτροις τούτοις κυρίως συνετελέσθησαν ποιήσεις.
 Περὶ τούτων θὰ εἰπωμέν τινα ἀναλυτικώτερον ἐν τοῖς

ἔφεξις. Οἱ δὲ λοιποί, μέχρι τῶν εἴκοσι καὶ ὀκτώ, πόδες συνήρχοντο ἐπικουρικῶς, ὡς εἶπομεν, τούτοις τοῖς ἀνωτέρω κυρίοις ἐννέα καὶ ἀπετέλουν μετ' αὐτῶν τὰ μέτρα, ὧν ἐποίκιλλον τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἀρμονίαν, θεραπεύοντες καὶ ἀποσκορακίζοντες τὴν μονοτονίαν. Τοῦ ὕψους τῆς τελειότητος ταύτης ἐν τῇ μετροποιίᾳ πόρρω ἀπέχει ἡ σύγχρονος Μετρική, οὐδὲ θέλει φθάσῃ ἴσως εἰς αὐτό, διότι τὰ πράγματα μετέλλαξαν ἐν πολλοῖς φύσιν καὶ οὐσίαν.

47

Καὶ νῦν συνιστῶσι μέτρα πόδες τετρασύνλλατοι.

Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πολυχρονίου μελέτης ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ὑπὸ λόγον θέματος πεισθέντες, ὅτι πλὴν τῶν τεσσάρων κοινῶς παραδεκτῶν γενομένων τὴν σήμερον ὡς κυρίων μέτρων, ἥτοι ἱαμβικοῦ, τροχαϊκοῦ, δακτυλικοῦ καὶ ἀναπαιστικοῦ, εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ ἄλλα ἐκ τῶν ἐννέα ἀπλῶν ἢ πρωτοτύπων μέτρων τῶν ἀρχαίων, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν, (ἴσως δὲ καὶ τινὰ τούτων πολλακίς ὑπεισιῆθον ἐν στίχοις τῆς νεωτέρας στιχουργίας λεληθότως καὶ ἀσυστηματοποιήτως ὑπὸ φαινομενικὸν ἔνδυμα ἑτέρου μέτρου), ἐτολμήσαμεν νὰ πραγματευθῶμεν καὶ περὶ αὐτῶν δι' ὀλίγων ἐν τοῖς ἔφεξις, νὰ συστηματοποιήσωμεν αὐτὰ κατὰ τὰς ἀξιώσεις τῆς νεωτέρας ῥυθμικῆς, νὰ τὰ διακρίνωμεν ἐλεύθερα καὶ ἀμιγῆ τῶν λοιπῶν μέτρων, ὅπερ δὲν ἠθελήσαμεν νὰ κάμωμεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς παρούσης συγγραφῆς, ἵνα μὴ θολώσωμεν τὰ πράγματα, δημιουργοῦντες εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δυσχερείας καὶ

παριστῶντες ὑπὸ νέας ὁλως φάσεις τὸ ζήτημα, καὶ ἐν γένει ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὸν πλουτισμὸν τῆς συγχρόνου Στιχουργικῆς διὰ κανόνων μέτρων τινῶν νέων, ἅτινα δύνανται καὶ νῦν, ὅπως καὶ τὸ πάλαι, νὰ ἔχωσιν αὐτοτέλειάν τινα καὶ αὐθυπαρξίαν.

Κατὰ τὴν κοινὴν πρόληψιν καὶ δοξασίαν ὁ μόνος φραγμὸς τῆς ἀδυνατοῦ ὑπάρξεως ποδῶν τετρασυσλλαβῶν ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει εἶναι ὁ ἐν τῇ Μετρικῇ τῆς νῦν τὸ κράτος ἔχων τονισμὸς τῶν λέξεων, ὅστις ἐναλλάσσεται ἐπὶ τριῶν μόνον συλλαβῶν, ληγουσῆς, παραληγουσῆς, καὶ προπαραληγουσῆς, δὲν χωρεῖ δὲ περαιτέρω. Ἀλλὰ μήπως ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὅτε μετεχειρίζοντο καὶ τετρασυσλλαβοὺς πόδας, δὲν ὑπῆρχεν ὁ τονισμὸς τῶν λέξεων, ὅστις εἶναι ἀδύνατον νὰ παρρωρᾶτο ὁλως ἐν τῇ μετροποιίᾳ ;

Μήπως τὸ «πολλάκις διαλεγόμενοι ἱαμβεῖα προφερόμεθα» τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ αἱ σχετικαὶ εἰδήσεις Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσέως δὲν τεκμηριοῦσιν ὅτι, διὰ νὰ προφέρωσιν ἱαμβεῖα, τ. ἔ. φράσεις ἐμμέτρους ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ τόνος ὑπερίσχυε τῆς προσωδίας, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦτο ἀδιάφορος ὁ τονισμὸς τῶν λέξεων ἐν τῇ μετροποιίᾳ ; (*Ἴδε καὶ σελίδα 140).

Πῶς δὲ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ μετάπτωσις ἀπὸ ἄλλου εἰς ἄλλον γνώμονα τῆς ῥυθμικῆς, τ. ἔ. ἀπὸ τῆς προσωδίας εἰς τὸν τόνον, εἰὰν ταῦτα ἦσαν ὁλως διάφορα καὶ ξένα ἀλλήλων, ὑποτιθεμένου, ὅπερ οὐκ ἀληθές, ὅτι ὁ ἕτερος μόνον τούτων ὑπῆρχεν, ἡ προσωδία, ὁ δὲ ἕτερος, ὁ τόνος, ἦτο παντάπασιν ἀνίσχυρος καὶ ἀφανὴς καὶ ἀνύπαρκτος ἐν τῇ ῥυθμικῇ ; Δὲν εἶναι ὁμαλώτερον καὶ λογικῶς ὀρθότερον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἀμφοτέρω, ὃ τε τόνος καὶ ἡ προσωδία, συνυπῆρχον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ῥυθμικῇ, ἀντεπάλαιον δὲ τρόπον τινὰ

πρὸς ἄλληλα, ἕως οὗ τὸ ἕτερον τούτων, τὸ τότε ἀσθενέστερον, κατώρθωσεν, ἐν τῷ ῥεύματι τῶν αἰώνων καὶ τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς γλώσσης, νὰ κατισχύσῃ τοῦ ἑτέρου ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ῥυθμικῇ (καὶ τῇ ζώσῃ νῦν ἐλληνίδι φωνῇ), ἐξουδετερώσαν καὶ ὁλῶς ἐξαφανίσαν τὴν ὑπαρξιν τῆς προσφθίας, χάριν τῆς μείζονος εὐκολίας, ἣν παρεῖχε καὶ παρέχει ἐν τῇ μετροποιίᾳ;

Δὲν εἶναι λογικώτερον νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τόνος καὶ προσφθία ἐβάδιζον ἐκ παραλλήλου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μετροποιίᾳ, τὴν προτεύουσαν θέσιν κατεχούσης τῆς προσφθίας, βαθμυδὸν ὅμως ἐν τῇ μακρᾷ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἐξέπιπτεν αὕτη τοῦ μεγαλείου της, ἕως ὅτου ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου ἀνέβη καὶ ἐκάθισεν ὁ καὶ τανῦν βασιλεύων τόνος, ὅστις δύναται, ἂν θελήσῃ καὶ δοκιμάσῃ τις, καὶ μείζον ἐτι τοῦ τετρασυλλάβου μῆκος νὰ προσδώσῃ εἰς τὸν πόδα;

Μήπως καὶ νῦν δὲν ὑπάρχουσιν ἐν χρήσει τετρασύλλαβοι πόδες ἐν τοῖς κατὰ διποδίαν βαινομένοις μέτροις; Μήπως καὶ νῦν δὲν τηρεῖται μετρικὸς ῥυθμός, ὅταν λέγωμεν π. χ.

Δέν με κυτᾶς, (χορίαμβος) ἢ Κλαίει πολὺ
Δέν μ' ἀγαπᾶς; (■) Ἐνα πουλι
ἦ

Δέν μ' ἀγαπᾶς | δέν με λυπεῖ |σαι; (χοριαμβικόν)

Μήπως καὶ νῦν δὲν ἀκούεται ἀσθενέστερον ὁ τόνος τροχαίου ποδὸς ἐν ἰαμβικῷ π. χ. μέτρῳ, ὡς

Πλὴν εἰς | τὸν τά | φον (- υ | υ - | υ)
Ἄφοῦ | κατα | βω ; ¹ (υ - | υ - | υ)

1. Οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι ἰαμβικοί· ἀλλ' ὁ πρῶτος ποὺς «π λ ῆ ν εἰς» τοῦ πρώτου στίχου εἶναι τροχαῖος.

Μήπως τέλος σήμερον παρήλλαξαν οἱ θεμελιώδεις κανόνες καὶ νόμοι τῆς Φύσεως, οἱ διέποντες τὰ φωνητικὰ ὄργανα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οἱ κανονίζοντες τὸν χειρισμὸν γλώσσης μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς, μὴ οὐσιωδῶς ἀλλοιωθείσης ἐν τῷ ρεύματι τῶν αἰώνων; Ἡ μήπως ἡ φωνὴ τότε μὲν ἠδύνατο νὰ εὐρίσκη τὴν ἀνάπαυσίν της μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τριῶν, τεσσάρων, ἢ πέντε συλλαβῶν μακρῶν ἢ βραχειῶν, σήμερον δὲ δὲν δύναται νὰ εὐρίσκη αὐτὴν μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τριῶν, τεσσάρων ἢ πέντε συλλαβῶν ἐντόνων ἢ ἀτόνων; Ἡ μήπως διὰ τὴν ἐκφώνησιν τριῶν, τεσσάρων ἢ πέντε συλλαβῶν μακρῶν τε καὶ βραχειῶν ἀπαιτεῖτο τότε χρονικὴ διάρκεια βραχυτέρα τῆς νῦν ἀπαιτουμένης διὰ τὴν ἐκφώνησιν ἰσαριθμῶν συλλαβῶν ἐντόνων τε καὶ ἀτόνων; Νῦν μάλιστα ἀπαιτεῖται βραχυτέρα διάρκεια χρονικὴ, διότι τὸ πάλαι ἡ προσφῶδια ἦτο, ὡς ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει εἶπομεν (σελ. 19), ἔκτασις ἤχου, ἐνῷ ὁ τόνος εἶναι ἀπλῆ ἐντασις. Ἐπομένως δύναται εὐλόγως καὶ βασίμως νὰ ὑποστηριχθῇ νῦν, ὅτι δύνανται ἴσως νὰ ὑπάρξωσι πόδες καὶ τῶν τετρασυλλαβῶν πολυσυλλαβώτεροι· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἀρχαῖοι εἰχονόγον νὰ σταματήσωσι μέχρι τῶν τετρασυλλαβῶν, δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς, ἄνευ ζημίας τινός, εἰς τὸ αὐτὸ νὰ σταματήσωμεν ὄριον.

Διὰ πάντα ταῦτα θέλομεν ὑποστηρίξῃ καὶ θέλομεν προσπαθήσῃ ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι καὶ ἐκ τετρασυλλαβῶν ποδῶν δύνανται νὰ συντελεσθῶσι νῦν τέλεια μέτρα· ἂν δὲ δὲν παραθέτωμεν παραδείγματα τοιούτων μέτρων ἐκ δοκίμων ποιητῶν συγγχρόνων, λεληθότως αὐτὰ ἐνιαχοῦ μεταχειρισθέντων, τοῦτο ἐγένετο ἢ διότι δὲν ὑπάρχουσιν ἴσως ἄφθονοι οἱ τοιοῦτοι στίχοι ἐν ταῖς νεωτέραις ποιήσεσιν, ὅπερ ἀγνοοῦμεν, ἢ διότι ἡμεῖς δὲν ἠρευνήσαμεν νὰ ἀνακαλύψωμεν τοιούτους

στίχους, ὅπερ ἠξεύρομεν. Διὰ τοῦτο συνεθέσαμεν ἴδια παραδείγματα τῶν μέτρων τούτων, ὅπως πολλαχοῦ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους εὐρέθημεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πράξωμεν (ἀμελήσαντες ἐν πολλοῖς νὰ θέσωμεν τὸ διακριτικὸν Θ. Α.), ἀδιαφοροῦντες ἂν οἱ στίχοι μας εἶναι ἄμοιροι ποιητικῆς καλλονῆς ἢ χροιάς, διότι ἡμεῖς δὲν προσιθέμεθα νὰ παράσχωμεν ποιητικὰ πρότυπα, ἀλλὰ στιχουργικὰ δοκίμια, ἅτινα δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι θὰ ᾔσαν ὠραιότερα καὶ θελκτικώτερα καὶ ἐπαγωγότερα, ἂν ᾔτο δυνατόν νὰ μετέχωσιν, ἔστω καὶ πόρρωθεν, ποιητικῆς τινος εὐωδίας. Ἄλλ' ἄλλοις τοῦτο τὸ τάλαντον δέδοται.

48

ΧΟΡΙΑΜΒΙΚΟΝ ΜΕΤΡΟΝ

Ὁ χορίαμβος εἶναι πούς συγκείμενος ἐκ μακρᾶς καὶ δύο βραχειῶν καὶ μακρᾶς συλλαβῆς - ~ -, οἷον ἐ τρο-
χίαμβός τις ὦν. Ἐκλήθη δ' ἴσως χορίαμβος, διότι, ἂν ἡ πρώτη μακρὰ συλλαβὴ ἀναλυθῇ εἰς δύο βραχείας, θέλομεν ἔχει τέσσαρας κατὰ συνέχειαν βραχείας συλλαβάς, ἔξ ὧν αἱ μὲν τρεῖς πρῶται θὰ ἀποτελῶσι πόδα χορεῖον, ἡ δὲ τετάρτη καὶ ἡ ἐν τέλει μακρὰ θὰ ἀποτελῶσιν ὁμοῦ ἱαμβον, οὕτω ~ ~ -, ~ -. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἴσως ἐκλήθη χορ ί α μ β ο ς, ἥτοι χορεῖος καὶ ἱαμβος.

Τὸ χοριαμβικὸν μέτρον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συνετίθετο μὲν καὶ καθαρὸν, συνετίθετο δὲ καὶ ἐπίμικτον πρὸς τὰς ἱαμβικάς. Καλοῦνται δ' ἐπίμικτα τὰ ἔχοντα ἐπιμίκτους συζυγίας. Δηλ. δύναται τὸ χοριαμβικὸν π. χ. ἀντὶ νὰ ἔχη εἰς ὅλας τὰς χώρας χορίαμβους ~ ~ -, νὰ ἔχη εἰς τινὰς τούτων διὰμβους ~ ~ - λόγου χάριν, ὥς

Τὸν πον|τικὸ

'Στὸ λα|δικὸ

'Ἰδὲ|κρυφά

Πῶς ἐν|τρυφᾷ

Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων χοριαμβικῶν στίχων ὁ τρίτος ἰδὲ|κρυφά εἶναι διάμβος, ἐνῶ τὸ μέτρον ὅλων τῶν στίχων κυρίως εἶναι χοριαμβικόν. Ἡμεῖς ὅμως θέλομεν προσπαθήσῃ, κατὰ τὸ δυνατόν, νὰ παρὰσχῶμεν ἀμυγῇ ἐτέρων ποδῶν τὰ παραδείγματα τοῦ τε χοριαμβικοῦ καὶ πάντων τῶν ἐκ τετρασυνλλάβων ποδῶν μέτρων, ἵνα μὴ ἐν τῷ ζήλῳ τῆς καινοτομίας καὶ τῆς προόδου ἐπενέγκωμεν σύγχυσιν καὶ ἀσάφειαν.

Τὸ χοριαμβικὸν μέτρον βαίνεται κατὰ διποδίαν· διότι ὁ χορίαμβος δὲν εἶναι ποὺς ἀπλοῦς, ἀλλὰ διπλοῦς, ἅτε ἐκ τροχαίου καὶ ἰάμβου συνεστῶς· διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον τὸ μέτρον δὲν δύναται νὰ μετρηῖται κατὰ μονοποδίαν, ὡς τὸ δακτυλικόν. Ἡμεῖς ὅμως, ὡς ἐδηλώσαμεν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἔχομεν λόγον νὰ μὴ εἴπωμεν ὅτι μετροῦμεν τὸ χοριαμβικὸν μέτρον κατὰ διποδίαν, ἀλλὰ κατὰ μονοποδίαν, πόδα καλοῦντες καὶ παραδεχόμενοι ὁλόκληρον τὸν χορίαμβον - - -.

Ἀρχεται δὲ τὸ χοριαμβικὸν μέτρον ἀπὸ διμέτρου καὶ δύναται νὰ χωρήσῃ μέχρι ἑξαμέτρου· ἡμεῖς ὅμως, ὡς ἔχομεν προδηλώσῃ, ἐκρίναμεν ἀπλούστερον καὶ ὁμαλότερον ν' ἀρχίσωμεν ἀπὸ μονομέτρου καὶ νὰ χωρήσωμεν μόνον μέχρι τετραμέτρου διὰ τὴν συγγένειαν καὶ τὴν συνάφειαν, ἣν ἔχει τὸ μέτρον τοῦτο πρὸς τὰ τροχαϊκὰ καὶ τὰ ἰαμβικά, ἅτινα μέχρι τετραμέτρου μόνον χωροῦσι, καὶ διὰ τὴν εὐκολίαν, ἣν ἐπιτυγχάνομεν ἐν τῇ κατασκευῇ στίχων μεγέθους μετρίου, δηλαδὴ οὔτε ἐπιμήκους πολὺ, οὔτε πάλιν βραχείος.

Α'. Χοριαιμεικοὶ μονόμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- - -), οἶον

Τὸν πον|τικὸ
 'Σ τὸ λα|δικὸ
 Βλέπε|κρυφά
 Πῶς ἐν|τρυφᾷ

καὶ

Κλαίει|πολύ
 'Ενα|πouλι

καὶ

'Ἦτο|καιρός,
 'Οτε|φαιδρός
 'Αγγε|λος εἶς
 Μόνος|τῆς γῆς
 'Ἦρχε|κρατῶν
 Σκῆπτρον σεπτὸν

(τετρασύλλαβοι ὀξύτονοι)

Θ. Α.

Τοὺς στίχους τούτους ἐν τε τῷ Πρώτῳ Μέρει (σελ. 37) καὶ ἐν τῷ Δευτέρῳ (σελ. 159) ἐκαλέσαμεν ἰαμβικοὺς μονομέτρους ἀκαταλήκτους, παριδόντες τὸν τόνον τοῦ πρώτου ἐκάστης διποδίας ποδός, ὅστις, ἐν ἰαμβικῷ μέτρῳ, δύναται νὰ εἶναι, ἀντὶ ἰάμβου, τροχαῖος, καθόσον τὸν χαρακτῆρα, ὡς ἔχομεν εἶπῃ, προσδίδουσιν εἰς τὸ μέτρον οἱ δεύτεροι πόδες τῶν διποδιῶν, τῶν πρώτων συνακολουθούντων τούτοις κατὰ τὸν τόνον καὶ οἰονεὶ συναρπαζομένων ἢ συναφομοιουμένων ἐν τῇ ἐκφωνήσει τῶν μετρικῶν ποδῶν τοῦ στίχου.

Ὁρθότερον ὅμως καὶ ἀκριδέστερον εἶναι νὰ διακρίνεται καὶ χαρακτηρίζεται καὶ ὁ πρῶτος πούς· ἡ διάκρισις δὲ καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τούτου, μετ' ἐπιμελείας γινόμενα ἐν μακροῇ σειρᾷ στίχων, προσδίδουσιν εἰς τὸ μέτρον ἄλλον χαρακτῆρα καὶ ἄλλην ὀνομασίαν. Διότι οὕτω τοῦτο ἀπὸ ἀπλοῦ ἱαμβικοῦ ἢ τροχαϊκοῦ μεταπίπτει εἰς τὸ χοριαμβικόν, ὅπως συμβαίνει εἰς τοὺς ἀνωτέρω στίχους, τοὺς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μὲν ἄλλως χαρακτηρισθέντας, κατ' ἐπιείκειαν, διὰ τὴν ὁμαλότητα τῆς συγγραφικῆς ἐργασίας ἡμῶν, ὧδε δὲ προσλαμβάνοντας τὸ ἀληθὲς καὶ ἀκριβὲς ὄνομα τῶν καὶ τὸν γνήσιον καὶ ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα τῶν κατὰ μέθοδον συστηματικωτέραν.

Ὁ τροχίαμβος πούς συνηθέστατα ὑπείσέρχεται νῦν λεληθότως εἰς τὰ ἱαμβικὰ μέτρα, χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι παραβιάπτει ἢ ἀλλοιοῖ πῶς ταῦτα, διότι μὲ μικρὰν καὶ εὐχερῇ τοῦ τόνου μετάρθεσιν ἢ κλίσιν καὶ ὀλίσθησιν ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ θεραπεύεται καλῶς ἢ γινομένη παράδοσις.

β') ὑπερχατάληκτος (- -, - - | -), οἶον

Ἦν ποτε χρό|νος

Ὅτε δ Κρό|νος

Γῆμας τῇ|ν Ῥέαν,

Κόρην ὥρα|σαν

. Θ. Α.

καὶ

Ἐχασα, πά|ει,

Θέ μου, τ' ἀρνί μου.

Δέν με λυπεῖσαι . . .

(πεντασύλλαβοι παροξύτονοι)

Ἴσως εἶναι δυσχερὲς ἢ ἀδόκιμον νὰ κατασκευάσω-

μεν στίχον ἀκριβῶς χοριαμβικὸν ὑπερκατάληκτον εἰς συλλαβὴν, ἐπειδὴ ἡ τελευταία συλλαβὴ πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε λέξις μονοσύλλαβος, ὅπως ἐν τοῖς στίχοις τούτοις·

Ἦτο καιρός, | Ζεῦ,
 Ὅτε τῆς γῆς, | φεῦ !
 Ἦρχες κρατῶν | Σὺ,
 Ὅστις Θεὸς | εἶ

(πεντασύλλαβοι ὀξύτονοι)

Θ. Α.

διὰ τοῦτο παρεδέχθημεν διφορούμενην τὴν τελευταίαν συλλαβὴν, τ. ἔ. ἔντονόν τε καὶ ἄτονον, καὶ προϋτιμήσαμεν κατ' ἀνάγκην τὴν ἄτονον πρὸς κατασκευὴν τῶν ἀνωτέρω πρώτων χοριαμβικῶν ὑπερκατάληκτων στίχων, χωρὶς νὰ θέλωμεν ν' ἀποκλείσωμεν καὶ τὴν ἔντονον τελευταίαν συλλαβὴν. Προσέτι παρατηρητέον τοῦτο· ὅτι οἱ ἔχοντες ἄτονον τὴν περὶ ἧς πρόκειται συλλαβὴν στίχοι συμπίπτουσιν ἀκριβῶς τοῖς δακτυλικοῖς διμέτροις καταληκτικοῖς εἰς δισύλλαβον, οἳοι εἶναι οἱ στίχοι οὗτοι (ἴδε καὶ σελ. 175) :

Ἐνα φι | λάκι
 Δός μου Λε | νάκι.

Βραχυκατάληκτος χοριαμβικὸς μονόμετρος στίχος¹ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συν-

1. «Ἀποθέσεις ἦτοι καταλήξεις ἔχει τὰ χοριαμβικά καὶ ἀπλῶς τὰ ἐκ τετρασυλλάβων ποδῶν μέτρα, μόνας ταύτας· καταληκτικὴν, ὑπερκατάληκτον, ἀκατάληκτον· βραχυκατάληκτον δέ... οὐ δέχεται, ἵνα μὴ τοῖς ἐκ δισυλλάβων ποδῶν συγκειμένοις μέτροις κατὰ τοῦτο συμπίπτωσιν· ἐκείνων γάρ ἴδιον τοῦτο· ὥσπερ οὐδὲ καταληκτικὸν εἰς συλλαβὴν καὶ δισύλλαβον· τοῦτο γάρ τῶν ἐκ τρισυλλάβων

τεθῇ, διότι θέλει μεταπέσῃ εἰς ἀπλοῦν τροχαῖον πόδα.

Ἐπίσης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντεθῇ χοριαμβικός, διότι οὗτος οὐδὲν ἄλλο θὰ εἶναι ἢ ἀπλοῦς δάκτυλος ἀκέραιος.

Ὁ καταληκτικός χοριαμβικός στίχος καλεῖται ἀπλῶς καταληκτικός, ἀνευ τῆς διακριτικῆς προσθήκης εἰς συλλαβὴν ἢ δισύλλαβον, διότι μία μόνον συλλαβὴ ἐκ τοῦ χοριάμβου ποδὸς εἶναι δυνατόν νὰ λείπῃ· καθότι, ἂν λείψῃ καὶ δευτέρα, τότε τὸ ὅλον λείπον θὰ ἀποτελῇ πόδα ἀκέραιον (ιαμβικόν), ἄρα ὁ στίχος θὰ εἶναι ἐλλειπὴς κατὰ πόδα ὁλόκληρον, τουτέστι βραχυκατάληκτος. Ἄν δὲ λείψῃ καὶ τρίτη συλλαβὴ, τότε ὁ στίχος θέλει μεταπέσῃ εἰς τὸν ὑπερκατάληκτον τοῦ ἀμέσως προηγούμενου μέτρου τοῦ αὐτοῦ εἶδους· οἷον ἀντὶ τριμέτρου π.χ. ἐλλείποντος κατὰ τρεῖς συλλαβάς, θέλομεν ἔχῃ δίμετρον ὑπερκατάληκτον εἰς συλλαβὴν, ὅπερ τὸ αὐτό. Ὡστε ἐν τοῖς χοριαμβικοῖς μέτροις ἔχομεν στίχον ἀκατάληκτον, ὑπερκατάληκτον (κατὰ συλλαβὴν), καταληκτικὸν ἀπλοῦν καὶ βραχυκατάληκτον (ἐλλείποντα καθ' ὁλόκληρον μὲν πόδα, οὐχὶ ὅμως χοριάμβον - - -, ἀλλ' ἀπλῶς ἱαμβον - -, ἄρα καθ' ἴμισιν μόνον χοριάμβον).

ποδῶν βαινομένων μέτρων ἴδιον ἦν. Μόνος οὖν ἔχει τὰς εἰρημένους. Τὸ μέντοι χοριαμβικόν μέτρον καὶ τὰ ἐξῆς πάντα τὰ ἐκ τετρασυλλαβῶν ποδῶν κατὰ μονοποδῖαν μετρεῖται. Ἀρχεται δὲ καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ διμέτρου καταληκτικοῦ, ἵνα μὴ τοῖς ῥιθεῖται συμπύπτη μέτροις (Τριχᾶ περί μέτρων). Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὴν ἀρχαίαν Σιχουργικήν. Διὰ τὴν σύγχρονον δέ, ἐπιβάλλεται ἀναγκαίως ἡ παράβασις ἐνίων ἐκ τῶν κανόνων τούτων, ὡς π. χ. ἐπιβάλλεται ἡ παραδοχὴ τῆς βραχυκατάληκτου ἀποθέσεως, ὡς κατωτέρω ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης.

Γ'. Χοριαμβικοί δίμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- - - - | - - - -), οἶον

Οὔσης νυκτὸς κί' ἄκρας σιγῆς
 'Απ' οὐρανοῦ|ἕως τῆς γῆς,
 Φύλλων γλυκύς|ἵπτατο θροῦς·
 Καὶ ἐλαφρὸς|ρύακος ῥοῦς,
 Πλήττων τὸ οὖς,|ἔρριπτ' αὐτήν
 Εἰς ῥεμβασμὸν|καὶ στοναχήν.
 (ὀκτασύλλαβοι ὀξύτονοι) Θ. Α.

β') ὑπερχατάληκτος (- - - - | - - - - | - - - -), οἶον

Οὔσης νυκτὸς|κί' ἄκρας γαλή|νης,
 Καὶ ἐν οὐρανῷ|τῆς νυκτοπό|ρου
 Καὶ ἀργυρῶ|χρύσου σελή|νης
 'Αναβαίνου|σης φωτοφό|ρου...
 (ἐννεασύλλαβοι παροξύτονοι) Θ. Α.

Καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τῷ μονομέτρῳ ὑπερχατάληκτῳ, παρεδέχθημεν ἀδιάφορον τὴν τελευταίαν συλλαβήν, τουτέστι δυναμένην εἶναι ἔντονόν τε καὶ ἄτονον, προὔτιμῆσαμεν δὲ τὴν ἄτονον ὡς προσφορωτέραν εἰς τὴν εὐχερῇ καὶ ἀβίαστον καὶ ὁπωςδήποτε ἀνεπίληπτον κατασκευὴν τῶν τοιούτων στίχων. Παρατηρητέον ὅτι ἐν τοῖς χοριαμβικοῖς τούτοις στίχοις ὁ ποῦς Κ' ἐν οὐρανῷ (- - - -) ἔχει ἀτόνους καὶ τὰς τρεῖς πρώτας συλλαβάς, ἔντονον δὲ μόνην τὴν τετάρτην· ὡσαύτως ὁ ποῦς 'Αναβαίνου· ὡσαύτως ὁ σ η ς φωτοφό· ὁ δὲ ποῦς Καὶ ἀργυρο (- - - -) ἔχει ἔντονον μόνην τὴν πρώτην συλλαβήν, τὰς δὲ τρεῖς

ἐπομένους ἀτόνους. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι τῆς ἀδείας ταύτης δὲν πρέπει νὰ γίνηται κατάχρησις, διότι παραλύεται ὁ χαρακτήρ τοῦ μέτρου (ἴδε καὶ κατωτέρω).

γ') καταληκτικός (- - - | - - -), οἶον

Νῦν παγερὰ|γίνεται,

Σκότος πυκνόν|χύνεται,

Καὶ φοδερῶς|κρούεται

Κώδων καὶ ἀ|κούεται

(ἐπτασύλλαβοι προπαροξύτονοι)

Θ. Α.

Ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν στίχων τούτων ἔχει τὸν πρῶτον πόδα Κ ὥ δ ὠ ν καὶ ἃ διτρόχαιον - - - ἐν χώρᾳ χοριάμβου. Ὁμοίως ἐμπροσθέν που παρατηρήσαμεν, ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν χώραν ὑπείσπλθε δυάμβος - - - (ἴδε κ ρ υ φ ἃ).

Ὁρθός, ἀλλὰ δυσχερέστερος, εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονισμός τοῦ διμέτρου καταληκτικοῦ χοριαμβικοῦ στίχου.

Ἦτο χεიმῶν|καὶ σφοδρά

Νῦν πανταχοῦ|καὶ ψυχρά.

Φλόε δὲ δειλὴ|καὶ ὠχρά

Κι' ἄστρον χρυσοῦν|καὶ λαμπρόν

Ἵς τὸν εὐτελεῖ|τῶν πτωχῶν

Οἶκον, ζωὴν|καὶ φῶς δόν,

Ἔσωσεν ἐκ|τοῦ σκληροῦ

Χάρωνος φεῦ!|τοῦ πικροῦ

Πάντας αὐτοὺς|πρὸ καιροῦ....

(ἐπτασύλλαβοι δξύτονοι)

Θ. Α.

Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις τοῦ χοριαμβικοῦ διμέτρου καταληκτικοῦ μέτρου ὁ μὲν πρῶτος ποὺς εἶναι καθαρὸς χοριάμβος, ὁ δὲ δεύτερος ἀμφίμακρος - - -.

δ') βραχυκατάληκτος (- - - - | - - -), οἶον

Ἦτο καιρός, | ὅτε
 Νέος, φαιδρὸς | τότε,
 Βλέμμα γλυκὺ | ῥίπτων,
 Πλὴν δολερῶς | κρύπτων
 Ἐχιδναν ἔς τὰ | στήθη,
 Ἦρχισε νά | νήθη
 Ἐρωτας καί | δόλους,
 Τέχνασμα εἰς | ὅλους
 Σύνηθες τοὺς | νέους
 Ἄνευ ποσῶς | δέους . . .
 (ἐξασύλλαδοι παροξύτονοι) Θ. Α.

Οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι καθαρῶς δίμετροι χοριαμβικοὶ βραχυκατάληκτοι. Αἱ ἐκ τῆς βραχυκαταληξίας δὲ ἐναπομένουσai δύο τελευταῖαι τοῦ στίχου συλλαβαὶ ἀποτελοῦσι καθ' ἑαυτὰς τέλειον πόδα τροχαῖον.

§ 1

Γ'. Χοριαμβικοὶ τρίμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- - - - | - - - - | - - - -), οἶον

Ἐαρ φαιδρὸν | φέρει παντοῦ | νέαν ζωὴν,
 Καὶ τῶν πτηνῶν | τ' ἄσμα γλυκὰ | τὴν ἀκοήν
 Τέρπει, καὶ τὰ | ἄνθη παντοῦ | μοσχοβολοῦν,
 Ὅλα δὲ περὶ | χάρα τ' ἀρ | νάκια πηδοῦν
 (δωδεκασύλλαδοι ὀξύτονοι) Θ. Α.

6') ὑπερκατάληκτος (- - - - | - - - - | - - - - | ε), εἶον

Ἐαρ φαιδρὸν|φέρει παντοῦ|θειαν μαγεῖ|αν
Καὶ τῶν πτηνῶν|τ' ἄσμα γλυκεῖ|αν μελωδί|αν,
Καὶ δροσερά|τ' ἄνθη παντοῦ|μοσχοβολοῦ|νε·
Ὅλα δὲ πε|ρίχαρ τ' ἀρ|νάκια πηδοῦ|νε

(τρισκαίδεκάσύλλαβοι ὀξύτονοι) Θ. Α.

Καὶ ἐνταῦθα παρεδέχθημεν ἀδιάφορον τὴν τελευταίαν σύλλαβὴν, προτιμήσαντες τὴν ἄτονον.

Ὁ πρῶτος ποὺς Ὁ λ α δ ἐ π ε τοῦ τετάρτου στίχου ἀντιχοριάμβου εἶναι διτρόχαιος· ὁμοίως ἔμπροσθέν που παρετηρήσαμεν, ὅτι εἰς χώραν χοριάμβου ὑπείσπλθε διάμβος (ὁ δὲ κ ρ υ ψ ἄ). Ὁ δεύτερος δὲ ποὺς ρ ῖ χ α ρ α τ' ἀ ρ τοῦ αὐτοῦ στίχου εἶναι π α ῖ ω ν π ρ ῶ τ ο ς ἀντιχοριάμβου. Τὸ δὲ πρῶτον ἡμιπόδιον Κ α ῖ τ ῶ ν τοῦ δευτέρου στίχου εἶναι σπονδεῖος, ὁ ὅλος δὲ ποὺς Κ α ῖ τ ῶ ν π τ η ν ῶ ν εἶναι ἐ π ῖ τ ρ ι τ ο ς τ ρ ῖ τ ο ς - - - -. Ἡ τοιαύτη ἀμοιβαία ποδῶν ἀντικατάστασις καὶ παρὰ τοῖς πάλοι ἐγίνετο, καὶ νῦν δύναται νὰ γίνηται, ὥς ἔχομεν εἶπη, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ προσοχῆς καὶ φειδοῦς καὶ κατὰ κανόνας ὠρισμένους.

γ') καταληκτικὸς (- - - - | - - - - | - - - - | ε), εἶον

Νῦν παγερά|καὶ σιγηλή|γίνεται,
Σκότος πυκνὸν|ἀπανταχοῦ|χύνεται
Καὶ φοβερῶς|εἰς τὴν Μονὴν|κρούεται
Κῶδων βαρὺς,|κί' ἀπελπις ἀ|κούεται....

(ἐνδεκάσύλλαβοι προπαροξύτονοι) Θ. Α.

Ὁ δεύτερος ποὺς ἀ π α ν τ α χ ο ῦ τοῦ δευτέρου στίχου, ἀντὶ χοριάμβου - - - -, εἶναι π α ῖ ω ν τ ῆ τ α ρ - τ ο ς - - - -, ὁ δεύτερος δὲ ποὺς κ ῖ ἄ π ε λ π ι ς ἀ

τοῦ τετάρτου ποδός, ἀντὶ χοριάμβου, εἶναι παίω ν
 π ρ ὠ τ ο ς - - - , καὶ ὁ δεύτερος ποὺς εἰς τὴν
 Μ ο ν ἴ ν τοῦ τρίτου στίχου, ἀντὶ χοριάμβου, εἶναι
 διί α μ β ο ς - - - . Τοιαῦται ἐναλλαγαὶ ποδῶν εἶναι,
 ὡς πολλαχοῦ προείπομεν, ἐπιτετραμμέναι, ὅταν δὲν
 γίνηται κατάχρησις αὐτῶν καὶ δὲν παραβλάπτηται ὁ
 κύριος χαρακτὴρ τοῦ μέτρου.

Ὁρθός, ἀλλὰ δυσεπίτευκτος, εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς τονι-
 σμός τοῦ τριμέτρου καταληκτικοῦ χοριαμβικοῦ στίχου.

Ἦτο χερσὶν|ἄγαν ὀριμύς,|καὶ σφοδρά
 Νύξ πανταχοῦ|εἶχε χυθῆ|καὶ ψυχρά.
 Φλόξ δὲ δειλὴ|κάπου τῆς γῆς|καὶ ὠχρά,
 Κι' ἄστρον χρυσοῦν|ἐν οὐρανῷ|καὶ λαμπρὸν
 Ὅσον εὐτελὴ|καὶ πενιχρὸν|τῶν πτωχῶν
 Οἶκον, ζώην|πως ἀμυδρὰν|καὶ φῶς δόν,
 Ἔσωσαν, ναί! ἐκ τῶν χειρῶν|τοῦ σκληροῦ
 Χάρωνος τοῦ|τρὶς φοβεροῦ|καὶ πικροῦ
 Πάντας αὐτούς,|τοὺς δυστυχεῖς,|πρὸ καιροῦ.....
 (ἐνδεκασύλλαβοι ὀξύτονοι) Θ. Α.

Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις τοῦ χοριαμβικοῦ τριμέτρου
 καταληκτικοῦ ὁ μὲν πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος ποὺς εἶ-
 ναι χοριάμβοι, ὁ δὲ τρίτος ἀμφίμακρος - - - .

δ') βραχυκατάληκτος (- - - |- - - |- -), οἷον

Σκότος πυκνόν|κι' ἄκρα σιγὴ|μόνον
 Ἐρριψαν, φεῦ|πέπλον μαι|φόνον

Οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι καθαρῶς τρίμετροι χοριαμ-
 βικοὶ βραχυκατάληκτοι. Αἱ ἐκ τῆς βραχυκαταληξίας
 δὲ ἐναπομένονσαι δύο τελευταῖαι τοῦ στίχου συλλα-
 βαὶ ἀποτελοῦσι καθ' ἑαυτὰς τέλειον πόδα τροχαῖον.

Χάριν εὐκολίας καὶ ποικιλίας ἐν τῇ μετροποιίᾳ

εἶναι ἐπιτετραμμέναι, ἢ ἐπιβεβλημέναι οὐχὶ σπανίως, παραβάσεις τινὲς τῶν στοιχειωδῶν κανόνων τῆς συνθέσεως ἐκάστου μέτρου. Τοιαύτη παράβασις συνήθης λίαν ἦτο καὶ εἶναι ἡ ἐναλλαγὴ ποδῶν (ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἰσοσήμερον ἢ ἰσοχρόνῳ) ἐν στίχῳ τινί, τ. ἔ. ἡ ἄδεια τῆς χρήσεως τροχαίου π. χ. ποδὸς ἀντὶ ἰάμβου, ἢ παίωνος πρώτου ἢ τετάρτου ἀντὶ χοριάμβου, ὃν κυρίως συμβαίνει νὰ ἀπαιτῇ ἡ κανόνικὴ σειρὰ τοῦ μέτρου. Ἐπίσης τοιαύτη παράβασις, εἰς τὸν τῆς μετροποιίας κόσμον συμβαλλομένη, εἶναι ἡ ἐλευθερία νὰ μεταχειριζώμεθα λέξεις τινὰς ἐντόνους ὡς ἀτόνους καὶ τὰν ἀπαλιν, ἢ νὰ τονίζωμεν ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ στίχου τινὸς οὐχὶ τὴν φανερώς φέρουσαν τόνον συλλαβὴν, ἀλλὰ τὴν πρὸ ταύτης ἢ τὴν μετὰ ταύτην. Ὡσαύτως παράβασις ὁμοία εἶναι νὰ ἐπιτρέπηται τὸ ἀδιάφορον τοῦ τονισμοῦ ληγουσῆς ἢ προπαραληγουσῆς ἐν πολλαῖς περιπτώσεσι. Περὶ τούτων πάντων εἶπομεν τὰ δέοντα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Ἐνταῦθα δὲ νῦν παρατηροῦμεν, ὅτι ἀκινδύνως δυνάμεθα ἐνίοτε νὰ μεταχειριζώμεθα πόδας τονιζομένους, ὅπως οὗτος π έ π λ ο ν μ ι α ι , ἐν τῷ ὁποίῳ τονίζεται μόνον ἡ πρώτη συλλαβή, αἱ δὲ τρεῖς ἐπόμεναι εἶναι ἀτονοί, ἢ ὅπως οὗτοι ἀ ν α β α ι ν ο ὗ | κ ' ἐ ν ο ὕ ρ α ν ῶ , ἐν τοῖς ὁποίοις συμβαίνει τὸ ἐναντίον. Ὁ πρῶτος πους π έ π λ ο ν μ ι α ι - - - εἶναι πα ί ω ν π ρ ῶ τ ο ς , οἱ δεῦτεροι δὲ ἀ ν α β α ι ν ο ὗ | κ ' ἐ ν ο ὕ ρ α ν ῶ εἶναι ἀμφότεροι πα ί ω ν ε ς τ έ τ α ρ τ ο ι , περὶ ὧν ἐφθνημεν εἰπόντες ἐν τοῖς περὶ τριμέτρου ὑπερκαταλήκτου χοριαμβικοῦ στίχου. Ἀλλὰ πᾶσαι, ἐννοεῖται, αἱ παραβάσεις αὗται ἐπιτρέπονται ὡς ἐξαιρέσεις, καὶ ὅταν τὸ σύνολον τῆς σειρᾶς τῶν στίχων ἔχη παγιώσῃ τὸ μέτρον καὶ ἔχη προσδώσῃ εἰς αὐτὸ τὸν προσήκοντα χαρακτῆρα, οὐδένα διατρέχοντα κίνδυνον νὰ κλονισθῇ

ἢ ν' ἀλλοιωθῇ ἢ νὰ σκοτισθῇ πῶς ἐκ τῆς περὶ ἧς πρό-
κειται μικρᾶς παραβάσεως τοῦ στοιχειώδους κανόνος.
Ὁμοίως παράβασις ἐν τῷ χοριαμβικῷ μέτρῳ εἶναι καὶ
ἐκεῖνη, περὶ ἧς ὀλίγον πρόσθεν ἐλαλήσαμεν, καθ' ἣν
ἐπιτρέπεται, ἐνίοτε, ἀντὶ χοριάμβου, νὰ μεταχειριζώ-
μεθα π. χ. διάμβον, ὡς ἰ δ ἐ κ ρ υ φ ᾶ ἀντὶ β λ έ π ε
κ ρ υ φ ᾶ, ἢ διτροχαιον ὡς ὀ λ α δ ἐ π ε ἀντὶ ὀ λ α δ'
α ὕ τ ᾶ, καὶ οὕτω καθεξῆς.

52

Δ'. Χοριαμβικοὶ τετράμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (- - - - | - - - - | - - - - | - - - -), οἷον

Λίαν πυκνή|πίπτει χιών,|καὶ ὁ βορρᾶς|πνέει σφοδρῶς,
Θύελλαι δὲ|μαίνοντ' ἰδοῦ!|Οἷος ἀπαί|σιος καιρὸς! . . . ,
(ἐκκαίδεκασύλλαβοι δξύτονοι) Θ. Α.

β') ὑπερκατάληκτος (- - - - | - - - - | - - - - | - - - - | -), οἷον

Λίαν πυκνή|πίπτει χιών,|κι' ἄγριος βορρᾶς|πνέει 'δῶ πέλρα,
Θύελλαι δὲ|μαίνοντ' ἰδοῦ!|Οἷα ἀπαί|σιος ἡμέ|ρα!
(ἐπτακαίδεκασύλλαβοι παροξύτονοι)

Καὶ ἐν τούτοις τοῖς στίχοις παρεδέχθημεν διφορου-
μένην τὴν τελευταίαν συλλαβὴν, προτιμήσαντες τὴν
ἁτονον.

γ') καταληκτικὸς (- - - - | - - - - | - - - - | - - - -), οἷον

Νῦξ παγερά|ἀπανταχοῦ|καὶ σιγηλή|γίνεται
Σκότος βαθύ|καὶ ψηλαφητόν|ἐκ τ' οὐρανοῦ|χύνεται,
Καὶ φοδερῶς|εἰς τὴν Μονήν|τοῦ Ἥλιου|κρούεται
Κώδων βαρὺς,|καὶ τις κραυγὴ|ἀπελπισ ἀ|κούεται. . . .
(πεντεκαίδεκασύλλαβοι προπαροξύτονοι)

Καὶ ἐν τούτοις τοῖς στίχοις ἀπαντῶσι πόδες παίωνες, ὡς οἱ ἀπανταχοῦ | ἐκ τ' οὐρανοῦ, καὶ δίαμβος, ὡς ὁ εἰς τὴν Μονήν, καὶ δάκτυλοι, ὡς οἱ γίνεταί | χύνεται | κρούεται | κούεται. Οἱ δάκτυλοι ἐνταῦθα προκύπτουσιν ἐκ τῆς ἀποκοπῆς τῆς τελευταίας συλλαβῆς τοῦ τελευταίου χοριαμβοῦ ποδός.

Ὁρθός, ἀλλὰ δυσεπίτευκτος, εἶναι καὶ ὁ ἐπόμενος τονισμὸς τοῦ τετραμέτρου καταληκτικοῦ χοριαμβικοῦ στίχου.

Ἦτο ποτέ, | φίλη, χερσῶν | λίαν θριμύς* | καὶ σφοδρά
 Νῦν πανταχοῦ τοῦ οὐρανοῦ εἶχε χυθῆ καὶ ψυχρά·
 Φλὺξ δὲ δειλῇ, ὅπως σκιά, κάπου τῆς γῆς καὶ ὠχρά,
 Κι' ἄστρον χρυσοῦν ἐν οὐρανῷ πλήρες φωτός καὶ λαμπρόν
 Ὑπὸ τὸν εὐτελῆ καὶ πενιχρόν, πλήν εὐκλεᾶ, τῶν πτωχῶν
 Οἶκον, κατὰ θεῖαν βουλήν, νέαν ζωὴν καὶ φῶς δόν,
 Ἐσῶσαν ἐκ τῶν φοβερῶν, φίλη, χερσῶν τοῦ σκληροῦ
 Χάρωνος, τοῦ ἀνηλεοῦς βροτολοιοῦ, καὶ πικροῦ
 Πάντας αὐτοὺς τοὺς ἀπολωλότας δυστυχεῖς πρὸ καιροῦ
 (πεντεκαίδεκάσύλλαβοι ὀξύτονοι) Θ. Α.

Ὁ τελευταῖος ποὺς τῶν στίχων τούτων εἶναι ἀμφίμακρος - - - .

δ') βραχυκατάληκτος (- - - - | - - - - | - - - - | - - - -), οἶον

Ἀπανταχοῦ | σκότος βαθύ | κι' ἄκρα σιγή | μόνον
 Ἐρριψαν, φεῦ ! | λήθης πικρᾶς | πέπλον μαι | φόνον

Οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι καθαρῶς τετράμετροι χοριαμβικοὶ βραχυκατάληκτοι, ὧν αἱ τελευταῖαι δύο συλλαβαὶ ἀποτελοῦσι καθ' ἑαυτὰς τέλειον τροχαῖον.

Τοιοιουτρόπως περαίνομεν ἐνταῦθα τὰ περὶ χοριαμβικοῦ μέτρου, μὴ προχωροῦντες, καθὰ

προεδηλώσαμεν, μέχρι τοῦ ἑξαμέτρου, ὡς μὴ ὄν-
τος δοκίμου καὶ ζήλωτοῦ διὰ τὴν σύγχρονον ποίησιν,
κατὰ τὴν ἡμετέραν ταπεινὴν γνώμην. Οἱ βουλόμενοι
καὶ δυνάμενοι ἄς συμπληρώσωσι τὸ ἔργον ἡμῶν καὶ
ἄς θεραπεύσωσι τὰς ἀτελείας καὶ ἐλλείψεις αὐτοῦ.

Ἀμέσως κατωτέρω θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ ἀντι-
παθοῦς τῷ χοριαμβικῷ, ἥτοι περὶ ἀντισπαστι-
κοῦ μέτρου.

53

ΑΝΤΙΣΠΑΣΤΙΚΟΝ ΜΕΤΡΟΝ

Διαλαβόντες περὶ χοριαμβικοῦ μέτρου μεταβαίνομεν
ἐξῆς ἐπὶ τὸ ἀντισπαστικὸν εὐλόγως, καθότι κοι-
νωνεῖ κατὰ πολλὰ τὸ ἀντισπαστικὸν τῷ χοριαμβικῷ.
Πρῶτον μὲν, διότι ὁ ἀντίσπαστος ποὺς - - - εἶναι ἱ-
αμβος - - καὶ τροχαῖος -, ἀντικειμένως τῷ χοριάμβῳ
- - - , ὅστις εἶναι τροχαῖος καὶ ἱαμβος· ἔπειτα δέ,
διότι ἐὰν δύο συλλαβὰς τοῦ χοριαμβικοῦ μέτρου ἀφαι-
ρέσῃ τις, θὰ ἀποτελέσῃ τοῦτο ἀντισπαστικόν, καὶ ἐὰν
ἀπὸ τοῦ ἀντισπαστικοῦ πάλιν τοσαύτας ἀποτέμῃ, θὰ
ποιήσῃ χοριαμβικὸν τὸ μέτρον.

Εἶναι δὲ ἀντίσπαστος ποὺς - - - ὁ ἐκ βραχείας καὶ
μακρᾶς καὶ μακρᾶς καὶ βραχείας συνεστῶς. Ἐκλήθη
δὲ οὕτω, ὡς ἀντεσπασμένος καὶ οἶονεῖ ἐναντίος ὢν
τῷ χοριάμβῳ· ἢ διότι ἄρχεται μὲν ἀπὸ βραχείας καὶ
μακρᾶς συλλαβῆς, τ. ἔ. ἀπὸ ἱάμβου, τελευτᾷ δὲ εἰς
μακρὰν καὶ βραχεῖαν, τ. ἔ. εἰς τροχαῖον, ἀντικειμέ-
ως καὶ ἐναντίως τῷ ἱάμβῳ.

Τὸ ἀντισπαστικὸν μέτρον διαιρεῖται κατὰ μονοπο-
δῖαν καὶ χωρεῖ ἀπὸ μονομέτρου μέχρι πενταμέτρου.

ἡμεῖς ὅμως θὰ χωρήσωμεν μόνον μέχρι τετραμέτρου, δι' οὓς λόγους ἐν τοῖς περὶ χοριαμβικοῦ ἐμνημονεύσαμεν, παραδεχόμενοι ἅμα καὶ διὰ τοῦτο τὸ μέτρον τὴν βραχυκατάληκτον ἀπόθεσιν. Ὡς εἵπομεν δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, τὸ ἀντισπαστικὸν προσέθετο ὁ γραμματικὸς Ἡλιδώροϋ καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ.

Ἀμέσως κατωτέρω εἰσερχόμεθα εἰς τὰ καθ' ἕκαστον τοῦ ἀντισπαστικοῦ μέτρου.

54

Α'. Ἀντισπαστικοὶ μονόμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (υ - - υ), οἶον

— Καλῶς ἦρθες,

Καλὴ κόρη,

Καλῶς ἦρθες

Ἀπ' τὰ ὄρη!

— Καλὸ νᾶχης,

Κυρά Δένη,

Καλὸ νᾶχης

Ἀπ' τὴν ξένη.

— Καὶ τί φέρνεις

Γιὰ μᾶς τώρα

Ἀπ' τὰ ὄρη,

Κυρά Φλώρα;

— Χαρά φέρνω

Δροσιὰ κι' ἄνθη

(Κ' ὑγεία με τὸ καντάρι).

— Χαρά, μάτια μ',

Δροσιά κι' ἄνθη

(Ἵς αὐτὸν ποῦ θά σε πάρῃ).

τετρασύλλαβοι παροξύτονοι) Θ. Α.

Τὸ μέτρον τοῦτο φαίνεται ἡμῖν δόκιμον.

Οἱ ἀνωτέρω στίχοι, πλὴν τῶν ἐν παρενθέσει ἐπτασύλλαβων παροξυτόνων, εἶναι καθαρῶς ἀντισπαστικοί, ἂν καὶ ἄπειρός τις θὰ ἔλεγεν αὐτοὺς προχαϊκοὺς διὰ τὸ κατὰ διποδίαν μὲν βαίνεισθαι τούτους, ὑπερισχύειν δ' ἐν τῷ ῥυθμῷ τὸν δεύτερον πόδα, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν εἵπομεν.

Ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος στίχος τοῦ τρίτου τετραστίχου ἔχουσι τὸ πρῶτον ἡμιπόδιον «Καὶ τί» καὶ «Γιὰ μάς» σπονδεῖον ἀντὶ ἰαμβου. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἡ φορὰ τοῦ ῥυθμοῦ, τὸ δὲ ἡ ὑπερίσχυσις τοῦ τονισμοῦ τοῦ ἐρωτηματικοῦ **τί** καὶ τοῦ ἀντωνυμικοῦ **μάς** (οὗ προηγεῖται τὸ τονικῶς ἀσθενὲς **Γιὰ**) θεραπεύουσιν ὅλως ἀκινδύνως καὶ ἀνευ βλάβης τινὸς τὴν μικρὰν ταύτην παρέκκλινιν Ἀλλῶς δὲ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ παρὰ τοῖς νῦν, εἶναι συνηθεστάτη ἡ ἀμοιβαία ἀντικατάστασις ποδῶν, ὅταν αὕτη γίνηται μετὰ προσοχῆς καὶ ἀβλαβῶς εἰς τὴν σειρὰν τοῦ μέτρου.

Ἡ σύνθεσις ἀντισπαστικῶν μονομέτρων ἀκαταλήκτων στίχων παρέχει ταύτην τὴν δυσκολίαν· ὅτι μόνον δισύλλαβοι καὶ μονοσύλλαβοι λέξεις δύνανται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν στίχον, ὡς βλέπει τις ἐν τοῖς ἀνωτέρω στίχοις καὶ ὡς θέλει πεισθῇ, ἐὰν ἐπιχειρήσῃ τὴν κατασκευὴν τοιούτων. Διὰ τοῦτο δὲν φρονοῦμεν, ὅτι λέγομέν τι σφάλερόν ἢ ἐπιλήψιμον, ἐὰν ἀποφανθῶμεν γνώμην, ὅτι προτιμότερον εἶναι νὰ γίνηται χρῆσις τοῦ μέτρου τούτου ἐν

συστήμασι στίχων, εἰς ἃ οἱ ἀντισπαστικοὶ μονόμετροι ἀκατάληκτοι δύνανται νὰ χρησιμεύσιν ἐν τέλει ὡς κατακλειῖδες, οἷον

(Σ' ἀγαπῶ καὶ σέ λατρεύω,)

(Εὐμορφὸ μου ἀγγελοῦδι,)

(Καὶ θαρρῶ πῶς βασιλεύω,)

(Μυρωδᾶτό μου λουλοῦδι),

Χ ρ υ σ ῆ Φ ρ ό σ ω,

Ἵ Π ᾽ ἀ ν θ ε ῖ ς τ ό σ ο !

Θ. Α.

6') ὑπερκατάληκτος (---|~), οἷον

Πιὼν κίτριον,¹

Φαγὼν δ' ἱτριον²

Ἐμῶ ἀπελπισ,

Ῥιγῶ δ' ἄστεγος,

Ποθῶν ἡμερον

Ἴδεῖν σήμερον,

Οὐχὶ ἄγριον

Εὐρεῖν αὖριον

(τὸν θάνατον)

(πεντασύλλαβοι παροξύτοναι)

Θ. Α.

Οἱ τοιοῦτοι στίχοι εἶναι δυσκατασκεύαστοι· φρονοῦμεν δὲ ὅτι, πρὸς τῇ φανερᾷ σχολαστικότητι, εἶναι καὶ μετρικῶς ἀδόκιμοι, καὶ ἐπομένως ἀπορριπτέοι ὑπὸ τοῦ στιχουργοῦ.

Β ρ α χ υ κ α τ á λ η κ τ ο ς ἀ ν τ ι σ π α σ τ ι κ ό ς μ ο -

¹. Κίτριον=λεμόνι, ἔυνό.

². Ἰτριον=παστέλι· εἶδος πλακοῦντος ἐκ σησάμου καὶ μέλιτος γινόμενον.

νόμετρος στίχος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συντεθῇ, διότι θέλει μεταπέσῃ εἰς ἀπλοῦν ἱαμβον πόδα, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸν ὅμοιον στίχον τοῦ χοριαμβικοῦ μέτρου, ὅστις μεταπίπτει εἰς ἀπλοῦν τροχαῖον.

Ἐπίσης δὲν εἶναι δόκιμος νὰ συντεθῇ ἀντισπαστικὸς μονόμετρος στίχος καταληκτικός, διότι οὗτος τὸ μὲν θὰ εἶναι βεβιασμένος ὡς ἄγαν δυσεπίτευκτος, τὸ δὲ θέλει συνήθως συμπίπτῃ ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ πρὸς ἀπλοῦν ἀνάπαιστον πόδα.

Ὁ καταληκτικὸς ἀντισπαστικὸς στίχος καλεῖται ἀπλῶς καταληκτικός, ἄνευ τῆς διακριτικῆς προσθήκης εἰς συλλαβὴν ἢ δισύλλαβον διὰ λόγους ἀναλόγους πρὸς τοὺς περὶ χοριαμβικοῦ λεχθέντας ἐν κεφαλαίῳ 49 τοῦ παρόντος Δευτέρου Μέρους.

55

Β'. Ἀντισπαστικοὶ δόμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (— — — | — — —), οἶον

Καλῶς ἦρθες |, καλὴ κόρη,
Καλῶς ἦρθες | ἀπ' τὰ ὄρη
(ἄκτασύλλαβοι παροξύτονοι)

Ὁ στίχος οὗτος εἶναι ἀκριβῶς ἀναδίπλωσις τοῦ ἀντισπαστικοῦ μονομέτρου ἀκαταλήκτου.

β') ὑπερκατάληκτος (— — — | — — — | —), οἶον

Καλῶς ἦρθες |, καλὴ Φλώρα | μου,
Καλῶς ἦρθες | ἀπ' τῇ Χώρα | μου
(ἐννεασύλλαβοι προπαροξύτονοι)

γ') καταληκτικός (υ - - υ|υ - ζ), οἶον

Καλῶς ἦρθες, | Ἀντώνη,

Ἀπὸ χθὲς εἰς | τ' ἀλῶνι.

Ἀπὸ ποῦ ἀρ | ριβάρεις

Ὡς καὶ στάχυσ | νὰ πάρης;

(ἐπτασύλλαβοι παροξύτονοι) Θ. Α.

Τοῦ στίχου τούτου παρεδέχθημεν διφορούμενην τὴν τελευταίαν συλλαβὴν καὶ προὔτιμήσαμεν τὴν ἄτονον· διότι, ἂν προὔτιμῶμεν τὴν ἔντονον, ἡ τελευταία συλλαβὴ ἔδει νὰ εἶναι αὐτοσήμεντος λέξις μ ο ν ο - σ ύ λ λ α β ο ς (ὡς συμβαίνει ἐν τῷ χοριαμβικῷ μονομέτρῳ ὑπερκαταλήκτῳ, ὃν καὶ ἶδε)· ἡ ἐξεύρεσις δὲ καὶ χρῆσις τοιούτων μονοσυλλαβῶν λέξεων ἐν τῷ τέλει τῶν στίχων καὶ δυσχερὲς λίαν εἶναι καὶ ἀδόκιμος οὐκ ὀλίγον.

δ') βραχυκατάληκτος (υ - - υ|υ -), οἶον

Καλῶς ἦρθες, | Χρυσῇ,

Καλῶς ἦρθες | κ' ἐσὺ

(ἑξασύλλαβοι ὀξύτονοι)

Ὁ στίχος οὗτος, ἀναλυόμενος εἰς ἀπλοῦς πόδας, μᾶς παρουσιάζει τὸν μὲν πρῶτον ἱαμβον «Κ α λ ῶ ς», τὸν δὲ δεύτερον τροχαῖον «ἦ ρ θ ε ς», τὸν δὲ τρίτον πάλιν ἱαμβον «Χ ρ υ σ ῆ». Ἀνάλογον, ἀλλὰ κατ' ἀντίστροφον τάξιν, συμβαίνει καὶ ἐν τῷ χοριαμβικῷ διμέτρῳ βραχυκαταλήκτῳ.

Γ'. Ἀντισπαστικοὶ τρίμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος (υ - - υ|υ - - υ|υ - - υ), οἶον

—Καλῶς ἦρθες, | Κυρά Λένη, | ἀπ' τὰ ὄρη,

—Καλὸ νᾶχης, | Κυρά Φρόσω, | χρυσῇ κόρη.

(δωδεκασύλλαβοι παροξύτονοι)

Οἱ στίχοι οὔτοι σύγκεινται ἕκαστος ἐκ τριῶν ἀκραιῶν καὶ καθαρῶν ἀντισπαστικῶν ποδῶν.

β') ὑπερκατάληκτος (υ - - υ|υ - - υ|υ - - υ|υ), οἶον

Πεινῶ κάπο|τε· καὶ ἄλλο|τε μὲν τρέφο|μαι,

Πηδῶ δ' ἄλλο|τε, κ' ἔσθ' ὅτε|ταχὺς στρέφο|μαι.

Γελῶ πάλιν, | κ' οὐχ| ἄγνω|στα καὶ σπάνι|α

Εἰς τὰ μάτια|μου εἶν' δάκρυ', | ἀλλὰ δάνει|α

. Θ. Α.

(τρισκαίδεκασύλλαβοι προπαροξύτονοι)

Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις δαψιλέστερον ἐγένετο χρῆσις μονοσυλλάλων τε καὶ δισυλλάβων καὶ τρισυλλάβων λέξεων.

γ') καταληκτικοὶ (υ - - υ|υ - - υ|υ - - υ), οἶον

Πεινῶ κάπο|τε, καὶ ἄλλο|τε τρώγω·

Πηδῶ δ' ἄλλο|τε κ' ἔσθ' ὅτε|φωνάζω·

Γελῶ πάλιν, | κ' οὐχ| σπάνι|α μ' εἶναι

Εἰς τὰ μάτια|πικρά δάκρυ|α τόσα!

(ἐνδεκασύλλαβοι παροξύτονοι)

Θ. Α.

Καὶ τούτου τοῦ στίχου παρεδέχθημεν κατ' ἀνάγκην διφθορουμένην τὴν τελευταίαν συλλαβὴν καὶ προὔτι-

μήσαμεν τὴν ἄτονον. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲ ἦσαν συνήθεις παρόμοιαι ἐξαιρέσεις ἐν τῷ τέλει τῶν στίχων.

δ') βραχυκατάληκτος (— — — | — — — | — — —), οἶον

Εἰς τοῦ βίου|μου τὸν δρόμον|σφοδρόν
Πολύ πόλε|μον καὶ δόλον|εὐρών,
Ὅρμῳ ἀπελ|πας, φεῦ! 'ς τὸν ἱ|ερὸν
Ναὸν Μούσης,|κι' αὐτῆς λάτρης|πιστός,
Γλυκὺ πλέον|κ' εἰς τοὺς ὤμους|καλῶς
Τ' ὤμὸν ἄχθος|ζωῆς μαύρης|βαστῶ.

(δεκασύλλαβοι δξύτονοι)

Θ. Α.

Πάντες οἱ πόδες τῶν βραχυκαταλήκτων τριμέτρων τούτων στίχων εἶναι καθαρῶς ἀντίσπαστοι. Τὰ ἐκ τῆς βραχυκαταληξίας δὲ ἐναπομένοντα τελευταῖα ἡμιπόδια τῶν στίχων εἶναι ἕκαστον ἡμισυς ἀντίσπαστος, ἥτοι ἀκέραιος ἱαμβος.

Δ'. Ἀντισπαστικοὶ τετράμετροι στίχοι.

α') ἀκατάληκτος — — — | — — — | — — — | — — —), οἶον

— Καλῶς ἦρθες,|καλὴ φίλη,|καλῶς ἦρθες|ἀπ'τὰ ὄρη!

— Καλὸ νᾶχης,|Κυρά Λένη,|καλὸ νᾶχης|ἀπ' τὴν κόρη.

(ἐκκαίδεκασύλλαβοι παροξύτονοι) Θ. Α.

Οἱ ἀντισπαστικοὶ οὔτοι στίχοι εἶναι ὅλως καθαροὶ καὶ ἀμιγεῖς ἄλλων μετρικῶν ποδῶν. Εἶναι δὲ φανερῶς διπλοῖ ἀντισπαστικοὶ δίσμετροι ἢ τετραπλοῖ ἀντισπαστικοὶ μονόμετροι.

β') ὑπερκατάληκτος (υ - - υ|υ - - υ|υ - - υ|υ), εἶον

—Καλῶς ἦρθες,|καλὴ φίλη,|καλῶς ἦρθες,|καλὴ Φλώρα|μου!

—Καλὸ νάχης,|Κυρὰ Λένη,|καλὸ νάχης|ἀπ' τῇ Χώρα|μου!

(ἐπτακαίδεκάσύλλαβοι προπαροξύτονοι)

γ') καταληκτικὸς (υ - - υ|υ - - υ|υ - - υ|υ), εἶον

Καλῶς ὤρι|σες 'εὐ τὸ σπίτι|μας, Βλάση!

Γιατί ἄφη|σες τὸν φίλον|σου Τάση;

(πεντεκαίδεκάσύλλαβοι παροξύτονοι)

Καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἀδοκίμῳ στίχῳ κατ' ἀνάγκην παρεδέχθημεν διφορούμενην τὴν τελευταίαν συλλαβὴν καὶ προὔτιμήσαμεν τὴν ἄτονον, ὥπως πολλάκις καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐπράξαμεν. ("Ἰδε ἐν κεφ. 55).

δ') βραχυκατάληκτος υ - - υ|υ - - υ|υ - - υ|υ -), εἶον

Ἐν τῷ κόσμῳ,|εἰς τοῦ βίου|μου τὸν ἐρόμεν,|σοφὸν

Κι' αἰσχρὸν πόλε|μον, καὶ δόλον|πολὺ μέγαν|εὐρών.

Ὅρμῳ ἀπελ|πας, πλὴν ἐνθερ|μος, 'εὐ τὸν θεῖον|ναὲν

Μιᾶς Μούσης,|κι' αὐτῆς λάτρις|θερμὸς καὶ πως|πιστός,

Γλυκὺ πλέον,|κρατῶν λύραν|εἰς τὰς χεῖρας|καλῶς,

Τ' ὦμὸν ἄχθος|ζωῆς μαύρης|εἰς τοὺς ὤμους|βαστῶ.

(τεσσαρεσκαίδεκάσύλλαβοι ὀξύτονοι)

Θ. Α.

Τὸ τελευταῖον ἡμιπόδιον ἐκάστου στίχου, ἀντὶ πλήρους ἀντισπάστου, ἀποτελεῖ ἀπλοῦν ἱαμβόν, ὥπως καὶ ἐν τῷ τριμέτρῳ βραχυκαταλήκτῳ.

Οὕτω δ' ἐνταῦθα περαίνομεν καὶ τὰ περὶ ἀντισπαστικοῦ μέτρου, μὴ προχωροῦντες εἰς περαιτέρας διακρίσεις αὐτοῦ δι' ὃν λόγον καὶ ἐν τῷ χοριαμδικῷ. Ἄς μᾶς συγχωρήσωσι δὲ οἱ ἀναγνώσται διὰ τὰ ἀδέξια καὶ ποιητικῆς φαντασίας ἁμοιρα στιχουργικὰ κατασκευάσματά μας, καθότι, μὴ ὄντες ὑπὸ

τῆς Φύσεως πεπροικισμένοι καὶ προωρισμένοι καὶ πεπλασμένοι διὰ ποιητικοὺς στεφάνους, δὲν προτιθέμεθα ἄλλως νὰ παράσχωμεν ἐν τῇ παρούσῃ Συγγραφῇ ποιητικῆς πρότυπα, ἀλλ' ἀπλῶς στιχουργικὰ δοκίμια, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐδηλώσαμεν πού.

Ἀμέσως κατωτέρω θὰ πραγματευθῶμεν περὶ τῶν ἰωνικῶν μέτρων, τοῦ τε ἀπὸ μείζονος καὶ τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος.

58

ΙΩΝΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

I) ΠΕΡΙ ΙΩΝΙΚΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟ ΜΕΙΖΟΝΟΣ

Τὰ ἰωνικὰ μέτρα χαῦνά εἰσι, τὰ τροχαϊκὰ δὲ σύντονα.

Ὅπως τὸ ἰαμβικὸν μέτρον εἶναι ἀντικείμενον τῷ τροχαϊκῷ, διότι τὸ μὲν ἀπὸ βραχείας ἄρχεται καὶ καταλήγει εἰς μακράν, τὸ δ' ἀπὸ μακρᾶς εἰς βραχεῖαν, οὕτω καὶ τὸ χοριαμβικὸν καὶ ἀντισπαστικὸν μέτρον ἀντιπαθῇ καὶ ἀντικείμενά εἰσι τοῖς ἰωνικοῖς καλουμένοις μέτροις.

Οἱ ἰωνικοὶ πόδες εἶναι δύο καὶ ἀμφοτέροι τετρασύλλαβοι· τούτων ὁ μὲν λέγεται ἀπὸ μείζονος καὶ συνίσταται ἐκ δύο μακρῶν καὶ δύο βραχειῶν συλλαβῶν, ὁ δὲ λέγεται ἀπ' ἐλάσσονος καὶ συνίσταται ἐκ δύο βραχειῶν καὶ δύο μακρῶν συλλαβῶν. Ἐλαβον δὲ τὴν ὀνομασίαν ἀπ' αὐτῆς τῆς τῶν βραχειῶν ἢ μακρῶν συλλαβῶν προκατάρξεως.

Καὶ πρῶτον θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ ἀπὸ μείζονος. Διότι προτιμᾶται οὗτος διὰ τὸ ἀπὸ μακρῶν ἄρ-

χεσθαι ὡς μεῖζον ἐλάττωτος, καὶ διὰ τὸ ἔχειν πολλὴν συγγένειαν πρὸς τὸ πρὸ μικροῦ πραγματευθὲν μέτρον, δηλ. τὸ ἀντισπαστικόν. Καθόσον ἐὰν ἀφαιρεθῇ τοῦ καθαροῦ ἀντισπαστικοῦ μία συλλαβή, ἡ πρώτη, θὰ γίνῃ τὸ μέτρον καθαρὸν ἰωνικὸν ἀπὸ μεῖζονος, ὅπως πάλιν ἐὰν εἰς τὸ καθαρὸν ἰωνικὸν προστεθῇ μία συλλαβὴ βραχεῖα ἐν ἀρχῇ, τὸ μέτρον θὰ γίνῃ ἀντισπαστικόν.

Τὸ ἰωνικὸν ἀπὸ μεῖζονος μετρεῖται κατὰ μονοποδίαν, καὶ χωρεῖ ἀπὸ διμέτρου μέχρι πενταμέτρου· ἡμεῖς ὅμως διὰ τὴν ἀναλογίαν πρὸς τὸ χοριαμβικὸν καὶ τὸ ἀντισπαστικὸν καὶ διὰ τὴν μεῖζονα ἀρμονίαν καὶ συμμετρίαν τῆς καθόλου συγγραφικῆς ἐργασίας μας θέλομεν ἀρχίσῃ ἀπὸ μονομέτρου καὶ χωρήσῃ μέχρι τετραμέτρου μόνον.

59

Στίχοι μονόμετροι τοῦ ἀπὸ μεῖζονος ἰωνικοῦ.

α') ἀκατάληκτος (- - -), εἶον

*Αχ, ἄμορφη,

Πῶς τῷπαθα !

(τετρασύλλαβοι προπαροξύτονοι) Θ. Α.

β') ἐπερχατάληκτος (- - - | -), εἶον

Φεῦ, τάλας ἐ|γώ,

Φεῦ, πόσον ἀλ|γῶ !

(πεντασύλλαβοι ὀξύτονοι) Θ. Α.

γ') καταληκτικός (- - -), εἶος

Πῶς ἤρρες,

᾿Ω κόρη,

Τὰ δάση

Καὶ ἔρη;

(τρισύλλαβοι παροξύτονοι)

Θ. Α.

Οἱ ὀλιγοσύλλαβοι οὗτοι στίχοι καὶ ἀδοκίμοι καθ' ἑαυτοὺς εἶναι καὶ εὐκόλως συμπίπτουσι τοῖς παρομοίοις ἱαμβικοῖς, ἐκλαμβανομένης ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ ὡς ἀτόνου τῆς πρώτης συλλαβῆς, ὅπερ εἶναι πάθημα σύνηθες εἰς τὰς μονοσυλλάβους λέξεις ἐν τῇ νεωτέρᾳ μετροποιίᾳ.

δ') βραχυκατάληκτος (- -), εἶος

Ζεῦ, ὅδε

Φεῦ! φῶς.

Δὲς οὖν

Φῶς, νεῦν

Σὺ δὲ

Εἰ φῶς

Θ. Α.

Οἱ τοιοῦτοι στίχοι καὶ ἀδοκιμώτατοι εἶναι καὶ δυσκατασκευαστότατοι, ἐπεὶ δὲ πρέπει νὰ συνίστανται ἐκ λέξεων μονοσυλλάβων μόνον (σπανίως δὲ δύναται νὰ ὑπεισέλθῃ καὶ λέξις δισύλλαβος παροξύτονος, ἥτις ὅμως δέον νὰ τελευτᾷ εἰς φωνῆεν καὶ τούτου νὰ εἶναι δυνατὴ ἐκθλίψις, ὅτε πάλιν ἡ λέξις θὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς μονοσύλλαβον). Διὰ τοῦτο ἀμφιβάλλομεν ἂν τίς ποτε συνέθετο τοιούτους ἐκ μονοσυλλάβων λέξεων στίχους, οἵτινες, ἐπαναλαμβάνομεν, εἶναι ἀδοκιμώτατοι. Ἡμεῖς μετὰ πολλοῦ κόπου ἐπεχειρήσαμεν τὴν κατασκευὴν ὀλίγων τοιούτων, ἀκριβῶς διὰ νὰ δείξωμεν

τὸ ἀδόκιμον αὐτῶν· τούτους ἴδε καὶ ἐν σελίδι 29 τοῦ Πρώτου Μέρους.

Παρατηρητέον δὲ καὶ τοῦτο· ὅτι οἱ καθαροὶ ἀπὸ μερίζονος ἰωνικοὶ στίχοι δεόν πάντως νὰ ἔχωσι μονοσύλλαβον καὶ ἔντονον τὴν πρώτην λέξιν ἐκάστου στίχου, διὰ νὰ γίνη κατορθωτὴ ἡ σύμπτωσις δύο συνεχῶν συλλαβῶν μακρῶν (ἐντόνων) ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου, ὥς ἀπαιτεῖ ἡ φύσις αὐτὴ τοῦ μέτρου τούτου. Τὴν τοιαύτην ἀπαίτησιν τοῦ μέτρου τούτου θέλομεν προσπαθήσῃ νὰ θεραπεύσωμεν, ὅσον ἡμῖν δυνατόν, ὥς δύναται νὰ παρατηρήσῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν ἅπασι τοῖς παραδειγματικῶς κατασκευαζομένοις στίχοις τοῦ περὶ οὗ ἐνταῦθα πρόκειται μετρικοῦ εἴδους.

60

Στίχοι δίμετροι τοῦ ἀπὸ μερίζονος ἰωνικοῦ.

α') ἀκατάληκτος (— — — | — — —), εἶον

Ἄν ἤσουνα|σὺ ἄγγελος
 Κί' ἂν ἤμουνα|γὼ ἐλάβεος,
 Θά σοῦ 'παιρνα|τὸν θρόνο σου
 Καὶ θά 'μπαινα|στὸ πέδι σου
 Καὶ σκάνδαλα|θά ἔβανα
 'Σ τὰ στήθια σου|τὰ ἀσπλαγχνα.
 Θά σ' ἔκανα|νὰ 'φώναζες
 «— Τὸ φίλημα|'ς τὴν ἄμοιρη
 «Ἐλ' ἀσπλαγχνε|καὶ δῶσέ μου!
 Καὶ φίλημα|θά σοῦ 'στελνα
 Δυὸ φάσκελλα|'ς τὴν μούρη σου.
 (ὀκτασύλλαβοι προπαροξύτονοι)

Θ. Α.

Πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ πόδες τῶν στίχων τούτων ἔχουσι μονοσύλλαβον καὶ ἔντονον τὴν πρώτην των λέξιν. Δύναται ὅμως αὕτη νὰ μὴ εἶναι μονοσύλλαβος ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα, πλὴν δηλ. τοῦ πρώτου, μετρικοῖς ποσίν, ὅταν δὲν παραβλάπτηται ἡ τονικὴ ἀρμονία τῶν ποδῶν, ὡς

*Αν ᾔρουν ἐ|σὺ ἄγγελος
Καὶ ᾔω σατα|νᾶς ἄστρογος·

τοῦτο καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα παραδείγμασι τοῦ μέτρου τούτου θέλει ὁ ἀναγνώστης παρατηρήσῃ.

β') ὑπερχατάληκτος (- - - - | - - - - | -), οἶον

Φεῦ, ἄμοιρος|καὶ τάλας ἐ|γῶ
Φεῦ, πόσον ρι|γῶ κι' ὀλος ἄλ|γῶ!
(ἐννεασύλλαβοι ὀξύτονοι) Θ. Α.

γ') καταληκτικὸς (- - - - | - - - -), οἶον

Φεῦ, ἄμοιρος|καὶ τάλας
Φεῦ, ὅχι πλη|γὰς ἄλλας!
(ἐπτασύλλαβοι παροξύτονοι) Θ. Α.

δ') βραχυκατάληκτος (- - - - | - - - -), οἶον

Πλὴν δύστηνος|εἶμαι!
Σὲ κράδᾶτον|κεῖμαι,
Τὸν θάνατον|θέλων
Καὶ ὕπνον ἀγ|γέλων
(ἑξασύλλαβοι παροξύτονοι) Θ. Α.

Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις παρεδέχθημεν κατ' ἀνάγκην διφορουμένην τὴν τελευταίαν συλλαβὴν καὶ προούτιμήσαμεν τὴν ἄτονον, διότι ἄλλως αὕτη ἔδει νὰ εἶναι λέξις μονοσύλλαβος καὶ ἔντονος, ἥτις δὲν εἶναι ζη-

λωτὴ ἐν τῷ τέλει στίχων. Τὸ αὐτὸ θέλομεν πράξῃ διὰ τὴν βραχυκατάληκτον ἀπόθεσιν καὶ τῶν τριμέτρων καὶ τῶν τετραμέτρων στίχων τοῦ μετρικοῦ τούτου εἵδους.

61

Στίχοι τρίμετροι τοῦ ἀπὸ μεζονος ἰωνικοῦ.

α') ἀκατάληκτοι (- - υ υ | - - υ υ | - - υ υ), οἶον

Δὲν εἶχά τι|νά κάνω, κ' ἰ|δοῦ ποίημα
 Φεῦ! ἀρχισα|νά γράφω, |ς τοῦ κώνωπος
 Τὸ πεῖσμα ὁ|ποῦ ἦλθεν εἰς|τὴν κλίνην μου
 Καὶ ἀσπλαγχνα|μὲ 'ξύπνησε|καὶ μ' ἔκαμε
 Τοὺς στίχους μου|νά πλέξω χω|ρίς χάριτας

(Καὶ πρὸς χάριν καὶ εἰς βάρος)

(τοῦ ἀγνώστου)

(ἀναγνώστου)

(καὶ παντὸς μελετητοῦ,

(γνωστικοῦ ἢ καὶ κουτοῦ). Θ. Α.

Οἱ τελευταῖοι πέντε στίχοι εἶναι μέτρον τροχαϊκοῦ.

β') ὑπερκατάληκτος (- - υ υ | - - υ υ | -), οἶον

Φεῦ, δύστηνος|καὶ ἄμοιρος|καὶ τάλας ἐ|γώ!
 Φεῦ, πόσον ρι|γῶ ἀπελπισ|καὶ ὄλος ἀλ|γῶ
 (τρισκαίδεκασύλλαβοι ὀξύτονοι)

γ') καταληκτικὸς (- - υ υ | - - υ υ | - - υ), οἶον

Ζεῦ πάτερ, κά|μολ ἴλεως|νῦν γίνου
 Καὶ πέμψον εἰς|τὸ ἄσυλον|τῆς Τήνου.
 (ἐνδεκασύλλαβοι παροξύτονοι)

δ') βραχυκατάληκτος (- - - - | - - - - | - -), οἶον

Ζεῦ πάτερ, κά|μου ἤλεως|γίνου

Καὶ πέμψον εἰς|τὸ ἄσυλον|Τήνου.

Καὶ ἐν τούτοις τοῖς στίχοις παρεδέχθημεν διφορουμένην τὴν τελευταίαν συλλαβὴν καὶ προουτιμήσαμεν τὴν ἄτονον, ἀποτελέσαντες οὕτω πόδα τροχαῖον ἀντὶ τοῦ ἐνταῦθα δυσεπιτεύκτου καὶ ὅλως ἀδοκίμου σπονδαίου. (Ἴδε καὶ κεφ. 60, ἐν τέλει).

62

Στίχοι τετράμετροι τοῦ ἀπὸ μείζονος ἰωνικοῦ.

α') ἀκατάληκτος (- - - - | - - - -) - - - - , οἶον

Τι ἔφταιξα|τῆς κόρης σου|τῆς ἄπονης|καὶ κλαίγεται

Καὶ μ' ἀναψε|τὸ ἄθλιο|τὸ στήθος μου|καὶ καίγεται

(ἐκκαίδεκασύλλαβοι προπαροξύτονοι) Θ. Α.

β') ὑπερκατάληκτος (- - - - | - - - - | - - - - | - - - -), οἶον

Τι ἔφταιξα|τῆς μάννας σου|καὶ τᾶχ' ἢ κο|ψοῦ πάντα μ' ἐ|μέ

Καὶ μ' ἀναψε|τὸ στήθος μου|καὶ καίει, ἀλλοὶ καὶ ὥτ|μέ!

(ἐπτακαίδεκασύλλαβοι ὀξύτονοι)

γ') καταληκτικὸς (- - - - | - - - - | - - - - | - - - -), οἶον

Τι ἔφταιξα|τῆς μάννας σου|καὶ τᾶβαλε|μέ μένα

Καὶ ἄλλοτε|νά ἐρχωμαι|δὲν μ' ἄφησε|σέ σένα

(πεντεκαίδεκασύλλαβοι παροξύτονοι)

δ') βραχυκατάληκτος (- - - - | - - - - | - - - - | - -), οἶον

Τι ἔφταιξα|τῆς μάννας σου|καὶ τᾶχει μ' ἐ|μένα

Καὶ ἄλλοτε|νά ἐρχωμαι|δὲν θέλει μ' ἐ|σένα

(τεσσαρεσκαίδεκασύλλαβοι παροξύτονοι)

Καὶ ἐν τούτοις τοῖς στίχοις παρεδέχθημεν διφορουμένην τὴν τελευταίαν συλλαβὴν καὶ προὔτιμήσαμεν τὴν ἄτονον· οὕτω δὲ τὸ τελευταῖον ἡμιπόδιον ἀποτελεῖ τροχαῖον πόδα καὶ οὐχὶ σπονδεῖον, ὅπως ὤφειλε.

Οὕτως ἐνταῦθα περαίνομεν καὶ τὰ π ε ρ ῖ ἰ ω ν ι κ ο ὕ ἀ π ὸ μ ε ῖ ζ ο ν ο ς, ἐκθέσαντες αὐτὸ καθαρὸν καὶ ἀμυγῆς ἄλλων μετρικῶν ποδῶν, ὅπως ἐπράξαμεν καὶ θέλομεν πράξῃ διὰ πάντα τὰ ἐκ τετρασυνλλάθων ποδῶν μέτρα, χωρὶς νὰ προχωρήσωμεν καὶ εἰς ἄλλας περαιτέρας διακρίσεις καὶ περιπλοκάς. Ἄλλοι, ἂν θελήσωσι καὶ ὅταν θελήσωσιν, ἄς πράξωσι τοῦτο.

Ἄμείως κατωτέρω θὰ πραγματευθῶμεν περὶ τοῦ ἰ ω ν ι κ ο ὕ ἀ π' ἐ λ ά σ σ ο ν ο ς.

II) ΠΕΡΙ ΙΩΝΙΚΟΥ ΤΟΥ ΑΠ ΕΛΑΣΣΟΝΟΣ

Τὸ ἰ ω ν ι κ ὸ ν ἀ π' ἐ λ ά σ σ ο ν ο ς ~ ~ ~ μέτρον εἶναι ἀντιπαθὲς τῷ ἀπὸ μείζονος ἰωνικῷ, καθ' ὅσον τοῦτο μὲν τὸ ἀπ' ἐλάσσονος ἀπὸ πυρρίχιον ἀρχόμενον, εἰς σπονδεῖον ἔχει καταλήγοντα ἕκαστον τῶν ποδῶν, ὅτε εἶναι καθαρὸν· τὸ δ' ἀπὸ μείζονος ~ ~ ~ ἀνάπαλιν ἀπὸ σπονδείου ἀρχόμενον, εἰς πυρρίχιον ἔχει καταλήγοντα ἕκαστον τῶν ποδῶν. Διὰ τοῦτο ἀναγκαίως τὸ ἀπ' ἐλάσσονος τάσσεται μετὰ τὸ ἀπὸ μείζονος. Συντίθεται δὲ καὶ τοῦτο ὅτε μὲν καθαρὸν, ὅτε δὲ ἐπίμικτον πρὸς τὰς τροχαϊκάς διποδίας· ἡμεῖς ὅμως θὰ πραγματευθῶμεν μόνον περὶ τοῦ καθαροῦ, δι' οὗς λόγους καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν περὶ τῶν ἄλλων μέτρων. Διαιρεῖται δὲ καὶ τοῦτο κατὰ μονοποδίαν, καὶ χωρεῖ ἀπὸ διμέτρου μέχρι πενταμέτρου· ἡμεῖς ὅμως θὰ χω-

ρήσωμεν ἀπὸ μονομέτρου μέχρι τετραμέτρου μόνον. Καὶ ἐκ τούτων τὰ μὲν εἶναι ἀκατάληκτα, τὰ δὲ ὑπερκατάληκτα, τὰ δὲ καταληκτικά, τὰ δὲ βραχυκατάληκτα. Ἄν δὲ εἰς τὸ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικὸν προστεθῇ ἐν ἀρχῇ μία συλλαβὴ μακρὰ (ἔντονος), τὸ μέτρον μεταπίπτει εἰς χοριαμβικόν· ἂν δὲ ἀφαιρεθῇ ἡ πρώτη βραχεῖα (ἔντονος) συλλαβή, τὸ μέτρον μεταπίπτει εἰς ἀντισπαστικόν.

64

Στίχοι μονόμετροι τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικοῦ.

α') ἀκατάληκτος (- - - -), οἷον

Ἡ φιλάτῃ
Προσποιεῖται
Εὐθυμίαν,
Ἄλλ' ἀρνεῖται. . . . Θ. Α.

Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ παρεδέχθημεν διφορουμένην τὴν τελευταίαν συλλαβὴν καὶ προὔτιμήσαμεν τὴν ἄτονον, διότι ἄλλως ἡ τελευταία συλλαβὴ ὤφειλε νὰ εἶναι πάντοτε λέξις ἔντονος μονοσύλλαβος, ὅπερ δυσεπίτευκτον καὶ ἀδόκιμον καὶ ἀποδοκιμαστέον, ὥς

Ἐνθυμοῦ, Ζεῦ.
Τ' ὄρφανὸν φεῦ!

Οἱ ἄνω πρῶτοι τέσσαρες στίχοι εἶναι μὲν μονόμετροι ἀκατάληκτοι τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικοῦ, δύνανται ὅμως νὰ ἐκφωνηθῶσι καὶ μὲ ῥυθμὸν τροχαϊκόν, ὥς ἂν ἦτο ἔντονος ἡ πρώτη συλλαβή, ὅπως καὶ ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ Πρώτου Μέρους ἐπανειλημμένως εἶπομεν, ὥς

Τὴν φιλάτην
 Βλέπω πάντα
 Μὲ ἀπάτην
 Τὰ συμβάντα
 Νὰ μοῦ λέγῃ
 Καὶ νὰ κάνῃ
 Ὅπως κλαίει
 Τὸν κύρ Γιάννη

Θ. Α.

Ὁθεν διὰ τὰς δυσχερείας καὶ συμπτώσεις ταύτας τοῦ μονομέτρου ἀκαταλήκτου στίχου τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικοῦ, φρονοῦμεν ὅτι καλλίτερον εἶναι νὰ μὴ μεταχειρίζηται τις τοῦτον, εἰ μὴ σπανίως ἐν συστήμασι στίχων ἢ συμπεπλεγμένον μετ' ἄλλων μετρικῶν ποδῶν.

θ') ὑπερκατάληκτος (- - - | -) οἶον

Τ' οὐρανοῦ τ' ἄστρα
 Φωτεινὰ κι' ἄσπρα,
 Περπατοῦν μόνα,
 Ἀπ' ἐδῶ τῶνα
 Κι' ἀπ' ἐκεῖ τ' ἄλλο,
 Κ' ἡ ἀτυχῆς ψάλλω
 Θλιβεροὺς ἤχους
 Ἐν καιρῷ ψύχους
 Κ' ἐκφωνῶ στόνους
 Εἰς πικροὺς τόνους . . .

Θ. Α.

Καταληκτικὸς (- - -) στίχος τοῦ μετρικοῦ τούτου εἶδους δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντεθῇ, διότι οὐδὲν ἄλλο θὰ εἶναι εἰ μὴ ἀναπαιστική μονοποδία.

Βραχυκατάληκτος (- -) δ' ἐπίσης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντεθῇ, διότι θὰ εἶναι ἀπλοῦς πυρρίχιος πούς, τ. ἔ. ἐκ δύο συλλαβῶν ἀτόνων, αἵτινες

οὐδέποτε δύνανται ν' ἀποτελέσωσι στίχον αὐτοτελή
ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει.

65

Στίχοι δίμετροι τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικοῦ.

α') ἀκατάληκτος (υ υ - - | υ υ - -), οἶον

Θαυμαστός πάντα ὁ βίος

Κι' ἀληθῶς εἶναι θεῖος Θ. Α.

Τὴν τελευταίαν συλλαβὴν παρεδέχθην κατ' ἀνάγκην
διφορουμένην καὶ προὔτιμήσαμεν τὴν ἄτονον
(ἴδε καὶ ἔμπροσθεν).

β') ὑπερκατάληκτος (υ υ - - | υ υ - | υ), οἶον

Περπατῶ ἔ|ρημος καὶ τρέ|χω

*Ἐπειδὴ στέ|γασμα δὲν ἔ|χω Θ. Α.

γ') καταληκτικὸς (υ υ - - | υ υ - -), οἶον

Περπατῶ μό|νος κ' ἐγώ,

Θρηγῶδῶ, κλαί|ω κι' ἀλγῶ

δ') βραχυκατάληκτος (υ υ - - | υ - -), οἶον

Περπατῶ ἔ|ρημος,

Κατηφής κι' ἄ|πελπις

ἢ

Περπατῶ καί|θρηγῶ

Διαρκῶς καί|πενῶ

*Ὅταν παραδεχθῶμεν ἔντονον τὴν τελευταίαν συλλαβὴν, ὥς ἐν τῷ τελευταίῳ διστίχῳ, ἄτε προπαροξυτόνου ὄντος τοῦ βραχυκαταλήκτου διμέτρου, τὸ μέτρον

μεταπίπτει εὐκόλως εἰς ἀναπαιστικόν. Διὸ ἀποδοκιμαστέα εἶναι ἡ παραδοχὴ ὡς ἐντόνου τῆς τελευταίας συλλαβῆς τοῦ στίχου τούτου.

66

Στίχοι τρίμετροι τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικοῦ.

α') ἀκατάληκτος (~ ~ - - | ~ ~ - - | ~ ~ - -), οἶον

Ἄγαπῶ μί|αν πολὺ νό|στιμην νέαν,

Κ' εἰς αὐτὴν μό|νην πιστῶς γό|νυ προσκλίνω.

Θ. Α.

Καὶ ἐν τούτῳ τῷ στίχῳ παρεδέχθημεν διφοροῦμένην τὴν τελευταίαν συλλαβὴν καὶ προὔτιμήσαμεν τὴν ἄτονον.

β') ὑπερκατάληκτος (~ ~ - - | ~ ~ - - | ~ ~ - - | ~), οἶον

Ἄγαπῶ μί|αν πολὺ νό|στιμην καὶ νέ|αν

Κ' εἰς αὐτὴν μό|νην πιστῶς γό|νυ παντοῦ κλί|νω

γ') καταληκτικὸς (~ ~ - - | ~ ~ - - | ~ ~ - -), οἶον

Δυστυχῆς ὅσ|τις ἐχθρὸς ὀ|πλον κρατεῖ !

Παρευθὺς πί|πτει νεκρὸς κι' ἄ|πνους κροτεῖ.

Θ. Α.

δ') βραχυκατάληκτος (~ ~ - - | ~ ~ - - | ~ ~), οἶον

Δυστυχῆς, ὅσ|τις σοφὸς λέ|γεται !

Ζωντανὸς ἔ|τι οἰκτρῶς κλαί|γεται.

Θ. Α.

Οὐδόλως φαίνεται ἡμῖν δόκιμον τὸ μέτρον τοῦ στίχου τούτου.

Στίχοι τετράμετροι τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικοῦ.

α') ἀκατάληκτος (~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | ~ ~ ~ -), οἶον

Ἀγαπῶ μί|αν πολὺ ἤ|συχην καὶ εὖ|μορφην νέαν.

Κατοικεῖ μό|νη εἰς τὴν ἔ|ρημον, πλήν μ' ἄ|πλετον θεάν,

Ἐξοχὴν, ὅ|που λευκοὶ ἄγ|γελοι 'κεῖ 'πέ|ταξαν κάτω

Κι' ἔμιλοῦν ὁ|λοι μ' αὐτὸ τὸ|δρῶσερδ' μῆ|λο κι' ἀφράτο.

Θ. Α.

Τὴν τελευταίαν συλλαβὴν παρεδέχθημεν καὶ ἐνταῦθα διφθορουμένην, καὶ προὔτιμήσαμεν ἀναγκαίως τὴν ἄτονον.

β') ὑπερχατάληκτος (~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | ~ ~ ~ -), οἶον

Φοβερός ἤ|λιος καὶ καύ|σων δριμύς μέ|χρις ὁσπῶν καί|ει·

Ὑδαρὲς δ' αἴ|μα κι' ὠχρόν| 'ς τὰς|ἀσθενεῖς φλέ|δας ἡμῶν ῥέ|ει

Θ. Α.

γ') βραχυκατάληκτος (~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | ~ ~ ~ -), οἶον

Ἀνθηρὸς νέ|ος κυττᾶ νέ|αν γλυκὰ ψάλ|λουσαν

Κι' ὡς αὐγῆς ῥό|δον ἐντὸς κή|που μικροῦ θάλ|λουσαν,

Θ. Α.

δ') καταληκτικὸς (~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | ~ ~ ~ - | ~ ~ ~ -), οἶον

Ὁ βορρᾶς λά|βρος φυσᾷ· ψῦ|χος χωρεῖ μέ|χρις ὁσπῶν,

Μελανὸν δ' αἴ|μα πηκτὸν ῥέ|ει εἰς τὰς φλέ|δας αὐτῶν

Παρὰ τοῖς πάλοι τὸ μέτρον τοῦτο ἐκαλεῖτο καὶ γ α λ λ ι α μ β ι κ ό ν, καὶ ἀ ν α κ λ ώ μ ε ν ο ν καὶ μ η τ ρ ω α κ ό ν. γ α λ λ ι α μ β ι κ ό ν μὲν, ἐπεὶ διὸν λελυμένον ἐστὶ τὸ μέτρον, ἀπὸ τοῦ τοὺς Γαλλοὺς, ὃ ἐστὶ τοὺς κιναιδούς, ἱαμβίζειν καὶ ὑμνεῖν τὴν Ῥεάν κατὰ τὴν ἄ-

γραν· οἱ δὲ Γάλλοι (ἢ Γάλλοι) διαβάλλονται ὡς μαλθακοὶ καὶ θήλειαν νόσον ἔχοντες· διδὸν καὶ σώματα φόρον ἐτέλουν εἰς τοὺς Ῥωμαίους πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον· οἱ τοιοῦτοι δέ, ἱερεῖς ἦσαν τῆς Δήμητρος· λέγονται δὲ οἱ Γάλλοι, ὅτι εἰσὶν ἔθνος τι. Ἀνακλώμενον δὲ ἐκαλεῖτο τὸ μέτρον διὰ τὴν ποιὰν τοῦ μέτρον συμπάθειαν· «ἡ γὰρ τελευταία τῶν προτέρων ποδῶν ἀνεκλᾶτο τῇ ἀρχῇ τῶν δευτέρων διὰ τὸ ἐν ὀρχήσει ἀνακλασμὸν μελῶν γίνεσθαι», «ἴσως δὲ καὶ διὰ τὴν κλάσιν τῆς φωνῆς αὐτῶν (τῶν Γαλλῶν) καὶ ἀπαλότητα». «Ὁ ἐν τοῖς τοιούτοις ὀρθμὸς ἀνακλᾶται πρὸς τὸ χαῦνον καὶ μαλακόν». — Ὑστερον δὲ τὸ ἀνακλώμενον ἐκλήθη Μ η τ ρ ω α κ ὸ ν· διὰ τὸ πολλὰ τοὺς νεωτέρους εἰς τὴν μντέρα τῶν θεῶν (Ῥέαν) γράψαι τούτῳ τῷ μέτρῳ.

Τοιοιυτοτρόπως δ' ἐνταῦθα περαίνομεν καὶ τὰ περὶ ἰωνικοῦ τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος· ἀμέσως δὲ κατωτέρω θὰ εἴπωμέν τινα καὶ περὶ τοῦ παιωνικοῦ μέτρου.

ΠΕΡΙ ΠΑΙΩΝΙΚΟΥ ΜΕΤΡΟΥ

Χαλαρώτερον ἴσως τῶν προσηρθέντων διὰ τὴν σύγχρονον μετρικὴν εἶναι τὸ παιωνικὸν μέτρον. Ἐν τούτοις θὰ προσπαθίσωμεν νὰ διαλάβωμέν τινα καὶ περὶ τούτου.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 15 κεφαλαίου, ἐν τῷ Δευτέρῳ Μέρει, εἵπομεν ὅτι ὁ κρητικὸς ἢ ἀμφίμακρος — — — ποὺς συνιστᾷ τὸ παιωνικὸν μέτρον. Καὶ ἰδοὺ πῶς· ὁ ἀμφίμακρος ἢ κρητικὸς λύων μὲν τὴν

πρώτην μακρὰν συλλαβὴν ποιεῖ τὸν παίωνα τέταρτον - - - -· λύων δὲ τὴν ἐσχάτην ποιεῖ τὸν παίωνα πρῶτον - - - -· διὰ τοῦτο δὲ τὸ παιωνικὸν μέτρον μόνον παίωνα πρῶτον καὶ τέταρτον δέχεται, οὐχὶ δὲ δεύτερον καὶ τρίτον. Ἡ μακρὰ ὅμως συλλαβὴ περιερχομένη τὰς τέσσαρας τοῦ ποδὸς τούτου χώρας, σχηματίζει τοὺς τέσσαρας παίωνας (ὥς καὶ ἐν κεφ. 15 εἵπομεν), ἥτοι

τὸν πρῶτον	παίωνα	- - - -
τὸν δεύτερον	·	- - - -
τὸν τρίτον	·	- - - -
τὸν τέταρτον	·	- - - -

Ἄλλ' ὥς εἵπομεν ἀμέσως ἀνωτέρω, τὸ παιωνικὸν μέτρον δέχεται μόνον πρῶτον καὶ τέταρτον πόδα. Τούτους δὲ μόνον θέλομεν καὶ ἡμεῖς ὧδε διὰ λόγον συντομίας παραδεχθῇ παρορῶντες τοὺς δύο μέσους.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ παιωνικὸν μέτρον συνετίθετο μὲν καθαρὸν, συνετίθετο ὅμως καὶ ἐπίμικτον πρὸς κρητικὸς καὶ βακχεῖους καὶ ἔστιν ὅτε παλιμ-
βακχεῖους· ἐχώρει δὲ κυρίως ἀπὸ διμέτρου μέχρις ἐξαμέτρου. Ἡμεῖς θὰ εἴπωμεν ὀλίγα περὶ μόνου τοῦ καθαροῦ καὶ θὰ χωρήσωμεν μέχρι τετραμέτρου μόνον, ὅπως ἐπράξαμεν διὰ πάντα τὰ ἐκ τετρασυνλλά-
ζων ποδῶν συντιθέμενα μέτρα.

Παιωνικοὶ μονόμετροι στίχοι.

Μονόμετροι στίχοι ἐκ μὲν τοῦ πρώτου παίωνος δὲν δύνανται νὰ συντεθῶσι, διότι δὲν ἐπιτρέπει τοῦτο ὁ τόνος, μὴ δυνάμενος ἐν τῇ νῦν λαλουμένῃ

γλώσση νὰ ἀναβιβασθῇ εἰς τετάρτην συλλαβὴν. Ἐκ
δὲ τοῦ τετάρτου ἴσως θὰ ἠδύνατό τις νὰ κατασκευά-
σῃ στίχον, ἂν ἐπεχίρει, οἷον

Ὁ γεωργός
Κι' ὁ χειρουργός (ἀκατάληκτος)

ἢ

Ὁ γεωργός μας
Κι' ὁ χειρουργός μας (ὑπερκατάληκτος)

Καταληκτικὸς καὶ βραχυκατάληκτος
στίχος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συντεθῇ, διότι δὲν ἐπι-
τρέπει τοῦτο ἡ φύσις αὐτὴ τοῦ ἐναπομένοντος μέρους
τοῦ ποδός, ὅπερ θέλει καὶ τὰς τρεῖς ἢ τὰς δύο
συλλαβὰς βραχείας, τουτέστιν ἀτόνους.

70

Παιωνικοὶ δέμετροι στίχοι.

Α'. Ἐκ τοῦ πρώτου παίωνος - - - -, οἷον

Ἀνθρωπος κα|λότυχος (καταληκτικός)

ἢ

Ἀνθρωπος εὐ|δαίμων (βραχυκατάληκτος)

ἢ

Ἀνθρωπος ὦ|ραῖος κ' εὐγε|νής (ὑπερκατάληκτος)

Ἀκατάληκτος στίχος δὲν δύναται νὰ συντε-
θῇ δι' ὃν λόγον καὶ ἐν τῷ μονομέτρῳ εἵπομεν.

Β'. Ἐκ τοῦ τετάρτου παίωνος - - - -, οἷον

Ὁ ἰατρός|κι' ὁ χειρουργός (ἀκατάληκτος)

ἦ

Ἦ Ὁ ἱατρός|κι' ὁ ξενοδό|χος (ὑπερκατάληκτος)

ἦ

Ἦ Ὁ ἱερεὺς|ποτε (βραχυκατάληκτος)

Καταληκτικὸς στίχος δὲν δύναται νὰ συν-
τεθῇ, διότι δὲν ἐπιτρέπει τοῦτο ὁ τονισμὸς τῶν λέξεων.

71

Παιωνικοὶ τρίμετροι στίχοι.

Α'. Ἐκ τοῦ πρώτου παίωνος· οἶον

Ἦ Ἀνθρωπος ἐ|βόα σθενα|ρώτατα (καταληκτικός)

ἦ

Ἦ Ἀνθρωπος ἐ|βόα στεντο|ρεῖως (βραχυκατάληκτος)

ἦ

Ἦ Ἀνθρωπος ἐ|βόα στεντο|ρεῖα τῇ φω|νῇ (ὑπερκατάληκτος)

ΣΗΜ. Τὸ ἄρθρον «τῇ» ἐκλαμβάνεται ὡς λέξις ἄτονος, ὅπερ σύν-
ηθες διὰ τὰ ἄρθρα καὶ τὰς μονοσυλλάβους λέξεις, ὡς ἐν τῷ Πρώ-
τῳ Μέρει εἵπομεν.

Ἀκατάληκτος στίχος δὲν δύναται νὰ συν-
τεθῇ, δι' ὃν καὶ ἀνωτέρω εἵπομεν λόγον.

Β'. Ἐκ τοῦ τετάρτου παίωνος· οἶον

Ἦ Ὁ ἱερεὺς|ιερουργεῖ|ἐν ἑορταῖς (ἀκατάληκτος)

ἦ

Ἦ Ὁ ἱερεὺς|ιερουργεῖ|ἐν Ἐκκλησί|αις (ὑπερκατάληκτος)

ἦ

Ἦ Ὁ ἱερεὺς|ἀγγελικώ|τατα (βραχυκατάληκτος)

Καταληκτικὸς στίχος δὲν δύναται νὰ συντε-
θῇ, δι' ὃν καὶ ἐν τῷ διμέτρῳ λόγον.

Παιωνικοὶ τετράμετροι στίχοι.

Α'. Ἐκ τοῦ πρώτου παιώνος· οἶον

Δίκαιος ἀ|νὴρ ἀγαπῇ|τός ἐστι παρ'|ἅπασι (καταληκτικός)

ἢ

Δίκαιος ἀ|νὴρ ἀγαπῇ|τός ἐστιν ἀν|θρώποις (βραχυκατάληκτος)

ἢ

Δίκαιος ἀ|νὴρ ἀγαπῇ|τός ἐστι παρ'|ἅπασιν ἢ|μῖν (ὑπερκατάληκτος)

Ἄκατ' ἀληκτορ στίχος δὲν δύναται νὰ συντε-
θῇ δι' ὃν λόγον καὶ ἐν τῷ διμέτρῳ καὶ τριμέτρῳ εἴ-
πομεν.

Β'. Ἐκ τοῦ τετάρτου παιώνος· οἶον

Πραγματευτής|παρακαλοῦ|σε κοπελλι|τσα τρυφερή (ἐκκατάληκτος)

ἢ

Χριστιανός|παρακαλοῦ|σε Παναγιά|'ς ἐρημοκκλησί (ὑπερκατάληκτ.)

ἢ

Ἀμαρτωλός|τις ἀποθνή|σκων δεδικαί|ωται (βραχυκατάληκτος)

Καταληκτικὸς στίχος δὲν συντίθεται, δι' ὃν
λόγον καὶ ἐν τοῖς διμέτροις καὶ τριμέτροις.

Καὶ τοσαῦτα μὲν τὰ περὶ παιωνικοῦ μέτρον,
ὕπερ ὅμως, καθαρὸν καὶ ἀμιγὲς ἄλλων ποδῶν, δὲν
νομίζομεν πολὺ δόκιμον διὰ τὴν σύγχρονον ποίησιν.
Ἐξεναντίας δὲ φρονοῦμεν ὅτι συνερχόμενοι οἱ παῖνες

μετ' ἄλλων ποδῶν, ἥτοι ὁ μὲν πρῶτος μετὰ τροχαίων
ὁ δὲ τέταρτος μετὰ ἱαμβῶν, καὶ τὸν ῥυθμὸν ἐκείνων
ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ λαμβάνοντες, καθιστῶσι τὰ μέτρα
ταῦτα εὐκοσμία καὶ μᾶλλον εὐεπίτευκτα. Τοῦτο εἶναι
λίαν σύνηθες ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει. Τοῦτο δὲ ἐνοή-
σαμεν εἰπόντες πού ἐν τοῖς πρόσθεν, ὅτι καὶ τετρα-
σύλλαβοι πόδες λεληθότως ὑπείσρχονται ἐν τοῖς ση-
μερινοῖς μέτροις· οἷον, ἐν παραδείγματι

Κι' ἄσπρονε λαι|μό, βυ|ζάκια|'σάν λει|μόνια (μ. τροχ.)
καὶ

Κρυσταλλωμέ|νε Ἄθωνα|τὸ ὕ|ψος σου|θαυμά|ζω (μ. ἱαμβ.)

Ἐν τῷ πρώτῳ ἐκ τῶν στίχων τούτων, ὄντι μέτρον
τροχαϊκοῦ, ὁ πρῶτος ποὺς «Κι' ἄσπρονε λαι»
εἶναι φανερώς παίω ν π ρ ῶ τ ο ς. Ἐν τῷ δευτέρῳ
δὲ στίχῳ, ἐκλαμβανομένῳ κοινῶς ὡς μέτρον ἱαμβικοῦ,
ἡ μὲν πρώτη διποδία ἀποτελεῖ φανερώς παίω ν α
τ ἔ τ α ρ τ ο ν (κρυσταλλωμέ - - - -), ἡ δὲ δευτέρα
παίωνα δεύτερον (νε Ἄθωνα - - - -), ἡ δὲ τρίτη ἰω-
νικὸν ἀπὸ μεῖζονος (τὸ ὕψος σου - - - -), ἡ δὲ τετάρ-
τη πόδα ἀμφίβραχυν (θαυμάζω - - -) ἡ ἱαμβικὸν δίμε-
τρον καταληκτικὸν (- -, -)· ἡ μετρικὴ φορὰ ὅμως τοῦ
συνόλου τῶν στίχων τοῦ ποιήματος ῥυθμίζει ἱαμβι-
κῶς τὸν χρόνον ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ αὐτῶν, ἀποβαλλόν-
των τῶν ξένων ποδῶν τὴν ἰδίαν αὐτοτέλειαν καὶ αὐ-
τοδυναμίαν καὶ συναφομοιουμένων πρὸς τὸν κύριον
τοῦ μέτρον χαρακτῆρα, ὃν ἡ σειρὰ τῶν ποδῶν ἐν τῷ
συνόλῳ ἔχει προσδῶσθαι εἰς τοὺς στίχους.

Διὰ πάντων τῶν ἔως ἐδῶ ῥηθέντων ἀπὸ τοῦ κεφα-
λαίου 46 κ. ἐ. νομίζομεν ὅτι ἐδείξαμεν, κατὰ τὸ μᾶλ-
λον καὶ ἥττον σαφῶς, ὅτι καὶ πλήρεις στίχοι καὶ ποι-
ήματα ὁλόκληρα δύνανται νὰ συντεθῶσιν αὐτοτελῶς
καὶ ἐκ τετρασυνλλάβων ποδῶν μόνον. Τοῦτο δ' ἦτο τὸ

κύριον ἡμῶν θέμα ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος κεφαλαίου καὶ ἐφεξῆς, καὶ οἱ ἐπαίοντες κρινάντων ἂν ἐπραγματεύ-
θημεν αὐτὸ καλῶς ἢ κακῶς. Δὲν παραλείπομεν δ' αὐ-
θις νὰ ζητήσωμεν παρὰ τῶν ἀναγνώστων συγγνώμην
διὰ τὰ ἀδόκιμα καὶ ἀνεπιτυχῇ στιχουργήματα, τὰ ὁ-
ποῖα πολλαχοῦ εὑρέθημεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συν-
θέσωμεν, διὰ νὰ καταδείξωμεν ἕκαστον εἶδος τῶν δι-
αφόρων μέτρων, μὴ δυνηθέντες ἢ μὴ ἐπιμεληθέντες
νὰ εὑρώμεν ἐν δοκίμοις ποιήσεσι τὰ εἶδη τῶν μέτρων
ἐκείνων, ὧν εἶχομεν ἕκασταχοῦ χρεῖαν.

Ἄν δὲ ἐκ τῆς κρίσεως καὶ τῆς γνώμης τῶν ἐπαίόν-
των πεισθῶμεν, ὅτι καὶ τι ἀγαθὸν ἐν τῇ συγχρόνῳ φι-
λολογικῇ κινήσει συνεισηνέγκομεν διὰ τῆς παρούσης
συγγραφῆς, προθύμως καὶ φιλοτίμως θέλομεν προβῇ
εἰς περαιτέρω μελέτας καὶ ἀναλύσῃ τὸ ζήτημα καὶ ἐν
ταῖς λεπτοτάταις αὐτοῦ ἀκριβείαις καὶ διακρίσεσιν,
ὅπερ καὶ δυσχερὲς εἶναι καὶ Συγγραφὴν τριπλασίως
ὀγκώδεστέραν τῆς παρούσης ἀπαιτεῖ. Διὰ τῆς παρού-
σης, μεγαλογραφικῶς τὰ κύρια καὶ οὐσιώδη πράγμα-
τα ἐκτιθείσης, ἐρρήψαμεν ἀπλῶς τὸ ὄελαρ ἐν τῷ φι-
λολογικῷ πελάγει, καὶ νῦν περιμένομεν νὰ ἴδωμεν
τίνα ἰχθὺν θὰ συλλάβωμεν, ὀρφόν, συναγρίδα, ἀψύην
ἢ τινα σκορπίον ἢ ἐχῖνον ἀκανθοπευκῆ;

Ἐπίλογος καὶ τέλος.

Καὶ νῦν, ἀγνοῶν, φίλτατε ἀναγνώστα, ἂν ἐγένεσο ἢ
ὄχι ποιητικώτερος ἢ στιχουργικώτερος τῇ βοήθειᾳ
καὶ συνδρομῇ τῆς παρούσης Στιχουργικῆς, δὲν ἀμ-
φιβάλλω, ὅτι ἀκόμη δὲν θὰ ἐπεθύμησας νὰ γνωρίσης

τὸν συγγραφέα αὐτῆς. Οὗτος, ἂν ἐνθυμῆσαι, κατὰ τὴν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ δῆλωσίν του, φοβεῖται μὴ οἱ νεωτερισμοὶ του ἐν τοῖς κανόσι τῆς Στιχουργικῆς καὶ ἡ περὶ ἔργον τοιοῦτον ἐν γένει ἀνεπάρκειά του, ἀντὶ τιμῆς, ὀνειδικοὺς πρῶξενοι γίνωσιν ἴσως αὐτῷ. Διὰ τοῦτο δὲ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τοῦ Τυρταίου ἀπεφάσισε νὰ κρύψῃ ἀπὸ τῶν ἀναγνωστῶν τὸ ἀληθὲς ὄνομά του καὶ νὰ καλύψῃ τὰς πολυχρονίους κεφαλαλγίας του.

Ἐν τούτοις, ἂν εἰς τινὰ τῶν ἀναγνωστριῶν,—εἰ μὴ παντελὲς τοιούτων ὑπάρξῃ σπάνις,—συμβῇ νὰ ἐγερεθῇ ποτε ἡ περιεργία ἢ ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ μάθῃ τὸν συγγραψάντα τὸν δε τὸν—ἀνθρώπων ἴσως—θησαυρόν, λυποῦμαι ὅτι δὲν δύναμαι, κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἀπόφασίν μου, νὰ θεραπεύσω τὴν ἀξιώσιν τῆς ταύτης, ἂν καὶ δὲν ἀγνοῶ τὴν ἐξ ἀβρότητας ὀφειλομένην ταῖς δεσποίαις καὶ δεσποινίσιν ἐπιείκειαν, ἂν καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην θὰ προέβαινον προθύμως θυσίαν, ἂν καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν Τυρταῖον εὐχαρίστως θὰ παρέδιδον ἀκράτητον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, ἂν ἦτο δεσποινὶς νέα καὶ ὥραία· ἐτι δὲ μᾶλλον λυποῦμαι, ὅτι οὐδένα εὐρίσκω κατάλληλον τρόπον, ὥστε μῆτε τὴν ἀρχικὴν ἀπόφασίν μου νὰ μεταλλάξω, μῆτε τὴν πιθανὴν περιεργίαν ἐρατεινῆς τιнос καὶ ἀφρογαλάκτου ἀναγνωστρίας νὰ ἀφῆσω ἀθεράπευτον, μῆτε εἰς τοὺς διατεθειμένους μηδέποτε νὰ γνωρίσωσι τοιοῦτόν τινα συγγραφέα νὰ προξενήσω δυσαρέσκειάν τινα ἢ ἐνόχλησιν. Διὰ ταῦτα ὄντως ἡ θέσις μου εἶναι δυσχερὲς. Ἐπομένως ἀπεφάσισά τι, ὅπερ δὲν γνωρίζω ἂν δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς σχετικὰς ἀξιώσεις πάντων καὶ πασῶν. Καὶ τὸ ἀποφασισθὲν εἶναι ἡ ἐξεύρεσις καὶ τήρησις μέσου τινὸς ὅρου, εἰς ὃν παρακαλῶ νὰ ἀρκεσθῶσιν ἀνευ ἄλλων ἀξιώσεων οἱ φίλοι ἀναγνώσται καὶ αἱ φίλαι ἀναγνώστριαι. Ὁ μέσος δ' οὗτος ὅρος εἶναι οὔτε τον συγ-

γραφέα τῆς παρούσης Στιχουργικῆς νὰ γνωρίσω αὐ-
τοῖς, οὔτε πάλιν ἐντελῶς ἄγνωστον καὶ ἀποκεκρυμμέ-
νον νὰ ἀφήσω τοῦτον. Διὰ τοῦτο ἐδῆλωσα ἐν τε τῇ
ἀφιερώσει καὶ ἐν τῷ προλόγῳ, ὑπεδῆλωσα δὲ πολλα-
χοῦ ἐν τῷ κειμένῳ καὶ ἐπαναλαμβάνω καὶ ὧδε, φίλ-
τατε καὶ φιλτάτη, ὅτι

Θῆτα Ἄλφα
τ' ἄρκτικά μου
Τρέχα ζήτα
τ' ὄνομά μου

ἦ καί, στρατιωτικῶς

Ἄλφα Θῆτα
τ' ἄρκτικά μου
Τρέχα ζήτα
τ' ὄνομά μου

ἦ καί, ἀντιστροφικῶς

Τ' ἄρκτικά μου
Ἄλφα Θῆτα
Τ' ὄνομά μου
Τρέχα ζήτα.

Οὕτω δὲ λήγουσι καὶ τὰ μάταια καὶ ἄσκοπα ταῦ-
τα περιαιτολογήματα, γραφέντα παιδιᾶς χάριν καὶ
εἰς βάρος ἐκείνων, οἵτινες εὐαρέστως ἢ δυσαρέστως
θὰ τὰ ἀναγνώσωσι. Σὺν τούτοις δὲ τελευτᾷ ἐπὶ τοῦ
παρόντος καὶ ἡ Συγγραφὴ.

Κ' ἔτσι ἓνα σκαλοπάτι
Γιὰ τὸν Πήγασο, τὸ ἄτι,
Ὅπου μὲ φτερὰ πετάει
Ἐδῶ ἔβαλα καὶ πάει,
Καὶ φιλτάτους καὶ φιλτάτας
Προκαλῶ ὡς ἀναβάτας.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἀνάβασίν τους
 Ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τους
 Εἰς δειλοὺς καὶ θαρραλέους,
 Εἶτε νέας, εἶτε νέους,
 Μήπως καὶ παραπατήσουν
 Καὶ τὴν μούρην τους τσαχίσουν
 Καί με ἀναθεματοῦνε
 Ὅπου πᾶν' κι' ὅπου σταθοῦνε.

Μέγα χαῖρε, ἀναγνῶστα,
 Πέτρο, Παῦλο, Γκίκα, Κώστα.
 Κι' ὅς' ἂν σκούζη ὁ Σεμιτέλος
 Ἐμεῖς ὀφθάσαμε ἔς τὸ

ΤΕΛΟΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ
συγγραφέως τῆς παρούσης Στιχουργικῆς
συνετάχθησαν
καὶ τὰ ἐξῆς διδακτικὰ βιβλία :

- Ἡρόδοτος, ἐγκεκριμένος ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου.**
Ἀναλυτικὸν πρόγραμμα (ὁδηγὸς τῶν δημοδιδασκ.)
Γεωγραφία παγκόσμιος μετὰ εἰκόνων καὶ χαρτῶν.
Ἑλληνικὴ Ἱστορία μετὰ εἰκόνων.
Σκηνογραφίαι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαραστάσεως.
Ἡ Παλιγγενεσία τῆς Ἑλλάδος.
Γραμματικὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.
Ὁ Ἄνθρωπος μετὰ εἰκόνων.
Ἀριθμητικῆς τεύχος Α' μετὰ εἰκόνων.
Ἀριθμητικῆς τεύχος Β' μετὰ προβλημάτων κλπ.
Ἀναγνωσματοάριον περιέχον ἑλληνικὰ παραμύθια.
Ἀλφαθητάριον μικρὸν μετὰ εἰκόνων.
Ἀλφαθητάριον μέγα μετὰ εἰκόνων.
Ὁ Ἀπόλλων, ἥτοι συλλογὴ ποιημάτων.
Ἰχνογραφία, εἰς τεύχη τέσσαρα.
Αἱ προσευχαὶ τῶν παιδῶν, ἐγκεκρ. ὑπὸ τῆς Ἱ. Συν.
Χάρτης τῆς Ἑλλάδος.

ΣΗΜ. Εἰς πάντα διδάσκαλον, εἰσάγοντα εἰς τὸ σχολεῖόν του ἐν ᾗ πλείονα ἐκ τῶν ἄνωθι βιβλίων, δίδεται, ἐπὶ τῇ αἰτησίᾳ του, δωρεάν ἀντίτυπον ἐν ἑξ ἑκάστου εἵδους πρὸς ἰδίαν του χρῆσιν, καὶ παρέχεται ἐξαιρέτικῶς πᾶσα εὐκολία περὶ τὴν πληρωμὴν τῶν διὰ τὸ σχολεῖόν του ἀγοραζομένων βιβλίων.

Πινὰς τῶν περιχομένων
τοῦ 13^{ου} Μέρους
ἀπὸ σελίδος 101 — ἕως.

Μουσική — Ἐμφύλιος λόγος — Τετὸς λόγος: σελ.	101.
τῶν ἀπορριπτικῶν ἐπιγράμνων	105.
Προσῳδία — Τόπος	107.
Γέμεσις τῶν μετρίων σόδων	109.
Ἀριθμοὶ τῶν μετρίων σόδων	111
Προσῳδία ἢ ὡς σήμερον λέγονται τόπος	115.
Ὑν δροὺς στίχων	116
Ὀνομαστικὰ στίχων	118.
Ἐλαττικὸς λόγος	120.
Κατακλιτικὸς στίχων	122
Περὶ ἀσοδείων μετρῶν	123.
ἢ Ἡρακλίου περὶ ἀσοδείων	129.
Περὶ σαρμικῶν	130.
κατὰ οἶον, μεσοδογμὰ, ἐμφυλῶς, ἀντιδιδυμὰ ἢ ἑμμετρῶν, Ἀλκυον, Μιμνῶ, κτθ.	
Μέτρον καὶ ῥυθμὸς	139.
Περὶ σόδων	143.
Μελισσοποιὸς μετρῶν	148.
Ἄρτους καὶ δῖους	153.
Τομὴ	155.
Ἰαμβικὸν μέτρον	157.
Τροχαικὸν μέτρον	164
Δακτυλικὸν μέτρον	173.
Αἰτιαστικὸν μέτρον	185.
Τὰ ῥοσὰ μετρῶν τῶν ἀρχαίων	197.
Χοριαμβικὸν μέτρον	207.
Ἀντισσαστικὸν μέτρον	221.
Ἰαμικά — Ἰαμβικὸν ἀπὸ μετρίων	230.
ἢ ἀπὸ ἑξαπότων	237.
Παιωνικὸν μέτρον	242

Διὰ πᾶσαν αἰτησιν βιβλίων ἀπευθυντέον ὡς
ἑξῆς·

Κύριον

Ἀπόστολον Α. Ἀποστολόπουλον, βιβλιοπώλην.

Παρά τῇ πλατείᾳ τῶν Ἀγ. Θεοδώρων,
Ὁδ. Εὐριπίδου, Ἀρ. 4.

Εἰς Ἀθήνας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερολίνου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας